

خدا آفرین

تورکجه - فارسی

فرهنگی ، اجتماعی ، علمی

شهریور ۱۳۹۸ - شمارگان مسلسل ۱۷۹ - سال شانزدهم قیمت ۵۰۰۰ تومن

قربان بایرامینیز مبارک اولسون

*Kurban
Bayramınız
Kutlu Olsun*

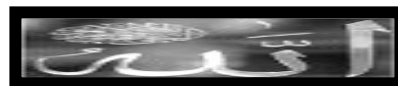

خدا آفرین ۱۷۹

ایچینده کیلر:

- ۲ ----- مشروطه اینقلابی (۱۹۰۵-۱۹۱۱)
- ۷ ----- بختیار او شاعیردی کی...
- ۱۴ ----- تبریزی میرزه احمد پر غم
- ۱۶ ----- سالاطین احمدلنین پوبلیسیستیکاسی
- ۲۵ ----- بختیار واهابزاده پونزییاسینین میلی و بشری قایناقلاری
- ۳۶ ----- بدیعی نثر
- ۴۸ ----- افلاطون نعمت زاده کیم دیر
- ۵۶ ----- مبارزه بو گونده وار
- ۶۰ ----- در مورد زبان کتیبه های باستان
- ۶۹ ----- زندگینامه گابریل گارسیا مارکز
- ۷۳ ----- روس ادبیاتینده شرق و اسلام موتیولری
- ۷۸ ----- ترکان غیور خراسان
- ۸۲ ----- اویکو و حکایه لر
- ۹۰ ----- یادی از زینب پاشا...
- ۹۵ ----- ایکی ناغیل
- ۱۰۴ ----- شعریمیز - شاعیریمیز

شماره مسلسل ۱۷۹ شهریور - ۱۳۹۸ / ۱۴۲ صفحه

مدیر مسئول، سردبیر و صاحب امتیاز:

دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

خبرنگاران: علی محمد نیا و فرید ستاری قر

زمینه مجله:

فرهنگی، مسایل اجتماعی، معلومات عمومی، طنز و سرگرمی سالم

روش مجله:

آموزشی، تحلیلی، خبری، اطلاع رسانی، پژوهشی

گستره توزیع: آذربایجانهای شرقی غربی؛ اردبیل و تهران

آدرس چاپخانه: تهران چهار راه خانقاه پاساز گوهری نسب چاپ ارسباران/۳

نشانی مجله تهران خیابان وصال شیرازی پلاک ۷ طبقه سوم واحد

تلفن: ۰۲۱۹۲۲۸۱۹۱۶ / فاکس: ۰۲۱۹۲۲۸۱۹۱۵ / ۶۶۴۶۰۸۹۵

نحوه ارسال مقاله:

تایپ شده بصورت **word** به ایمیل یا آدرس

ماهنامه به زبانهای ترکی و فارسی جهت معرفی

آثار دو نسخه همراه با توضیح مناسب ارسال

نمایید.

اشتراک ماهنامه: شش ماه ۱۵۰۰۰ و یکساله

۲۵۰۰۰ هزار تومان به شماره کارت بانک تجارت

۰۷۰۷۸۸۱۰۳۳۳۵۲۷۳ به نام حسین شرقی دره

جک واریز نمایید.

KHUDAFARIN

Cultural and social monthly magazin managing

Director concessioner and chief

Editor: Dr. HÜSSEYN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK(SOYTÜRK)

XUDAFƏRİN

Aylıq Elmi, İctimai, mədəni Dərgi

Təsisçi və Baş Redaktor: Dr. HÜSEYN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK(SOYTÜRK)

say 179-Avgust- sentyabr 2019, Tehran

tiraj: 5000

[https:// telegram.me/xudafarin](https://telegram.me/xudafarin)

khudafarin@yahoo.com

WWW.KHUDAFARIN.IR

مشروطه اینقیلابی (۱۹۰۵-۱۹۱۱)

MƏŞRUTƏ İNQİLABI (1905-1911)

یوروش باشلانیب. ستار خان و باغیر خانین فداي دسته لری تبریزدن تهرانا یولا دوشوبلر لاکین ایران مونارخییاسی نین روسییانی کؤمه یه چاغیرماسی ایله اینقیلاب سوقوط (۱۹۱۱) ائتدی. تبریزه داخیل اولان روس قوشونلاری اینقیلابچیلارا دیوان توتدولار.

Hazırlayan: Dr. HÜSEYN
ŞƏRQİDƏRƏCƏK SOYTÜRK
حاضرلادی: دکتر حسین شرقی دره جک سوی تورک

۱۹۰۵-۱۹۱۱-جی ایللر ایران اینقیلابی، ایران بورژوا اینقیلابی (۱۹۰۵-۱۹۱۱) و یا مشروطه حرکاتی ایراندکی شاه رژیمنه قارشى اینقیلاب.

مشروطه حرکاتینا سیاسی قییمت.

مشروطه حرکاتی ۲۰-جی عصرده باش وئرمیش

آزادلیق و دئموکراتیک اینقیلابلار اوچون ایلک جیغیر آچمیشدی. بو معنادا مشروطه حرکاتینی یاخین و اورتا شرق اؤلکه لرینده کئچن یوزلیکده کی میلی آزادلیق و دئموکراتیک حرکاتلارین "پیونئری" آدلاندیرماق اولار. ۱۹۰۵-۱۹۱۱-جی ایللرده باش وئرمیش مشروطه حرکاتی نین مقصد و مرامی یولوندا جانلارینی قوربان وئرلرین سایى چوخدور. اصلینده بو حرکاتا پاک ویجدانلا قوشولانلار، اونو اوغورلو قلمه یه چاتدیرماق ایسته ینلرین هامیسی قهرماندیر، تاریخیمیزده و یادداشیمیزدا همیشه یاشار اینسانلاردیر.

مشروطه قهرمانلاری سیراسینا میلی قهرمانلاریمیزلا یاناشی موختلیف

میلترلرین - فارسلا رین، کوردلرین، عربلرین، تالیشلارین، روسلارین، گورجولرین، پولیاکلارین، بولقارلارین، حتی اوزاق آمئریکادان مشروطه چیلره کؤمه یه گلیمیش

عومومی معلومات

گونئی آذربایجاندا قلمه چالیدقدان سونرا، ۱۹ مارت، ۱۹۱۰-جو ایله ستار خانین رهبرلیگی ایله تهرانا

عسگری، آغاناگی شو جای، محمد صادق خامنه ای و س. و مینلرله مشروطه قهرمانلاری نین آدلارینی چکیب عزیز خاطیره لرینی یاد ائتمک بورجوموزدور "

انجمنلر

- مشروطه اینقیلابی (۱۹۰۵-۱۹۱۱) دؤورونه آید سئچکیلی اینقیلابی اورقانلار. انجمنلر ایرانین و آذربایجانین بیر چوخ بؤیوک شهرلرینده وار ایدی و اینقیلابین مودافیعه سینده و اینکیشافیندا موهم رول اوینایردیلار. ۱۹۰۶ ایلین سئنتیابریندا تبریزده، شاه سارایی نین مشروطه نین (آنا یاساسینین) وئريلمه سی نین قارشیسینی آلاق جهدلرینه قارشى بؤیوین اعتیراض زامانی، حرکاتین رهبرلیگی اوچون ایران تاریخینده ایلک دفعه اهالی طرفیندن سئچیلن انجمن سئچیلدی و بونولا دا بوتون ایراندا انجمنلرین تشکیل اولونماسی نین اساسی قویلدو.

تبریز عوصیانی (۱۹۰۸-۱۹۰۹)

تهراندا باش وئرن ۲۳ اییون چئوریلیشیندن سونرا ایرتیجا ایرانین بوتون ایالتلرینده هوجوما کئچدی. رشتده، انزه لیده، مشهدده، سبزواردا، قوچاندا، کرمانشاهدا، بوشهرده، بندرعباسدا، ائلجه ده باشقا شهرلرده قوئرناتورلار شاهین امری ایله بوتون انجمنلری قوودولار و بیر چوخ قزئتلری باغلادیلار. ۲۳ اییون ۱۹۰۸-جی ایلده محمد علی شاه قاجارتهراندا چئوریلیش ائنده، میر هاشیمین باشچیلیغی آلتیندا تبریز ایرتیجاچیلاری شهری اله کئچیرمه یه و مواجهیدلرله، فدایلرله و انجمنلرله بیردفعه لیک حاق- حساب چکمک فیکرینه دوشدولر. میر هاشیمین داوچیلرینه مرند خانی شوja نیظامین و تبریزین قرب حیصه سی نین قاراملیک محلله سی نین دسته لری ده قوشولدولار. ایرتیجاچیلار اولجه تبریزین، ستارخانین فدایلری نین الینده اولان شیمالدکی امیرخیز محلله سیندن باشقا، شیمال-شرق حیصه سینی-داوچی محلله

اینسانلارین دا خاطیره لرینی میننتدارلیقلا یاد ائتمک گرکدیر. بو، بیر داها گؤستریر کی، مشروطه حرکاتی بیر اؤلکه چرچیوه سیندن چیخیب بین الخالق ایجتیمایتین نظر-دیقتینی اؤزونه یؤنلده بیلیمیش خالق حرکاتی، موستبید رژیمه و اونون سؤیکندگی اجنبی موداخيله لره قارشى موترققی اینسانلارین مباریزه سی و همرايیلیگی ایدی. بو یولدا جانلارینی فدا ائتمیش سرداری میللی ستار خان، سالاری میللی باغیر (باقر) خانلا یاناشی اونلارین وفالی سیلاحداشلاری الی موسیونون، حیدر خان عمی اوغلونون، شیخ محمد خیابانی نین، یادلارین الی ایله دارا چکیلیمیش دین خادمی ثقه السلام تبریزی نین، ممدتاغی خانین، جانینی و بوتون ثروتینی مشروطه یولوندا قویموش حاجی مهدی کوزکونانی نین، سون نفسه قدر مشروطه بایراغینی یئره قویمایان حسن خان باغبانین، اونون قارداشی حسین خان باغبانین، " مرکزی قئییبین رهبرلری، فاللاری نین (هاجی رسول سدقیانی، حاجی الی داعوافوروش، سید حسن شریفزاده، محمدعلی تربیت، جعفر آغا گنجه یی، میر باغیر آغا، میرعلی

حرکاتینداکی تاریخی رولو، سرکرده لیک مهارتینه راما عؤمرو فاجیعه لی سونلانا تهرانین یاخینلیغیندا، حضرت عبدالعظیم "طوطی" آدلانا باغیندا آدینا و قهرمانلیغینا لاییق اولمایان چوخ سؤنوک بیر مزاردا اویویان ستار حاجی اوغلو ۱۸۶۷-جی ایل آوقوستون ۱۶-دا قاراداغدا آنادان اولوب. آتاسی حاجی حسن عایله سینی شخصی تصروقاتی و خیردا آلوترله دولانديرارمیش. حاجی حسنین وفات ائتمیش اولکی آروادیندان بیر قیزی و بیر اوغلو، سونراکی ائولندیگی آروادیندان ایسه ستار، ایسماعیل و قافار آدلاریندا اوچ اوغلو، بیر قیزی دونیا یا گلیر. ستار اوچونجو اوغلان اوشاگی ایدی. او،

ایلک تحصیلینی موللاخانادا آلمیش، اثرکن یاشلاریندا مدرسه نی ترک ائده رک تصروقات ایشلرینده آتاسی نین کؤمکچیسى اولموشدو " .

ستار اوشاقلیغیندان زیرک ایمیش: " چئویک، اوشاق اویونلاریندا بئله مغلوب اولماغی سئومه ین ایمیش، بو فرقلندیرجی جهتلر اونو اؤز یاشیدلاری آراسیندا فخری " خان " تیتولو ایله مشهورلاشدیرمیشدی. ستارخانین بؤیویوب بوی آندیغی عایله چاریزمین، هم ده شاهلیق ایستیدادی نین باریشماز دوشمنی ایدی. هر ایکی ظولمکار رژیمین علیه ینه چیخانلار چوخ واخت حاجی حسنین کوماسیندا سیغیناجاق تاپیردیلار. چار

سینی، شیشگیلان و باغمئشه محله لرینی اله کئچیردیله. شهرین جنوب-شرق حیصه سی باغیر خانین فدایلری نین الینده ایدی، اونلارین اساس بازاسی خیابان محله سی ایدی. تبریزده دؤیوشلر باشلاپاندان سونرا تبریز انجومه نی نین مولکدار-لیبئرال کسیمی خارجیجی اؤلکه لرین کونسوللوقلاریندا گیزلندیله. انجومن صدری بصیر السلطنه و جلال المولک روس، حاجی مهدی کوزکونانی و شئیخ سلیم عثمانلی، میرزه حسین واعیظ -فرانسیز کونسوللوقلاریندا بست اوتوردولار. اکثریتی مولکدار، تاجیرلر و روحانیلردن عبارت تبریز انجومه نی مووققتی اولاراق داغیلدی. مورتجع دسته لره قارشى مباریزه نی تبریز سوسیال-دئموکرات موجهیدلر تشکیلاتلاری نین باشچیلاری علی موسیو، داوافوروش، ائلجه ده ستارخان و باغیر خان داوام ائتدیله.

مشروطه دؤورونده مطبوعات

۱۹۰۵-۱۹۱۱ ایللر ایران مشروطیت اینقیلابیندا آذربایجان آپاریجی و حلل ائدیجی رول اوینادی. بو اینقیلاب آذربایجان خالقى نین ایجتیماعی-سیاسی و میلی دوشونجه سی نین اینکیشافی اوچون شرایط یاراتدی. مشروطه فرمانی اؤلکه ده سیاسی فضانین آچیلماسینا گتیردی. گوندن-گونه گئنیشلنن سیاسی حادیثه لر و ایجتیماعی چکیشمه لر اؤلکه نین خبر مرکزینه چئوریلمه سینه، بو ایسه آذربایجاندا مطبوعات بازاری نین یارانماسینا گتیریب چیخاردی. موختلیف قزئتلر یاییلماغا باشلادی.

ستار خان

اؤتن یوز ایلین اوللرینده روسیادا چیخان " نووایا ورئمیا " درگیسی نین " خالق قهرمانی " ، ایتالیا مطبوعاتى نین "ایرانین هاننیهالی " آدلاندیردیغی، مشروطه حرکاتى نین رهبری ستارخانین حیاتی، اونون کئچدیگی مباریزه یولو، خصوصن مشروطه

موسستنا رول اویناییر: " رژیمن
علیه اینه چیخان شخصی مودافیعه
ائتدیگینه، همین شخصین طرفینی
ساخلادیغینا گۆره ۱۸۹۸-جی ایلده
ستارخان تبریزده حبس اولونور و
اردبیلین " نارین قالا " زیندانیندا
ایکی ایله یاخین مهبوس حیاتی
کئچیرمه لی اولور.

ستارخان حبسخانادا تانیس
اولدوغو بیر محبوسو گیزلی یوللا
آزاد ائتمه یه گلنلرین کۆمکلیگیله
زینداندان قاچیر. بیر مودت تبریزده
و اطراف بؤلگه لرده گیزلی شکیلده
یاشایان ستارخان رژیمن علیه ینه،
اونون یئرلرده کی مأمورلاری نین
خالقا ائتدیکلری ظولم و
اؤزباشینالیغینا قارشى موباریزه
آپاران دسته لره قوشولور. بو حاقدا
سید احمد کسروی نین، ایسماعیل
امیرخیزی نین، کریم طاهیرزاده

نین، صمد سردارینیانین، رحیم رئیسینیانین، محمدرضا
عافیتین، روس شرقشوناسی س.م.ایوانوون و باشقا
مؤلیفلرین اثرلرینده دیرلی فاکتارلار وار. س.ا.کسروی نین
یازدیغیندان بللی اولور کی، ستارخان مشروطه چیلره
قوشولمازدان خیلی اول دؤولتین " قاچاقچی "
آدلاندیردیغی پارتیزان دسته لری یاراتمیش، ایقتیدار
نوماینده لرینه، ظولمکار مأمورلارا و مولکدارلارا قارشى
هوجوملار تشکیل ائتمیشدی.

رژیمن علیه اینه سیلاحلی دسته لر تشکیل ائتمزدن اول
ستارخان مرندگه گلیر و آتاسی نین تانیسی رضاقولو
خانین واسیطه سیله بیر مودت مرند-خوی-سالماس
خطی اوزره یول موحافیظه چیسى وظیفه سینده
چالیشیر، چوخ کئچمه دن بو ایشی ترک ائدیپ اول

مأمورلاری نین زوراکیلیغی علیه ینه اولدوغو اوچون
آرازین او بیرى ساحیلینه - قاراداغا کئچن فرهاد آدلی
شخص ستارخانین قارداشی ایسماعیل طرفیندن حیمایه
اولونموشدو. فرهادی حیمایه ائدیپ گیزلتدیگی اوچون
تبریز ولیعهدی نین امریله ایسماعیل دارا چکیلمیشدی.
اوغلونون دردینه دؤزه بیلمه ین، هم ده یئرلی مأمورلار
طرفیندن تعقیب اولونوب ایزله نیلن حاجی حسن
قاراداغان تبریزه کؤچمک مجبوریتینده قالیر. او،
تبریزده اوزون مودت یاشایا بیلیمیر، خستله نیر و یئنیندن
قاراداغا قاییدیر. آز سونرا بورادا وفات ائدیر و آغیازی
کندینده کی قبیریستانلیقدان دفن اولونور .

تبریزه کؤچدوکدن سونرا شهرین سوسیال-سیاسی
موحیطی و ستارخان اهاته ائدن اینسانلار اونون
دونیاگۆروشونون فورمالاشماسیندا، وطنه، خالقا باغللیقدان

یه قالدیرماقدا و موتشککیل هوجومو تشکیل ائتمکده ستارخان و اونون سیلاحداشلاری باشدا اولماقلا " مرکز غیب " ین، مودافیعه شوراسی نین و تبریز انجومه نی نین بؤیوک و دانیلماز خیدمتلری اولموشدو. بو تاریخی خیدمت هم ایراندا، هم ده اونون حدودلاریندان کناردا اوبیئکتیو تاریخچیلر و تدقیقاتچیلار طرفیندن دؤنه-دؤنه قئید ائدیلیل. محمدعلی شاهین مشروطه حرکاتینا خیانت ائتمه سینه، رئزیمین ایشه سالدیغی زوراکیلیغا و آمانسیز جزا تدبیرلرینه قارشى تبریزلیلرین اعتیراضی اولجه بازار دوکانین باغلانماسی و کوتلوی نومایشلرله باشلامیشدی. حاکمیت اورقانلاری و قوشون خالقا قارشى زور تطبیق ائتمک ایسته دیکده مشروطه چیلر زورا زورلا جاواب وئرمک مجبوریتینده قالمیشدیلار .

قایناق : آزاد ویکیپدیا

تهرانا، سونرا ایسه خوراسانا گئدیر و اورادا چوخ داوام گتیره بیلمه ییب یئنیندن تبریزه دؤنور .

ستارخان تبریزه دؤنن واخت آرتیق تبریز رئزیمی علیه ینه آیاغا قالخمیش و اونون بوتون سیاسی سوتونلارینی سیلکله مه یه باشلامیشدی: " خالق حرکاتی نین خوفو قارشیسیندا میلته مشروطه آزادلیقلاری ود ائدن موظفرالدین شاهدان فرقلی اولاراق تاخت-تاجا گلن محمدعلی شاه آتاسی نین میلته وئردیگی وعدلری یئرینه یئتیرمک عوضینه اجنبی سیلاحینا سؤیکه نیب خالقا دیوان توتماغا باشلاپیر. اوسته لیک ایرانى نوفوذ دایره سینه چئویرمک حاقدا ۱۹۰۷-جی ایل اینگیلتره-روسیا سؤودلشمه سینه راضی اولدو. بونون آردینجا ۱۹۰۸-جی ایل اییون آیى نین ۲۳-ده خالق ائلچیلری نین توپلاندىغى مجلس توپ آتشینه توتولدو. اؤلکه ده کوتلوی حبسلر و تعقیبلر باشلاندى.

مشروطه حرکاتینا آغیر ضربه ائندیریلدیگی، وئریلمیش نیسبی آزادلیقلارین الدن آلیندیغی، انجومنلرین قاپیلارینا قیفیل وورولدوغو آغیر گونلرده آذربایجان، اونون باش شهری تبریز آیاغا قالخدی. کوتله نی موباریزه

۱۴ مرداد مشروطیت گونو دور

بختیار او شاعیر دیر کی... BAXTIYAR O ŞAİRDİR Kİ...

- و اونون دوستلوقا موناسیبتی ده فوضولی اخلاقیندان گلیردی. بؤیوک اوستادی نین بو اؤلمز میصراعلاری دیل ازبرییدی:

موصاحبیمیز پروفیسور معاریفه حاجییئوادیر
PROF. MAARİFƏ HACİYEVLƏ MÜSAHİBƏ

دوستوم، عالم سنینچون گر اولور دشمن مانا،
قم دئگیل، زیرا یئترسن دوست آنجاق مانا...

بختیار موعلیم حیاتی حیات کیمی یاشاماق ایسته ین و بونو باجاران اینسانلاردان ایدی. اونون بو یۇنده کی مجنونلوق ایستعدادی نین بیر اساس طرفی ده دوستونا صداقتی، احتیرام حیسیسیله باغلییدی.

- خاقانیدن اوخودوقلاریمدی، دئییر: «یکی ایتن دوردن سینمده داغ وار، ایتن جاوانلیغیم و اؤلن دوستلار...» بیلیریک کی، بختیار موعلیمین یارادیجیلیغی نین، فالیتی نین ان قاینار، پارلاق آنلاری سیزین ادبیاتشوناسلیق علمینه گلدیگینیز ایلرله عئینی واختا دوشوب. سیزی اوزون ایللرین یارادیجیلیق آختاریشلاری و دوستلوق تئللری باغلاپیردی. بختیار موعلیمین ان پونهان سیرلری، نجه دئیرلر، سیزین اووجونوزدا اولوب. ایتن جاوانلیغین و بو دونیاسینی قئیب ائتمیش دوستلارین خاطیره سی سیزده نجه یاشاییر؟

- دوست ایتکیسیندن یارانان سینه داغی باره ده خاقانی هانسی آغریلا بحث ائدیردیه، بو، ایندی نین اؤزونده ده ائله دی. ان آغریلیسی بو دوست ایتکیسی نین بختیار واهابزاده کیمی بنزرسیز بیر شخصیتین آدیلا باغلی اولماسیدی... بختیار موعلیم عادی دوستلاردان دئییلدی کی، اونون باره سینده محض خاقانی تصوفو، آغریسی ايله سؤز آچمایاسان... همیشه فوضولی بارسینده فیکیرلرینی سوروشاندا خئیلی سوسار،

- معاریفه خانیم، سیز او خوشبختلردنسیز کی، اوزون ایللر بویو هله ساغلیغیندا میفلشمیش، قورقودلاشمیش خالق شاعیری، اونودولماز بختیار واهابزاده ايله آتا-بالا، موه لیم-طلبه یاخین دوست و اونسیتی نین بختیارلیغینی یاشامیسینیز. بختیار موعلیم فوضولینی چوخ سئویردی. دئییردی کی، شعرین-صنعتین هانسی گیزلینی نین، گؤزله نیلمزلیگی نین قاپیسینی آچماق ایستدیمسه قارشیمدا فوضولینی گؤردوم. فوضولینی صنعتده اؤلچو مئاری حساب ائدیردی.

- گۆزل اولان اودور کی، بختیار واهبازادنین پوئتیک دونیاسی، وارلیغی سسین، ایشیغین، دویغونون، رنگین، ان اساسی، دوشونجین هارمونیا سیندان، سینتئزیندن گلیردی. بو دئییلنلر اونون شاعیر-وطنداش-عالیم اوبرازی نین هر ذره سیندن تجلی اندیردی.

- بختیار موعلیمین خاراكتئرینی، میفلشمیش شخصییتینی ان چوخ ایفاده ائدن هانسی علامتلا ایدی؟

- ایلك نؤوبه ده گۆزله نیلمزلیك، هئیرانلیق دوغوران جسارت! او، ایللر اوزونو فیکرینی مشغول ائدن، گئجه سینى-گوندوزونو، اومومن، حیاتینى الیندن آلان طالعیکلو پروبلئم مثله لری ایجتیمایلشدیرمگین فدایسی ایدی. اؤزو ده بونو حئیرتامیز بیر جسارتله ایفاده ائتمگى، اؤنه چیخارماغی باجاریردی. بئله مثله لرده بختیار موعلیمین قارشیسینا سدد چکمک، دیوار هۆرمک چتین ایدی.

- معاریفه خانیم، ماراقلیدی کی، پوئزیایا موناسیبتده فوضولی سئودالیسی، عاشیقی اولان بختیار واهبازاده داها چوخ نسیمی عؤمرو یاشادی... سووئتلر دؤنه می نین توغیان ائتدیگی بیر زاماندا بئله «گۆزومون اؤنونده حاکی دانیرلار»، «حاققی اۆلدورورلر» سسله نیشی ائتدی. «وتن قوشا بنزر، قانادلاری نین بیرى بو تایدیرسا، بیرى او تایدیر» - دئدی. «مین لکه ووردولار شرفیمیزه، وئردیک، صاحبیمیز یئنه «وئر» دئدی میصراعلارینا ایمضا آتدی. «گولوستان» ی یازدی، او قورخونج ایللرده «بو ایشه قول قویان قوللار سینایدی» اعتیراضینی سرگیله دی. هر جور مانقورتلاشما یا قارشى چیخدی...

- گۆرکملى روس یازچیسی میخایل شولوخوو اؤزونون نوبئل نیطقینده بیان اندیردی کی، اؤزونه بشر

دریندن نفس آلا، کؤکس اؤتورردی. دئییردی فوضولی ائله بیر زیروه، ائله بیر داغدی کی، اونا دوغرو آددیم آتمامیش گرک دریندن نفس آلاسان، بوتون گوجونو، وار قوووه نی توپارلا یاسان. ایندی بختیار موعلیم حاققیندا دانیشیریق و من عئینی دوروم، مسئولیت قارشیسیندایم؛ گرک اول-اول نفه سیمی دریم، اؤزومو توپارلا ییم...

- نیهاد سامی باهارلیدان اوخودوقلاریمدی: «ایستانبول کؤنلومجه آنلادان بیر کیتاب اوخوماغی چوخ اوزونتو ایله گۆزلدیم. ایسته ییرم بو کیتابین جومله لری یازیدان چوخ شکیللنمیش اولسون؛ رنگی سس، ایشیق اولسون. دویغو، فیکیر، خاطیره اولسون، ایمان و عشقندن یارانمیش اولسون...» بختیار موعلیم ده دوی-غولارین مین رنگینی، چالارینی، چیچکلرین چلنگینی سؤیوردی. ایستردیم کی، اونون آدیلا باغلی صؤحبتیمیز ده محض بو چالارلارلا سوسلنمیش اولسون.

ایضطیرابلاری نین کنار موشاهیده چیسی کیمی باخان، اؤزونو بشریتین ذرهسی و اؤز خالقینی نین اوغلو حساب ائدن سؤز آدمی نین مقصد و آمالی دوزونو دئمک، اینسانلارا حاقیقتی، حتی آجی دا اولسا، مردانه شکیلده حاقیقتی دئمک، اونلارین صاباحا اینامینی و گله جگی قوراجاق فردی گوجونو آرتیرماقدی؛ سؤز آدمی اؤز سؤزونون چاتدیغی هر یئرده موباریز اینسانلار یئتیشدیرمه یه چالیشمالی، اؤز تبیی و عالیجناب جهدلری ایله اینسانلارین ترققییه اینامینی بیر آریا گتیرمه لیدیر... دئییم کی، بیر صنعتکار و شخصیت کیمی بختیار واهبزاده عؤمورلوگو بو واجیب میسسییایا حسابلانمیشدی. بختیار واهبزاده بیر صنعتکار و وطنداش کیمی بو ایدئاللار اوزرینده قونداقلانمیشدی.

بختیار موعلیم، اؤز بؤیوک اوستادلاری کیمی، همیشه ادبییاتا آزادلیغین هانسیسا بیر فورماسی کیمی باخیردی و ادبییاتین دونیانی خیلاص ائتمک گوجونه اینانان بؤیوک دوהלارین سیراسیندا ایدی. بختیار واهبزادنین خوشبختلیگی اوندایدی کی، او، یارادیجیلیقدا «قورخونون رذیل بیر حیسس» اولدوغونو لاپ گنجلیک ایللرینده درک ائتمیش، قورخو حیسیسینی یاشام طرزیندن بیردفعه لیک سیلیب آتمیش، موجدایله، فداکارلیق دویغوسویلا سیلاهلانمیشدی. بئله ائتمه یین قلمداشلاری نین یاراتدیقلاری اثرلرین باشی اوستوندن هاچانسا مطلق بیر لعنت آسیلاجاغینی یاخشی بیلیردی. همدرد اولمادان درددن یازانلارا قارشى عاصی ایدی. بختیار واهبزادنین صنعتکار، ائلجه ده وطنداش قایه سی بوتون حالی ایله دونیاشؤهرتلی یازیچی ویلیام فولکنئرین دوتلب باخیشلاری ایله دوز موتناسیبیدی، پارالئلدی. یینی بختیار موله لیم ده بوتون سمیمییتی ایله هر جور زوراکیلیق، ظولم اؤنونده اینسانین مغلوب و محو اولاجاغی فیکرینی قبول ائتمیردی. او دا اینسانین نینکی دیره نیش گتیرجینه، هم ده قالب اولاجاغینا اینانیردی. او دا اینانیردی کی، اینسان یالنیز «سسی

اؤشیدیله جک دئییه یوخ، خاراکتئرینه، قلبینه، فداکارلیغینا، همدم اولایلمگینه، راضیلاشمادیغینا گؤره ابدیدیر. یازیچی نین، شاعیرین بوراجو بو حاقدا یازماق، اینسانین دوروش گتیره بیلمه سی، قلبلری مؤحکملمه سی اوچون یازماقدی. کیشیلیک، شرف، اومید، غرور، ایضطیراب، شفقت، فداکارلیق حیسیسلرینی دایم خاطیرلاتماق اوچون یازمق لازیمدیر. بشریتین بزگی ده محض بو شئیلرده دیر. شاعیرین سسی عادى اکس-سدا اولایلمز. او، دایاق اولمالی، قلبه اوچون، دوروش گتیره بیلیمک اوچون بونؤوره یه چئوریلیمه لیدیر».

بختیار موعلیم بو دئییلنلرین واجیبلیغینی صنعتده قدم قویدوغو ایلك گونلردن بیلیردی. بو تمل اوزرینده قونداقلانمیشدی. ایلك صنعت درسینی فوضولیدن، نسیمیدن، صابیردن، خئیر-دوعاسینی سمد وورغوندان آلمیشدی. بئله اولماسایدی هله ۱۹۶۹-جو ایلده، دئمه لی سووئت رژییمی نین قیلینجی نین دالی نین-قاباغی نین کسدیگی بیر واختدا بختیار واهبزاده قیرمیزی کومونیزمین اسل صیفتینه، گئچرچک اوزونه شاپالاق کیمی آچیلان بو میصرالاری قلمه آلامزدی:

قیرمیزی-قیرمیزی یالانلار دئین،

گؤزلرین قارالار، آل گونه باخما.

ائی رنگه اینانان، بس دئمه دین سن

تورپون ایچینه باخ، چؤلونه باخما.

«رنگین دالینداکی حاقیقته باخ» - دئییه او، قیرمیزی سووئت کومیسسارلارینا اونو دا چاتدیرماغی گئجیکدیرمیردی کی، «حقیقت نازیر، آما اوزولمز».

یالان چیچکله یهر، بوی آتار، آنجاق،

بهر وئره بیلمز، بار وئره بیلمز.

باخ بودور شاعیرین اؤز خالقینا، جمعیهته دایاق اولماق، قلبه اوچون، دوروش گتیره بیلمه سی اوچون اونون

موعلیمه، تکلیف ائتدی کی، علمی رهبرین بختیار موعلیم اولسون. دئدیم سیزین مسلهتینیز منه چوخ عزیزدی. سونرا بختیار موعلیمه عایلههوی دوست اولدوق. ائوی نین قاپیلاری همیشه اوزومه آچیق ایدی. اونون اونودولماز قایغیسینی، چتینلیکلریمین دف ائدیلمه سینده کی کؤمکلیرینی هئچ واخت اونوتمورام. ایندی آوتوقرافلا منه یازیب باغیشلادیغی کیتابلاری آچیب اوخویورام. «ایله میزین یاخین دوستو»، «سیرر یئریم اولان دیرلی دوست» دئییه خوش موناسیبتینی قئید ائدیب. من اونا همیشه بؤیوک شخصیت، قودرتلی صنعتکار کیمی درین حؤرمت بسله میشم.

بختیار واهبازاده ائله بیر صنعتکار ایدی کی، او، داعواملی اولاراق هانسی کلاسسیکین، یا ائله چاغداش یازارین اثرلرینده میللی شوور آخینی موشاهیده ائدیردیه، مطلق خصوصی جوشقونلوقلا موناسیبتینی بیلدیریدی. او، آنا دیلینه اولان موناسیبتده، میللی موجدایله مسله لرینده چوخ هسساس ایدی. بو ایستیقامتده او، صابیری چوخ سئویر و یوکسک قییمتlendirیریدی. «آغلار-گوله ین» پوئماسی صابیر دوها سینا اولان سئوگی نین تجسسومو ایدی. آما نسیمی مؤوضوسو اونون یارادیجیلیغیندا خصوصی یئر توتوردو. بختیار معلم عؤمرونون بؤیوک بیر دؤورونو ائله بیر موحیطده یاشامیشدی کی، «سؤزون دوغروسونو دئمک هونر ایشیییدی. بو ایللر یاساقلار، قاداغلار دؤورو کیمی خاراكتئریزه اولونور. محض همین ایللرده نسیمی پوئزیاسیندا ایفاده سینی تاپان آزاد دوشونجه، حاضر قلیبلره اعتیراض ایدئاسینی بختیار موعلیم چوخ موکمل شکلده منیمسه میشدی. اونون ۱۹۸۱-جی ایلده قلمه آلدیغی «فریاد» منزوم درامی بو منیمسمه نین تاثیریه آرایا-ارسه یه گلیمیشدی. اثر ۱۹۸۴-جو ایلده آذربایجان دؤولت درام تئاتریندا تاماشایا قویولدو. همین ایللردن باشلایاراق «فریاد»ی دؤنه-دؤنه اوخوموشام. بختیار موعلیم او اثرده هیات، دونیانین

یانیندا اولماسی فاکتی و فداکارلیغی. بو فداکارلیق بختیار واهبازادنین بیر صنعتکار اولاراق خیصلتیندن، روحوندان گلیر. بیر صنعتکار کیمی اونون دییشمه ین، اؤزونه سادیق قالان صیفتی، خیصلتی بودو. خالق بختیار واهبازادنی بو دییشمه یهن اوبرازیندان، خاراكتئریندن تانییب-سئویر. بو صیفت اونو میفلشدیریر، قورقودلاشدیریر. خالق بیلیر کی، خئیری ده، شری ده دؤنوبن تکرار اولان بو فانی دونیامیزدا اونوانینی دییشن دوننکی آلقیشلارا اوستادلاری نسیمی، صابیر کیمی دیره نیش گؤسترن، بختیار واهبازاده بو میصراعلاریندا نه قدر صمیمی و مودریکدی:

ابدینی دنیا دا من ابدی سانمادیم،

بیر آتسه توتولدوم، من آتسه یانمادیم.

- یعنی آزادلیق، اؤزگورکلوک دوشونجه سی بختیار واهبازاده یاشامینا و پوئزیاسینا عنعنه دن، کؤکدن گلیردی...

- بیر اوخوجو، ادبیاتشوناس عالیم کیمی من همیشه بختیار واهبازاده یارادیجیلیغی ایله باغلی اولموشام. یادیم گلیر، من طلبه اولاندا فاکولته ده بختیار موعلیمین «شب-هیجران» پوئماسی نین موزاکیره سینی کئچیریردیک. گؤرکملی یازیچی ایسماعیل شیخلی، ادبیاتشوناس عالیم احد حسینوو بو موزاکیره لرین تشکیلینده فال ایشتیراک ائدیردیلر. بیرینجی کورسدا اوخویوردوم. منه دئدیلر کی، موزاکیره ده سن ده چیخیش ائده جکسن. همین او چیخیش بختیار موعلیمه شخصی تانیشلیغیمیزا بلکه ده وسیله اولدو. سونرا طالع ائله گتیردی کی، من باکی دؤولت اونیوئرسیتئتینده موعلیم کیمی فالیتیه باشلادیم. گؤرکملی یازیچی، فوضولیشوناس عالیم میر جلالین رهبرلیک ائتدیگی فاکولته ده... بختیار موعلیم ده همین کافئدرادا ایشله بیردی. قییبی آسپیرانتورایا داخل اولموشدوم. آلاه رحمت ائلسین میر جلال

اۆلدۈ يازدىن؟ دئيردېم: «واللا، بختيار موعليم سيزين دە تاثيرينيز اولدۇ، «فرياد» ين دا... بس نئجه اولدۇكى، سيز اۋزونوز «فرياد» ى قلمه آلدېنيز؟» خيالا دالېردى. هاندان-هانا اۋزونمخسوس تمكىنلە «من اونو فھمىملە يازدىم» دئيردى. دئمه لى، «فرياد» دا تصوير ائدىلن تسووف اونون ايچ دونياسى نين فھمىندن گلېرمىش. عئىنى زاماندا بختيار موعليم خاراكتېرجه دە نسىمىيە ياخين، دوغما بىر شخصيت ايدى. او دا، نئجه دئيرلر، اۋز قابىغينا سىغىنىپ قالان اينسان دئىيلدى. هر آن پارتلامغا، تارانا گئتمە يە حاضير ايدى. بو، اونون طبعيتيدى. اونون «گولۇستان» ى، «فرياد» ى، «شھيدلر» ى ميلتە اويانىش درسى وئرن اۋرنكلر اولاراق ياشاير. بو دوشونجه لر ايلك نؤۋبە دە نسىمىدن گلېر. بو دوشونجه اۋز آردىنجا مەمد آرازى، خليل رزانى، سۇھراب طاھىرى، نرىمان ھسنزادنى گتيردى. «ھامىنى حىسس ائدن، باشا دوشن من اۋزومو بىر دفعە باشا دوشمە دىم» آغرىسى وار ايدى بختيار موعلىمىن. «حاقلىكن ناحاق اولموشام» دئيردى. «من-زىل آختاراركن آرزولارېما دۇنوب اۋزگە لره منزىل اولموشام» يازىردى. باخ بئله مقاملاردا اونون اوز توتدوغو مكان فوضولى، نسىمى، صابىر دونياسىيدى. اۋزونو او عالمده تاپىردى. - بئله بىر مشهور دئىم وار كى، عادت ن تاريخچىلر كئچمىشده، شاعىر و يازىچىلار ايسە گلە جكدە باش وئره جك حادىثە لرى يازىر. «مىللەتېمىن دردىنى اونوانلايىب اۋزگە يە. باشقاسى نين ياسىندا اۋز دردىمە آغلادىم» - يازان بختيار واهابزادە، سىزجه نە قدر گلە جكدە ياشاير، گلە جكدە باش وئرنلرى يازىردى؟

- او يئردن باشلايلاق كى، بختيار موعليم دوز اللى ايل اول قلمە آلدىغى آشاغىداكى سطرلر يازىلدىغى گوندن يگىرمى بىر ايل سونرا، ىنى ۱۹۹۰-جى ايلين ۲۰ يانوار گونلرىندە باش وئرنلرى آز قالا رىيازى دىقلىكلە ايفادە ائدىر:

گئدىشاتي، سوسىيال-سىياسى حادىثە لر ين ندىلگى، خئىير و شر آراسى گئدن ابدى ساواش، دىيشن صىفتلر بارە دە اولان بوتون دوشونجه و مولاحىظھلرىنى بىر آرايا گتيرىپ. اينسانى دوشوندورن نە وارسا، «فرياد» دا اونا جاواب وار. ائرىن ان بۇيوك اھمىتى بىر دە اونداير كى، بختيار موعليم او زامانا قدر سوسىالېس رئالېزمى پرىنسىپىندن خالقا تقدىم ائدىلن نسىمى نين گئچك كىملىگىنى اوخوجولار آنلادا بىلدى. «فرياد» ين ايلك تاماشاسىنا بختيار موعليم حيات يولداشىمى و منى دە دعوت ائتمىشدى. لاپ اۋن سىرادا اولو اۋندر حىدر علىيو و بختيار معلم ياناشى ايلشمىشدىلر. تاماشانىن گئدىشى زامانى ائله مقاملار اولوردو كى، حىدر علىيو اۋزونمخسوس تېسسوملە شاعىرە نسە دئىيردى. سونرالار عومومىللى لىدئرىن پىچىلتىيلا اونا نە دئدىگىنى سونرالار ماراقلا بختيار موعلىمدن سوروشدوم. معنالى-معنالى گولۇمسە يىردى. دئىيردى كى، «فرياد» ين آلت قاتىندا دئمك اىستە دىكلرىمى حىدر علىيو قدر درىندن فھم ائدن بىر كس اولمادى، او درىن فھمى ھئچ كسدە گۇرمە دىم... ايندى بىلېرسىنيز كى، اۋلكە مىزىن باشچىسى پرىزىدئنتىمىز ايلھام علىيو ۲۰۱۹-جو ايلى نسىمى ايلى ائلان ائدىب. بۇيوك شاعىرىن يوبىلئى نين تئنتە لى شكىلدە كئچىرىلمە سى اوچون سرنجام اىمضالاىب. چوخ ياخشى اولاردى كى، بو چرچىو دە «فرياد» يئنىدن تاماشايا قويلايدى. چونكى «فرياد» دا گئچك، تسووفدن گلن، اصل صوفىي نسىمى وار. بو اوبرازا سوسرئالېزمىن باسقىسى يوخدو. منىم نسىمى يارادىچىلېغىنا سئوگىمىن بىر اساس طرفى دە بختيار واهابزادە دن گلېر. من بىر مودت توركىيە دە چالىشدىقدان سونرا باكىيا دۇندوم. اىقتىصاد اونىۋىرسىتئتى ايلە برابر قافقاز اونىۋىرسىتئتىندە دە دئكان ايشلە يىردىم. طلبە لر اوچون «تسووف ادبىياتى سۇزلوگو» يازىب چاپ ائتدىردىم. بختيار موعليم او نشرە اۋن سۇز يازمىشدى. ماراقلانيردى كى، سن بو اثرى نئجه

وطن دارا دوشدو، او آغیر گونه
قوربانلار وئرمه یه داریلما دیق بیز.
وطنین عؤمرونه خالقین عؤمرونه
عؤمرونو جالادی ایگیدلریمیز...

او سسلر دئییر کی، سعادتی می
قانیملار قازانماق ایسته بیرم من.
اونو تۆهفه کی می، هدیه کی می
آلماق ایستیمیرم اؤزگه لریندن.

- خاطیرلاییرام. زامانیندا دیل ازیریمیز اولان «دؤرد یوز
اون آلتی» پوئماسینداندی، ۱۹۶۹-جو ایله یازیلیب.
- هه، الله دی. بایاق دا دئدیم، دوز اللی ایل قاباق. بو
سطیرلر یازیلدیغی واختدان یگیرمی بیر ایل کچه
جکدی، قانلی یانوار گئجه سینده ایگیدلریمیز وطنین
عؤمرونه، خالقین عؤمرونه عؤمورلرینی جالایاجاقدیلار. و
بختیار موعلیمین بو میصراعرلاری یئنیندن او اؤلومسوز
قهرمانلارین دیلیندن سسلنه جکدی. بوتؤولوکده، بؤیوک
شاعیر هله ۱۹۶۹-جو ایله یگیرمی بیر ایل سونرا
آذربایجان اینسانین دیلیندن چیخاجاق فیکیرلری سؤز
به سؤز قلمه آلیب. بدنام سوؤت ایمپئریاسی نین
اونوانینا «قوزو جیلدینده کی او قوجا قوردون دوغرو، دوز
شکلینی چکدی شهیدلر» یازان بختیارین گله جگی، گله
جکده باش وئره جکلری یازما قودرتی بوردان
قاینالانیر...

- میلی فاجیعه لریمیزین سببلریندن درین وطنداش-
صنعتکار آغریسی ایله سؤز آچیردی، هم ده تسلی،
اومید یولونو گؤستریردی...

- اؤزو ده نئجه؟! پئیغمبرانه، قورقودجاسینا بیر
امینلیکله:

یوز-یوز ایتن اولسون،
مین-مین ده بیتن وار.
شوکر ائیلییه لیم کی،

بیزلردن هم اول،

هم سونرا وطن وار... دئییردی.

- صؤحبتیمیزین اولینده بختیار موعلیمین دوستلوقا
صداقتی، ابدی احتیرام حیسیسیندن سؤز آچمیشدیق...
- بیلیرسینیز، بختیار موله لیم دوست سئوگیسیندن،
خالق محبتیندن یئترینجه بارینان بیر اینسان ایدی.
تبیی کی، کولل حالیندا هر بیر آذربایجان اینسانی
بختیار واهابزاده هئیرانی ایدی. عئینی زاماندا تبریزده
شهریار «بختیار» دئییردی، آلمانیدا احمد شمیدی...
قیرغیزستاندا چینگیز آیتماتوو، قازا-خیستاندا اولژاس
سولتیمنوو، روسیادا یئوگئنی یئوتوشنکو... تورکییه
ده یاوز بولئند باکولر «منی دوی، بختیار» - سؤیله
ییردی. قارداش تورکیه نین ائلازلیق شهرینده بختیار
واهابزاده جدده سی وار. «آذربایجان» پارکیلا اوزبوز،
«الماس ایلدیریم» کوچه سیله پارالل... تورکییه نین
ان گؤرکملی علم، مدنیت، تحصیل خادیملری نین، بله
دییه باشقانلاری نین دیلینده بختیار واهابزاده نین
شعرلرینی سسلن گؤردوم. تورکییه نین دؤولت
باشچیسی رجب طاییب اردوغانین باکیا سفری زامانی
بختیار واهابزاده نین یارادیجیلیغیندن سئچمه شعرلری
نئجه شؤوقله سسلندیردیگی نین شاهیدلریک. بختیار
موعلیم اؤزو-اؤزونو یارادان صنعتکار ایدی. اونون بلکه ده
هانسی بیر تدقیقاتچیا، ادبیات تنقیدچیسینه، خصوصی
تبلیغه احتیاجی یوخدو. او، هر شئی اؤزو حلل ائدی،
یازی، ابدیت مۆهورو ووروب، او، اؤزونو خالقین معنوی،
روحی طلباتینا حسابلامیشدی. جیسمانی گؤرونوشجه
الله ده اردملی اولمایان بختیار موعلیم معنوی، روحی
باخیمدان هودودسوز اوکئان، قرانیت قایا، شیمشک
کیمییدی. او، تورکچولوک دوشونجه سیله باغلی هر
کسله ایچ-ایچه یاشاییردی - زامانیندان، مکانیندن
آسیلی اولمایاراق، میلی دوشونجه باغلاریلا
باغلانیردیلار بیر-بیرلرینه. اونون دوشونجه لری بوتون
تورک دونیاسینی قاپساییردی. بختیار واهابزاده ایلک

بختیار واهابزاده بيزيم ميللى ايفتيخاريميز اولان صنعتكارلاريميزداندير. او، بوتون تورك دونياسى نين سئويمليسيدى. هئچ اونوتمازام. توركييه ده چاليشديغيم ايللرده، تبىي كى، منه بير عالييم، پئداقوق كيمى بؤيوك حؤرمته ياناشيردىلار. آما منيم اوچون چوخ اؤنملى، اونودا بيلمه ديگيم، غورور وئرجى بير مسله ده وار ايدى كى، اونو قئيد ائتمه يه بيلمرم. اورادا منه محض بختيار واهابزادنين طلبه سى، يئتىرمه سى اولدوغوما گؤره آيريجا بير حؤرمه گؤستىر، حيرانلىقلاريني بيلديرىدلر. نئجه ده محبتله، ساغيغىلا منى بير-بيرينه تقدىم ائديردىلر كى، «بيليرسينىزمى، خوجامىز، اؤيرتمه نيمىز بختيار واهابزادنين طلبه سى اولوب». بو حيرانلىغى اؤزوم اوچون دونيانين ان بؤيوك موكلاتى بيلمىشم. بختيار موعليم دونياسىنى ديشىنده منه قارداش اؤلكه لردن نه قدر باشساغلىغى، تسكىنلىك تئلفونلارى گليردى. بونلارى خاطىرلايىرام و گؤرورسونوز، گؤز ياشلاريمى توتا بيلمىرم. بو دىقت اونا گؤره ايدى كى، من ده قارداش اؤلكه ده بختيار موعليمين يارادىجىلىغىنى سئوه-سئوه تدريس ائديرديم.

بو موناسىبت اونون يارادىجىلىغى باره ده توركييه ده منيم رهبرلىگيم ايله ديسسئورتاسىيا يازىلماسىنا وسيله اولدو. بوتون بونلار حاقيندا دانىشماق منيمو چون چوخ خوشدو.

نسيمى «درويشين پيرىنى سورماق عادت دئييل» دئيه يازىردى. عارىفانه بير نظر بس ائدر كى، كيملىگىنى بيله سن...

بختيار موعليم خيصلتىندن، كيسوتىندن بللى اولان، پرستىشه لايىق بير صنعتكار، بؤيوك شخصيت ايدى. قبرى نورلا دولسون!

صؤحتلشدى سرواز حسين اوغلو.

موصاحيبه ۹ فئورال ۲۰۱۹-جو ايل تاريخده " ادبيات قزئتى " نده يايىنلانمىشدير

نؤوبه ده اؤز جسارتى نين شاعىريدى. يادينىزدادىمى، دوخسانىنجى ايللرده ميللى مجلسين تريبوناسىندان حيدر عليويىن حاقينى دانانلارين جاوابىنى نئجه جسارتله وئردى؟ اييرمى يانوار فاجيعه سى نين اثرته سى گونو روس گئنئرالنى نين اوستونه هانسى جسارتله يئترىدى، «سنىن الين منيم خالقىمين قانىنا باتىب» - دئدى.

بونو آنجاق بختيار واهابزاده كيمى بير مىلت فدايسى دئيه بيلردى. همين جسارتيله او، هم ده نسىمى جسارتىنى گونوموزه داشيىردى. قان يادداشيمىزى اويادىردى. «لنىله صؤحت»ى پوئماسىنى يازىردى، عئىنى زاماندا ائله همين اثرده لئىنىزىمين ايچ اوزونو، رىياكار دونياسىنى آچىب-آغاردىردى. «سيزين قولاغىنىز حاقيقتى دىنله مه يه چاغىردى» دئيه رك لنىنه حسر ائتديگى بو پوئمادا لئىنىزم يالانلارينا مئيدان اوخويوردو:

يالانلار ال-الوان، يالانلار مين-مين،
دئير گئجه يه باخ، ظولمتى گؤرمه.
يالانلار... آغ يالان قارا كؤينگىن
اوزونه رنگ چكىر، گؤزونه سورم...

بو جور جىدى ايتتىهاملارى يالنىز بختيار واهابزاده قودرتىنده، خيصلتىنده اولان بير صنعتكار ائده بيلردى. بختيار معلم ايلك نؤوبه ده كؤكه، تاريخى عنعنه يه باغلى بير اينسان ايدى. خاطىرلايىرام، توركييه نين سابىق پرئزىدئنتى، رحمتلىك سولئيمان دميرل بختيار موعيلمه گؤروشو زامانى دئدى كى، من سيزين «كؤك» آدلى شاعىرىنىزى ازىر بيلىرم و چوخ قىيمتلندىرىرم. او شعرده بختيار واهابزاده يازىر: كؤكو وار تورپاغىن دا، داشىن دا، اينسانسا اؤز كؤكونو گزديرىر اؤز باشىندا. سولئيمان دميرل او شعرى ازىر سؤيله دى. دئدى كى، سن بو فيكرى نه گؤزل ايفاده ائديسن!

تبریزی میرزه احمد پرغم

رضا همراز

همین اسرار علی شاه اونون حاج حسین علی صرافین توکانیندا میرزه اولدوغوندان دا یاد ائدیر. شاعیر پرغم – ین « غمخانه » سین آچاندا غملرلر اوز به اوز اولساقدا ، کیتابین سون حیصه لرینده اونون غزللری ایله ده تانیش اولای بیلرک . او کیتابین گیریشین منظوم اولاراق بیر گوزلجه شعر یازمیشدیر . پرغم ذاتاً نوحه شاعیری دی سه ، باشقا ژانرلاردا اوز طبعین سیناماغا جان آتمیشدیر . همین کیتاب اونون بیر پارا تورکجه – فارسجا شعرلرین ایفا ائدیب ، دوشونجه سین گوز قاباغینا چیخاردیر . پرغم کیتابینین باشلانغیجین بو شعر ایله یازیر:

خیالات ما قصه ماتم است
چو زلف پریشان سخن در هم است
اگر دل پسندد احبّا شود
مسمّی به « غمخانه پرغم » است.

منم بو میکده کنجده قیس تک رسوا
منم کی سایه صهبان اولموشام مشهور
او مهر رویووا باخماق بو درده سالدی منی
اسیر گوشه هجر اولموشام من مهجور

نّچه ایللر عزادار آذربایجانلی لار بيله – بيلمه یه پرغم – ین بو شعرین تاسوعا گنجه سی حزن له زمزمه ائدیب گوزلریندن قان یاش آخیدارلار:

بو گنجه آل علی نین ایش افغان اولاجاق
کی صاباح کرب و بلا دشتی قیزیل قان اولاجاق

بو گنجه گلشن فردوس امامت پوزولور
بو گنجه عرشده هنگامه محنت قورولور
بو گنجه غلغله دن سمع ملائک توتولور
کی صاباح ظلم ایله ایمان انوی ویران اولاجاق

بو گنجه یاندی عزیزان علم دین مبین
صبحه تک آغلاشیر اولاد رسول ثقلین
بو گنجه جان تک اولور قول – بویون عباس و حسین (ع)
کی صاباح هر ایکسی قانینه غلطان اولاجاق

بو گنجه ناله سسی یاندیردی جزم شهبی
بو گنجه زینب (ع) آلیر یاتینه آل عزبی
کی باسار باغرینا یاران او شه تشنه لبی
کی صاباح زولفو حسین (ع) اوسته پریشان اولاجاق

بو گنجه شمر اندر فکر ریاست گووه نر
باخار اول شمع سولان خیمه لره غره له نر
گه یاتار ، گاه دورار خنجر الینده دولانور

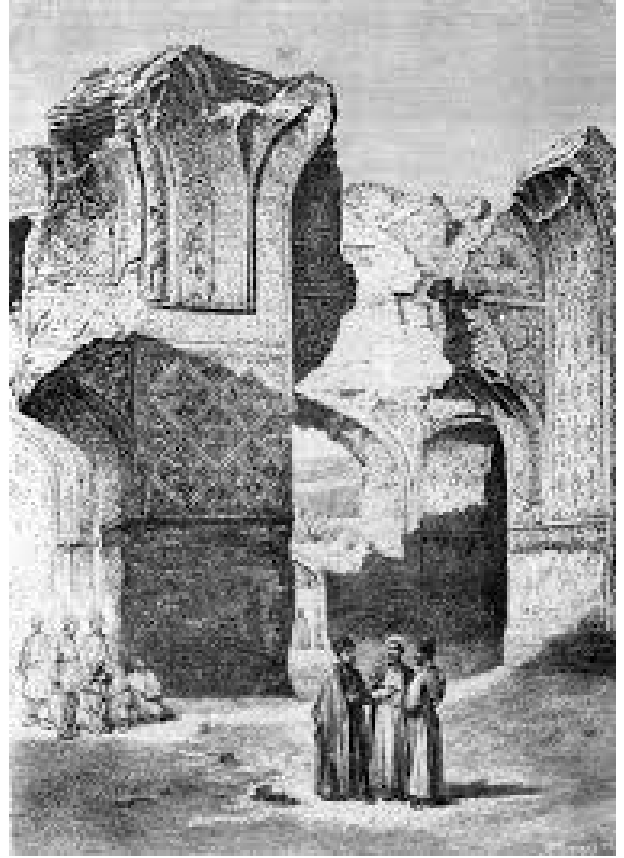
تخمیناً ۳۰ ایل بوندان اول رحمتلی حسین نادری « حسین عمی » دن آلدیغیم « غمخانه » کیتابی ایله میرزه احمد پرغم – ین پوئزیاسی ایله آز – چوخ تانیش اولسامدا ، بوگونلر اونو تانیماغا آرتیق جان آتمیشدیم . پرغم اوز دورونون شاعیرلری ایچره ائله مظلوم قالان ، شانس سیز ، هابئله آدی ندرت له دنیلن شاعیرلریمیزدن اولموشدور . گوز گزیدردیم تذکره لرده ده اونون یاشامینا عاید بیر شئی یازیلمایب هنج ، یازارلار ایسه اونون آدین توپ کیمی بیر بیرلرینه پاس وئرمیشلر ! نهایت اوخوجو دوشونور کی ، بیرینجی دونه شاعیرین یاخین دوستو هابئله همشهری لی سی اولان تبریزی اسرار علی شاه اوندان بالاجا بیلگی ارائه وئریب ، سونرا ایسه میرزه محمد علی خان تربیت ده اوز قالارگی کیتابی اولان « دانشمندان آذربایجان » دا بیر نّچه سطره کفایت لنمیشدیر . تربیت دیرلی اثرینده یازیر : « تبریزین سئویملی شاعیرلریندن دیر . بیر مدت ده عثمانلی اولکه لرینده سیاحته مشغول اولوب ، ازمیرده حقیقه الشعرا نین یازاری – تبریزی اسرار علی شاه لا گوروشلری اولموشدور . تبریزده تکرار چاپ ائدلمیش غمخانه آدلی دیوانی معروف دور . تورکجه – فارسجا شیرین غزللری واردیر . اثرینین یازی تاریخی نی بئله قئیده آلیب:

غین و چهار عین که زد طبل الرحیل
شاید بنام ما زند این دیر خاکدان (۱۲۸۰)

کی دوشموشم بو گنجه آه زاره زولفوندن
 رقیب چوخ چالیشیر کوی عشقه یول تاپسین
 ولی دوشن دئیل من کناره زولفوندن
 متاع مشکه بو تجار عشق اولور طالیب
 بو دور کی شور دوشوب هر دیاره زولفوندن
 فراق اودونا یانار حشره دئین دل « پرغم »
 گر اولماسا بو نهان درده چاره زولفوندن.

غزل (۲)

هجریندن اوسانندیم دندیم الله توکل
 دوشدوم اودا یانندیم دندیم الله توکل
 انتدیم اوزومه گوشه صحرالری مسکن
 هریانه دولاندیم دندیم الله توکل
 هر لحظه کونول تیر بلایه سپر انتدیم
 دیدیکجه دایاندیم دندیم الله توکل
 هر طعنه کی اغیار ووروب باغریما باسدیم
 پیریمدن اوتاندیم دندیم الله توکل
 هر کیم دندی نوش انت کی مئی عشق اولو شیرین
 نوش انتدیم ایناندیم دندیم الله توکل
 بعضی گنجه گوردوم گزیرم باغ وصالین
 رویدان اویاندیم دندیم الله توکل
 تاراج قیلیب لشگر « پرغم » غمی قورتار
 هر چند تالاندیم دندیم الله توکل.

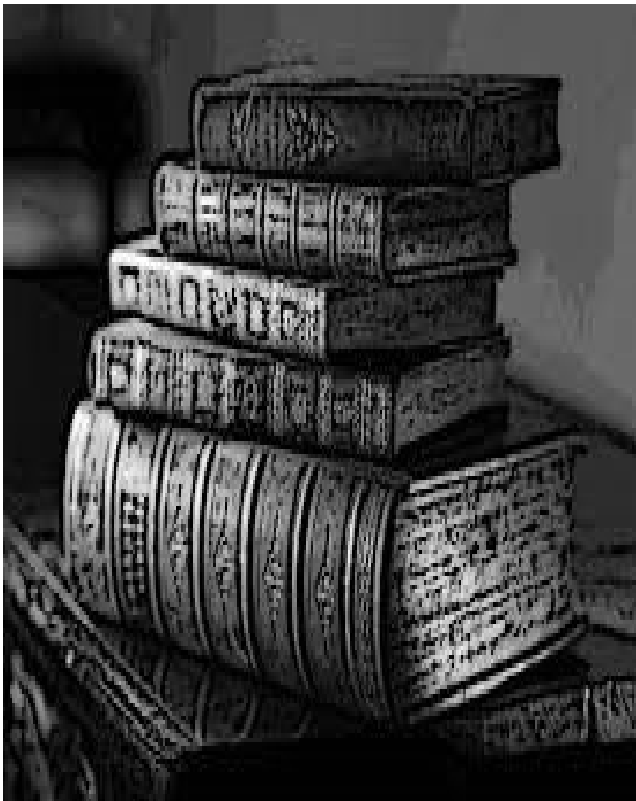

کی صاباح خون حسین (ع) ایله بو الوان اولاجاق

... مع الاسف بو شاعیرین یاشامینا عاید الی دولو اولو
 بیلمه دیک . اما ، شعر دیوانیندان بئله دوشونولور کی
 او ، مشروطه حرکاتین درک ائدن شاعیرلردن دیر .
 اما تعجب دوغورور کی بو بویوک جریانا عاید اصلا
 بیر بیت ده سویله مه میشدیر ! اوندان دا تعجب لی
 مسئله بودور کی، الده اولان قایناقلاز بو کیمی
 شاعیرین یاشامینا عاید تقریباً سوسموشدولار ! بئله
 دوشونورم کی بو کیچیک یازی نی گورن لر بلکه بو
 شاعیرین یاشامینا ایشیق سالماغا چالیشاجاق لار.
 آرزی گوز شاعیریمیزین نوحه یا مرثیه لرینه ، نوحه
 کیتابلاریندا گاهدان راستلاشسامدا ، تاسف له بو بیری
 شعرلرینه راست گله بیلمه میشم . اونا گوره نیسگیل
 ائيله دیم بورا دا اونون لیریکاسینا ، اوزل لیک له
 غزللرینه اوتری باخیب ، بیر نچه سین ده تقدیم ائيله
 یم.

غزل (۱)

گلیر نسیم بهشت آشکاره زولفوندن
 معطر اولدو بو مجلس دوباره زولفوندن
 کسب قیاباغینی حسنون مثال ابر سیه
 اولوبدو ماه روخون بخت قاره زولفوندن
 چکنده داره هاچان بئيله آه زار ائيله رم

سالاتین احمدلی نین پوبلیسیستیکاسی

SALATIN ƏHMƏDLİNİN PUBLİSİSTİKASI

پروفسور. دکتور وقار احمد

دیلبر رضایئوا علمی ایشچی.

PROF.DR.VUQAR ƏHMƏD
DİLBƏR RZAYEV

دیل سیاستی " و " حیدر علیو و ادبی-تاریخی پروسئس " مونوقرافیالاری و دیگر علمی-پوبلیسیستیک اثرلری ایله بیرگه " آنالار کۆچ ائندده " ، " یول گئدیر ناخچیوانا " ، " بیر ائلاتین داستانی " ، " کیشیلیک سنگری " و " اوچورولموش سدلر " ، " باش داشی احوالاتی " کیتابلاری، اوخوجولارین ایختیارینا وئرلن اونلارجا بدیع-پوبلیسیستیک، علمی-مونوقرافیک (تدقیقات، پوئزییا، نثر، دیلچیلکله باغلی) کیتابلار سالاتین احمدلینی موعاصیر ادبیاتیمیزین ایستعدادلی و محصولدار ادیبلریندن بیری یتکین سؤز صاحیبی، گونون نبضینی توتان ناشر اولاراق تانیتمیشدیر.

اونون قاراباغ موحاریبه سی و خوجالی سویقیریمینا هسر ائتدیگی اثرلری بیر چوخ دیلره ترجمه ائدیلب. تکجه " باش داشی احوالاتی " کیتابی روس، اینگیلیس دیلرینه ترجمه ائدیله رک ۵۵ اۆلکه ده یایملانیب.

سالاتین خانیم چوخشاخه لی یارادیجیلیقلا مشغولدور. حکایه لر، ائسسئر، ادبی تنقید نومونه لری، مونوقرافیک تدقیقاتلار، ائسیکلویئدیک معلوماتلار و ماراقلی خاطیره-یازیلار مؤلیفی کیمی آدینی علم صنعت عالمینه تانیتمیشدیر.

(قئید ائدک کی، سالاتین آلی قیزی احمدلی ۱۹۵۶-جی ایل اوکتابرین ۱۸-ده آغستافا رایونونون پویلو قصبه اینده حالا، زحمتکئش بیر اوجاقدا دونیا یا گلیب. آی تحصیلینی آذربایجان دؤولت اونیوریتئتینده باشا ووروب. حاضیردا آذربایجان دؤولت معمارلیق و اینشات اونیوریتئتی نین آذربایجان دیلی و پئداقوگیکاسی کافئدراسی نین مودیری، دوسئنت، فیلولوگییا علملری دوکتورودور).

" علم و تحصیل " قرئتی نین موخبیرینه وئردیگی موصاحیبه لری نین بیرینده سالاتین خانیم دئتمیشدیر: " من آذربایجانین میلیونلارلا وطنداشلاریندان بیریم. خالقیمین طالعیندن، اثرمنی آجگؤزلری نین

چاغداش پوبلیسیستیکامیزین تانیتمیش نوماینده لریندن بیری- شاعیر، پوبلیسیست، ادبیاتشوناس، ناشر سالاتین احمدلی نین رنگارنگ مؤوزولو، موختلیف ژانرلی یارادیجیلیغی همیشه میلی ایدئاللاریمیزلا سیخ باغلی اولموش، درین ایجتیماعی سیاسی یوکو و یوکسک وطنداشلیق مؤوقئی ایله سئچیلیمیشدیر.

یازیچی نین، عومومیتله، اوتوزدان چوخ پوئزییا، نثر، علمی-مونوقرافیک و س. کیتابی نشر اولونموشدور. سالاتین خانیمین چاپ اولونموش اثرلری و کیتابلاری نین اؤزو ده بوتؤو بیر کیتابخانا تشکیل ائدیر. " خالق شاعیری نریمان هسنزاده یه پویلو بئشیگیمدن مکتوب ، " عؤمرونو قازاخدا یاشایان شاعیر " ، " حج زیارتی " ، " حسین جاویدین ائو موزه ی " ، " سنسیز " ، " سویکؤکوموز، میلی-معنوی مدنیتیمیز، تاریخیمیز " ، " بؤیوک عؤمرون سالنامه لری " ، " آذربایجان پوئزییا چلنگی " (ترتیبچیلریندن بیری)، " حیدر علیئوین

دا يثرينده و لازيمى قايدا ادا ايستيفاده ائتميشدير. كيتابى اوخودوقجا مؤليف دوشونجه لريني، حاديتله لر ياناشما طرزيني، قيميتملنديرمه مئيارلارى نين شاهيدى اولورسان. امينيك كى، حاجى سالاتين خانيمين بو اثرى اوخوجولار طرفيندن رغبتله قارشيلاناجاق، آذربايجانين «سفرنام» لر سئرياسيندا اؤزونمخسوس يئريني توتاجاق و مؤليفينه شرف گتيره جكدير». (س. احمدلى. "سفرنامه" ۲ كيتاب. باكي. ۲۰۱۲).

"سفرنامه" لر كيتابى مارقلى، اوخوناقلى، انپيستوليلىر سپكىلى بير اثردير. مؤليف گئتديگى، گؤردويو اؤلكه لرده اونون جوغرافى مؤوقئيىندن، ادبياتيندان، اينجه صنعتيندن، يارانما تاريخيندن، ستراتژى اهميتيندن، اؤلكه نين تاريخى آييده لريندن، هر اؤلكه نين اؤزونمخصوص عادت-عننه لريندن مارقلا اصلى شكيله صؤحبت آچير.

سالاتين خانيمين مككه و مدينه شهرلرينه سفرى اونون حج زيارتينه هسر اولونوب. مكه و مدينه شهرلىر ايسلامين بئشىگى، اونون موقدس شهرلريدير. كيتابدا بو شهرلرين تاريخى و بو گونو حاقيندا دولغون معلومات وئريرلىر. كيتابى اوخودوقجا سالاتين خانيمين حج زيارتينه وئرديگى اؤنه مى، زيارتين هر بير مرحله سى

تؤرتديكلرى وحشيليكدن ناراحات اولوب، باغرى قان اولان، دوشمنه اورگينده نيفرت بسله ين، وطن اوغروندا اونلار قارشى قلمى و يازيلارى ايله موباريزه آپارانلاردان بيريم "

سالاتين احمدلى هومانيسست، صداقتلى، اينجه روحلو، دوغوسال بير خانيم، حيات يولداشى و صميمى اينساندير. او، سؤزه قيميتم وئرن، توخوندوغو مؤوزولار هسساسليقلا ياناشان، فرقلى، هم ده يادداقالان خاراكتئرلر ياراتماغى باجاران قلم صاحبيدير.

سالاتين خانيم بير چوخ اؤلكه لرى گزميش، يوكسك ذؤوق و ايستعدادى، زحمتى سايه سينده گؤردوكلرينى قلمه آلميشدير. بو جهتدن مؤليفين بديعى-پوبليسيست بير ديلده قلمه آلدىغى ايكي جيلدليك "سفرنامه" لرى خصوصى مارق دوغورور.

مرحوم آكادئميك بوداق بوداقو «سفرنام» يه يازديغى اؤن سؤزه بيلديريردى: «بو كيتابين هر بير آبراسى اوخوجونو جلب ائدن، اوندا مارق دوغوران يئننى تصويرى دوشونجه لر، فاكترلر و حاديتله لرله زنگيندير. بونا سبب سالاتين احمدلى نين بوتون سفرلرينى عئينى ايستك و مارقلا، صبير و عاغيللا قلمه آلماسيدير. مؤليف كيتابدا سفر تسسوراتلارى ايله ياناشى، ادبيات ماتئرياللاريندان

آذربایجان پوئزییاسی نین گۆرکملی نواینده سی، خالق شاعیری نریمان حسنزاده باره سینده چاپ ائتدیردیگی "پویلو، بئشیگینه مکتوب" ادبی-پوبلیسیست کیتابی ادبی ایجتیمایتیمیز طرفیندن بؤیوک رغبتله قارشیلانندی. کیتابدا نریمان حسنزاده نین اینسانلارا، دوغولدوغو تورپاغا، دوستلارینا موناسیبتیندن بحث ائدیلمیش. مؤلیف ن.حسنزاده نین دوغما یوردو پویلونو همیشه اوجا توتدوغونو شاعیرین اؤز یارادیجیلیغیندن نومونه لرله چوخ گؤزل ایفاده ائتمیشدیر. کیتابدا شاعیرین گنجلیگیندن، یاخینلاریندان و دوستلاریندان بحث ائدن، ایندییه ده ک اوخوجویا معلوم اولمایان آنلار دا اکس اولونموشدور. کیتابین رئاكتورو و اؤن سؤزون مؤلیفی فیلولوگیا علملری نامیزه دی فریده لمان، رایچی AMEA-نین موخبیر عوضوو، میللی مجلسین مدنیت مسله لری دایمی کومیسسییاسی نین صدری، امکدار علم خادیمی نیظامی جعفرودور.

مؤلیف یازیر: "نریمان حسنزاده نین "پویلو بئشیگیم منیم" پوئماسی دنیا پوئزییاسینداکی نادیر پوئمالاردان بیریدیر. پوئمانی شاعیر دوغما یوردو پویلیا گئتمه سی، اورانی یئنیندن گزیب-دولاشدیقدان، کؤهنه تای-توشلارینی گۆرندن سونرا یازمیشدیر:

من بوردا گول بئجرمیشم، آلاق ووروشام،
 داش آرمودا بال آرمودو چالاق ووروشام.
 هر بندیمه ایکی میصراع دایاق ووروشام،
 سینمده کی دویغولاری بوشالتماق اوچون،
 بیر ائل-اوبا داستانینی یاراتماق اوچون.
 (س.احمدلی. "پویلو بئشیگیندن مکتوب. باکی. ۲۰۰۸).

هر بیر صنعتکار یاشادیغی جمعیتین ایجتیماعی، سیاسی حادیثه لرینی، اینسانی نین ایدئیا-ائتستتیک گؤروشلرینی یاراتدیغی اثرلری نین مؤوضوسونا چئویریر. بشریتین قلوبال پروبلملرینی، عومومیلیکده اینسان-

نین ماهیتی و اونون یئرینه یئتیریلمه قایدالاری نین آیدین، آده دیلده اوخوجویا چاتدیریلماسی نین شاهیدی اولوروق:

"حج زیارتینه گئتمک هر بیر موسلمانین آرزوسو و موقدس بورجودور. بو بورج، آلاهیین ائوینی-کعبه نی زیارت ائتمک فیکریمدن چیخمیردی. الله-تعالا بو ایلکی حج زیارتی دؤورونده منیم ده بو اولوو آرزومون یئرینه یئتریرمه سی اوچون ایمكان یاراتدی. بیز ۳۲۶ نفر زووار طیاره ایله عربیستان دؤولتی نین مدینه شهرینه اوجدوق. بیرینجی گئتدیگیمیز یئر محمد پیغمبرین (ص) عمیسی حضرتی همزه نین کافیرلره ووروشدوغو احد داغی اولدو. احد داغی، بیز تصور ائتدیگیمیز یوکسک داغ یوخ، آسینمیش تپه لردن عیبارت ایدی. تورپاغی یومشاق چینقیل و قومدان عیبارتدیر. زووارلارین سای-حسابی یوخدور. اوزاقدان اینسانلار آغ گئیملرده سهرالارا سپلنمیش آغ چیچکلره بنزه ییردی". (س. احمدلی. "سفرنامه" ۲ کیتاب. باکی. ۲۰۱۲)

خالق یازیچیسو چینگیز عبدالله یئو اونون "حج زیارتی" کیتابینی "موقدس یئرلره زیارت ائتمگی نیت ائدن هر بیر کس اوچون اینفورماسییا منبعی "آدلاندیریب و اؤن سؤزه "کیتابین اساس مزیتلریندن بیر یی حج زیارتی نین بوتون مقاملارینی اوخوجولارا دوروست چاتدیرماق، واجیب عمللرین دوروست منظره سینی یاراتماقدیر" یازیب.

خبردار ائتمک، بشریتین قیناق اوبیئکتینه چئویرمک، اونلارین ایشغالچیلیق سیاستیندن ال چکمه سینه نایل اولماق، قاقچین دوشموش عزیزلری نین دده-بابا تورپاقلارینا قاییتماق اوچون موجدایله لری پوبلیسیستیک مقاله تینده اؤز عکسینی تاپمیشدیر.

قاراباغ پروبلیمی اونو دایم دوشوندورور و بیر سیرا اثرلینده همین پروبلئمله باغلی ماراقلی فیکیرلر سؤیله ییر. بو ساحه ده سالاتین خانیمین اوغورلاری بؤیوکدور. خوجالی سویقیریمینی دونیا چاتدیرماق اوغورنا آپاریلان ایشلرده بیر یازیچی، پوبلیسیست کیمی بؤیوک رولو واردیر.

س. احمدلی نین "کۆرپه سسی، آنا نفه سی" کیتابیندا خوجالی سویقیریمی، گوناھسیر اینسانلارین یورد-یوواسیندان دیدرگین دوشمه سی، هم جیسمانی، هم معنوی سارسینتیلارا معروض قالماسی، بو آغیر فاجیعه لرین اینسان معنویاتینا ووردوغو ضربه لر، اثرمنی ایشغالچیلاری نین چیرکین سیاستیندن دونیانی خبردار ائتمک، بشریتین قیناق اوبیئکتینه چئویرمک، اونلارین ایشغالچیلیق سیاستیندن ال چکمه سینه نایل اولماق، قاقچین دوشموش عزیزلری نین دده-بابا تورپاقلارینا قاییتماق اوچون موجدایله لری بیر چوخ اثرلینده اساسدیر.

شاعیره، ادبیاتشوناس گولخان پناه "باشدashi احوالاتی" کیتابینا یازدیغی "اؤن سؤز" ده یازیر: "سالاتین احمدلی نین "باشدashi احوالاتی" کیتابیندا توپلانان اثرلری زامانیندا یازیلان، اصل حقیقتلری عکس ائتدیرن دیرلی اثرلردیر، خوجالی فاجیعه سی نین دنیا خالقارینا چاتدیریلماسی ساهه سینده ایجتیماعی-سیاسی اهمیتلی حادیثه دیر. بو کیتابداکی اثرلرین مضمونو اثرمنیلرین موردار عمللرینی عکس ائتدیریر. بورادا قلوبال عالمده-ایجتیماعی-سیاسی حیاتدا باش وئرن نفقاتیو حاللارین اینسان معنویاتینا ووردوغو ضربه لر، خالقار آراسینا سپیلن دوشمنچیلیک توخومونون

طبیعت موناسیبتلرینی، قایغیلارینی یازیچی یاراتدیغی اثرلینده تجسسوم ائتدیریر. آذربایجان ادبیاتیندا اینسان و زامان، تاریخ و شخصیت، فردین طالعی، اینسانین سئوینجی و فاجیعه لری یازیچی، شاعیر، دراماتورق قلمینده چوخ بؤیوک حساسلیقلا اؤز بدیعی ایفاده سینی تاپیر. ادبیاتیمیزدا پوبلیسیستیکانین اؤزونمخسوس سالنامه سی وار. پوبلیسیستیکا تاریخی نین آراشدیریلماسی گؤستریر کی، اونون اینکیشافیندا تنقیدچی، فیلسوف، تاریخی و ادبیاتشوناسلارین خیدمتلری بؤیوک اولموشدور.

تاریخی تجربه گؤستریر کی، پوبلیسیستیکا یازیچیلارین یارادیجیلیغیندا موباریز ادبی فورما کیمی گئیش یئر توتوموشدور. پوبلیسیستیکادا وطنپرورلیک، خالقار دوستلوقو، قهرمانلیق، صداقت، دوشمنه قارشى آمانسیر اولماق موتیولری همیشه قوووتلی اولموشدور.

سالاتین خانیمین یارادیجیلیغیندا آنا ساهه نی نسر، پونزییا تشکیل ائتسه ده بو یارادیجیلیغین یانیندا اونون مؤوزو باخیمیندان زنگین و آکتوال، صنعتکارلیق باخیمیندان موکمل اولان پوبلیسیستیک یارادیجیلیغی دا دیقتی چکیر. اؤز آتشین قلمیله موباریز پوبلیسیستیکانین گؤزل نمونه لرینی یاراتمیشدیر.

میلللتی نین، اؤلکه سی نین آغری-آجیلارینی، اوغورلارینی، سئوینجلرینی بوتون وارلیغیلا یاشامیشدیر. بئله بیر ناثرین ایسه پوبلیسیستیکایا موراجیعت ائتمه سی چوخ طبعیدیر.

سالاتین خانیم موکمل بیر پوبلیسیستدیر. معاصیر میللی مطبوعاتیمیزدا اونون بو گونوموز اوچون آکتوال مؤوزولاری اؤزوندی عکس ائدن مقاله لری چاپ اولونور.

س. احمدلی نین خوجالی سویقیریمی، گوناھسیر اینسانلارین یورد-یوواسیندان دیدرگین دوشمه سی، هم جیسمانی، هم معنوی سارسینتیلارا معروض قالماسی، بو آغیر فاجیعه لرین اینسان معنویاتینا ووردوغو ضربه لر، اثرمنی ایشغالچیلاری نین چیرکین سیاستیندن دونیانی

اونو دا قئید ائدیم کی، کیتابین آدی - " حیدر علیوین دیل سیاستی " ، ائله ایلک باخیشدان ضیالی نین دیقیتینی چکیر. گئیش اوخوجو کوتله سی نین عۆده سینیه وئریلمیش بو کیتاب " گیریش " ، "آذربایجاندا دؤولت دیلی سیاستی نین فورمالاشماسی تاریخیندن " ، حیدر علیوین موسستقیل آذربایجان دؤولتی دیل سیاستی نین اساسلاری نین یارادیجیسی کیمی " و " آذربایجان دیلی نین دؤولت دیلی کیمی اینکیشافی اوغروندا حیدر علیو موباریزه سی " اولماقلا اوچ فصیلدن عبارتدیر.

کیتابین " حیدر علیو موسستقیل آذربایجان دیل سیاستی نین اساسلاری نین یارادیجیسی کیمی "آدلانان ایکنجی فصلینده دؤولت دیلی ساحه سینده آذربایجان دیلینه، آذربایجان دیلچیلیگینه و آذربایجان دیلی تحصیله گئیش یوللار آچیلماسی، ۷۰-۸۰ جی ایلرده ح.علیئوین اۆلکه ده آپاردیغی دیل سیاستی نین ماهیتی، همچی نین " آذربایجان رئسپوبلیکاسی نین کونستیتوسیاسی " نین ۲۱ ماده سی نین " دؤولت دیلی " آدلاندیریلماسی و س. مقاله لر اؤز گئیش عکسینی تاپمیشدیر.

" اونون " حیدر علیو و دیل سیاستی " کیتابی، اصلینده آنا دیلیمیزین هودودلارینی گئیشلندیرن، چرچیوه لرینی دارماداغین ائدن بیر اینسانین - وطنداشین اورگی نین سسی، هاراییدیر. " (زاهید خلیل) سالاتین احمدووانین ۲۰۱۳-جو ایلده " علم " نشریاتیندا نشر اولونان " حیدر علیو و ادبی پروسس "آدلی مونوقرافیاسی دنیا شؤهرتلی سیاستچی، موسرقل آذربایجانین معماری، بؤیوک موتفککیر حیدر علیرضا اوغلو علیوین ادبی-نظری ایرثینه حسر اولونمیشدور. بدیع-فلسفی فیکیرلرله زنگین آذربایجان ادبیاتی اولو اؤندر اوچون هر شئیدن اؤنجه آذربایجان خالقینی دونیادا تانیتماق، اونون قدیملیگینی، بشری دوشونجه یه مالیک اولماسینی ثوبوت ائتمک، تورک

تؤرتدیگی فاجیه لر، ایمپئریالارین ایستحصال ائتدیکلری سیلاحلاری نین ساتیشینا آچدیغی یول، بو یولدا ایتیریلیمیش اینسانی کئیفیتلر بدیعی شوورو دوشوندورن اوبیئکتیو حقیقتلردیر " . (س. احمدلی. "باشداشی احوالاتی " . باکی. ۲۰۱۴).

سالاتین خانیمین مطبوعاتدا درج ائدیلمیش پولیسیستیک مقاله لری اؤزونون ایدئاسی، مؤلیفه گۆره آیدین مقصدی، سلیس دیلی، بدیعیلیگی ایله سئچیلیر. س. احمدلی نین پولیسیستیکاسیندان صؤحبت آچدیقدا بو جهتی خاطرلایمیلیق کی، بیز بورادا عادی ژورنال و قزئت مقاله سیندن دئیل، اؤز بدیعیلیگی، ژانرین طلبلرینه اویغونلوغو ایله صنعت اثری سوییه سینیه یوکسلمیش پولیسیستیکاسینی نظرده توتوروق.

سالاتین احمدلی نین یارادیجیلیغینا مؤوضو و روح اعتباری ایله بیر-بیرینی تاماملایان قاینایب-قاریشان پوئزیا ایله پولیسیستیکانین وحدتی هر شئیدن اؤنجه یازارین حیاتا باخیشی، دنیاگۆروشو و فردی یارادیجیلیق خصوصیتلری ایله علاقه داردیر.

سالاتین احمدلی نین پولیسیستیکاسی یالنیز گونده لیک حیاتیتمیزدا باش وئرن حادثه لر، ائله ده چاغداش دؤورون پروبلملرینه موناسیبتی دئیل، بوتؤوووکده دونیانین، بشریتین حیاتیندا، تاریخی اینکیشاف پروسسینده یارانان پروبلملرین تحلیلینی گۆروروک. سالاتین احمدلی پولیسیستیکاسی نین اساس مؤوضوسو وطن، میلّت و دیل مسله سیدیر.

سالاتین احمدلی تدقیقاتچی عالیمدیر. " حیدر علیوین دیل سیاستی " ، " حیدر علیو و ادبی-تنقیدی پروسس " ، " آنا قاینایق، اولو کؤک " ، کیمی بیر چوخ مونوقرافیالارین مؤلیفیدیر.

داهی شخصیت، حیدر علیو حاقیندا ۲۰۱۰-جو ایلده " ح. علیو دیل سیاستی " مؤوضولو اثری چوخ دیقته لایققدیر. بو اثرینه گۆره سالاتین احمدلی فیلولوگیا اوزره فلسفه دوکتورو علمی درجه سی آلمیشدیر.

اونون تشبوسو ايله داهي حسين جاويدن مزارى نين قاليقلارى اوزاق سييردن آذربايجانا، دوغولدوغو ناخچيوان تورپاغينا گتيريلدى. نسيمي نين آنادان اولماسى نين ۶۰۰، فوضولى نين ۵۰۰ ايللىك يويىلئىلرى نين دونيا ميقياسيندا قئيد اولونماسى دا، ايلك نؤوبه ده، گؤركملى دؤولت خاديمي نين آدى ايله باغليدير.

"حيدر عليو ذكاسى و فوضولى دوھاسى" باشلىقلى مقاله ده ه.ليئوين فوضولى ايله باغلى گؤروشلىرى اونون عموميتله كلاسسيك ايرسه موناسيبتى نين ميقياسلاريني عكس ائتديرير، تاريخيليك و موعاصيرليگين وحدتى اونون كلاسسيك ايرسه موناسيبتى نين مئتودولوژى اساسيني موعينلشديرير: "اصلينده بو، كلاسسيك ايرسى موعاصيرليگين دىلى ايله اوخوماق نومونه سيدير. فوضوليه موناسيبتده حيدر عليو ذكاسى ايله فوضولى دوھاسى بير-بيريني عوضوى شكيلده تاماملانير. فوضولى دوھاسى نين ماهيتيني آچماق و بوتون جاھانا گؤسترمك ۲۰ عسره هاميدان چوخ ح.عليئوه نصيب اولموشدور." ("۵۲۵-جى قزئت. ۷ مارت) جاويد صنعتينه هله كئچن عصرين ۷۰-جى ايللريندن مارق گؤسترن حيدر عليو اونون آدينى آذربايجان ادبياتى خزينه سيني زنگينلشديرنلر سیراسيندا چكيشدير. سكسه نينجي ايللرين اوللريندن ايسه حسين جاويد ايرئينه مونظم دىقت گؤسترميش، شاعيره لايىقلى قييمتين وئريلمه سى ايشينه نظارتى بير آن بئله زيفلتمه ميشدير.

"حيدر عليو و حسين جاويد طالعيى" آدلى مقاله ده مؤليف وورغولايير كى، "دونيا رومانتيزمى نين گؤركملى نومائنده سى، آذربايجان ادبياتيندا رومانتيزم جريانى نين بانيسى حسين جاويد هميشه عوموممىللى ليدئر حيدر عليوين دىقت مركزينده اولموشدور.

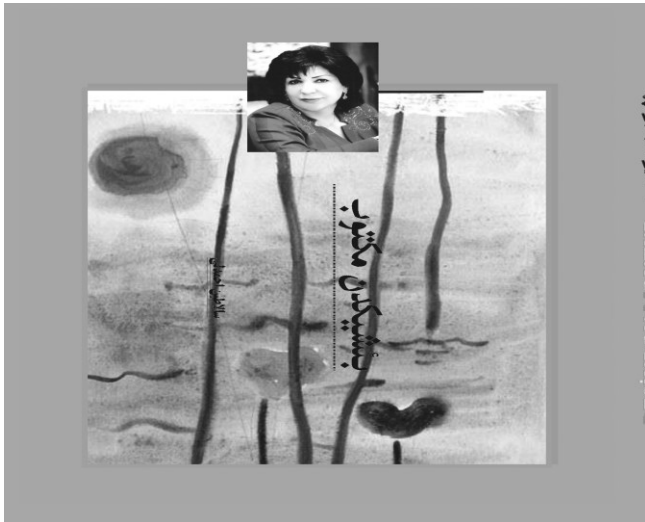
۱۹۸۲-جى ايلده ه.جاويدن جنازه سيني اوزاق سييردن گتيرمه سى و دوغما ناخچيوان تورپاغيندا دفن ائتديرمه سى، بو گون جاويدلرين بيرگه اويودوغو

خالقلارى نين بيرليگيني نومائيش ائتديرمك واسيطه سى ايدى.

پوبليسيست سالاتين احمدلى "حيدر عليوين ادبى-تاريخى پروسس كونسپسياسى" آدلى مقاله ده يازير: "حيدر عليو بير فيلوسوف كيمي ماتئرياليست، بير ادبى-نظري فيكير صاحيبي كيمي رئاليست ايدى. اونون اوچون بديعى ادبياتين ديري هر شئيدن اؤنجه حيات حقيقتيني، رئال و تاريخى گئرجكلىگى هانسى بديعى اوبرازلارلا، هانسى حدود و چرچيوه لرده اكس ائتديرمه سى ايله اؤلچولوردو. اونون "ادبى-تاريخى پروسس" نظرييه سى ده بئله دير. رئال گئرجكلىك توتومو بو آنلايشى دا اؤلچمك، اونون مضمونونو و بديعى سرحدلرينى تعيين ائتمك اوچون باشليجا معياردير. بورادا رئاليست دونياباخيشى ايله تاريخيليك بير-بيريني تاماملانير. او، بوتون پروبلئلرين حللينده تاريخيليه ايسئيناد ائدير و اونا گؤره اودوزمور، هميشه اوبيئكتيو مؤوقى توتماغا و قرار وئرمه يه نايل اولوردو.

حيدر عليئوين ادبى-تاريخى پروسس كونسپسياسى چوخ جهتلى تعليمدير. اونا مخصوص باشليجا بير جهتى ده قئيد ائتمه لييك: بو كونسپسيانين آپاريچى تمايوللريندن بيرى ده معاريپچيليك ايدى. بؤيوك سياستچى بديعى سؤزون قدرتيندن نينكى گئنيش معنادا اوخوجونو معاريفلنديرمك اوچون ايستيغاده ائدير، حتى گنج يازيچيلارين كلاسسيك عنعنه لردن، بديعى ايرئين تجروبه لرinden اؤيرنمه سيني ضرورى حساب ائديردي. ("سس" قزئتى. ۲۰۱۳. ۷ مارت)

عوموميتله، اولو اؤندريميز حيدر عليوين ۳۵ ايله ياخين حاكيميتى دؤورونده آذربايجان يازيچيلار بيرليگينه، ادبياتيميزا و آيرى-آيرى يازيچيلارا گؤستردىگى قاغييلار سايسيز-حسابسيزدير. كئچميش ايتىفاق دؤورونده شخسن حيدر عليوين دستگى ايله ميرزه ابراهيموو، رسول رضا، سولئيمان رحيموو و ديگر يازارلار يوكسك فخرى آدلارا لايىق گؤرولموشلر. محض

دەسلاتین ئەحمەدلی ماتریاللار توپلانمیشدیر. بورادا ح. جاویدین یوبیلییی ایلە علاقه دار ناخچیواندا، باکیدا، تورکییه دە کئچیریلن تدبیرلر گئیش شرحلە وئریلمیش، خالق شاعیری نریمان حسنزادە نین اۆلمز شاعیرە حسر ائتدیگی پوئما و شعرلری عکس اولونموشدور.

یازچی، پوبلیسیست سالاتین خانیم احمدلی نین " بۆیوک عۆمرون سالنامە سی " مونوقرافیاسی ائتنو- مدنی دوشونجه سیستمینده مخصوصی یئری اولان بۆیوک دؤولت خادیمی نین آنادان اولماسی نین ۱۵۰ ایللیگینه حسر اولونوب. مونوقرافیا آذربایجانین مستقیللیگی نین برپاسیندان سونرا ص. آغامالیوغلونون حیات و فعالیتی نین علمی باخیمدان سیستملی تدقیقاتینا ائدیلن ایلک جهددیر. کیتاب همچنین آذربایجان رئسپوبلیکاسی نین پرنزیدئنتی جناب ایلهام علیوین سرانجامینا اوغون آذربایجان خالق جومهوریتی نین ۱۰۰ ایللیگینه تۆهفه دیر.

س. احمدلی کیتابیندا بیلدیریر کی، گۆرکملی دؤولت خادیمی حاقیندا تدقیقاتین اساس مقصدی س. آغامالی اوغلونون گئرچک اوپرازینی تاریخی فاکتارلار، علمی اساسلارلا اورتایا قویماقدیر. مؤلیفین فیکرینجه، بو مونوقرافیا ص. آغامالی اوغلونون فعالیتی ایلە یاناشی،

مؤحتشم مقبره نین تیکیلمه سی اولو اؤندر حیدر علیوین بۆیوک قهرمانلیغی، میثیلسیز رشادت، تکجه جاویده دئیل، عومومن آذربایجان ادبیاتینا، بدیع- ایجتیمای فیکرینه تاریخی احتیرامی ایدی. او، ۱۹۹۵- جی ایلده حسین جاویدین مقبره سی نین و ائو موزه ی نین یارادیلماسینا حسر ائدیلمیش موشاویره ده دئمیشدیر: " بیلیرسینیز کی، حسین جاویدین حیاتی، یارادیجیلیغی آذربایجان اوچون نه قدر دیرلی، اهمیتلی اولوب، اونون قویدوغو ادبی-معنوی ایرث بیزیم اوچون نه قدر اهمیتلی و گرکلیدیر. عئینی زاماندا، اونون حیاتی فاجیعه لی اولوبدور. آنجاق بو فاجیعه لی دؤورلر اونون یارادیجیلیغینی آذربایجان خالقی نین قلبیندن چیخارا بیلمه ییب، یاشادیبدیر ". (" خالق قرئی، ۲۰۱۳.۱۰. مارت)

سالاتین خانیم احمدلی نین " شیروانشیر " مطبعه سینده آذربایجانین موثفککیر شاعیری حسین جاویدین خاطیره سینە حسر اولونموش " حسین جاویدین ائو موزه ی " کیتابی چاپ اولونموشدور. ۱۶۷ صحیفه لیک کیتابدا رئپرئسیا قوربانلی اولان شاعیرین حبس و سورگون حیاتی عکس ائتدیرن تاریخی معلوماتلار، عاییلہسی نین چکدیگی مشققتلی گونلری ابدیلشدیرن فوتولار، اولو اؤندر حیدر علیوین حاکیمیتی دؤورونده شاعیرین ائو موزه ی نین یارادیلماسی، نشی نین اوزاق سیبیردن آذربایجانا گتیریلمه سی و دوغما ناخچیواندا

اُئدير " (س. احمدلى. " بۇيوك عۇمرون سالنامه سى. باكى. ۲۰۱۸) سالاتين احمدلى مونوقرافىياسيندا ص. آغامالى اوغلو حاقيندا محدود سايدا اولان آراشديرمالاردان، آرخبو ماترياللاريندان، ص. آغاماليوغلونون چاپ اولونموش و گئنيش ايجتيمائيه آز معلوم اولان كيتاب و مقاله لريندن ايسيتفاده ائديب، بير نئجه ماراقلى فوتوشه كى ل وئريب. سالاتين احمدلى نين " سويكؤكوموز، ميللى-معنوى مدنيتيميز، تاريخيميز... " آدلى كيتابى علم الدين عليزاده نين خوشاخه لى ياراديجيلىغى نين علمى-نظري جهتلرى آراشديرليپ. سالاتين احمدلى تحليله چكديگى مؤوضونو حساس و دقيقيكله شرح ائتمكله برابر، مونوقرافىيائين بوتون صحيفه لرينده بير وطنداشلىق آمالى دويولور: " علمالدين عليزاده هميشه آذربايجان تاريخى نين، خالقى نين، اونون كؤكو-منشايى مسله لرى نين، معنوى-مدنيت آبيده لرى نين كئشيگينده دايدانان عسگر، كوماندير، گئنئرال رولونو اويناميشدير. او، ان توتارلى دقيق علمى معلوماتلارا، تاريخى منبعلره، تدقيقاتچيلارين الده ائتديكلرى علمى نايليتلره دىقت يئتيرميش و دونيا علم خادimlerى نين هر بيرى نين تورك، آذربايجان خالقلىرى حاقيندا، اونلارين كؤكو، تاريخى باره سينده دئييلنلره بير-بيريندن ماراقلى، يئننى، علمى معلوماتلار علاوه ائتميشدير " (س. احمدلى. " سويكؤكوموز، ميللى-معنوى مدنيتيميز، تاريخيميز. باكى. ۲۰۱۵)

آذربايجان خالق جومهوريتى نين موختليف ايدئولوژى آسپئكتلردن تدقيقى اوچون منبع رولونو اويناياجاق. " بۇيوك عۇمرون سالنامه سى " نين علمى رئاكتورو آكادئميك نيظامى جعفروو كيتابين اؤن سؤزونده بونلارى يازير:

" سالاتين احمدلى نين " بۇيوك عۇمرون سالنامه سى " كيتابى نين ديرى اوندادير كى، ياخين تاريخه موناسيبتده اوبيئكتيو باخيشلارين قرارلاشماغا باشلادىغى بيزيم گونلرين احوال-روحيه سينه اويغون اولاراق، گؤركملى ايجتيماعى-سياسى خاديم حاقيندا آيدين، اساسلانديريلميش و كيفايت قدر گئنيش تصور يارادير. حياتى، دونياگؤروشونون فورمالاشماسى، ميللى مفكوره موباريزه لرى، جومهوريت پارلامنتينده بير سوسيال-دئموكرات اولاراق گؤستردىگى قيزغين فعاليت، سووئت دؤورونون خصوصيله ايلك ايللرينده " مدنى اينقيلاب " پروسسئينه رهبرليگى - بورايا ايلك نؤوبه ده، " يئننى اليفا " يا كئچيد حركاتى، ۱-جى توركولوژى قورولتائين تشكىلى و س. داخيلدير - آذربايجاندا، عومومن شرقده قادين آزادليغى اوغروندا موجداديله لرى و س. باره ده هم اطرافلى، هم ده سيستئملى معلوماتلار وئرن مؤليف آذربايجان خالقى نين تاريخينده س. آغامالى اوغلونون، حقيقتن، موترققى بير شخصيت كيمي موهوم يئر توتدوغونو بير داها تصديق

پوبلیسیستیکاسیندا دا، هر شئیدن اۇنجه، بوتون سئوگيلردن اوجا توتدوغو وطن عشقینی ترنوم ائدن يازيچی يالنيز بو دويغونون اعتيرافی، ترنومو ايله قناعتلنمير، وطنی نين دردلرینی، آغری-آجیلارینی، پروبلئلرینی گؤسترمه يه چاليشير.

سالاتين خانيم احمدلی دوغما آذربايجانيمیزی گؤز بېگی کیمی سئون، اونون شؤهرتینی اوجالتماغا چاليشان بير ميلتسئور قاديندير. سالاتن خانيمين اينسانلیق کئيفيتلريندن، ياراديچیلیق خصوصیتلريندن ساعاتلارلا دانیشماق اولار. خئیرییه چیلیک، سخاوت، ساده لیک، صمیمیت سالاتين خانيمين قانیندا، خیصلتینده دير.

سالاتين خانيم حاضیردا آذربايجان معمارلیق و اینشات اونیوئرسیتئتی نین آذربايجان دیلی و پئداقوگیکاسی کافئدراسی نین مودیری و دوستیدیر. عئینی زاماندا چالیشدیغی عالی مکتبده ياپ قادینلار شورای نین سدریدیر.

سالاتين خانيمين گؤستردیگی خیدمتلرینه گؤره " قیزیل قلم "، " مهستی "، " وېجدانلی قلم "، " میللی حیثیت " و س. کیمی موکافات و فخری دیپلوملارلا موکافاتلاندیريلمیشدير.

بوتون گوجونو، ایستعدادینی وطنین ایشیقلی صاباحینا، ادبیاتی نین، مدنیتی نین اینکیشافینا حسر ائدن، عالیم، يازيچی، پوبلیسیست سالاتين خانيم احمدلیه الله دان جان ساغلیغی، اوزون عؤمور آرزولاییریق.

سالاتين احمدلی قهرمانی نین نیظامی گنجوی ايله باغلی تدقیقات و آراشدیرمالارینی چوخ دیقتله اؤز فیکیر سوزگجیندن کئچیره رک یازیر: " نیظامی یارادیچیلیغی بوتؤو بير تاریخدير. " بیز حقیقتن بو درینلیگی دوغرو-دوزگون منیمسه يه بیلسک، تاریخیمیزین چوخ آچیلمامیش قاتلارینا ایشیق دوشر. "

سالاتين خانيم يالنيز اؤلکه میزده دئیل، خارجی اؤلکه لرده-ایراندا، تورکیه ده، اوکراینادا آذربايجان ادبیاتی و مدنیتی نین یایلماسیندا، تبلیغی ساحه سینده خیلی ایش گؤرموشدور. اونون " هر کیم یوز ایل اونوتماسا "، " بير ائلاتین داستانی "، " آنالار کؤچ ائندنه "، " حکایه لر " کیتابلاری ایراندا عرب الیفباسی ايله آذربايجان دیلینده چاپ اولونموشدور. اونون " حیدر علییوین دیل سیاستی "، " آنالار کؤچ ائندنه " اثرلری تورک دیلینه چئوریلیمیش، تورکیه ده چاپ اولونموشدور.

آذربايجان اوخوجوسو سالاتين احمدلی نین پوبلیسیستیک مقاله لرینده دؤورون رئال منظره سینی گؤرور، جاهانین ایجتیماعی-سیاسی حادیثه لری نین دولغون تجسسونو دوپور. اونون مقاله لری قالدیریلان مثله نین هللیندن، پروبلئلرین معنا توتوموندان، احاطه دایره سینه گؤره دینامیکدیر.

اۇنجه قئید ائتدیگیمیز کیمی، اونون مقاله لری نین لئیموتیوی -وتن سئوگیسی، دوغما تورپاغا باغلیلیغیدیر. یارادیچیلیغی نین دیگر ساحه لرینده اولدوغو کیمی،

بختیار واهابزاده پوئزیاسی نین میلی و بشری قایناقلاری

BAXTIYAR VAHABZADƏ POEZIYASININ MİLLİ VƏ BƏŞƏRİ QAYNAQLARI

تیمور عسگرزاده

TEYMUR
ƏSGƏRZADƏ

عالمی، معنوی-پسیخولوژی و فلسفی-اخلاقی طبیعتی ایله مؤهکم باغلیدیر. بو پوئزییا بوتون روحونو فولکلور، کلاسیک ادبیات و بشر بدیی تفککورونون قایناقلاریندان گۆتورور. بختیار واهابزاده پوئزیاسی حیسسی ایدراکلا منطقیی ایدراکین پوئزیاسیدیر! شاعر پوئتیکی ایدراکینین بوتون ووسعتینی دویغو، قاورایش و تصوورله قیدالاندیریر. اونون فیکیر و دوشونجه فلسفسی کیفیت قدر اینتئلئکتوالدیر. بو باخیمدان بختیار واهابزاده پوئزیاسینین آنلایش، موهاکیمه و اقلی نتیجه دئییلن حدودسوز ایمکانلاری واردیر. بختیار واهابزاده پوئزییا-میزا اینتئلئکتوال یارادیجیلیق اوسلوبو گتیرمیشدیر. اونون پوئزیاسی هیات، جمییت و دونیانین دیالئکتیک قانونلاری، اکسلیکلرین وحدتی و موباریزسی، اینکاری اینکار، کمییت و کئیفییت دیشملرینین اسرارنگیز پوئتیکی حاللاری ایله قیدا-لانمیش و بدیی تزدالارین پوئزیاسی کیمی فردیلیک قازانمیشدیر. بختیار واهاب-زاده اسرارلی دویغولارینی، هیجانلارینی یانغی باغلایاراق ایفاده ائتمیشدیر. صنعت مرامینا چاتماق تشنسی ایله پوئتیکی آختاریشلار آپارمیش و هر دفه نایل اولدوغو یئردن - هر پوئتیکی متندن نفس، صورت گۆتورموشدور. بو معنادا بختیار واهابزاده پوئزیاسی دینجلیک بیلمین، یوروشده اولان، احتیراضلی و عزمتملی پوئزییادیر! وخت، زامان و سورت بختیار واهابزاده پوئزیاسینین محک داشیدیر. اینسان بو زامانین فلسفسینده گۆزلیک و عقیده موجسسمدیر!

اینساندیر هر شئی معنالاندیران،

ساعات نه گرکدیر زامان اولماسا.

بیر داغین، بیر چایین گۆزلیگینی

سؤیلگین، کیم دویار اینسان اولماسا.

بختیار واهابزاده ایدئالی بؤیوکلوک، آرزوسو تمیزلیک، مقصدی یوکسکلیک، عشقی گۆزلیک اولان گۆرکملی شاعر، دراماتورق، ترجمچی، ادبییاتشوناس-عالیم، پولیسیست و ایجتیماعی خادیمدیر. او، لیریک، نغمکار صنعتکاردیر. اونون پوئزیاسی-نین زنگین تصویر و تهکییسی داها چوخ بیرنجی و ایکینجی شخصله باغلیدیر. بو بی-رینجی و ایکینجی شخص ایسه بوتون سویه لرده فردی یوخ، سوسیال-فلسفی، سیاسی-ایدئولوژی، معنوی-اخلاقی و ائتیکی-ائستتیک موعیینلیکدیر. بونونلا بئله، بختیار واهابزاده نین اعجازلی لیریک "من" ی نین بوتون شخصله آید اولان موراجیت و موناسیبت متنینین اسرارلی پوئتیکی رنگلری واردیر. شاعر اؤزونو نه قدر فردی اوسلوبدا ایفاده ائتمک ایستیمیشدیرسه، بیر او قدر زمانسی، تورپاغی، دؤولتی و میللتی، شرقی و غربی، بیر سؤزله، دونیانین - زامان و اینسان موناسیبتلری نین سیرلی عالمی ایله باغلی اولموشدور. بختیار واهابزاده پوئزیاسینین پرئدمئتی - تصویر تهکییسی ایسه اینسانین قلب و عقل

و.يوسفلى و باشقالارى دىرلى مقالر يازمىشىدۇر. AMEA-نن موخبىر اوزوو، پروفىسور ياشار قارايتو و پروفىسور شامىل سالمانو و صنعتكارىن يارادىجىلىغىندان بحث ائدن " پوئزىيانىن كامىللىيى " مونوقرافىيىسىنى چاپ ائتىدىمىشىدۇر. بوندان باشقا، بختىار واهابزادە نىن يارادىجىلىغى حاققىندا چوخلو مقاله، مونوقرافىيا و دىسسرتاسىيالار يازىلمىشىدۇر .

بختىار واهابزادە فولكلورون ادبىياتىمىز اوچون اهمىيىتىنى هم علمى-نظرى ، هم ده بدىيى صورتده احاطلى گۇسترمىشىدۇر.

سوال يارانير. بختىار واهابزادە فولكلور و كلاسسىك ادبىياتدان نئجه اۇيرنمىشىدۇر؟ اصلينده صنعتكارىن اوزو بو سواللار جاواب وئرمىشىدۇر. بىز جاوابى اونون شعرلىرىنن ده آلا بىلىرىك. شاعر يازىردى: " بو شعرلر شعر اولمامىشكان اوول منىم اورىمىمده قاينايان، دامارلارىمدان سوزولن دويغولاردىر... شعر درىن هيجانلارىن، بۇيوك اضطىرايىن، تلاتومون مئوه سىدىر. بۇيوك عشقىن و بۇيوك نىفرتىن محصولدور "

بختىار واهابزادە نئجه يازماغىن سىررىنى فولكلوردا، بشر بدىيى فىكرىنىن پوئتىكاسىندا گۇرموش، زنگىن بدىيى عنعنیه يوكسك قىيىمت وئرمىشىدۇر. صنعتكار يازىردى: " البته، دونيا ادبىياتىندا يارانمىش ان بۇيوك اثرلر بۇيوك كدرىن، اضطىرايىن، تلاتوم و هيجانىن محصولدور. بۇيوك اثر سويوق موحاكىمه نىن، سويوق اورىن محصول اول بىلمز. شعر چىرپىنتىدىر، هيجاندىر. اينسانىن غىرى-عادى وضعىيىتىنىن ايفاده سىدىر. هر قلىبن چىرپىنتىسى و هيجانى ايسه باشقا-باشقا اولور. بو معنادا صنعت آلمىنده " اختارىش " ، " نوواتورلوق " سۇزلىرىنن خوشوم گلمىر. اونا گۇره كى، صنعتكار يئنىلىيى اختارمالمالىدىر. اصىل صنعتكارى يئنىلىك اوزو گلىب تاپىر. منجه، بىر شاعر اگر حقيقتن شاعر دىرسه، او، هامىنىن گۇردويو، هامىنىن باخدىغى پرىئدمئتده، حادىشه ده باشقالارىنن گۇره بىلمدىيى جهتى گۇرجكدىر.

بختىار واهابزادە دىنجلىيى اولمايان، كىفايت قدر زحمتكش صنعتكاردىر. واخا اونون اوچون دىر و اۇلچودور. شاعر همىشه اوزونو واخىن و زامانىن صورتىنده گۇرموشدور. ائله بو سبىدن لىرىك، ائپىك و دراماتىك صنعت نومونلرى، تنقىد و ادبىياتشوناسلىق اثرلرى ياراتمىشىدۇر.

بختىار واهابزادە پوئزىياسىندا ۳ هئجىدان توتموش، ۱۶ هئجىا قدر لىرىك شعرىن الوان نومونلرى واردىر. او، فولكلور، خالق-آشيق شعرى و كلاسسىك پوئزىيانىن بدىيى قايناقلارىندان يارادىجىلىقلا اىستىفاده ائتمىشىدۇر. انوى ژانرلارىن وئردىيى حدودسوز اىمكانلاردان اىستىفاده ائدر ۲۰ عصر آذربايجان پوئزىياسىنىن نادىر نومونه لرىنى ياراتمىشىدۇر. بختىار واهابزادە نىن موستقىل متنى ۲-لىيى (موفردلرى)، ۳-لويو (تئرسىت و يا مثلىلرى) يوخدور. لاكىن ۴-لوكلرى (بىرىندلىك كاترئ، موربع، باياتى و روباعىلرى)، چوخبندلى قوشما، گرايلى، اوستادنامه، موخممس، موسددس، قزل، قىطعه، فخرىييه، موسمملرى واردىر. لاكىن شاعر داها چوخ ژانر و فورما كئچىدلرى و اونلارنى وئردىيى گئنىش بدىيى اىمكانلاردان فايدالانان صنعتكاردىر.

بختىار واهابزادە پوئتىك سۇزون روحوونو گۇيلره اوچوران و اوخوجو قلىبىنى آردىنجا چاغىران گۇزلىك شاعرىدۇر. بختىار واهابزادە لىرىك، نغمكار صنعتكاردىر. بختىار واهابزادىن نادىر ادبى ايرسى حاققىندا دۇورونون علم و مدنىيت خادىملرى قىيىمتلى فىكىرلر سۇيلىمىشىدۇر. م.عارىف، م.ج.جعفروو، م.حسىن، م.ابراهىموو، س.وورغون، ر.رضا، س.رحىموو، او.سارىوللى، ب.نبىيئو، ي.قارايتو، ك.طالىبىزاده، ي.آخوندلو، عىسى.حىببىلى، ت.حاجىيئو، م.على اوغلو، ن.خزرى، خ.رضا، م.آراز، ن.حسنزاده، ش.حسىنوو، آ.اسدوو، ش.سالمانوو، م.حاجىيوو، آ.آر، س.روستمخانىلى، ك.و. نرىمانوغلو، آ.ممدوو، م.آصلان، ز. ياقوب، ر.ولوسئل، ش. آلىشانلى،

فولكلورون ائله بىر ساهسى يوخدور كى، بختيار واهابزاده اونونلا مارقان-ماسين، يا علمى-نظرى، يا دا بدىي سۆز دئمسين. صنعتكار خالق ياراديجيلىغىنداكى سادىيلىق، سادە ليكدكى بۇيوكلويون قودرتىنى گۇرموش، سادە، آيدىن، فقت فلسفى، مودريك يازماغىن آيدىنلىغىنى درك ائتميشدير. او، بوتون ياراديجيلىغى بويو خالق-آشيق شعرينين فورمالارنى داوام ائتدirmيش، اونون بدىي عنعنلرىندن ياراديجى صورتده بهرلنميشدير.

بختيار واهابزاده ۱۹۴۰-جى ايللردن عۇمرونون آخىرىنا قدر باياتى، قوشما، گرايلى، موخممس، اوستادناملر يازميشدير. بو فورمالار آشيق شعرينين منا و كولوريتىنى كيفايت قدر ساخلاميشدير. شاعرين قوشما و اوستادناملرى آشيق توفارقانلى، خسته قاسيم، آشيق حسين بوزالقانلى، آشيق شمشير، آشيق علسگر كيمي گۇركملى آشيقلارين اوستادنامه لرپندن گئرى قالمير. "اورپينده" (۱۹۵۵) قوشماسينداكى اؤبود-نصحت، اوستاد سۆزونه بىر نومون:

عاغلىن زيندانيندا دؤيوب سۆزلىرى،
آلماس داشلار كيمي دوز اورگينده.
باشقا اوركلرى اينجيتمه مكچون،
اينجيت سۆزلىرىنى اؤز اورگينده.

بختيار واهابزاده كلاسسيك شرق پوئزىياسىنى، هابئله، مىللى كلاسسيكامىزى درپندن بيلميشدير. "فرياد" منظوم دراميندا ع.نسيمينين، "شې-هيجران" پوئماسيندا م.فضولينين خيالى اوبرازىنى يارادان شاعر-فيلوسوفون دئمك اولار كى، بوتون اثرلرينده نسيمي اوسيانكارلىغى (عقيدلى عصيانكارلىغى!)، فضولى مودريكلىيىنى (عقيدلى مودريكلىيى!) گۇروروك. "بو ايللرده فضولينى، هادىنى، پوشكىنى و بايرونو ترجمه

باشقالارينين گۇره بيلمىدينى گۇره بيلرسه، دئمك اونون دئدييى هئچ كسين دئدييى-نه اوخشاماياچاق. منجه، اصيل يئنيلىك بودور."

بو سببدن بختيار واهابزاده ادبى تفككورون قديملىيىندن، خالق ياراديجيلىغىندان، ميفولوگيىدان، ناغىللاردان، داستانلاردان، افسانه، روايت و باياتيلاردان گليردى، فولكلورو ياراديجى صورتده منيمسييردى. فيكير و دوشونجه آختاريشلارنى، پوئتيك تاپينتىلارنى اونونلا قيدالانديريردى. "فولكلور ائله توكنمز خزينه، ائله گور قايناقدير كى، عصرلر بويو دونيانين ان بۇيوك صنعتكارى اؤز صنعت اينجىلرىنى بو خزينه دن گۇتورموش، زامانين طلبلى باخيمىندان جىلالاميش، اونو عصره اويغون شكيلده يئنىدن خالقا قايتارميشدير. "ئىلى و مجنون"، "يئددى گۇزل"، "خوسروو و شيرين"، "فاوست"، "هاملت"، "كراللىر"، "روسلان و ليودميلا"، "كنياز ايقور"، "كوراوغلو" و ساير كيمي دونيانين ان بۇيوك صنعت اينجىلىرى فولكلور خزىنسىنين گۇوهرلريدير."

فولكلور موتيولرى دۇوراندا، طبيعت و جمعيتده هر شئين ديشمه سى نين لابودلوگونون گۇستريجىسيدير! صنعتكار خالق ياراديجيلىغىنى موكممل بيلمكله هم صنعتكارليغين درين سىرلرىنى اؤيرنميش، هم ده سادە ليكده كى بۇيوكلوگون معنا و ماهيتينه وارميشدير!

بختيار واهابزاده خالق ياراديجيلىغىنى، آشيق شعرينى درپندن بيلميشدير. شاعير يازير: "ديليمىزى بيزه سئوديرن، اونون درينليگىنى بيزه گۇسترن صنعت يوللاريندان بىرى ده آشيق شعريدير. "بو شعرين (آشيق شعرى-ع.ع.) ماياسى حياتدان، درين موشاهيده دن گلير. بيزى بورادا فورما مارقانلانديرمير. بيز مضمونا، اوندكى ايفاده واسيطه لرى نين گۇزلىگينه والئه اولوروق. من بوتون جاوان شاعيرلر خالق ادبىياتى قايناقلارنى موكممل اؤيرنمگى، بو بۇيوك دريادا اوزه بيلمگى، اوردان قيدالانماغى تۇوصيه ائديرم."

بایروندان، نیظامی گنجوی، محمد فضولی، عمادالدین نسیمی، محمد هادی، حسین جاوید، جعفر جاببارلی و اونلارین قهرمانلاریندان، آذربایجان رئالیستلریندن میرزه علی اکبر صابیر و میرزه جلیلدن، روسلاردان پوشکین و لئرمونتوودان، تورکلردن جلال الدین رومی، یونوس امره، چینگیز آیتماو، محمت عاکیف و نامیق کامال-دان، جنوبی آذربایجانلار شهربیار، سهند، سؤنمز و جاوید هئیتدن یازمیش، میلی موعاصیر ادبی پروسئسین اؤنونده گئدرک حسین جاوید، صمد وورغون، رسول رضا، سولئیمان روستم، عثمان ساریوللی، نریمان حسنزاده، ممد آراز، سؤهراب طاهر، خلیل رضا، علی کریم، فیکرت قوجا و باشقالاری حاققیندا قییمتلی مقالر چاپ ائتدیرمیشدیر. بختیار واهابزاده آذربایجان ادبیاتینین شخصییتلرینه بؤیوک دیر وئرمیشدیر. اونلاری یارادیجیلیغینین پوئتیکی ایله برابر، مفکوره سیقلتینه گؤره یوکسک قییمتلندیرمیشدیر: " علمی فعالیتینی داها چوخ معاصیر آذربایجان ادبیاتینا حسر ائتسه ده، بختیار واهابزاده نین آذربایجان ادبیاتینین ان موختلیف دؤورلرینه، مرحله لرینه آید آراشدیرمالاری مؤوجوددور. — عمادالدین نسیمی، محمد فضولی، میرزه فحلی آخوندو حاققیندا معین پولئمیکا دوغوران، ادبیاتشوناسلار آراسیندا موزاکیرلره، مباحیته لره سبب اولان مقاللری اونا گؤره دیرلیدیر کی، مولیف آذربایجان ادبیاتینی بوروین " آرخیو سوکوتو " نو پوزور — میلی ادبیات تاریخینه میللتین بو گونکی دونیاگؤروشو، پروبلملری سوییسیندن باخماغی طلب ائدیر، ع.نسیمینی ده، م.فضولینی ده، م.ف.آخوندووو دا معاصیریمیز کیمی آراشدیریر. خصوصیه، بو اوچ کلاسیک صنعتکار — موفکیرلرین بختیار واهابزاده یارادیجیلیغینا اهمیتلی تاثیر اولموشدور دئسک گؤرونور، سهو ائتمیک... "

شاعر نیزامی حاققیندا یازیردی: " اینسان لیاقتینه و شخصییینه حؤرم، برابرلیک، آزادلیق، قیفسیز

ائتمیه باشلادیم. هادی حاققیندا اوللر بیر پوئما، سونرالار ایسه اوغورسوز بیر پیئس یازدیم "

اونون ادبی-تنقیدی مقاللری ایله تانیشلیق گؤستریر کی، سعدی شیرازی، حافیظ شیرازی، خیام نیشاپوری، نیظامی گنجوی، عماد الدین نسیمی، محمد فضولی، میرزه علی اکبر صابیر، حسین جاوید، محمدحسین شهربیار، حتا، موعاصیر آذربایجان شعرینین صمد وورغون، عثمان ساریوللی، رسول رضا کیمی شاعرلرینین اثرلرینه دریندن بلد اولموشدور. اونلارین یارادیجیلیغیندان یازمیش، بو بارده گنجلییه دؤنه-دؤنه تؤولویه لر ائتمیشدیر. آکادئمیک نیزامی جعفر و یازیر: " بختیار واهابزاده ع.نسیمین، م.فضولیدن م.ف.آخوندوودان اؤی-رندییی قدر ص.وورغوندان اؤیرنمیشدیر...

لاکین ص.وورغون اونون عادیجه موعلیمی اولاراق قالمامیش، " رسمی " آراشدیرمالارینین (اول نامیزدلیک، سونرا ایسه دوک-تورلوق دیسستر تاسیاسینین) اوبیئکتی اولموشدور. "

ص.وورغون لیریکاسی " ندان (۱۹۵۱) " صمد وورغون یارادیجیلیق یولو " نا (۱۹۶۴) قدر اطرافلی تدقیقات آپارمیش بختیار واهابزاده بؤیوک شاعرین ماتریال اساسیندا " موعاصیر ادبیاتیمیزین خالق حیات ایله...، موعاصیر ایدئالارلا نئجه باغلی اولدوغونو، نه کیمی حاللاردا داها بؤیوک اوغورلار قازاندیغینی گؤسترملکه طبعی کی، بیلاواسیطه بو گونون یارادیجیلیق پروبلملرینین حلینه یاردیم ائتمیشدیر. " بختیار واهابزاده نین کلاسیک ایسلام تفکورو و تسووف پوئتیاسینین ادبی-نظری و تجربی اساسلارینا دایر فیکیر و قناعتلری اولموشدور. صنعتکار شرق، هابئله، غرب، او جوملن، آذربایجان پوئتیاسینین رومانیکلرینه، رئالیستلرینه، معاریفچیلرینه، تصووف و عرفانینا دریندن بلد اولموش، کیفایت قدر مودریکلیک و فلسفیلیک قازانمیشدیر. شاعر " اصلیمیز، کؤکوموز " مقاله سینده ویلیام شکسپیر، ویکتور هوگو و جورج

او، درک اولوندوقجا توکنمیر، عکسینه، آرتیر، چوخالیر، بؤیویور، داها آرتیق الچاتماز، اونیتتمز اولور. چونکی او، شعریمیزده بؤیوکلوپون ائتالونو، اوجالیغین گؤزله گؤرونمز، عاگیلا درک اولونماز سون حدیدیر "

بختیار واهبازده حتتا، تصووفه، رومانئیزم و رئالیزمه موناسیبتینده زمانسینین تانینمیش تنقیدچیلری ایله اؤجشمیشدیر! بختیار واهبازده دن: " - ان بؤیوک اوستادین کیمدیر " - دئییه سوروشدوقدا: او، " صابیر " - دئییه جاواب وئرمیشدیر. " بیر نئچه یازیمدا صابیری اؤزومه اوستاد حساب ائتدیییمی دئمیشم. بو، البته، بئلدیر. اوخوجو سوروشا بیلر کی، اوسلوبو و یازی طرزى ایله جیددی ژانردا یازان، همیشه گؤزللیی، اوجالیغی، تمیزلییی تبلیغ ائدن لیریک بیر شاعرین ساتیریک صابیری اؤزونه اوستاد حساب ائتمه سینی و میرزه جلیلین صنعتینه سجدسینی نئجه باشا دوشملی؟ قریبه ده اولسا، منی بوتون یارادیجیلیغیم بویو ناراحات ائدن، دوشوندورن سواللاریمین جاوابینی همیشه صابیرده و میرزه جلیلده تاپمیشام " شاعر موقاییسه لره ده دالیر: " البته، کونکرئت گؤتوردوکه صابیر شعرینین ائلدییینی هادی شعرى ائده بیلمز. بلکه، ساتیریک ادبییات او دؤور اوچون داها چوخ لازیم ایدی. صابیر کیمی قودرتلی رئالیست شاعرین قارشیسیندا او زمان هادی و جاوید کیمی قودرتلی رومانئیکلر ده وار ایدی. نتیجه؟ نییه خالق رومانئیکلری صابیری سئودییی قدر سئوه بیلمدی؟ نییه صابیر خالقا چاتدی، هادی و جاوید لازیم اولدوغو قدر چاتمادی؟ " بلکه، بورادا گوناھکار اولارین دیلینین غلیظلییی ایدی؟ هر حالدا: " بو، بیر حقیقتدیر. من ایندی ده بو فیکیردیم. لاکین بو هئچ ده هادی یولونو، ینی رومانئیک ادبیاتین بؤیوکلوپونو و تاثیر گوجونو اینکار ائتمیر.

بختیار واهبازده ح. جاویدله ج. جاببارلینی دا موقاییسه گتیریب: " گؤتورک، جاویدله جاببارلینی، هر ایکسی رومانئیک ایدی. لاکین اولارین

قاپیلار، قیغیلر دوداقلار، آزاد دیلکلر-بونلار بؤیوک شاعرین آرزوسو، ایدئالی ایدی... بو بؤیوک ایدئاللارلا یاشادیغیندانیر کی، شاعر اؤز زمانسینی قاباقلامیش، اؤز اس-ریندن گلجک اسرلره بویلانمیشدیر. بونا گؤره ده نيزامی زامان ائتیاريله بیزدن اوزاقلاشدیقجا، فیکرن بیزه یاخینلاشیر، بیزیمله بیرگه یاشاییر، بؤیوک ایدئاللار اوغروندا بیزیمله بیرگه موباریزه آپاریر "

اونون " فیکیر باهادیری " مقاله سی نسیمی حاققیندادیر: " من نسیمینی بیرنجی نؤوبده بو یئنیلمزلیینه، قورخمازلیغینا، سباتینا و سؤزون گئنییش مناسیندا مردلیینه گؤره سئویرم. مسلک و اقیده شاعری اولدوغونا گؤره سئویرم... ایکینجی طرفدن منی نسیمی ایله باغلا-یان بیر تئل ده اونون یارادیجیلیغینداکی اؤزونویدراک، اؤزونوتحلیل مسله سیدیر. معلوم اولدوغو کیمی نسیمی اینسانی تانری سوییسینه یوکسلدیر، اینسانین گوجونه اینانیر. داها دوغروسو، نسیمی اینسانی تانری کیمی درک ائتدییی طبیعتین بیر زره سی ساییر. نسیمیه گؤره بیز اؤزوموزو درک ائتمکله طبیعتی، تورپاغی-تانیرینی درک ائتمیش اولوروق "

بختیار واهبازده فضولی حاققیندا " یئر اوغلو، یئر شاعری "، " لئیلی و مجنون "، " عشق و گؤزلیک "، " فضولی عظمتی "، " فضولی و شئکیسپیر " مقاله لرینی یازمیشدیر. بونلاری " حیرت، ای بوت " مقاله سی ایچریسینده وئرمیشدیر. شاعر " فضولی و شئکیسپیر " مقاله سینده یازیردی: فضولی حاققیندا چوخ یازمیشام. آما یازدیقجا دویمورام. واختاشیری فضولییه قایدیر، ائله بیل بابا اوجاغینین عصرلر بویو یانان اودوندان تزه بیر ایستیلیک آلماق، اونا تزه گؤزله باخماق، اونو یئنیدن درک ائتمک ایستیرم. آخی من ایلدن-ایله دیشیر، دونیا، اطرافیمای یئنی گؤزله باخیرام. قوجا فضولی ایسه اولدوغو کیمی دورور، بیزی ابدی اودو ایله ایسیدیر، قارشیمیزدا یئنی-یئنی یوللار آچیر. فضولینی درک ائتدیکجه درک ائتمک ایستیرم. چونکی

محمد حسين شهریار، میرزه علی اکبر صابیر، حسین جاوید، محمد امین رسولزاده، جلیل ممدقولوزاده، صمد وورغون، یوسف ممدعلیئو، سولئیمان رحیموو، ثابت رحمان، اودتکین، رسول رضا، ایسماییل شیخلی، خودو ممدوو، آشیق شمشیر، علی آغا کورچایلی، صابیر روستمخانلی، نریمان حسنزاده، جاواد هئیتیه ایتحافلار یازمیشدیر. م.ف.آخوندزاده ایرثینی یوکسک قییمتلندیرمیشدیر.

بختیار واهابزاده ۲۰ عصرین حسین جاوید، محمد هادی، میرزه علی اکبر صابیر کیمی گؤرکملی ادبی سیمالارینا شعر و مقاله لر حسر ائتمیش، اونلاردان گئیش دانیشمیشدیر. او، " صنعتکارین فاجیه سی " (۱۹۵۸) مقاله سینده م.هادینی گئیش موطالیلی، قرب تفککورلو شاعر، فیلسوف و معاریفچی کیمی قییمتلندیرک یازیردی: " هادی ترجمه واسیطه سیله روسیانی و قربین ان گؤرکملی سیمالاری ایله تانیش اولموشدور. او، شئکسپیری، سوکراتی، هؤتئی، ویکتور هوقونو، وولتئری، روسسونو، لامارتینی، اندیسیسونو، میلتنونو، نیوتونو، داروینی بیلیردی، اونلارین علم و صنعت عالمینه گتیردیکلری یئنیلیکلردن خبردار ایدی. هادی قرب آلمینین نایلیییتلرینین بیرینجی سببینی اونلارین معاریفلنمه سینده، علملره ییلمنمیسینده گؤرور و اؤز خالقینی دا بو یولا چاغیریردی "

عالیم بختیار واهابزاده ح.جاویدین ۱۰۰ ایللیینه قییمتلی بیر مقاله حسر ائتمیشدیر. زمانمیزین بو مولتیگولتورال موناسیبتلر سیستئمینده همین مقاله آکئوال سسلنیر. مقاله ده دئییلیر: " ح. جاویدین بوتون دنیا خالقارینا درین حؤرمتی و سئوگیسی بیرینجی نؤوبده اونون اؤز خالقینا سونسوز محبتیندن قوووت آلمیشدیر. او، باشقا خالقارین میلی روحونا، دیلینه و انسینه، فولکلور ایرثینه بؤیوک حساسلیقلا یاناشمیشدیر. حسین جاویدین یاشاییب یاراتدیغی تاریخی-ایجتیماعی موحیطین اؤزو کیمی، اونون

رومانتیکاسی بیر-بیریندن چوخ فرقله نیردی. جاویدین رومانتیکاسی نه قدر گؤیده ایدیه، جاببارلینین رومانتیکاسی بیر او قدر یئر - آذربایجان تورپاغینا باغلی ایدی. اونا گؤره ده جاببارلینین قهرمانلاری خالقین اوریینه گیره بیلدی. اونا گؤره کی، بو قهرمانلار اؤزغنین یوخ، آذربایجانین یارالارینی یاشاییر، بو تورپاغین دردینی داشیییردیلار. "بختیار واهابزاده سونرا ج.جاببارلینی رومانتیکلر یوخ، م.ع.صابیر و میرزه جلیل موسطویسینه کئچیریردی. بیلدیریردی کی، " بو نؤقطه ده ج.جاببارلی رومانتیک اولماسینا باخمایاراق، هادی و جاوید دئیل، صابیره و میرزه جلیله یاخیندیر. جاب-بارلینین یارادیجیلیغینین صابیرین اؤلوموندن سونرا باشلاماسی دا تصادوفی دئییلدی. بو اوچ بؤ-یوک صنعتکاری - صابیر، ج. ممدقولوزاده و جاببارلینی بیرلشدیرن نؤقطه لر، آیران نؤقتلردن چوخدور. بیرلشدیرن ان بؤیوک نؤقطه تورپاقدیر، ینی کؤکدور. آیران نؤقطه یالنیز شکیلدیر، فورمادیر. (میرزه جلیله صابیری نثرله شعر آیریر، اصول، یول عینیدیر ساتیرا! ج.جاببارلینی اونلاردان آیران نؤقطه ایسه اونلارین ساتیراسی، ج.جاببارلینین لیریکاسی، رومانتیکاسیدیر. لاکین بونون اؤزو ده شرطیدیر. چونکی جاببارلینین فاجیلرینده ایستدییمیز قدر یومور، ساتیرا تاپدیغیمیز کیمی، صابیرین و میرزه جلیلین ساتیرالاریندا دا ایستدییمیز قدر فاجیه عنصرلری و لیریکا تاپیریق. صابیرین و میرزه جلیلین بوتون اثرلریندن چیخان نتیجه بؤیوک بیر خالقین فاجیسی دئییلیم؟ مگر اونلار جهالته، نادانلیغا، زولمه، حاقسیزلیغا گولنده ایچریدن آغلامیردیلامی). اونلار خالقین آجیناجاقلی هالینا اورکدن آغلاماسایدیلار، گؤردوکلری نؤقصانلارا، عیجریکلره گوله بیلردیلرمی؟ "

بختیار واهابزاده دونیانین و آذربایجانین ادبی شخصیتلری، علم و مدنییت خادیملرین: عمادالدین نسیمی، لودویق وان بئتهوئن، میرزه فتحعلی آخوندزاده،

دولانديقجا هر شئی اؤز يئرینی تاپیر. وطنین سیزلایان یارالاریندان غئیرت چیچکلری گؤیریر. جاوید صنعتی خزانسیز داغ کیمیدیر. بولبولو اؤتور، چیچکلری دینیر. ساغ اولاندا آنا تورپاغا گووه نیب، وطن دئییب. اؤلنده آنا تورپاق اونا گووه نیب، اونا اؤزونه چکیب! ح.علیئو اوزاق سیبیردن جاویدین نعشینی یوردونا گتیرمیشدیر. "وجودون تورپاغا دؤنندن سونرا / آنا تورپاغینا قاییدان اولدون". شعرده بیر آلقیش دا سؤیلمیشدیر:

سنی تورپاغینا قایتارانلارین

عؤمرو اوزون اولسون تورپاغین سانی.

داهی اؤندر بو بؤیوکلویه گؤره اؤلمز جاویده میننتداردیر:

سن بیر قوووته باخ، قوووت ایچینده،

یوز عؤمور جالاندى، عؤمرونه، جاوید.

گله جک نسیللر حئیرت ایچینده،

میننتدار اولاجاق بو گونه، جاوید.

"حاققا هیكل قويولدو" شعرى ده حسین جاوید حاققیندادیر. سینکرئتیك شعردیر.

بختیار واهبزاده نین دؤولت خادیمی م.ا.رسولزاده یه بؤیوک رغبتی اولموشدور. ۱۹۸۷-جی ایلده اونون موقددس مزارینی زیارت ائتمیش و "بیر اولو مزار" (۱۹۸۷) شعرینی یازمیشدیر. شعره "خالقا میلی آزادلیغین نه اولدوغونو باشا سالدین" آدلی ائپیگراف وئرلمیشدیر. شاعر م.ا.رسولزاده همیشه رغبتلی اولموش، ۱۹۸۷-جی ایلده اونون قبرینی زیارت ائتمیشدیر. م.ا.رسولزاده بئله دیر وئرلمیشدیر: آرزولاری، فیکیرلری ایله دولو اولان بیر اولو قبری زیارته گلیب. بورادا یاتان شاعرین شانلی دونیدیر. مکه ایچینده بیر مکه دیر. اونون بو مکه مزاریندان بیر اوووج تورپاق گؤتورور. بو بیر اوووج تورپاقدا "یاتانین بؤیوکلوک حاققینی گؤرور". بو مزار شاعرین دونکی قودرتی، فراستیدیر. ایکى ایل یاشامیش حرییتدیر کی، قونداقدا بوغولوب. بو مزار شاعرین عشقی، ویجدانیدیر، قدیم

یارادیجیلیق یولو دا چوخ مورککب، ائنیشلی-یوخوشلو، ناراحات آختاریش احتیراضلاری ایله زنگین اولموشدور. شاعر سونرا بؤیوک دراماتورقون قهرمانلارینا اوز توتور.

"جاوید قهرمانلاری آذربایجانلی، روس، گورجو، اؤزبک، لژگی، عرب، فارس، تورک، آلمان، ایسپان قیافلی فیلسوف و سرکرده لردير، حقیقت و ایدئال آختارانلار، اینقیلاب، هومانیزم، خالقلار دوستلوغو و بین المیللچیلیک ایدئاللارینی جار چکنلردير. جاوید پوئزیاسی بیزه محض بئله هومانیزم پافوسو و بین المیلل ایدئاسی ایله عزیزدیر." "داها سونرا موللیف فیکیرلرینی ه.جاوید پوئزیاسینا دوغرو یؤئلندیریر و آیدینلاشدیریر کی: "حسین جاوید پوئزیاسینین هر ایکى مرحله ده هم ده نیظامی و خاقانی، خطایی و فضولی، نسیمی و واقیف عنعنلری ایله چوخ گوجلو وحدتی، سینتئزی ایفاده ائدن پوئزییا اولدوغونو دا بورایا علاوه ائتسک، اونون بوتونلوکده شعریمیزین تاریخی و طالعی ایله باغللیغی آیدین اولار."

بختیار واهبزاده ح.جاویده "زینداندان شعر" (۱۹۸۲)، "حسین جاویده" (۱۹۸۳) اثرلرینی یازمیشدیر. او واخت کی، اوندان ح.جاویدین نعشی اوزاق سیبیردن، تایشئتدن آذربایجانا گتیریلیمیشدی. شاعر یازیردی:

سنین آمالینی چکدیلر دارا،

ایلر گلیب کئچیر بیر هووور کیمی.

وجودون تورپاغا دؤنندن سونرا،

آنا تورپاغینا دؤندون نور کیمی.

"حسین جاویده" (۱۹۸۳) شعرینده جاوید دوهاسی ترنوم اولونموشدور. لیریک "من" "ین لیریک" "سن" "ه دیالوژی مونولوگودور، چارپاز ۴-لوک و ردیفلی قوشما بندی ایله قورتاریر. شعرده ه.جاوید بیر سیرا مقامدان پوئتیکلشدیرلمیشدیر: جاوید شعرى نین حیکمتی درینلرده دیر. جاوید میلی یوخ، هم ده بشریدیر: "داشیدین دردینی بشرییتین". جاوید صنعتینده حقیقت، محبت، عدالت یاشاییر. بو سبیدن زامان

دۆنە-دۆنە سسلندیرمیشدیر: " م.ع.صابیر بیر اینسان کیمی، هانسی شعریندن هانسی فایدانی گۆرموشدو؟ عکسینه، شعرلرینین موقابیلینده هده-قورخودان و تحقیرلردن باشقا هئچ بیر شئی قازانا بیلمدی. قازانان یالنیز خالق اولدو. صابیر شعرى خالقین گۆزونه ایشیق اولدو، گۆره بیلمدیی گیزلی نۇقطه لری اونا گۆستردی. صابیر شعرى عاغیل اولدو، خالقین درک ائتمدی. مطلبلری اونا باشا سالدی. صابیر شعرى جه-سعارت اولدو، خالقین قلبینه دولدو، اونا اۆز حاققى یولوندا موباریزیه سسلدی . "

بختیار واهابزاده اوندان صنعتین چوخ سیرلرینی اۆیرنمیشدیر. اونا " رحمت سنه، آ صابیر " (۱۹۹۵)، "فخریه" شعرلرینی ده حسر ائتمیشدیر. " رحمت سنه، آ صابیر " (۱۹۹۵) شعرى ایرونیک شعردير، تاریخیمیزین غیرتی، قهرمانلیق یادداشی کیچیلندە صابیری - اونون وطنداشلیق غیرتی، موباریزلیک تیمثالینی یادا سالمیشدیر. فقط، بو گون ایسه:

من همیشه خالقیمی اۆز عزمیندن دۆنمه ین،
دوشمنینی یئندیرن، آما اۆزو یئنمه ین.
مین سسلی، مین هوسلی، اود نفسلی بیلیمیشم،
کس هاکسلی بیلیمیشم،
بابک نسل بیلیمیشم،
دئمه نووروزعلیمیش.
" فخریه " (۱۹۹۶) ده م.ع.صابیره حسر اولونموشدور.
شعر جیدی مطلبلردن خبر وئیر:

... اورگی تای باتای، سینه سی داغ-داغ،
اکدیگی میوه نی اۆزگه سی دربر.
گلمه نین باشینا دولانیر، آنجاق
دوغما قارداشینا دیرسک گۆستریر.

تورک ائللینین آنا قوینوندا یاتیر. بختی یاتان آذربایجان!
" یاتیر بو مزاردا غیرتیم یاتیر. دونکی شرفیم، شۆهرتیم یاتیر " . شاعر مزاردا میللتینین ایلکین آدینی، اۆز سعادتینی، بایراغینی گۆرور. کئچمیشینی، سحرینی " ۱۹۲۰-دن بو یانا ایتیردیکلرینی گۆرور " . اونون سایه سینده خالق آزادلیغین نه اولدوغونو دادیب. بو گون، صاباح " یئنه قالخاجقدیر ائنن بایراغیم " . بونو تاریخ ثبوت ائتدی. شاعر قبریندن آلدیغی بو توتیه تورپاغی م.ا.رسولزادینین قالدیردیغی شانلی بایراق آغاجینین دیینه تۆکمکه قورورلودور. چونکی " اورادا گلجی اکجینه " ایناملیدیر.

بختیار واهابزاده م.ع.صابیری اۆزونون اوستادی سایمیشدیر: - " گلین آچیق دانیشاق " و بیر چوخ باشقا موصاحیبه لریمدە " ان بۆوک اوستادین کیمدیر؟ " سوالینا: - " صابیر " جاوابینی وئرمیشم. بو، حقیقتن بئلدیر. بو، البته، عادى بیر شاگیردین بۆوک اوستاد قارشیسینداکی پرستیشیدیر. من بونولا اونا دئمک ایستیرم کی، بو گونکو ادبییاتیمیزین و ایجتیمای فیکریمیزین ان بۆوک و ان دوزگون یولو صابیر یولودور. بورادا من فورمانی دئیل، مضمونو نظرده توتورام. " بوتون دؤورلرده او صنعتکار بۆوک اول بیلیم کی، اونلار اۆز فردی حیسلرینی دئیل، بوتون جمعیتی دوشوندورن فردلری، آغریلاری قلمه آلیبار. ادبیاتیمیزدا م.ف.آ خوندزاده ایله باشلایان بو یول صابیر و میرزه جلیل صنعتینده زیویه قالخمیش و اۆز دوغرولوغونو تصدیق ائتمیشدیر. "

"بو گون اینگیلیس خالقینی شئکسپیرسیز، روس خالقینی پوشکینسیز، آلمان خالقینی هۆتئسیر، آذربایجان خالقینی صابیرسیز تصوور ائتمک اولماز. چونکی بو بۆوک شخصیتلرین هر بیرى اۆز خالقینین رمزینه چئوریلن اولولار عینی زاماندا بوتون خالقلار اوچون ده عینی درجده دوغما و عزیز اولورلار " . شاعر م.ع. صابیر پوئزیاسینین میلی، خلقی روحونو

...گوجو چاتمايانی آلیر چینیینه،

قاپینی گۆرسه ده، باجادان گیریر.

مکتبی اوچولور، گلیمیر عئینیینه،

روشت پولو ایله مسجد تیکدیریر.

دوز یولو بینمیر، دولایدان کئچیر،

تپه یه دیرماشیر، یولدان یان کئچیر.

شعره بئله یئکون وورولور:

بو نئجه میلیدیر، بو نئجه میل

وارمی یئر اوزونده بئله میل؟

اودوزماق ایستیمیر، اودا دا بیلیمیر،

اوینایر اؤزویله هئج-هئجه میل.

سئویرم، سئومیشم دایم من اونو،

قورویا بیلیدیم اؤزوندن اونو.

بختیار واهبازدین باشقا ادبی شخصییتلر حاققیندا دا
بدیعی-نظری یازیلاری واردیر. شاعرین پوئزییاسی بشر
بدیعی تفکوروندن صرف-نظر دئییلدیر. او، اونلاردان
عالیم کیمی یازمیش، ترجمه چی کیمی چئوریلر
ااتمیش، شاعر کیمی دانیش-میشدیر. "بو گون منیم
شعرلیمده آز-چوخ سئویلن، تقدیر اولونان بیر شئی
وارسا، من بونو مندن اوولکی اوستاد شاعرلرین دئدی
بؤیوک کلاملارا بورجلویام. اونا گۆره کی، عمروم بویو
فضولی، صابیر، قاراجا اوغلان، آشیق علئسگر، م.عاکیف،
بایرون، پوشکین کیمی بؤیوک داهیلردن اؤیرنمیش، بو
گون ده اؤیرنمکدیم. بونا گۆره ده یئنی یئتیشن گنج
شاعرلره کلاسسیکلری سئومه یی، سؤز صنعتینین
سیرلرینه واقیف اولماق اوچون اونلاری میصرا-میصرا
اؤیرنمه یی مصلحت بیلیرم. "بو باخیمدان ل.و.بئتهوون،
و.شئکسپیر، آ.دانتی، ا.ل.و.وینچ، ه.هئینی، و.هوقو،
ف.شیللر، ج.بایرون، چ.اعتماو، م.ا.رسوی و باشقالاری
قئید اولونا بیلر. شاعر یازیردی: "دونیا ادبیاتیندا
یارانمیش ان بؤیوک اثرلر بؤیوک کدرین، ایضطیرابین،
تلاتوم و هیجانین محصولدور. "بیر سؤزله، تنقیدچی
آ.ممدوو دئمیشکن: "بختیار واهبازده پوئزییاسی

عذابکئش فیکرین، دونیا، اینسان، سئوینج و اینسانلیق
حاققیندا چیرپینتیلارین پوئزییاسیدیر. "

تورک دونیاسی مؤوضوعو شاعرین اثرلرینده داها
بؤیوک یئر توتور. بو منادا حاقلی اولاراق دئییلدی
کیمی، "بختیار واهبازده تکجه آذربایجان تورکلرینین
دئییل، بوتون تورک دونیاسینین بوتؤلویو، تاملیغی،
ایدئا-معنوی بیرلییی اوغروندا موباریزه آپاران قهرمان
شاعردير. بو بوجاقدان یاناشدیقا آیدین شکیده گۆرونور
کی، گئنیش منادا تورک دونیاسینا خیدمت باخیمیندان
دا بختیار واهبازده نین بؤیوک رولو و زحمتی واردیر. "

بختیار واهبازده شرقین بؤیوک شاعر-فیلسوفلارینی
اؤیرنمیش، ایسلام موتفککیرلرینین معنوی زنگینلیکلرینه
قوووشموشدور. جلال الدین رومی، یونوس امره، محمت
عاکیف ارسوی، یحیا کمال بئله شخصییتلردن
اولموشدور. شاعر یونوس امریه "یونوس امره"، "ایکی
زیره قارشیسیندا دوشونجه لر" (یونوس امره و آشیق
وئسل حاققیندا) مقاله لرینی حسر ائتمیشدیر،
"یونوس امره" مقاله سینده اونون بشری فیکرلرینین
ایشیغینی آلیر. شاعر یازیر: "قربدی، یوردو، یوواسی
معلوم اولمایان، شخصییتی بیلنمین، سسی یوز-یوز
ایللرین او تاینندان گلن بیر اینسان بیزه ۲۰ -
عصرین آدمالارینا نه قدر یاخین و دوغمادیر. "حاققی
گئچک سایانلارا جومله عالم قارداش گلیر" - دئین
بؤیوک شاعر محدود میلی حیسلرین فؤوقونه قالخیر،
بوتون بشرییتی بیر اودون-حاقق حقیقت اودونون
ایستیسینه قیزینماغا چاغیریر. "شاعر اونون فیکرینین
معاصیرلییینی قئیده آلیر: "یونوس بوتون نسیللرین
معاصیری، بوتون دؤورلرین حاق آشیقیدیر. اونون اوچون
حاق اینسانین یاشاماق قایسی اولمالیدیر. یونوسا گۆره
اینسانلیغا گئدن یول - حاقدان، هقی-قتدن کئچیر. "
حاققی نئجه تاپارسان حاققا قول اولمایینجا" - دئین
شاعر حاققی، ایلك نؤوبده اؤزونده تاپماغی واجب
ساییر. "سونرا اونون بشری-چاغداش فیکرینین

كى، بيزىم تنقىدى رئالىستلار قوصورلاريمىزى گۇستر-مكدە باشقا خالقلارىن يازىچىلارىندان داھا امانسىز اولموشلار. لاکىن سونرالار روس و آورو-پا ادبىياتىنى داھا دىققەتلە اۋىرنىدىن سونرا گۇردوم كى، باشقا خالقلارىن دا تنقىدى رئالىستلارى اۋز خالقلارىنن ايجتىماعى قوصورلارنى شىشىردىرگ گۇستىرمكدە بىزدىن گۇرى قالمامىش-لار. شۇندىن، قوقولون، چىخوون اثرلىرىنى خاپىرلاياق. بو بۇيوك يازىچىلار جمعیيەتە، حیاتا اوجادان باخمىش، خالقىن دوشدویو وضعیيەتە قلىن آغلايىب اونو بو كۆكە سالانلار گولموشلار. محض آغلايدىقلارىندان گولموشلار. بو گولوشو دهشتلى و چىخىلماز وضعیيەتدە غضبىندىن و نىفرتىندىن قهقهه چكن آدامىن گولوشونه بنزىتمك اولار.

صنعتكار آروپا ادبى فیکرىنن مورتقى عنعنلرینه ده يابانچى اولمامىشىدىر. بىر شرطلە، نورمادا! " آروپانىن ياخشى و موثب جەھتلىرىنى ظاهىرن دئىل، داخىلن، منن درك ائتمك لازىمىدىر. اگر بئله اولسايدى، آددىمباشى غرب ادبىياتىندان مىثال چكن ايوب اوغلو آروپادان كلاسسىكلەر حۇرمەت درسىنى اۋىرنر، كلاسسىكلرى اينكارا قالخمازدى. عصمت زكى ايوب اوغلو توركيە دە نشر اولونان " وارلىق " ژورنالينين ۱۹۷۲-جى ايل آوقوست نۇمرسىندە " اۋلو ادبىيات " آدلى مقاله نين موللىفیدىر، فضولىنى اينكار ائدىر، تقلیدچى آدلاندىرىر. آروپالىلار -اينگىلىسلر، فرانسىزلار، آلمانلار، روسلار آدلارنى دفعە لرلە چكدىكلرى اۋز بابالارىنن بئتهوونى نين، باختىن، شىكسپىرىن، تولستوىون، بالزاكىن، هوقونون يوبىللىرىنى كئچىرىر، ھىكللىرىنى اوجالدىر، آدلارنى ابدىلىشىدىرىر، اثرلىرىنى سئوہ- سئوہ اوخويورلار.

اگر دىل غلىظلىيىنە گۇرە كلاسسىكى اينكار ائتمك مومكونسە، آروپادا مىللى دىللر اينكىشاف ائدندە قدر بىر چوخ شاعرلرىن يالنىز لاتىن دىلىندە يازماسىنى ايوب اوغلو نە ايله ايضاح ائدىر؟ "

قايناغىنى ھەم دە مۇولانادان آلدیغىنى و ھەم دە اوندان آيرىلدىغىنى بىلدىرىر. " يونوس امرە بۇيوك تورک شاعرى و موتفككىرى مۇولانا جلالددین رومىنن معاصىرى اولموشدور. ماراقلی بوراسىدىر كى، يونوسون دايندىغى معنوی اوجالىق و اۋزونويدراك فلسفسى فیکرن و روحا مۇولانایا چوخ ياخىندىر. بو ايکى بۇيوك صنعتكار آراسىنداكى فرق اوندادىر كى، ائىنى فیکرى بىرى ساز و قوپوز اوستونده آنا دىلىندە، دىگرى ايسە اود و روباب اوستونده فارس دىلىندە سۇلىمىشىدىر. " ج.رومى كىمى داهىلرىن ھمىشە ياشاياجاغى ابدىيىتىنە دە دىققەت كسىلىب. " بختيار واهابزادە او شاعرلرە كى، باغلىدىر، اونلارنى فیکىر و دوشونجە جۇوھرىنى هدف سئچىر. " قىبرلرىن باشداشىندا آدى وار، آمما قىبرىن ايچىندە اۋزو يوخدور. او، وارلىغىندا يوخ، يوخلوغوندا يوخ، يوخلوغوندا داھا چوخ واردىر. او اۋز قىبرىنى دە، اثرلىرىنى دە، آدىنى دا خالقىن قلىبنە گۇموب گئتمىش، وارلىغى ايسە افسانىە دۇنموشدور. خالقىن دىلىندە يازماق آزدىر، او خالقىن روھوندا، دوشونجە و دويوم طرزىندە يازدىغىندان بو گون دە آنا دىلىندە نفس آلیر، آنا قوينوندا ياشايىر " بختيار واهابزادە: " معلوم اولدوغو كىمى سوفى، ايرفان پوئزىياسى بىر چوخ شرق خالقلارىنن ادبىياتىندا، او جوملدىن تورک ادبىياتىندا دا موھوم يئر توتموشدور. من بورادا تصوووفدن دانىشاركن بعضى سوفى بىرلىك و تشكىلاتلارنى دئىل، رومىنى، نسىمىنى، حافىظى، مەرى خاتونو نظردە توتورام " - دئىە يازمىشىدىر. بو بارده تورکچولوك بۇلمە سىندە، ۶ فسلىدە گئنىش بحث ائدىلجكدىر.

بختيار واهابزادە روس ادبى-تنقىدى فیکرىندىن دە يارارلانمىش، خصوصىلە، بو فوندا مىللى تنقىدى رئالىستلرىن فداكار فعالىيىتىنە يوكسك قىيىمت وئرمىشىدىر. " بعضن قىنايىرلار كى، م.ع.صابىر و م.جلىل اۋز مىللىتىنى داھا چوخ قىنايىب. بودور، روس و آروپا كلاسسىكلرىنە بويورون، باخىن... منە اووللر ائله گلیردى

یازدیقلاری شعردن چوخ، ائکسپئرمئنٹ اولور. بیزجه پوئزیادا گؤزلیک، هر شئیدن اولون آیدینلیغیندا و اورییاتیمیلیغیندادیر. نیظامینین "خمسی" پوشکینین "یئوگئنی اونئگینی" نه قدر ساده و نه قدر بؤیوکدور. ساده لیکده بؤیوکلوک، عادیلیک و عظمت! علمین و صنعتین ده دوغرو یولو بودور.

"بوتون ظریف و درین کؤکلی ايله شعریمیزین گؤزل عنعنلرینه و زمانمیزین روحونا باغلی اولان پوئزیا حقیقی نوواتورلوغون هقیقی چئشمسیدیر".

پروفیسور یاووز آخوندلو "بختیار واهبازاده" مقاله سینده یازیر: "شاعر تکجه اؤز وطنین، خالقین دئیل، بوتون بشرییتین دردینه-قمینه شریک اولماغا چالیشیر، میللیلیکله بشریلیین قوووشماسی اونون یارادیجیلیغینین اساس کئیفیییتلریندن بیر کیمی دقتی جلب ائدیر". رسول رضا ایسه "بختیار واهبازاده" مقاله سینده قئید ائدیردی کی، شاعرین "دیلى شیرلی و کولوریتلیدیر. واهبازاده نین پوئزیاسی دوشونجه لر پوئزیاسیدیر". بختیار واهبازاده نه قدر میللی و بشریدیرسه، بیر او قدر فردیدیر. اونون اؤزونمخصوص لیریکاسی، اخلاقی-فلسفی مضمونلو پوئزیاسی واردیر. بختیار واهبازاده پوئزیاسی اینتئلئکتوال پوئزیادیر.

بختیار واهبازاده میللی پوئزیامیزین اینکیشافی ايله برابر، اونون واجیب مسله لرینه دایر قییمتلی مقاله لر ده یازمیش، علمی-نظری و ادبی-ائستتیک فیکیرلرینی ایفاده ائتمیشدیر. بو باخیمدان اونون ادبی-تنقیدی گؤروشلیرى تدقیقات-آراشدیرما مؤوضوسو اولاییلر.

بختیار واهبازاده مین بیر حاللی صنعت دریاسینین پارلاق اینجیلرینه وورولموش و بیر کؤنول یانغیسی، بیر اینسان محبتی ايله اونلاری الده ائدیپ خالقیمیزین معنوی خزینه سینده یئتمیش گؤرکملی صنعتکاردیر. آذربایجان خالقى یاشادیقجا اونون پارلاق زکاسی سؤنمیچک و اعجازکار صنعتی دایم یاشایاجاقدیر.

بختیار واهبازاده پوئزیاسینین نوواتورلوغو گوجلوه عنعنه زمینینده گئچکلشمیشدیر. اونون بدیی عنعنلری پوئزیانین معاصیرلییی، ساده لییی، مضمون و فورما صمیمییتینی، نوواتورلوغونو تامین ائتمیشدیر. شاعر یازیردی: "مطبوعاتیمیزدا معاصیرلیکدن دانیشدیقلاری زامان شعرده فورما مسله سی بارسینده چوخ موباحیثه لر گئدیر. بو مسله، البته، عنعنه و نوواتورلوق مسله سی ايله باغلی اولدوغوندان بو حاقدان من ده فیکریمی دئمک ایستیرم. بو پروبلئم یازیلی ادبیات یارانان گوندن بوتون قلم صاحیبلرینی دوشوندورن مسلدیر. بو مسله بزیلری چوخ موحافیظه کار جبهدن چیخیش ائدرک یئنی فورمالاری قبول ائتمک ایستیرم... بیز شاعرلر فورمادان چوخ، فیکره، مضمونا دقت یئتمیرمیلیک... یئنی مضمون اؤزو ايله برابر، یئنی فورمالار دا گتیریر. بیز بو یئنی فورمالارا لاقئید قالا بیلمیرم... معاصیر فیکیرلری، معاصیر دویغولاری فضولی وزنینه ده وئرمک اولار. اصیل مسله فیکرین، حیسیین تزه لیپینده دیر. دئمک، اساس مسله فیکیرلرین، حیسیلرین تزه لیپینده و موعاصیرلیپیندیر. لاکین بعضن یئنیلییی یالنیز فورمادا، شعرین میصرالارینی قصدن قیرماقدا، سیندیرماقدا گؤرنلر ده واردیر. آما آیدین و معلوم فیکری قصدن دولاشدیرماقلا یئنیلیک یاراتماق ایددیاسیندا اولانلار سحو ائدیر. فیکری او یغونسوز، ائیجر اوبرازلارلا، تشبئه لرله ایفاده ائتمک یئنیلیک دئیل، عکسینه کؤهنلیکدیر.

بو جور "نوواتورلار" هئچ کسه بنزمک، یئنیلیک یاراتماق خاطرینه عنعندن او قدر اوزاقلاشیرلار کی، اؤزلرینه ده اوخشامیر، اؤزلرینی ده اینکار ائدیرلر.

او پدر بزرگ مهربان علی اوا بانوی اول جمهوری
آذربایجان می‌باشد. جالب اینست که بستگان آنها
هنوز هم در روستای اندیل سکونت دارند
میرجلال پاشایف در سال ۱۹۳۵ از دانشکده
زبان‌شناسی آذربایجان دانش‌آموخته شد و در
سال ۱۹۴۷ دکترای زبان‌شناسی خود را دریافت
نمود. او به عنوان استاد ادبیات در دانشگاه
باکو تدریس می‌نمود.

میرجلال پاشایف حدود ۹۰ سال پیش در سن
۱۶ سالگی به شهر باکو مهاجرت کرد و به مدت
۲۵ سال رئیس دانشکده ادبیات باکو بود. او در
۲۸ سپتامبر ۱۹۷۸ در باکو درگذشت.

آثار

میرجلال پاشایف صدها داستان کوتاه نوشته و
بیش از ۷۰ کتاب چاپ کرده‌است. او همچنین در
نگارش مجموعه سه جلدی تاریخ ادبیات
آذربایجان (۱۹۵۷-۱۹۶۰) همکاری داشته‌است.

قدیم ادبیات‌نویس‌ها بدیعی نثریمیزین ضعیف و
اهمیت‌سبز بیر سوییه‌ده اولماسینی تصدیق ائدن،
دئمک اولار کی، عومومی بیر رأی واردیر. بو فیکیر آنجاق
نثریمیزی شعریمیزه نیسبت‌له گوتوردو کده دؤغرو اولار.
بو قئید هئچ ده قدیم نثریمیزین تاریخی اهمیتینی
آزالتیر.

داها قدیم زامانلار، نیظامی دوورونه عایید الیمیزده هئچ
بیر یازیلی نثر اثری یوخدورسا، ۱۶-جی عصرده داهی
فوضولی‌نین قووتلی نثر اثرلری کیمی آبیده‌لریمیز واردیر.
«شیکایت‌نامه»، «حقیقه‌السعدا»، «در تعریفی قاضی
علاالدین»... کیمی نثر اثرلری گوستریر کی، فوضولی

بدیعی نثر BƏDİİ NƏSR

میرجلال پاشایف
MİR CƏLAL PAŞAYEV

ÇEVİRƏN: DR. HÜSEYN ŞƏRQİDƏRƏCƏK
برگردان: دکتر حسین شرقی دره جک

میرجلال پاشایف (Mir Cəlal Paşayev) (۱۲۸۷
خورشیدی ۱۹۰۸ میلادی در روستای اندیل از
توابع خلخال چشم به جهان گشوده و ۱۹۷۸
در باکو درگذشت) نویسنده و منتقد
ادبی آذربایجانی بود.

کیمدن کومک ایسته سین. گوزلرینی آرخایا، بیر ساعات
اوول ویدالاشدیغی یئره چئویریر:

- آتا، هاراداسان؟! -

بو مودهیش منظره‌نی، بویوک فوضولی‌نین
«حدیقه‌السوعدا»، («خوشبخت‌لر باغچاسی») آدلی
تاریخی اثرینده^۱ گوروروک. حالینا یانیدیغیمیز بو یازیق
اوشاق، افسانه‌لردن تانیدیغیمیز یوسف‌دیر. ایندییه‌جن
بشر زئشنی‌نین یاراتدیغی ان صاف، ان تمیز، ان یوکسک،
ان موکمل بدییی اوبرازلاردان اولان یوسفین، پاخیل
قارداشلاریندان، رحمسیز آغالاردان، معترض
خانیم‌لاردان نه‌لر چکدییینی ده بیلیریک. گوزللیک هر
کسین آرزولادیغی بو سعادت، اونون اوچون فلاکتلی،
اغورسوز بیر طالعین باشلانغیجی اولموشدور.

بو گوزل خالق افسانه‌سی، عئینی‌یله «لئیلی و مجنون»
سوژئتینده اولدوغو کیمی فوضولی قلمینده اوز تأثیر و
طراوتینی قات-قات آرتیریر. بویوک صنعتکار بو احوالاتی
دینی، میستیک اورتوسوندن چیخارتماغا، الوان حیات و
معیشت بویالارینین بوتون زنگین‌لیک‌لری ایله پارلاتماغا
چالیشمیشدیر.

یوسف حقیقی اینسانین، تمیز بشر حیس‌لرینین
تجسسومودور. او، فوضولی‌نین فیکرینجه اینسانلیغین
اوزو کیمی فلاکت‌لره موبتلادیر. لاکین اونون پاکلیق،
صافلیق، صداقت و گوزللیک خصوصیت‌لری بولودلارلا
اورتولن گونش کیمی‌دیر. بو، قطعین سونمه‌یه‌جک‌دیر.
واخت گله‌جک کی، بوتون قودرتی، عظمتی ایله
پارلایاجقدیر. دوغرودان دا ائله اولور. یوسف پارلاییر،
سعاده چاتیر، دوشمن‌لر مغلوب اولورلار.

فوضولی‌نین جمعیت حادیثه‌لرینه باخیشی، اتعقادی،
بویوک گله‌جک حاققیندا اومیدی بو سوژئته آیدین
گورونور.

زامانیندا آذربایجاندا ایشله‌نمیش، بدییی و ادبی جهتدن
فورمالاشمیش، اوریژینال استیل قبول ائتمیش بدییی نثر
وار ایمیش. لاکین او زامان عومومییت‌له، شرقده نثره
«اصل ادبیات» کیمی باخیلمادیغیندان، سوز صنعتینده
آنجا شعیر هونر ساییلدیغیندان، نثر او قدر ده
کوتله‌ویله‌شه بیلمه‌میشدی. نثر آدینا ناغیللار یارانمیشدی
کی، بونلار دا اساسن شیفاهی ادبیاتدان عبارت ایدی.
فارس و عرب ادبیاتیندا ان چوخ دینی-تاریخی
سوژئت‌لرده یازیلان نثر اثرلرینین بیر چوخو آذربایجان
دیلینه ترجمه اولونوردو.

اوز آنا دیلینده بدییی نثر یارادان فوضولی، شعیر
عالمینده اولدوغو کیمی نثرده ده دیلیمیزین اینکیشافینا
چوخ کومک ائتمیشدیر. اوندان سونرا گلن بیر سیرا
یازیچی‌لار، ایستر فارس، عرب کیتابلارینین
ترجمه‌سینده («کلله و دیمنه»، «حوسئین کورد»،
«سیف المولوک» و ساییره)، ایسترسه اوریژینال نثر
اثرلرینین یارانماسیندا (باکی‌خانوو و ساییره) بویوک
اوستادان چوخ اویرنمیشلر.

* * *

گونون ایستی واختیندا، چولون دوزونده بیر دسته آدم،
گوزل، معصوم بیر اوشاغی دویه-دویه آپاریر، کوینه‌یینی
جیریر، بارماغینی چیخاریر، کول-کوس ایچینده
سورویر. اوشاق جاناوار الینه کئچمیش قوزو کیمی
گوجسوزدور: آغلاییر، یالواریر، گاه بیرینین آیقلارینا
قاپانیر، اوندان ضربه آلیب دیگری‌نین اته‌ییندن توتور،
اوندان کومک گورمه‌دیکده اوچونجوسونه یونه‌لیر.

اونون فریادینی ائشیدن یوخدور. قاتیللر دسته‌سینین
باشچیسی قصب، کین، کینایه ایله اوشاغین اوستونه
قیشقیریر:

- یوخودا گوردویون آیدان، اولدوزدان خاهیش ائت، قوی
سنی اولومدن قورتارسین!

اولوم خبرینی ائشیده‌نده قورخودان، دهشتدن اوشاغین
زه‌ری یاریلیر، بیلیمیر نه دیل ایله یالوارسین، هارادان،

^۱ بو اثر ح. واعیظ کاشیفی‌نین فارسجا یازدیغی «روضه‌الشهدا» دان ایقتیباس‌دیر. آنجا
فوضولی سربست ایشله‌میش، دییشمیش، علاوه‌لر ائتمیشدیر.

بو نثرین شئره یاخینلیغینی فورمال جهت‌لرده ده گورمک اولار. بیر چوخ ائپیتئت‌لر، بعضن بوتون ایفاده هم‌قافییه وئرلیر: «اون ایکی اوولاد کرامت اولوندو. جومله‌سینده صیفتده و صورتده یوسف اکمل و اجمل اولدو». «آتش-ی رشک خیرمن-ی مورووت‌لرینی یاخیب و سئیل-ی حسد بینا-یی موادت‌لرینی ییخیب، یوسفین دف و رفینه هوممت توتدولار و قاییده-یی مرامت-ی اوبووت و اوخووتی اونوتدولار».^۴

بوندان باشقا، همین اثرده، ائله‌جه ده «شیکایت‌نامه» ده «قاضی علا‌الدین تعریفی» اثرینده شئعیر ایلّه نثرین پارالل داوام ائتدیریلمه‌سی کیمی گوزل بیر خصوصیت وار. صورت‌لرین سنجیه‌سینده، درین روحی تأثیرلری تصویر ائدیرکن، حادثه‌لره قیسا و یوکسک عمومی‌لشدیرمه ایلّه نتیجه وئریرکن، مؤالیف بیر نئچه بیئت شئعیر یازیر.

بو بیئت‌لر، فورماجا احوالاتدان اولان ریجعتّه اوخشاسا دا، اثرین داخیلی مضمونونا باغلی‌دیر و بو مضمونون ایفاده‌سینه خیدمت ائدیر. بو یئرده شاعیر «شعیر»، «مثنوی» و یا «بیئت»^۵ قئیدی ایلّه مضمون سطرلره کئچیر.

نثر متنده وئرلن بو شئعیرلر، ایکی جهتدن تدقیقه لایق‌دیر. معلوم اولدوغو اوزره، بیزیم بوتون ائل داستانلاریندا سویله‌مه، ناغیل اوصولو ایلّه یاناشی ترنوم، اوخوما اوصولو، یعنی عادی دانیشیق ایچینده یئری گلدیکجه شئعیرلرین وئرلیمه‌سی بیر عادت‌دیر. گورونور کی، بو یالنیز شیفا‌هی نثریمیز اوچون یوخ، قدیم یازیلی نثریمیز اوچون ده کاراکتریک جهت اولموشدور.

ایکینجی طرفدن، متنده‌کی شئعیرلر، نثر ایفاده‌سینه گوره چوخ عمومی و بیر قدر ده آبستراکت حال‌دادیر. یعنی بو میصرالاردا بعضن احوالاتین جریان ائتدییی زامانا، مکانا داییر بیر کلمه ده یوخ‌دور. قهرمانلارین آدی دا چکیلیمیر.

«حدیقه‌السعدا»نی نثریمیزده بیرینجی بویوک تاریخی پوئست سایماق اولار. مووضوعون دینی ماهیتی، قهرمانلارین چوخونون دینی-تاریخی سیمالار اولماسی، هئج واخت بیزه اثرین گوزل صنعتکارلیق خصوصیت‌لرینی، سلیس استیلینی، قووتلی دیلینی، مولاییم تحکییه، جوشقون ترنوم اوصوللارینی دیققتدن قاچیرماغا حاق وئریمیر. خصوصی‌یله «یوسف و یعقوب» فصلی اولدوقجا گوزل بدیعی بیر منظره‌دیر.

فوضولی‌نین «شیکایت‌نامه» سینده‌کی^۲ نثر ساتیریک ایسه، «حدیقه‌السعدا» لیریک، رومان‌تیک نثر‌دیر، بورادا ان عادی حادثه‌لر شئعیرلشدیریلیمیش‌دیر. بوتون ائپیزودلاردا، ایفاده‌لرده حیس اوستونلویو، قلب چیرپینتی‌لاری، فردین داخیلی، معنوی عالمی دویولور. تامامی‌یله بونا اویغون اولاراق اثر یوکسک اوبرازلی، متأفوریک، آفوریزملرله زنگین، ییغجام، آهنگدار موسیقیلی بیر دیل ایلّه یازیلیمیش‌دیر، فوضولی شئعیرینده گوردویوموز یاددان چیخماز لووحه‌لر بورادا دا عئینی قووتینی ساخلا‌میش‌دیر. آتالاریندان اوزاقلشدیق‌دان سونرا قارداشلاری «یوسفی عمامه-یی ماتم کیمی یئره چیرپدیلار»، «زولئیخا امر ائتدی کی، یوسفی بیر زنجیرلی نقایه میندیریب میصیرین محلله‌لرینده گزدره‌لر. بو خبر شایع اولدوقدا میصیرین در و دیواری نظاره اهلیندن صحایف-ی تصویر اولدو. زیراً موشاهیده-یی جمال-ی یوسف اهل-ی میصری، قایت-ی حئیرتدن صورت-ی دیوار قیلدی». «ائی یوسف، بند-ی زینداندان الم چکمه کیم، سنگریزه حبس-ی معادینده موضایقه چکمه‌سه، لعل-ی آبدار اولوب، زیوری افساری سلاطین اولماز. قطره-یی آب تنگنا-یی صدفده محبوس اولماسا، دور-ی شاهوار اولوب محبوبلار ووصالینه دسترس بولماز...»^۳

^۲ بو اثرین اصل آدی «مکتوب به خدمت-ی نشانچی پاشا» دیر.

^۳ «حدیقه‌السعدا»، ایستانبول، ۱۲۹۶ (هجری)، ص. ۴۰.

^۴ «حدیقه‌السعدا»، ایستانبول، ۱۲۹۶ (هجری)، ص. ۲۷-۲۸.

^۵ هاردادیر.

دئمه‌لی، فوضولی محبت، عشق مفهومونو گنجیش داییره‌لرده گوتورور، اونو جینسی مونا‌سیبت چرچیوه‌سینده آلمیر. آتا و اوغول، قارداش و باجی، دوست، یولداش، وطنداش و ساییره آراسینداکی صمیمی و تمیز محبت قدر اودلو، آلولودور، شعره لایق‌دیر. دئمه‌لی، شاعیرین چوخ تکرار ائتدیی عشق، یار، وصل، محبوب، هیجر، دیدار صورت‌لری رئال بیر ایجتیماعی زمینه‌یه باغلی‌دیر؛ حقیقی اینسان حیس‌لری، حساس بیر قلبین زنگین عالمینی ایفاده ائدیر. فوضولی نثرینده شعیئر تأثیرینی بیر ده دئتال‌لارین تصویرینده گوروروک. بورادا نثر صنعتینه خاص اولان تفصیلات‌چیلیق، کومکچی فاکتار و ماترییال‌لارین عمومیی، اساس آهنگ ایله اویوشدورولماسی واردیر.

فوضولی‌نین نیشانچی پاشایا یازدیغی، «شکایت‌نامه» آدی ایله مشهور اولان اثری، ادبیات تاریخیمیزده بیزه معلوم اولان ایلك بدیعی ساتیریک نثر‌دیر. حجمجه بالاجا اولان (ایکی واراق) بو مکتوب، دوورون، او زامانکی اوصول-ایداره‌نین، دوولت آدام‌لارینین سنجیه‌لندیریلمه‌سی اوچون بویوک تاریخی بیر وسایط‌دیر. بونا شکایت‌نامه یوخ، سولطانلارا، پاشالارا، اونلارین «برات-ی هومیون» لارینا، «موتوللی-یی اووقاف» لارینا قارشی لعنت‌نامه، نیفرت‌نامه دئسک، دها دوز اولار.

چونکو شاعیر بو ایجتیماعی مضمونلو مکتوبو ایله تقاعد تمناسیندا اولمامیش‌دیر. حوکومت داییره‌لرینین ایشینه قییمت وئرمیش‌دیر. «سلام وئردیم، روشوت دئییل‌دیر دئییه آلمادیلار، حوکم گوستردیم، فایده‌سیز‌دیر دئییه مولتفیت اولمادیلار... دئدیم... منه برأت-ی تقاعد وئرمیشلر... دئدیلر، ائی میسکین، سنین مظالمینه گیرمیشلر و سرمایه-یی ترددود وئرمیشلر کی، مودام فایداسیز جیدال ائده‌سن. و ناموبارک اوزلر گوروب، نامولاییم سوزلر ائشیده‌سن. دئدیم، براتیمین مضمونو نه اوچون صورت بولماز؟ دئدیلر، زوایید‌دیر، حوصولو مومکون اولماز. دئدیم، بئله اووقاف زواییدسیز اولور مو؟

حیس و فیکیر ائله بیر عمومی طرزده ایفاده اولونور کی، همین شعیئر‌لری متندن چیخارتماق، تامام باشقا بیر یئرده موسستقل حالدا ایشله‌تمک مومکوندور. چونکو بونلار آفریزم کاراکترینده‌دیر.

بیر سیرا ادبیات عالیم‌لری، فوضولی صنعتی‌نین قووتلی عمومی‌لشدیرمه هونریندن یانلیش نتیجه چیخاریلار. اونون ایشله‌تدیی «عشق»، «یار»، «وصل»، «محبوب»، «هیجر»، «دیدار»، «جمال»... سوزلرینه دینی تصووفی رنگ وئریرلر. بو یانلیش حوکمدن دوغان نتیجه‌لره برأت قازاندیریرلار. نثر متنده بئله، رمز و صورت‌لره وئرلن شعیئر‌لرین اوبیئکتی، مقصدی موعیین‌دیر و کونکرئت‌دیر. آیدین اولور کی، شاعیر «عشق» سوزونو یالنیز اوغلان و قیز آراسیندا یوخ، عمومیت‌له، اینسانلار آراسیندا، اینسانی اولفت، تمیز محبت معناسیندا ایشله‌تمیش‌دیر:

بیر خبر وار، ائی صبا، سرو-ی روانیم قاندا‌دیر،
جانیمین آرامی یوخ، آرام-ی جانیم قاندا‌دیر.
نئیه‌دین، نئتدین فلک، خورشید-ی عالم تابیمی؟
اول روخ-ی فرخنده، ماه-ی مئهریبانیم قاندا‌دیر.^۶

بو شعیئر بیر معشوقه‌یه دئییلمه‌میش‌دیر. «آرام-ی جان»، «سرو-ی روان»، «خورشید-ی عالم تابیم»، «ماه-ی مئهریبانیم» بیر قیزا یوخ، آتاین اوولادینا خیطابیندا و حسرتینده سویله‌دییی صورت‌لر‌دیر. عئینی دیل ایله آنجاق عاشیق و معشوقه (اوغلان-قیز) آراسینداکی مونا‌سیبته اوخشار بیر دیلده ده یوسیف یعقوب حاققیندا (اوغول-آتا حاققیندا) دانیشیر:

بیر خبر وئر ائی صبا، اول ماه-ی تاباندان منه،
کیم، قم-ی عشقینده یوز قم یئتدی دووراندان منه
اولما قافیل تانری چین داییم ترددود ائیه‌ییب،
که یئتیر مند اونا پئیغام، که اوندان، منه.^۷

^۶ بعضن ده توواضوع ایله: نظم.

^۷ دیوان، ص. ۴۱.

باختیم یو خودور. گوناھین هامیسی بوندا، منیم باختیمدادیر.

شاعیر بو اورتولو ائیهامیندا اوزونون، او زمانه نین حاکیم و مأمورلاری ایله اوز-اوزه گلمه لی اولماسینی بویوک بدبختلیک و طالع سیزلیک حئساب ائدیر.

بویوک شاعیرین اوچونجو نثر اثری - «در تعریف-ی قاضی علاالدین و ویلادت-ی فرزند-ی قاضی-یی مذکور» آدلی اثری دیر.^۹ بو اثرده شاعیر، علاالدین قاضی نی اوغلو اولماسی مونسیتیه یله تبریک ائدیر. شاعیر، آیری-آیری آدمالارا عایید بوتون باشقا اثرلرینده اولدوغو کیمی، بورادا دا قاضی نی و تولود مسله سینی بهانه کیمی آلیر، کایناتین، حیات حادثه لریندن، طبیعتدن دانیشیر.

اثرین دلی، یوخاریدا گوردویوموز نثر نمونه لری کیمی، چوخ بزکلی، متافوریک، چوخ یئرده قافییه لیدیر: ثمره-یی آثاری فواید ساچماقدادیر. بو نهال-ی فضل و احسان ساعت به ساعت طراوت آلیب، دیمغ-ی اهل-ی ایمانی موعظ طر قیلماقلا تازه-تازه شوکوفه لر آچماقدادیر. هر آینه نقشبند-ی نیگارخانه-یی ووجود کارگاهی قودرتده بیر صورتی موجددید چکمکدن خالی اولماز و باغبانی حدیقه-یی جود ریاض-ی حکمتدن هر ساعت بیر نهال-ی تازه تیکمکدن ملالت بولماز»^{۱۰}.

بو اثرین بیر یئرینده مؤاللیف، قاضی نین اوغلونون تولودونو «کوکبی اووجی قضا» سوزلرینده ابجد حئسابی ایله یازمیشدیر (هجری - ۹۵۹ - ۱۵۵۱ - ۲ - ح.آ).

اثر شاعیرین بیزه معلوم اولان ان سون نثر اثری دیر. بو ایدیدیا بیر ده اونولا قووت لنیر کی، شاعیر بو اثرینده اوزونون «حدیقه السوعدا» سیندان، یعنی دها بویوک نثر اثریندن بعضی مضمون پارچالاری تکرار ائتمیشدیر. بو اثرده ده نثر متنی ایله یاناشی شاعرلر، «بئیتلر» وئرلمیشدیر. دیلین قلیظلیینه سبب، «شیکایت نامه» ده

دندیلر، ضروریت-ی آسیتانه دن زیاده قالیرسا بیزدن قالیر می! دندیم، وقف مالین زیاده تصرف ائتمک وبالذیر. دندیلر، آخچامیز ایله ساتین آلمیشیق، بیزه حالالذیر. دندیم حئساب آلسالار، بو سولوکینیزین فسادی بولونور. دندیلر، بو حئساب قیامتده آلینیر. دندیم، دونیادا دخی حئساب اولور خبرینی ائشیتیمیشیک. دندیلر، اوندان دخی باکیمیز یو خودور، کاتب لری راضی ائتمیشیک.

حیله، فیریلداق و روشوت یوواسی اولان بیر دفترخانانین سیماسیندا، بوتون بیر سیستم ساتیرایا توتولموشدور. حوکومت آدمالاری نین پیس عملری، اونلارین اوز دلی، اوز ایفاده سی ایله وئرلمیشدیر. اونلار اوزلرینین «ناموبارک اوز» و «نامولاییم سوز» صاحیبی اولدوقلارینی ائعتیراف ائدیرلر. اوز اوغرولقلارینی اورت-باسدیر ائتمک اوچون کاتب لری «راضی» سالدیقلارینی فخر ایله دئییر، بونو اوزلرینه هونر بیلیرلر.

بئله قووتلی و معنالی گولوش ایله یازلمیش «شیکایت نامه» هم مضمون، هم فورما ائعتباری یله بو گون بئله طراوتینی ساخلامیشدیر. بوراداکی دیالوقلارین قیسالغی، ییغجاملیغی، اینکیشاف ائدن گوجلون منطق ایله داوام ائتدیریلمه سی، کونکرئتلیبی آدمی حئیران ائدیر. بو سوال-جاوابدا مجازلار، مورککب تشبئه لر اولماسا دا، گوزل حاضر جاوابلیق واردیر. شاعیرین سوالینا جاواب وئرلرین هر جومله سی اونلارین جینایتلرینین بیر طرفینی ایشیقلا ندیریر. شاعیر اثرین اینجه و چوخ معنالی بیر کینایه ایله بیتیریر:

**گرچی عندوهو موحتتیم چو خودور،
هیچ کیمدن شیکا یتیم یو خودور...^{۱۱}**

پادشاه «لوطف منبعی» دیر، اعیانلار دا «سرافراز» دیر، مأمورلار دا یاخشی ایشله ییرلر. آنجاق منیم اوزومون

^۹ بیز فوضولی نین آنجاق آنا دلیله یازدیغی نثر اثرلریندن بحث ائدیریک.

^{۱۰} فوضولی کوللیاتی، آذربایجان عئلملر آکادئمییاسی، ال یازمالار فوندو، اینو، ن. ۲۶۸.

^{۱۱} دیوان، ص. ۱۰۲.

معنالی، هر بیرسی تام بیر مفکوره، دونیاگوروشو جریانی نین تیمثالی اولان سوزلر کیمی ایشله نمکده دیر. ریند لوغتی معنادا: قئیدسیز، لاوابالی، اهل-ی کئف، دونیانی، حیاتی ایسته دییی کیمی دوشون و کئچیرن، «گونه» دان چکینمه یین آدام دئمکدیر.

زاهید ایسه، عکسینه: پرهیزکار، تمیز، تقوا اهلی اولان، دین ائحکامینا تامام ریعايت ائدن، بویون این، عومرونو عیبادته وئرن، مومین آدام دئمکدیر.

آنجا ادبیاتدا، خصوصن شعیره بو سوزلرین قبول ائتدییی معنا باشقادیر. اوزونو زاهید آدلان دیران و «تقوا شوعار ائدن» آداملار عادتین حیات و حقیقت حیسی سینی ایتیرمیش، مووهوماتا، خورافاتا قاپیلیمیش آداملار اولدوغوندا خالق آراسیندا هئچ بیر حورمت و رغبت قازانا بیللمه میشلر. ایش او یئره چاتمیشدیر کی، زاهید سوزو یالان، ریا، یکی اوزلولوک، آلدادیجیلیق و هر جور چیرکین لیک اوچون مشهور تیمثال اولموشدور. شاعیرلر، ادیبلر همین بو «زهد و تقوا» پرده سی آلتیندا گیزلنه نلرین حقیقی ماهیتینی سئچمیش، آچمیش و عالمه گوسترمیشلر.

بو قایدا ایله ده ریند سوزو اوز حقیقی معناسینی تاپمیشدیر.

بدیعی ادبیاتدا آزاد دوشون، سربست لیک سئون، مووهومات-خورافاتا اینانمایان، «جهنم عذابی» ندان قورخمایان، «جنت ایشتهاسی» نا دوشمه یین آییق-سایق آداملار ریند آدلان دیر یلمیشلار. ایستر عومومیت له، شرق ادبیاتیندا، ایستره آذربایجان کلاسیک ادبیاتیندا زاهیده، زاهید رییاکارلیغینا قارشی شعیر یازمایان بیر نفر ده گورکملی شاعیر گوسترمک اولماز.

نیظامی «سیرلر خزینه سی» آدلی اثرینده «تووبه سیندیران زاهیدین داستانی» نی وئیر کی، بورادا عادی و گوزو آچیق بیر گنج زاهیدی حاق، دوز یولا چاغیریر:

اولدوغو کیمی، اثرین اوخوجوسونون، عونوان اولوندوغو آداملارین ذوقونون نظره و حئسابا آلینماسیدیر.

هر حالدا نه مووضو، مضمون خصوصیت لری، نه ده او دوورون طلب لری ایله مشروط اولان دیل قلیظلییی بو اثرلرین قییمتینی، ایلک و یوکسک بدیعی نثر اثرلریمیز کیمی، تاریخی اهمیتینی اکسیتلیمیر. عکسینه، بیزدن بو نومونه لرین بوتون زنگین صنعتکارلیق جهت لرینی دریندن-درینه اویرنمه یی طلب ائدیر.

بویوک شاعیرین بدیعی نثری یله یاخیندان تانیشلیق گوستریر کی، فوضولی عئینی زاماندا قودرتلی بیر نثر اوستاسی دیر. بویوک شاعیر اولدوغو قدر ده بویوک ادیب دیر. اینسان قلبی نین ماهیر ترنومچوسو، حقیقی حیات لووحه لرینین ده گوزل رسامی دیر. موعاصیر شاعیرلریمیز اونون شعیر اوستالیغیندان اویرندیکلری کیمی، ناثرلریمیز ده بدیعی نثر صنعتکارلیغیندان اویره نه بیلرلر و اویرنمه لیدیرلر.

«ریند و زاهید»

جمعیت تاریخی همیشه یکی بیر-بیرینه ضید قووه نین، قارا و ایشیقلی قووه لرین موباریزه سیندن عبارت اولموشدور. بو موباریزه هر زامان عئینی فورما و عئینی میقیاسدا اولمامیشدیر. فوضولی دوورونده بو موباریزه نین ماراقلی جهتی اوندا عبارت اولموشدور کی، ووروشان قوطبلرده دیشیک آد وئر یلمیشدیر.

بویوک شاعیر ان قووتلی اثرلریندن بیرینی بو موباریزه مووضوسونا، بو حاقدان اولان قووتلی بیر موناقیشه یه حصر ائتمیشدیر.

اثرین آدی «ریند و زاهید» دیر. مضمون و معناجا بیر-بیرینه تامامی یله عکس اولان بو سوزلرین هر ایکسی کلاسیک ادبیاتدا چوخ ایشله نن سوزلردیر. بونلار شعیره ساده جه سوزلر، بیر مفهومی ایفاده ائدن ایصطیلاحلار کیمی یوخ، درین ایجتیماعی، فلسفی

«ائی اوغول، دئییر، اینسان طبیعتی موختلیف یارانمیشدیر. بعضی لری عومرونو عزیزتله، بعضی لری ذیلتله کئچیریرلر. هر کس اوز سعی و کامالی سایه سینده مرتبه یه چاتار، روزی آلاز. بو موقددیمه دن مقصد و صوحبتدن موراود بودور کی، اوزونده کی فضیلت علامت لیرینی بیروزه وئره سن...»

ریند آتاسینین بو سوزلیرینی موبهم ساییر، آچیق دانشماسینی، فیکرینی آیدین دئمه سینی طلب ائدیر:

در سر وعظ و نصیحت داری،

باید اقلال سخن بگذری.

لفظ را پرده مضمون نکنی،

دل مضمون طلبان خون نکنی.

اصل معنی ست، نه تزیین کلام،

سخن آنست که، فهمند عوام...»

ایلک جاوابیندان معلومدور کی، ریند اوز اینتئلکتنوآل قووه سی ایله آتاسیندان چوخ-چوخ اوستون آدامدیر.

او، بیر اوغول، نصیحت ماحتاج بیر یئنی یئتمه کیمی یوخ، حریفین دوشونجه و تصوورلری ایله تأمین اولونمایان، کیفایتلنمه یین مغرور و طلبکار بیر موناقیشه چی دیر.

زاهید اوغلونو شاعیرلیکدن چکیندیریر کی، شئعیر یالان ایله دولودور. قرآندان بونا موناسیب آیه گتیریر. ریند ده آتاسینین جاوابیندا قرآندان آیه گتیریب دئییر:

«خیرلی و یالان شئعیر، ضرر توره دن دوغرودان یاخشی دیر».

بو سیرری درک ائیله یین آچیق گوزلو بیر جاوان،
زاهیده جاواب وئریب بو سیرری ائندی بیان.
چکیل، سنی قضائین گئدیشی آلاماز سایی،
چوخلارینی سنین تک آلاماز او بیر آریایا.
عوزر قایی سینا گل، سوچونو یو، تمیزله!
اوندان سونرا سوز آچیب بو باره ده گل دیله.

بویوک شاعیر نظامی، حتتا حیاتی نین ان فاجیعهلر و اختیندا، اولوم مقامیندا بئله نیفرتینی گیزلتمه یه رک دئمیشدیر:

زاهیدین بیر بارماغینی کسسن دونوب حقدن قاچار،
گور بو میسکین عاشیقی، سرپا سویارلار، آغلاماز!

شاعیرلر حقیقت اوغروندا موباریزه لیرینده همیشه زاهیدی هدفه آلمیشلار. زاهیدین یالان و حیللرینی ایفشا ایله «تقوا» اورتوسونه قارشی چیلپاق حقیقتی، صافلیغی قویوموشلار. بو صیفت لری ده اساسن ریند سیماسیندا ایفاده ائتمیشلر.

ریند ایله زاهید کونفلیکتینی دار چرچیوه دن چیخاراراق موکمل و یوکسک فلسفی بیر سوژئنده عکس ائتدیرن بویوک فوضولی سانکی «ریند و زاهید» اثری ایله ریند و زاهیدین موناقیشه سینه ایلک یئکون وورموشدور.

اثرین مضمونوندان بللی اولدوغو کیمی، شاعیرین قوجا یاشلاریندا، یارادیجیلیغی نین یئتکین و اختلاریندا فارس دیلینده نظم و نثر ایله، دیالوق فورماسیندا یارانان بو اثرده اساسن ایکی صورت واردیر: ریند و زاهید. اثر باشدان آیاغا بو صورت لیرین دئییشمه سیندن عیبارتدیر. ریند زاهیدین اوغلودور. بو دا معنالیدیر کی، ریندین سیماسیندا محض اوغلو، گله جک نسلین، یئنی لیین نوماینده سی نظرده توتولموشدور. آتا اوغلونان ایستعداد، فراست نیشانه لری موشاهیده ائدن کیمی نصیحت به شالاییر:

^{۱۱} «ریند و زاهید» اثریندن آلدیغیمیز پارچالارین هامیسی فوضولی «کوللیات» یندان گوتورولموشدور. آذربایجان عئلملر آکادئمییاسی ال یازمالار فوندو، کات. ن. ۲۶۸، ص. ۲۲۱. پارچانین ترجمه سی: وعظ و نصیحت باشلارکن، سوزون دویونلویوندن ال چکمه لی. سوزو مضمونا پرده ائتمه، مضمون ایسته یین لرین قلبینی قانا دوندرمه، سوزده اصل اساس جهت معنادیر، بزک دئییل، سوز اودور کی، عواملار باشا دوشسونلر.

اینسانین بیرینی او بیر سنین آیاغینا وئرمک یاخشی دئییل. بیر اینسانین باشقاسیندان اوستونلویو، پادشاهلیق، یا یوخسوللوقلا دئییل، معرفتله دیر.

آتا اوغلو اکینچی لییه چاغیریر، اوغول بهانه گتیریر. آتا تیجارتی مصلحت بیلیر، اوغلو یاخین دورمور:

-تیجارت، -دئیر، -اوز خئیرینی باشقالارینین ضررینده، اوز خوش گونونو باشقالارینین یامان گونونده آراماق کیمی پیس بیر شئی دیر، همیشه اوجوز آلیب باها ساتیر، آز امک چکیب چوخ

قازانیرسان!

زاهید اوغلونو صنعتکارلیغا، پئشه صاحیبی اولماغا چاغیریر. ریند بونو دا رد ائدیر. چونکو «صنعتکار گوندوز گئجه یه قدر روزی اوچون عذاب چکمکده دیر. گئجه سحره قدر ده یورغونلوغونو رفع ائتمک اوچون یوخودادیر. دئمه لی، اونون بوتون عومرو عذاب و یوخودان عیبارتدیر».

نهایت، زاهید اوغلونون بو عینادینی و «ترسلییی» نی گوروب، اوزونون حورمتدن دوشمه ییندن قورخور.

«پیس اوولاد، آتانی روسوای ائدر» -دئیر. ریند بونا دا قریبه جاواب وئیر: «اوولادین پیس چیخماغی، آتانی یاخشی آدی نین همیشه لیک قالماسینا سبب اولور. من یاخشی اولسام سنین یاخشی آدین اونودولا بیلردی. منیم پیسلییم ایسه هامیا، همیشه سنی خاطیرلاداجاقدیر. دئیجه کلر: «آتاسی نه یاخشی آدم ایدی!...»

عکسینه، عالیمین اوغلو آتاسیندان بیلکلی اولسا دئیجه کلر: «آتاسی بو قدر بیلمیردی».

اثرین ایلک حیصه سینده بئله، اساسن معیشت مسئله لری اوزه رینده گئدن صوحت آتا ایله اوغولون،

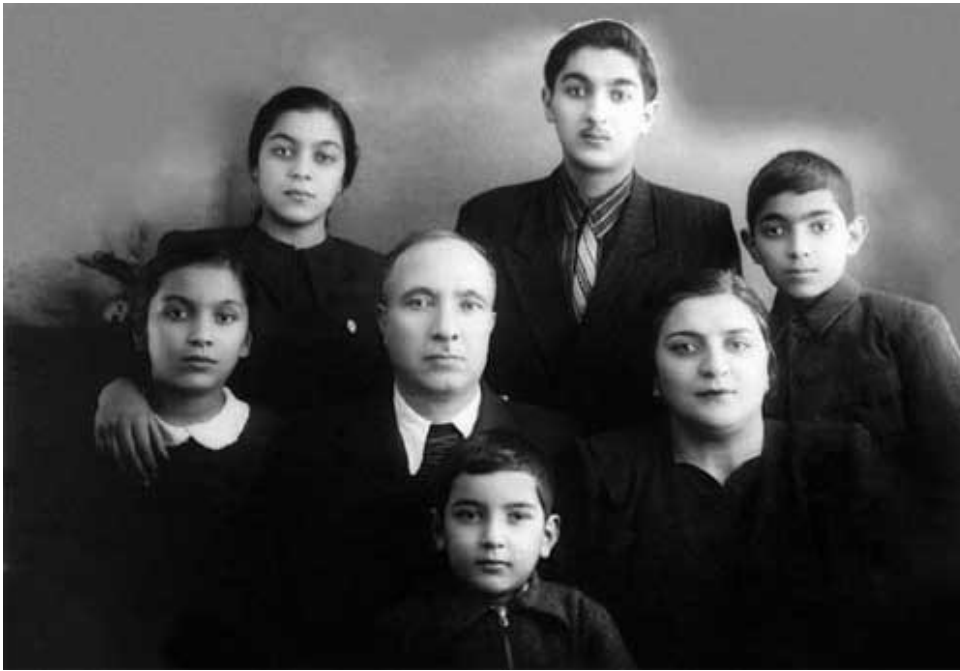
زاهید، اوغلو ایله دئییشمه ده موختلیف دلیلر گتیریر اونو شریعت یولونا چاغیریر. ریند ظاهرین بونا قارشی دئییلدیر. آنجاق آتاسینین سوزلرینه ائله جاوابلار تاپیر کی، زاهید اوزو ده سوسماغا مجبور اولور. ریندین بهانه لری ایناندیرجی و قووتلی دیر. اونا گوره ده زاهید درحال تکلیفیندن ال چکییر.

زاهید ریندی عئل اوخوماغا، کیتابلارلا تانیس اولماغا چاغیریر. بونون ایکی خئیری وار دئیر: بیرنجیسی، بودور کی، عالیم اولار، شاهلار، امیرلر حوزوروندا اوجا مرتبه یه چاتارسان. اکینجی طرفدن، کیتاب واسیطه سی یله دین حقیقتینی اویره نرسن.

ریند بو موددعالارین اکیسینی ده رد ائدیر: «سلطنت دووقوندن خبرسیز اولان جاهیل، شاهلارا یاخین اولماق مثیلی ایله یاشایان عالیمدن یاخشی دیر. چوخلو کیتاب موطالیعه سی شوبه نه نی داغیتمیر، بلکه داها دا آرتیریر».

(«ریند و زاهید»، ص. ۲۲۳-۲۲۴).

زاهید، اوغلونون کیتابا ماراقتیز اولدوغونو گوروب اونو شاهلارا، امیرلره خیدمت ائتمه یه چاغیریر. اونا فیراوان یاشماق، آد-سان چیخارماق، سعادت چاتماق وعدلری وئیر. ریند بونو رد ائدیر کی، ایطاعت آنجاق خالیقه یاراشیر. مخلوقون مخلوقا ایطاعتی دوز ایش دئییل.

زاهید ایله ریندین
موناسیبت لړینی موغین
ائتمیش اولور.

چوخ ماراقلی دیر کی،
شاعیر، باشقا شاعیرلرین
قرلر، یا روباعی لرده ائددیی
کیمی دوشمن جبهه نی،
یعنی زاهیدی آخماق، کوت
گوسترمه میشدیر. زاهید
عالیم، حاضیرلیقلی و
اغیللی بیر آتادیر. اوز
اوولادی نین قایغی سینا
قالیر. اوخوتماق، یا

ریند، زاهیدین ائددیی کیمی ائده بیلیمه جکدیر. او،
آتاسینا کولگه اولمایا جاقدیر.

بونون سببی نه دیر؟

بونون سببی، ریندین فراست سیز، ایطاعت سیز اوولاد
اولماسی، یا زاهیدین پیس آتا اولماسی دئیلدیر. بونون
سببی داها بویوک، داها موهمودور.

بیزیم فیکریمیزجه، بویوک شاعیر، بو اثرینده موهم بیر
مسله نی، ایجتیماعی عالمده اینقیلاب یارادان بیر
حادثه نی قلمه آلمیشدیر. ریندین سیماسیندا بیز،
عومومیت له، یئنی یئتیشن دونیانی، مدنیته، اینکیشافا
دوغرو اولان گنج و قووتلی ایجتیماعی مئیللری
گورمه لی بیک. بیزه معلومدور کی، فوضولی کوهنه،
قارنلیق فئودال دونیاسیندان بیر قیلینج کیمی
سییریلیب چیخمیش و پارلامیشدیر. او، زمانه سینین،
دوورونون یوکسک لییینده، مدنییتین یوخاری
پیلله سینده دایانمیشدیر. اونون حیسلری ده، فیکرلری
ده یئنی و سربست اولموشدور. بو حیسلر، فیکرلر کوهنه
دوینا، زاهید آتالارا یابانجی، ان یاخین حالدا ایسه قریبه
گلمیشدیر. ریندین «ایطاعت سیزلییی» نی ده بوندا -
گوزو آچیق لیکدا، اینکیشافدا آخارماق لازیمدیر.

اویرتمک، اوغلونو بیر پئشه صاحیبی ائتمک ایسته ییر. اوز
آرزو و مئیل لړینی هم معیشت، عادت، هم ده شریعت
قایدالاری ایله ایضاح ائدیر. بو جهندن زاهیده هئچ بیر
ایراد توتماق اولماز. او، عادی بیر اینسان، تدبیرلی بیر آتا
کیمی تصویر اولونموشدور.

لاکین بویوک شاعیر، زاهیده قارشی قویدوغو ریند
صورتی نین ائله قووتلی تصویر ائتمیش، اونو معنوی
جهندن ائله زنگین یاراتمیشدیر کی، اوز-اوزه گله نده
زاهیدین بوتون دلیل لری، ثبوتلاری بوشا چیخیر.
زاهیدین آتا اولماسی دا عادی بیر تعین دئیلدیر.
شاعیر، منفی قوطبده دورماسینا باخمایارق، زاهیدی آتا
آدلاندیرماقلا مسله نی داها دا مورککب لشدیرمیشدیر. بیز
بو آتایا، کئچمیش، کوهنه لیک کیمی ده باخا بیلهریک.
موناقیشه نین اوزو بونو طلب ائدیر. زاهید بیر آتا اولارق
یالنیز آتالیک محبتی نین طلبی ایله، یالنیز بو حیسلر له
موحاکیمه یوروتمور. اونون دوشونجه و تصویرلرینده
اؤحکام و عنعنه حاکیمدیر. او، آتاسینین ائددیی کیمی
ائتمک ایسته ییر. اوغلونا اوزونون آتایا ائددیی کیمی
اوغوللوق اویره دیر. بورادان دا بوتون موناقیشه لر،
ضیددیت لر دوغور.

برکیدیر. زاهیدین بوتون حوکملرینی یالان، بوش، معناسیز، جفنگییات کیمی پوچ ائدیر. آتا ایله اوغول آراسیندا بیرلشمه‌لی، اوزلاشمالی بیر جهت تاپیلما دیغیندان، اونلار آیریلاسی اولورلار. ریندین باش آلیب گئتدییینی گورن آتا اونو قوربتده قورخو و واهیمه‌لردن ساقیندیرماق اوچون نصیحت ائدیر. گوستیریر کی، اوغوللار و عییارلار قریب، ساده‌دیل آدمالاری تئز آلدادیرلار.

ریند، آتاسیندان داها باشقا سفر مصلحت‌لری آلماق ایسته‌ییر. آتاسی، اینسان حیاتی‌نداکی دورد زامانی و دورد قورخونو ساییر: ۱- اوشاقلیق دورو، ۲- یئنی‌یتمه‌لیک، ۳- جاوانلیق، ۴- قوجالیق دورو. بیرینجی دوروده تربیه‌نین پوزولماسی، ابکینجی دوروده اخلاق سیزلیغا اوغراماق، اوچونجو دوروده وورغونلوق، دوردونجو دوروده ضعیف‌لیک قورخوسو وار. ریند آتاسینین بو فیکری ایله ده راضیلاشا بیلیمیر. او، بو دورولرین قورخوسونو یوخ، مزیتینی داها چوخ قییمت‌لندیریر و بونا داها چوخ اومید بسله‌ییر.

«ابتدا تا انتها در چار فصل طبع ما،

نعمتی داده به هر محنت مقابل کردگار.

عجز را فیض فراغت، حسن را جذب قبول،

عشق را ذوق محبت، ضعف پیران را وقار»^{۱۲}.

بوندان سونرا موناقیشه داها عومومی‌لشمیش و فلسفی موضوعلار اساسیندا داوام ائدیر. گوزل بیر بینانین یانینا چاتاندا ریند بو یئر حاقدا آتاسیندان سوروشور. زاهید بو یئرین مئخانه، «شیطان یوواسی» اولدوغونو دئییب اوتتمک ایسته‌ییر. ریند حقیقتی آراشدیرماق اوچون مئخانه‌یه گیریر.

^{۱۲} ترجمه‌سی:

طبعیمیزین دورد فصلینده اولدن آخیرا قدر،
یارادیجی هر موخته قارشى بیر نعمت وئریمشدر.
عاجیزلیه فراق فیزی، حوسه جاذبه قودرتی،
عشقه محبت ذوقو، قوجالغا ووقار.

ریند، زاهیدین گوروشلرینی پوچا چیخارماق اوچون اوزاغا گئتمیر، هئچ بیر کنار واسیطه‌یه ال آتمیر. اونون اوچون زاهیدین ده دلیل‌لری کیفایتدیر. نه تهر اولور کی، زاهیدین گتیردییی دلیل‌لر، ریندین الینده سیلاح اولور. نئجه ایشدیر کی، بو دلیل‌لر، زاهیدین قصد ائتدییینه عکس بیر موددعا اوچون یاراییر؟

بو دلیل‌لی و ثبوت‌لار، ایلك دفعه زاهیدین آغزیندان ائشیدیلنه‌نده ایناندیرجی و طبیعی گورونور. بو، آنجاق ظاهرین بئله‌دیر. ریند ایسه، همین مسئله‌ره داها درین، داها یوکسک معنا ایله یاناشدیغیندان، قارشیسینداکینی مغلوب ائتمیش اولور.

زاهید تحصیل، تربیه، پئشه، امک، بویوک-کیچیک‌لیک موناسیبتینی معلوم و موعیین نورمالار چرچیوه‌سینده باشا دوشور. او بیلیر کی، اوخوماق گله‌جکده یاخشی یاشاماغا کومک ائدیر. او، بیلیر کی، اولادین پیس‌لییی آتا اوچون ده پیس ایشدیر. او، دوشونور کی، اوغلونو بیر پئشه صاحیبی ائتسین.

بونلارین هامیسینی ریند ده بیلیر و دوشونور. لاکین ریندین دوشوندویو بیر شئی وار کی، اونو زاهید دوشونه بیلیمیر و دوشونه بیلیمه‌یه‌جکدیر. ریند بو مسئله‌لرین هامیسی‌نین اصل ماهیبتینی دوشونور. او، حیاتا یالئیز یاشاما، گوزران نوقطه-یی نظری‌له دئییل، معنا، حقیقت نوقطه-یی نظری‌له باخماغی باجاریر.

زاهید، شاهلارا، امیرلره خیدمت و قوللوق یولو ایله سعادت چاتماغین مومکون اولدوغونو بیلیر و بونو اوغلونا اویرتمک ایسته‌ییر. ریند ایسه، بو یول ایله اله گتیریلن سعادت‌ی فلاکت، آچاقلیق ساییر، بئله حیاتی هر هانسی اولومدن پیس ساییر. ریندین بوتون مسئله‌ره بئله دریندن، عاغیللی، سربست و اوزاق گوروجولوک‌له یاناشماسی زاهیدی چاشدیریر، اونو پیس وضعیته قویמוש اولور.

ان نهایت، مباحیثه عومومی، دنیاگوروشو و ائعتیقاد مسئله‌لری اطرافیندا آپاریلیر. ریند اوز جبهه‌سینی داها دا

ایسته‌ییر کی: «مئیخانا شئیطانلار یوواسی‌دیر، آلاهدان اوزاق یئر‌دیر».

ریند زاهیدین اوز سوزو ایله اونو باغلاییر. اونا بئله جاواب وئریر:

- سن دئییردین، آلا‌ه هر یئر‌ده حاضر-ناظیر‌دیر. بس ایندی نه اوچون دئییرسن، آلا‌ه مئیخانه‌دن اوزاقدیر. گورونور کی، یا اوولکی سوزون، یا آخیرکی سوزون یالاندیر. دئییرسن، مئیخانه اهلی آلا‌هین دوشمنی‌دیر. بس هر شئییه قادیر آلا‌ه نه اوچون اوز دوشمن‌لرینین ائوینی داغیتیمیر. گورونور کی، بو ایدیدعالارین دا حقیقت دئییل‌دیر...

بوتون دییالوق‌لاردان گورونور کی، زاهید اوز سوز‌لرینده شریعت‌ه، دین ائحکامینا، دونموش، کوهنه، اویدورما فورمول‌لارا اساس‌لاییر. اونون ایدیدعالاری کورکورانه‌دیر، عاغلین، فیکرین، موحاکیمه‌نین ایستیقامتی ایله گئتیمیر. او، ایسلام دینی‌نین اویرتدیک‌لرینی دئییر. اساس‌لاندیرماغی ایسه باجارمیر. اصلینده، بو پوچ حوکم‌لری هئچ کیم، دین گتیرن‌لرین اوز‌لری ده اساس‌لاندیرا بیل‌مه‌میش‌لر. عاغلیلی، دوشونجه‌لی آدام‌لارین، یئرلی، حاق‌لی سوآل‌لارینا قارشی «حیکمت‌دن سوآل اولماز، بو ایش‌لر سیرر-ی ایلا‌هی‌دیر» جاوابینی وئرمیش‌لر.

زاهید ایسه ریندین عوهده‌سیندن گله بیل‌میر. فوضولی ریندین سیماسیندا آزاد دوشونجه‌لی، عاغلیلی، موحاکیمه‌لی و ایراده‌لی بیر اویراز یاراتمیش‌دیر. عومومییت‌له، ریند عاغل و موحاکیمه‌دن یوکسک آتوریتت تانیمیر.

ریند، بو مفهوم‌لارین هامیسینا یوکسک معرفت جهتیندن، معنوی نوقطه-یی نظردن یاناشارق زاهیده جاواب وئریر. ریند عشقی، محبتی هر شئیدن اوجا توتور. اونا اینساندا، یارادیجی‌نین اینسان ووجودوندا قویدوغو «امانت گووه‌ری‌نین صدفی، اینسان‌لیق

مئیخانه‌نین یوخاری باشیندا ایش‌میش «نورانی» بیر قاجا گورور. ایستر مئیخانه‌ده گوردویو گوز‌لر، اون‌لارین شنلییی، ایسترسه قوجانین معرفتی، قوناغی نزاکت‌له قارشیلاماسی ریندی حئیرته سالی‌ر. او، بو یئر و یئرین آدام‌لاری حاققیندا تامام باشقا تصوورده ایدی. بو آدام‌لارین شئیطان‌پرست، فیسق-فیجور اهلی، ناتمیز اولدوغونو ائشیتیمیش‌دی. ایندی ایسه ائشیتدیک‌لرینین عکسینه اولان بیر منظره قارشیسیندا قالیر. ریند حئیرتینی قوجایا بیل‌دیریر: «مئیخانه فیتنه-فساد یئر‌ی‌دیر. مئی عاغلی باش‌دان آپاریر. اونا حئیرانام کی، سنین کیمی مودریک آدامین بورادا نه ایشی وار؟».

قوجا اوزونون ده واختی‌یله مئیخانه حاققیندا پیس سوز‌لر، رأی‌لر ائشیتدییینی و نهایت حاققی بورادا تاپ‌دیغینی سویله‌ییر. ایناندیریر کی، بوتون درد‌لرین درمانی بور‌دادیر. چونکو شراب آدمی هر جور قایغی و قئیددن خیلاص ائ‌دیر.

ریند، سانکی چوخ‌دان بو جاوابی آختاری‌میش، قوجانین اته‌ییندن ال چکمیر کی، در‌دیمین درمانینی تاپ‌دیم! قوجا، رین‌ده، اونون طبیعتیندن «عاریف‌لیک ایست‌عدادی» گورور، ساقی‌یه امر ائ‌دیب «مئی» گتیر‌دیر. ریند شرابی ایچن کیمی «پرده گوزوندن قالخیر. عشق سولطانی ووجود مولکونون فضا‌سیندا بایراغینی آچیر». ریند تامام باشقا بیر عالم گورور...

نهایت، آتا، ریندی قاپی‌دا ها گوز‌له‌ییر، قاییت‌مادیغینی گوروب اوزو ده مئیخانه‌یه گیر‌مه‌لی اولور. اوغلونو دان‌لاییب چیخارماق ایسته‌ییر کی، «سنی شئیطان آلدادیب». ریند آتاسینا بئله جاواب وئریر:

- سن منی شراب ایچن‌لرین صوحتیندن منع ائ‌دیردین، حال‌بوکی، بو مجلس پاک، تمیز اولان رین‌دلرین مجلسی ای‌میش. سن ایچ‌کینی خبیث ساییر، منه قاداغان ائ‌دیردین، بو کی، جان بسله‌ین کیمیا ای‌میش! آتا، اوغلونون «پیس یئر»ه دوش‌دویونو و مئیخانه اه‌لینه اویدوغونو گوروب تشویشه دوشور. اونو قایتارماق

اینانمیر، آنجاق بو ریبادیر، اوزدهدیر، ظاهرده «جانماز سویا چکمکدیر».

اونا گوره شاعیر هم «هوا-و هوس»ین، هم ده ریبانین آرادان گوتورولمه سینی طلب ائدیر. بئله اولورسا زاهید ده، ریند ده حقیقتی تاپار، هر ایکسی حقیقت یولونون برابر سوییه لی موسافیرلری اولار.

شاعیرین بو اثرینده، خصوصی یله موناقیشه نین آخیرلاریندا تصووفی گوروش و دوشونجه لر آچیق گورونمکده دیر. مسله نین بو جهتی ایریجا و درین تدقیقه موحتاج دیر.

شاعیر موناقیشه ائدن صورت لردن ریندی یئنی لیک حیسیسینه مالیک اولان، آزاد دوشونجه لی، درین موحاکیمه لی، حاضیرجاواب آدام کیمی تصویر ائدیر. زاهیدی ایسه محدود، کوهنه پرست، دئییلن ائحکام لارا کورکورانه بویون این صورت کیمی وئیر. زاهید، موباحیثه نی همیشه عادی گوذران نوقطه-یی نظرینه چکیر، بوتون نصیحت لرینده اوغلونون دولانماغینی، معیشتینی اساس گوتورور. ریند ایسه موناقیشه یه داها یوکسک مضمون وئیر، زاهیدین سوزلرینین فلسفی جهتن تنقیده دوزمز اولدوغونو ایثبات ائدیر.

بئله، موکالیمه اوصولو ایله یازیلان، ایجتیماعی-فلسفی پروبلئم لر اوزه رینده موناقیشه آپاران اثرلر فوضولی دوورونده نه قدر آز ایدیه، سونرالار دب دوشدو. نه اینکی آوروپادا، شرق ادبیاتیندا دا یازیچی لار اوز فیکیرلرینی بئله اثرلرله ایفاده یه چوخ مئیل گوستریردیلر. م.ف. آخوندوون فلسفی مکتوبلاریندان سونرا میرزه ملکوم خانین «شئیخ و وزیر» کیمی بیر سیرا اثرلری، داها سونرالار یازیلان موباحیثه اوصولو اثرلری چوخدور.

نفسی نین حقیقتی» آدلاندیریر. کاینات بیناسی عشق اساسلانیر، عاغلین موکمل لیبی اونا باغلی دیر.

موباحیثه نین آخیریندا ریندین آکتیولی بی داها آرتیق گوزه چارپیر. او، کاینات، یارادیجی وارلیق مووضوعو اطرافیندا موحاکیمه یوروده رک، چوخ زامان صوفیانه فیکیرلر دئیر. اونون فیکرینجه، دونیاداکی فساد ایشلره سبب ایکی شئی دیر: ۱- دین پرست، پاکیزه زاهیدلرین یولونو کسن رییا (حیله). ۲- مسلک صاحبی اولان ریندلرین یولونو ووران هوا (سئودا)! او یئرده کی، بو ایکی فسادچی یوخدور، ریندین ده زاهیدین ده حقیقتی بیردیر.

شاعیر موباحیثه نی قیسا بیر نتیجه ایله بیتیریر. ریند،

هوادان (هوا-و هوسدن) ال چکمه لی، زاهید ریبادان! ریندین نوقصانی هوا دیر. «هوا» سوزوندن مقصد مضمونسوز، مقصدسیز عئیش-عشرت مسله سیدیر. شاعیر حقیقت پرست لیک یولوندا، معنوی یولدا اولان مئی، عشقی گوزل نئعمت ساییر. عئیش-عشرت واسیطه لرینی عادی ایچکی بازلار، مئخانه عالمیندن آیرماق ایسته ییر. زاهیدین ریاسی ایسه، اونون بوتون موددعالرینین بوتون حوکم لرینین ایکی اوزلولوک یولو ایله دئییلمه سیدیر، زاهید اوزونو آنجاق ظاهرده «زهد- تقوا» صاحبی گوستریر. داخیلن بو آدام ناتمیز دیر. چوخ ائحتیمال کی، او دین ائحکامی آدینا دئدیکلرینه اوزو ده

افلاطون نعمت زاده کیمدیر ƏFLATUN NEMƏTZADƏ KİMDİR

فاکولتسینه عادیل ایسکندروو و سولطان داداشوو طرفیندن ایمتاحان ائدیلدی و اعلا قییمتله اینستیتودا قبول اولونموشدور. ۱۹۶۳-جو ایلدن دؤولت موسیقیلی کومئدییا تئاتریندا آکتیور، رژیسسور آسیستنتی اولاراق چوخلو روللار اوینادی. موعیملر ائوینده بکشی ایشله دی، بشیر سفراوغلونون خالق تئاتریندا روللار اوینادی و اورادا " سولغون چیچکلر " ، " وفالی سرییه " پیئسلرینی صحنه یه قویدو. ۱۹۶۵ و ۱۹۶۷ جی ایللرده رامانا مدنیت ائوینده بدیعی رهبر و مودور ایشله دی، اورادا ج. ممدقولوزاده نین " کامانچا " پیئسینی صحنه یه قویدو.

۱۹۶۱-جی ایلدن " ادبیات و اینجه صنعت " ، " باکی " ، " آذربایجان گنجلی " ، " آذربایجان موعیلمی " قزئتلرینده، " علم و حیات " ، " گوبوستان " ، " آذربایجان " ، " لیئتراتورنایا آذربایدژان " علمی ژورناللاردا موخبیر اولاراق مقاله لری، علمی تدقیقاتلاری، حکایه لری و ترجمه لری چاپ اولونموشدور. " پیونئر " ژورنالیندا (۱۹۶۴، نو ۳) " دوزلو بالیغ " ایلک حکایه سی چاپ اولوندو.

۱۹۶۸-۱۹۷۰-جی ایللرده علملر آکادئمیاسی اینجه صنعت اینستیتوتو تئاتر سؤبه سینده پروفیسور جفر جفرووون رهبرلیگینده " موثبت ائستتیک ایدئال خاراکتئرلین صحنه صنعتینده شرحی " مؤوضوسوندا نامیزدلیک دیسئترتاسیاسینی یازدی. سوسیالیست پارتی صدری لنینی تنقید ائتدیگینه گؤره نامیزدلیک دیسئترتاسیاسینی یالیز ۱۹۸۸-جی ایلده تیفلیسده مودافییه ائتمیشدیر.

۱۹۷۰-جی ایلده لئنینقراد (سان پئتئربورگ) دؤولت ریمسکی-کورساکوو آدینا کونسرواتورییانین اوپئرا رژیسسورلوغو فاکولته سینه داخیل اولدو. اؤنجه پروف. یئوغئنی ساکاونی نین صیفینده اوخودو. موعیلمی رحمتلیک اولدوقدان سونرا موسکوا بولشوی اوپئراسی نین باش رژیسسورو، دنیا شؤهرتلی رژیسسور، پروف.

۲۵ آپرئل ۱۹۴۴-جو ایلده آذربایجانین آستارا رایونو ارچیوان کندینده موعیلم عایيله سینده آنادان اولموشدور. ارچیوان پوشکین آدینا اورتا مکتبی اعلا قییمتله بیتیرمیشدیر. سومقاتیر بوروپروکاتی زاوودوندا توکار شاگیرد دی ایشله دی. باباسی تانینمیش حکیم میرزه موطلیم اردبیلی ایرانین اردبیل شهریندیر و اصلی شاه ایسماعیلین کؤوندنیر. تانینمیش حکیم و شاعیر اولموشدور. تبریز و لنکران شعر مجلسلرینده داواملی شعر اوخوموشدور. آتاسی نعمت موطلیم اوغلو ارچیوان کندی اورتا مکتبینده موعیلم ایشله دی. آناسی نعمتووا معصومه عالی قیزی قهرمان آنا دیر و ائودار قادین اولموشدور. ۱۹۶۷-جی ایلده باکی دؤولت تئاتر اینستیتوتونون موسیقیلی کومئدییا آکتیورلوغو

نین باش رژیسسور، دونیادا مشهور رژیسسور، موعیلیم بوریس پوکرووسکی نین آسیستنتی وظیفه سینده ایشله دی. موعیلیم پوکرووسکی ایله بیرلیکده ایکینجی رژیسسور اولاراق ائدوارد لازاروین "اینقیلاب دوهاسی" تاماشاسینی صحنه یه قویدو و باشقا اوپئرالاردا رژیسسور آسیستنتی اولدو، اونلارلا آکتیورلارلا روللار اوزرینده ایشله دی.

س س ج ب مدنیت ناظیرلیگی و بولشوی اوپئرا تئاتری طرفیندن یمن دئموکراتیک رئسپوبلیکاسینا گؤندریلن پروف. دکتر افلاتون نعمتزاده مرکزی عدن شهرینده میلی دؤولت موسیقیلی درام تئاترینی قوردو و اوزئییر حاجیبیلی نین "مشهدی عباد" اوپئرتی ایله تئاترین آچیلیشی ۲۷ مارت ۱۹۸۲-جی ایله اولدو. عدنده گؤزل صنعتلر اینستوتونون قوروجولاریندان بیری اولان افلاتون نعمتزاده اورادا آکتیورلوق، میمیکا، "صنعت فلسفه سی"، "استانیسلاوسکی و صحنه ائیغی" درسلیرینی وئردی. گوردوغو میلی دؤولت درام تئاتری صحنه سینده ۱۹۸۴-جو ایلدک شئکسپیرین "اوتللو" سو داخیل ایگیرمیه دک درام، کومئدییا، موسیقیلی کومئدییا قورولوش وئردی، موکافاتلار، دیپلوملار و اوردنلرله موکافاتلاندیریلدی. موسکووا، ایشله دیگی بولشوی اوپئراسیندان عایله سی خستلندیگینه گؤره وطنه، باکی اوپئراسینا دؤندو. ۱۹۸۴-۱۹۹۱-جی ایللرده باکی اوپئراسیندا چوخ ساییدا اوپئرالار، کومئدیالار صحنه یه قویدو.

۱۹۸۸-جی ایله گورجیستان دؤولت تئاتر اونیورسیتتی علمی شوراسیندا نامیزدلیک دیسئرتاسیاسینی مودافییه ائتمیشدیر (علمی رهبری پروف. ائتتری گوگوشویلی ایدی) و موسکوادان صنعتشوناسلیق نامیزه دی دیپلومونو آلدی. ۱۲ ایل آذربایجان دؤولت تئاتر آکادئمیاسیندا آکتیورلوق، رژیسسورلوق، موسیقیلی صحنه درسلیرینی وئردی، طلبه

دکتر بوریس پوکرووسکی نین طلبه سی اولدو. آیدا اوچ دفعه موسکوا بولشوی اوپئراسینا گئده رک اونلو رژیسسوردان درس لر آلمیشدیر.

۱۹۷۱-جی ایله بین الخالق کونکورسو قازاندی و پولشایا ۹ ایللیق تحصیل آلمایا گؤندریلدی. وارشاوا، گدانسک، اولشتین، کراکوو، پوزنان دؤولت تئاترلاریندا و اونیورسیتتترلرینده تجربه ده اولدو، درس لر آلدی، پوزناندا گراتووسکی نین لاباتواریندا مشق لرینی ایزله دی، صحنه مشق لرینده رول آلدی.

۱۹۷۵-جی ایله لئنینقراد کونسرواتوارینی بیتیردی و تعیناتلا سوئردلووسک (ایندیکی یئکاتئربورگ) دؤولت اوپئراسیندا رژیسسور ایشله دی. اولو اؤندر حیدر علیوین تاپشیریغیلا آذربایجان دؤولت اوپئرا و بالئت تئاترینا دعوت اولوندو. ده ا بسته کار گارا گاریئوین معنوی دستگی ایله آ. بورودی نین "کنیاز ایگور" اوپئراسینی سوویئت ایتتیفاقیندا ایلک دفعه اوریژینال شکیلنده صحنه یه قویدو. بو اوپئرا موسکوا و سان پئترسبورگ (کؤهنه آدی لئنینگراد) قاستروللاریندا اوپئرا صحنه سینده گؤستریلدی و چوخ بیه نیلدی. باکی اوپئراسیندا "آلدانمیش کواکب" (م. قولیئو)، "جیرتدان" (ن. علیوئردییوو) یئنی اوریژینال اوپئرالار قورولوش وئردی و س س ری مدنیت ناظیرلیگی نین موکافاتلارینی و دیپلوملارینی آلدی. اوپئرادا دنیا بسته کارلاری نین اوپئرالارینی صحنه یه قویموشدور. تاتاریستان آکادئمیک درام تئاتریندا آنارین "شهرده یاز گونلری" پیئسینی صحنه یه قویدو و موسکوادان موکافات آلدی. نبی خزری نین "ساحیللر و طالعیر" پیئسینی اؤزبکستان کارشی دؤولت تئاتریندا فئستیوالده صحنه یه یه قویدو و بیرینجی موکافات و دیپلومونو آلمیشدیر. آذربایجان دراماتورگیاسینی روسیادا، تورک دؤولت لرینده صحنه یه قویاراق تبلیغ ائتمیشدیر.

۱۹۷۶-جی ایله موسکوا بولشوی اوپئرا و بالئت تئاتریندا بین الخالق موساییقه نی قازاناراق بولشوی اوپئرا تئاتری

۱۹۹۲-جى ايلده توركيه نين بۇيوك آكتيور و رۇئيسسور پروف. جونئيت گۇكچر افلاتونلا تانيش اولور و اونو مرسين اوپئراسيندان بير گون درسله گلير. بيلكنت اونيوئرسيتتى نين قوروجوسو، پروف. دكتور. احسان دوغراماجى ايله تانيش اندير. هفته ده بير گون آنكارايا بيلكنت اونيوئرسيتتىنه و حاجت تپه اونيوئرسيتتى دؤولت كونسروا تورياسينا تئاتر شۇعبه سينده درس وئرمه يه دعوت اولونور، " رول " ، "موسيقيلى صحنه " و " آكتيورلوق " درسلىرىنى وئير.

۱۹۹۵-جى ايلده پروف. در. احسان دوغراماجى نين دعوتيله بيلكنت اونيوئرسيتتىنه تئاتر بۇلومونده كافئدرا مودور موعاوينى وظيفه سينه تعيين اولونور. پروف. دكتور. احسان دوغراماجيدان ايجازه آلير و توركيه ده ايلك دفعه " تئاتر رۇئيسسورلوقو " و " اوپئرا رۇئيسسورلوقو " فاكولته لرىنى قورماق لايحه لرىنى حياتا كئچيرير. رۇكتورلوقون طلبى ايله هر ايكي فاكولته

لريله درام، اوپئرتتا صحنه يه قويموشدور. ۱۹۹۱-جى ايلده دوست علمى عونوانىنى آلدى. اوزون ايللر باكى aztv ده ايليقي " اوپئرا حاقيندا صۇجتلر " وئرليشيني آپاردى. طلبه لرى ايله ياپونلارين شئكسپيرى سايلان آكوتاوا ريوئسكونون حكايه لرى و پوئستى نين مۇوضوسونا aztv ده " ياخشىليغا ياخشىليغلا " تئلئويزيا تاماشاسىنى اوغورلا ائكرانلاشديردى. اويونلار يازدى، ترجمه لرى چاپ اولوندو. بوتون قزئت و ژورناللاردا مقاله لرى، اوچركلرى، حكايه لرى، ترجمه لرى چاپ اولوندو.

توركيه مدنيت و توريزم ناظيرى ناميك كامال زئيبيك طرفيندن آنكارا دؤولت اوپئرا و بالئت تئاترينا رۇئيسسور اولاراق دعوت اولونور. بورادا س. علسكروون "ميليونچونون ديلنچى اوغلو " (زنگين بابانين فكير اوغلو " آديلا) اوپئرتتاسىنى ميوزيكال ژانريندا صحنه يه قويور. توركيه مدنيت ناظيرليگى طرفيندن ايكيىنجه دفعه دعوت اولونور آنكارايا و مرسين دؤولت اوپئرا و بالئت تئاترينى قورماق اوچون باش رۇئيسسور وظيفه سينه تعيين اولونور. مرسين اوپئراسىنى قورور و ۱۹۹۳-جو ايلده اوپئرايى " آرشين مال آلان " اوپئرتتاسى ايله آجى. كلاسسيك اوپئرالارى صحنه يه قويور. مدنيت ناظيرى فيكرى ساغلارين خواهيشى ايله مرسينده يئنى بير درام تئاترينى دا قورور، دراملار، كومئديالار صحنه يه قويور. ۱۹۹۵-جى ايلدك توركيه ده چوخ اوپئرالارا و دراملارا قورولوش وئرميشدير.

۱۹۹۲-جى ايلده، يۇك گئنئل سئكرئتئرى، تورگوت كيليج افلاتونا " اوپئرا صنعتى " درس كيتابىنى يازمايى اؤنيرير. تيفليسده (۱۹۸۸) مودافيه ائتتىگى ناميزدليك ديسسئرتاسياسى و " اوپئرا صنعتى " علمى كيتابى يۇك طرفيندن علملر دوكتورو اولاراق قبول اولونور و او دوكتورلوق ديسسئرتاسياسىنى (پايان نامه) مودافيه اندير.

طلبه لرينه " رژیسسورلوق " ، " صحنه ندير " ،
" اوپئرا دراماتورگيیاسی " ، " موسیقی نین ائستتیک
یوروم آنالیزی " " رول " ، " صحنه ائتگی "
درس لیرینی وئریر. یوکسک لیسانس و علملر دوکتورو علمی
رهبرلیگی بوگون ده داوام ائتمکده دیر.

۲۰۰۵-جی ایلده حیدر علیوو و مصطفی آتاتورک " اون
سیاسی فلسفه سینی تبلیغ ائتمک مقصدیله یئنی
آذربایجان یار دیملاشما و کولتور (یایدئر) درنگینی قورور.
همین ایل مارت آیی نین ۱۸ و ۱۹-دا قاضی
اونیوئرسیتتی و یایدئر درنگی ایله بیرلیکده " بین
الخالق شعر گونو " تدبیرینی کئچیریر و باکیدان خالق
شاعیری زلیمخان یاقوبو دعوت ائدیر. قاضی
اونیوئرسیتتینده و نوشهرده، حاجی بئکتاش ولی
مرکزینده شاعیرین یارادیجیلیق گنجه سینده ز. یاقوب
اولو اؤندر حیدر علیوو حسر ائتگی پوئمدان پارچالار
اوخودو.

درنگین " آنکارا ایل " و " آنادولو " قزئتلرینده
خصوصی صحیفه سی واردیر و هر گون آذربایجان
صنعتی، دؤولتیمیز و اولو اؤندر ایله باغلی تام صحیفه
مقاله لری یازیر. ایکی مین بئش یوزدن چوخ علمی،
پوبلیسیستیک مقاله لری، شعرلری، حکایه لری
آذربایجان، روسیا، تاتاریستان، اؤزبکستان، یمن،
گورجیستان، پولشا، داها چوخ تورکیه نین قزئت و
ژورنالاریندا چاپ اولونموشدور. دونیانین چوخ اؤلکه
لرینده علمی کونفرانسلاردا، سئمپوزیوملاردا آذربایجان
حقیقتلرینی، قاراباغ و خوجالی سوبقییریمینی دنیا
دؤولت لرینده تبلیغ ائدیر.

یئددی ایل اوزرینده ایشله دیگی " اویانیش " رومانی
۲۰۰۷-جی ایلده آنکارادا چاپ اولوندو. " سنین، منیم و
بیزیم " کومئدیاسی مدنیت ناظیرلیگی طرفیندن قبول
اولونموشدور. یاپون یازیجیسی آکوتاوا ریونسکونون
" یاخشیلیغا یاخشیلیق " پیئسینی تئاتر اینستیتوتوندا
طلبه لرین دیپلوم ایشی اولاراق صحنه یه قویدو و aztv

اوچون درس پروگراملارینی و درسین داخیلی تحلیللری
کیتابلارینی حاضرلاییر. بیلکنت دؤولت
کونسترواتور یاسیندا آکتیورلوق، درام رژیسسورلوغو،
اوپئرا رژیسسورلوغو، اوپئرا دراماتورگيیاسی، موسیقیلی
صحنه، صنعت فلسفه سی، موسیقی تاریخی، صحنه
ائتیکاسی درس لیرینی وئرمیشدیر. آیریجا بیلکنت تئاترینی
قورور و اورادا دراملار، موسیقیلی کومئدییا، اوپئرتئتالار
صحنه یه قویدور.

حیدر علیوین تعلیماتیلا ۱۹۹۲-جی ایلدن آذربایجان
" ناخچیوان " و آذربایجان پرئزیدنت آدمنیستراسیاسی
" رئسپوبلیکا " قزئتلی تورکیه تمثیلجیسیدیر. آیریجا
۱۸ ایل حیدر علیوین تورکیه ده دانیشمانی اولموشدور.
آذربایجان اوخوجولارینا تورکیه دن هر مؤوضودا صحیفه
دولو مقاله لر یازیر.

۱۹۹۹ و ۲۰۰۰-جی ایللرده ایکی بین الخالق
لایحه حیاتا کئچیریر. آغری شهرینده یئرلشن ایساک
پاشا ساراییندا، حادیثه نین کئچدیگی مکاندا " آغری
داغی " (چ. ایشیگؤزلو) و " گولباهار " اوپئرالارینی
صحنه یه قویدو. لایحه ده آذربایجان، اؤزبکستان،
قیرغیزستان، قازاخستان، تورکمنیستاندان تانینمیش
ووکالیستلری دعوت ائدیر. آذربایجاندا آیریجا دؤولت
کاپئلالسینی و دؤولت رقص آنساملینی دعوت
ائتمیشدیر.

۱۹۹۸-جی ایلده یوکسک اؤیرتیم کورولو (یؤک)
اونیوئرسیتتیلر آراسی کورولون ایمتاحانینی قازانیر و
دوستنت علمی اونوانینی آلمیشدیر.

۲۰۰۳-جو ایلده بیلکنتدن ایستئفا ائدیر و قاضی
اونیوئرسیتتی گؤزل صنعتلر فاکولته سینده دوستنت
کادروسونا ایشه آلینیر. بورادا " یازیلی آنلاتیم " ،
" صنعت فلسفه سی " ، " موسیقیلی صحنه " ،
" موسیقی نین ائستتیک یوروم آنالیزی " درس لیرینی
وئریر. یوکسک لیسانس (ماقیستراتورا) و دوکتورلوک

۹. "اوستون ذکا"، حیدر علییوین سیاسی حیاتی، جئم اوفست، آنکارا، ۲۰۰۷، تورکجه. (۴۱۰ صحیفه).
۱۰. "آلتین چاغین اینجیسی - "کوراوغلو"، تورکسوی یایینلاری، آنکارا، ۲۰۱۱، تورکجه-اینگیلیزجه، آنکارا. (۱۴۵ صحیفه).
۱۱. "زیره لردن زیروه لره"، چئتین مئدیا گروبو، آنکارا، ۲۰۱۴، تورکجه. (۴۷۲ صحیفه).
۱۲. "کازاک موسیقیسی نین اینجیسی - "بیرجان و سارا"، اوپئراسی، تورکسوی یایینلاری، ۲۰۱۶، تورکجه-اینگیلیزجه، آنکارا. (۱۷۰ صحیفه).
۱۳. "سیاست سماسیندا پارلایان اولدوز ایلهم علیو"، آنکارا، ۲۰۱۷، تورکجه. (۴۳۶ صحیفه).
۱۴. "یوکسلن تورکیه و خاینجه دربه"، آنکارا، ۲۰۱۸، تورکجه. (۱۸۳ صحیفه).
۱۵. "دوها سیاست آدمی عزیز علیو"، چاپا حاضیرلانیر، تورکجه.

ترجمه لری

- "تهلوکه لی آشیق" (اسیتمورادوو)، درام، مینگه چئویر دؤولت تئاتریندا صحنه یه قویولموشدور، ۱۹۷۴.
- "مادمازل نیتوش"، فرانسیز یازیجیسی، ایلک اوپئرئتتا، تورکیه بیلکنت تئاتریندا صحنه یه قویولموشدور.
- "آلئکو" (راحمانیوو)، لیبرئتتو، مرسین اوپئراسیندا صحنه یه قویولموشدور، ۱۹۹۶. تورکجه.
- "ایولانتا" (چایکوسکی)، لیبرئتتو، آنکارا اوپئراسیندا صحنه یه قویولموشدور، ۱۹۹۴، تورکجه (اوغلو طالع ایله بیرلیکده).
- زلیمخان یاقوبون، "دؤیوشن تورک، اویانان تورک، کالکان تورک"، آنکارادا باسیلییور.
- "کامال عبدالله"، روح "کیتابی، آنکارا، ۲۰۰۶، تورکجه. (۳۶۸ صحیفه).
- علم آدمی**
- ۱۹۸۸-جی ایل دئکابری ۱۸ ده تیفلیس تئاتر اونیوئرسیتتی علمی شوراسیندا، "موثبت ائستتیک
۱. "ایسماعیل داغیستانلی"، ایشیق نشریاتی، باکی، ۱۹۸۱. (۸۷ صحیفه).
۲. "موثبت ائستتیک ایدئال کاراکترلری"، تیفلیس، ۱۹۸۸، روسجا. (۲۸ صحیفه).
۳. "یمن دوشونجه لری"، ایشیق نشریاتی، باکی، ۱۹۹۰. (۱۱۶ صحیفه).
۴. "اوپئرا رئژیسسورلوقو"، تیپ تئکنیک، آنکارا، ۲۰۰۰. تورکجه. (۱۴۱ صحیفه).
۵. "اوپئرا صنعتی"، سئچکین یایینئوی، آنکارا، ۲۰۰۲، تورکجه. (۳۹۱ صحیفه).
۶. "آکتیورلوق صنعتی ائغیتیمی"، سئچکین یایینئوی، آنکارا، ۲۰۰۶، تورکجه. (۴۱۳ صحیفه).
۷. "ایناننا"، اوپئرا لیبرئتتوسو، آنکارا اوپئراسی باسکیسی، ۲۰۰۶، تورکجه. (۱۹۸ صحیفه).
۸. "اویانیش"، رومان، چتین مئدیا گروبو، ۲۰۰۶، آنکارا، تورکجه. (۱۹۸ صحیفه).

موسکوا بولشوی اوپئرا و بالئت تئاتریندا، ب. پوکرووسکی ایله بیرلیکده؛ " یئوگئنی اونئغین " (پ. چایکووسکی، لئنینگراد)؛ " دوداقدان قله " (چ. ایشیقۇزلو، ج. گۇکچرله بیرلیکده، تورکیه)؛ " گولباهار " (چ. ایشیقۇزلو، ایساق پاشا سارای، تورکیه)؛ " کۇراوغلۇ " (و. حاجیبیللی) بیشکئک (۲۰۰۹)، آلماتا ۲۰۰۹، آنکارا ۲۰۰۹، باکو ۲۰۰۹، ایستانبول ۲۰۱۰، " بیرژان و سارا " سامسون اوپئراسی، ۲۰۱۳، " کۇراوغلۇ "، مئرسین (یانوار ۲۰۱۶) اوپئرالاریندا، " لئیلی و مجنون " اوپئراسی آنکارا اوپئراسیندا صحنه یه قویموشدور، مای ۲۰۱۶.

تورکسوی باش کاتبی پروف. دوستن کاسئینوون گۇزل تشکیلاتچیلیغی ایله اوزون ایللر خیال ائتدیگی، اۇزونون حاضیرلادیغی دنیا لایحه سی، " بین الخالق " کۇراوغلۇ " اوپئرا لایحه سین بوتون تورک دۇولتلی نین اوستا ووکال صنعت آداملاری نین، ۲۵۰ صنعتچی نین ایشتیراکی ایله ۲۰۰۹-جو ایلهده بیشکئک اوپئرا صحنه سینده تاماشایا قویدو و آلماتا، آنکارا، باکی اوپئرالاریندا قاستروللاردا گۇسترلیمیشدیر. داها سونرا ۲۰۱۰-جو ایلهده بئشینجی دنیا لایحه سی " کوراوغلۇ " اوپئرا لایحه سینى آستانا اوپئرا صحنه سینده تاماشایا قویدو و ایستانبول بیرینجی دنیا اوپئرا فئستیوالیندا، حالیچ کونگرئ ساراییندا آلتی بین تاماشاجی آکتیورلاری آاغدا آلقیشلادیلار. بورادا بیرینجی موکافاتى آلدی.

تورکسویون تکلیفی ایله اۇزونون یازدیغی " نوروز شۇله نی " تئاتر آغیرلیقلی، بالئت، ماهنیلار، آرییالار، شامانلار رقصلی داخل مؤحتشم میوزیکول تاماشاسی ۲۸ مارت تاریخینده پاریسده، یونسکو " نون صحنه سینده و ۳۰ مارتتا استراسبورقدا گۇسترلیمیشدیر. یونسکو اونو اون گون پاریسده قوناق ائتدی و فرانسانی گزدی، دولاشدی.

ایدئال خاراكتئرلرین صحنه صنعتینده شرحی " مؤوضوسوندا نامیزدلیک دیسسئرتاسیاسینی مودافییه ائتمیشدیر. تورکیه یوکسک تحصیل کومیتة سی یوک'ون ایصراری ایله تورکیه ده ایلک دفعه " اوپئرا رئژیسسورلوغو " و " اوپئرا صنعتی " درس کیتابلارینی یازمیشدیر و علملر دوکتورلوغو دیسسئرتاسیاسینی مودافییه ائتمیشدیر (۱۹۹۳). یوک'ون طلبی ایله ایلک دفعه اونیوئرسیتتیلرین تئاتر شۇعبه لری اوچون " آکتیورلوق صنعتی انئیتمی " (تدریسی) فوندامئنتال درس کیتابلارینی یازمیشدیر. علمی ژورناللاردا " گونئی آذربایجاندا تئاترین یارانماسی و اینکیشافی " مقاله لری چاپ اولوندو. آذربایجان، گورجستان، قازاخستان، قیرغیزستان، ماکئدونیا و تورکیه نین موختلیف شهرلینده علمی کونفرانسلاردا، پانئلرده " صحنه صنعتی نین ائستتیک پروبلملری "، " داستانلاریمیز و تورک قهرمانلاریمیز "، " تورک تئاتری نین بعضی ائستتیک پروبلملری "، " صنعت فلسفه سی "، " موعاصیر تئاتر صنعتی "، " تورک تئاتری نین بازی ائستتیک پروبلملری "، " صنعت دۇولت ایشیدیر " جیدی پروبلملر حاقیندا علمی مقاله لری و چیخیشلاری علمی ژورناللاردا چاپ اولونموشدور.

رئژیسسور (یونتمن)

افلاتون نعمتزدنین صحنه یه قویدوغو تاماشالار. اوپئرالار: " کنیاز ايقور " (آ. بورودین، باکی، موسکووا)؛ " فاوست " (ژ. قونو، باکی)؛ " روسجا " (ج. پوچچینی، باکی)؛ " لئیلی و مجنون " (و. حاجیبیللی، باکی-تورکیه)؛ " آلدانمیش اولدوزلار " (م. قولیئو)؛ " شاه ایسماعیل " (م. ماگامائو)؛ " کارمئن " (ژ. بیزئ، یاکوتیا)؛ " محبت شربتی " (ج. دونیستتتی، تورکیه)؛ " خانیم اولان خیدمتجی " (گ. پئرقولئزی، تورکیه)؛ " آشیق قریب " (حاجیبیللی، باکی)؛ " جیرتدان " (ن. علیوئردیبیوو، باکی)؛ " اینکیلاب نامینه " (ئ. لازارئو،

یئنی پروژه لری

- " کور اوغلو " تاماشاسینی تورکسوی باشکانلیغیندا
ایتالیا و فرانسایا قاسترولو ایچین چالیشیر.

حاضیردا قاضی اونیوئرسیتئتینده انغیتیم فاکولته سی
گۆزل صنعتلر بۆلومو موسیقی تحصیلی شۆعبه سینده
علملر دوکتورو طلبه لر حاضیرلاییر.

فلاریموین ائروئنین " مادمازل نیتوش " دونیادا ایلک
اوپئرتی باکی اوپئرتت تئاتریندا یئنی، موعاصیر اوسلوبدا
تاماشایا قویما یا حاضیرلاشیر.

trt آواز کانالی " صنعت معمارلاریمیز " دئویزیله
حاقیندا خصوصی فیلم حاضیرلامیشدیر. فیلم بوتون
دونیا یا گۆسترمیشدیر. " کور اوغلو و " لئیلی و مجنون
" اوپئرا تاماشالاری trt آواز کانالیلا اوچ دفعه دونیا یا
گۆستریلمیشدیر.

پروف. دکتر افلاتون نعمتزادین یئنی بین الخالق لایحه
سی ۲۰۱۷-جی ایلده " کور اوغلو " اوپئرامیزی مرسین
اوپئراسی نین رئیترتوارینا داخیل ائدیلدی و تاماشایی
یوکسک سوییه ده صحنه یه قویموشدور ایلک
تاماشایی تانینمیش ایتالیان دیریژورو لورئسو ایداره
ائتدی، ایکینجی تاماشایی آذربایجانلی دیریژور راوف
عبدالله یئو ایداره ائتمیشدیر.

بیتیمی، یوخ البتده. اوزئییر حاجییوون اورتا شرقده و
موسلمان دونیاسیندا یازدیغی " لئیلی و مجنون "
اوپئرامیز بسته کارین یازدیغی و کومونیست رئژی می
طرفیندن قاداغان ائدیلمیش " شب و هیجران "
تاساوووف فینالی ایلده ایلک دفعه تورکیه ده، آنکارا
اوپئراسی صحنه سینده مؤحتشم بیر رئژی سسور
آنلایشی ایلده صحنه یه قویولدو. باش روللاردا آرزو
علیوا، محسن ایبراهیموو، ائلکین احمدوو اوینادیلار. هم
" کور اوغلو " اوپئرامیز، هم ده " لئیلی و مجنون "
اوپئرامیز، اوستا رئژی سسور پروف. دکتر افلاتون نعمتزاده
طرفینده داهیانه قورولوشو ایلده تاریخی بیر حادیته
اولاراق آذربایجان موسیقی تاریخینه یازیلیمیشدیر.

تورکسویون تکلیفی ایلده قازاخ موسیقیسی نین
کلاسسیکی موکان تولئبایئو، " بیرژان و سارا "
اوپئراسی نین اؤزونون کشف ائتدیگی یئنی فیئاللا و
یئنی موسیقی رئداکسیاسیندا سامسون دؤولت
اوپئراسیندا صحنه یه قویدو. کاسئینووون
تشکیلاتچیلیغی ایلده سامسون اوپئرا صحنه سینده
نویابرین ۱۸-ده ایلک تاماشا گۆستریلدی. تاماشا سونرا
۵-جی دونیا اوپئرا فئستیوالیندا ایستانبولدا پرده لری
آچدی. سونرا بوسنا، اسکیشهر، آنکارادا قاستروللاردا
گۆستریلمیشدیر.

یئنی پروژه سی اولان " اوغوز هاکان " اوپئرا
لیبرئتوسونو دوستن کاسئینوولا بیرلیکده رشادتدی
نین " اوغوزنامه " داستانیندان فایدالاناراق
یازمیشلاردیر.

اوپئرتلر: " آرشین مال آلان " (و. حاجیبیلی،
لئنینگراد، باکی، تورکیه)، " مشهدی عباد " (و.
حاجیبیلی، باکی، یمن)، " گۆزل یئلنا " ژ. اوفغئنا،
لئنینگراد)، " اؤزوموز بیلریک " (س. علسکروو، باکی)،
" زنگین بابانین فقیر اوغلو " (س. علسکروو، باکی،
آنکارا)، " قاینانا " (ز. باغیروو، باکی)، " مادمازل
نیتوش " (ف. ائروئ، بیلکنت تئاتری، تورکیه) وس.
دراملار: " اوتئللو " (و. شئکسپیر، یمن)، " ساحیلر و
طالعلر " (ن. خزری، اؤزبکیستان)، " سکا پئنین
کلکلی " (ژ. مولیئر، تورکیه)، " قاراجاوغلان "
(د. سومر، تورکیه) " مئششانلار " (م. قورکی، تورکیه)،
" کامانچا " (ج. ممدقولوزاده، باکی)، " شهرده یاز
گونلری " (آنا، تاتاریستان)، " یاخشیلیغا یاخشیلیغلا "
(ا. ریونئسکو، باکی)، " وفالی سرییه " (ج. جاببارلی،
باکی)، " سولغون چیچکلر " (ج. جاببارلی، باکی)،
" موسیو ژوردان و درویش مستعلی شاه " (م. آخوندوو،
باکی) وس. ۲۰۰۶-جی ایلده علمی فعالیتینی نظره
آلیپ یؤک طرفیندن افلاتون نعمتزاده یه پروفئسسور
یوکسک علمی عونوانی وئریلمیشدیر.

آنکارادا، گزئتچیلر ائوینده، دؤولت سوييه سينده تانيتیمی اولدو.

تانیمنیش علم آدامی، قاضی آنتپ اونیورسیتیتی نین کشمیش موعلیمی، مرحوم پروف. دکتر. بابک قربانوون، یازیچی و رژیسسورون صحنه صنعتی ایله علاقه دار "معنوی کولتوروموزده اؤزل یئری اولان شخصیت - پروف. دکتر افلاتون نعیمتزاده " فوندامئنتال کیتابی تورکیه ده ۲۰۱۸- جی ایله چاپدان چیخمیشدیر. آنکارادا چاپ اولونان نفیس رنگلی کیتاب ۵۷۲ صحیفه دیر و تورکجه دیر.

حاضریدا یئنی لایحه سی اولان " اوغوز کاغان " اوپئراسی اوزرینده ایشله ییر.

۲۰۱۴-جو ایله آنکارادا، مب شورا سالونوندا تورکسوی ون تشکیلاتچیلیغی ایله تانیمنیش رژیسسور و علم آدامی پروف. دکتر افلاتون نعیمتزاده نین آنادان اولماسی نین ۷۰، صحنه فعالیتی نین ۵۰ ایلی تورکیه ایجتیماعیتی و دؤولتی طرفیندن طنطنه یله قئید اولوندو. تورک صنعتی نین تبلیغینه گؤره تورکسوی ون " تورک دونیاسی قیزیل اوردنی " ایله تلطیف اولونموشدور.

اؤلیدیر، حیات یولداشی مئسما حکیمدیر. اوغلو طالع ائستتیک و پلاستیک جراحیدیر و آمتریکادان وطنه دؤنموشدور. قیزی صبیحه قاضی اونیورسیتیتینده دوکتورلوقونو مودافییه عرفه سینده دیر.

آذربایجان پرئزیدئنتی خصوصی فرمانی ایله ۱۵ مارت ۲۰۱۳-جو ایله اونا " امکدار اینجه صنعت خادیمی " فخری آدی و ۲۰۱۸ جی ایل مایین ۲۷-ده آذربایجان دؤولتی نین یارانماسی نین ۱۰۰-جو ایلینده آذربایجان رئسپوبلیکاسی خالق آرتیستی فخری آدی وئرلمیشدیر.

بیرلشمیش میلترلرین صولح سفیریدیر.

آذربایجان یازیچیلار بیرلینین نین عوضودور.

آذربایجان تئاتر خادیملىرى بیرلینین عوضودور.

تانیمنیش یازیچی-ژورنالیست کیمی ا. نعیمتزاده، یایدئر درنگی نین خصوصی " آنکارا ایل " و " آنادولو " قزئترلرینده اولان تام صحیفه سینده مقاله لر یازیر.

آذربایجان حقیقتلری، خوجالی سویقیریمی، صنعت آداملاریمیز، شاعیرلر، یازیچیلار، آذربایجان دؤولتی نین دونیاداکى نوفوذو، پرئزیدئنت ایلهام علیوین دونیادا نومایش ائتدیردیگی بؤوک سیاستی حاقیندا، حیدر علیو فوندو و پرئزیدئنتین بیرینجی مواوینی، ایسئسجو و یونسکو نون خوش مراملی سفیری، حؤرمتلی مهربان خانیم علیوانین میللی مدنیتمیزین، خصوصیه موغاملاریمیزین، دونیاداکى تبلیغی حاقیندا تام صحیفه یازیلار، سیلسیه مقاله لر یازمایا داوام ائدیر.

حیدر علیو حاقینداکی " اوستون ذکا " کیتابی آنکارادا ت د م ب طرفیندن یئنیندن چاپ اولوناجاغی پلانلانمیشدیر.

trt و اؤزل tv کاناللاریندا چیخیشلار ائدیر، آذربایجان حقیقتلرینی، خوجالی سویقیریمینی آنلاتیر، دونیایا تانیدیر.

اوزون ایللر " ناخچیوان " و آذربایجان پرئزیدئنتی آدمینیستراسیاسی " رئسپوبلیکا " قزئتی نین تورکیه تمثیلجیسیدیر. یوزلرجه مقاله لر یازمایا داوام ائدیر..

آذربایجان رئسپوبلیکاسی نین پرئزیدئنتی یانیندا غیری- حکومت تشکیلاتلارینا دؤولت دستگی شوراسی دیپلوم و پروف. دکتر افلاتون نعیمتزاده قاضی اونیورسیتیتی نین پروفیسورو، آذربایجان خالقی نین حیدر علیوین حیاتی و سیاسی فعالیتینه حسر اولونموش بین الخالق یازی موسابیه سی نین لاورئاتی، تورکیه جومهوریتی نین تمثیلجیسی، " آتاتورک و علیو میللی قهرمانیمیزدیر! مقاله سی نین مؤلیفی تلطیف ائدیلمیر. ۷ مای ۲۰۱۳.

جناب پرئزیدئنتیمیز ایلهام علیوین سیاسی حیاتی حاقیندا یازدیغی " سیاست سماسیندا پارلایان اولدوز ایلهام علیو " کیتابی ۲۰۱۷-جی ایله آنکارادا چاپ اولونموشدور. بو موهتشم کیتاب ۲۰۱۷-جی ایله

"موباریزه بو گون ده وار..."

Mübarizə bu gündə var...

Şəfəq Nasir
شفق ناثير

رسول ريزا آذربايجان ادبياتي تاريخينده اييرمينجي عصر ميللي، ايجتيماعي شعورون يئني بير ايستيقامتده فورمالاشماسي و اينكيشافيندا ياراديجيليجينين بديعي كشفلري، يئنيلىكلري ايله چاغداش پوئزياميزا يئني نفس گتيرميش، اونو اؤزونون پوئتيك ضياسي ايله رؤونقلنديرميشدير. عؤمرونون معنوي داوامي دا آذربايجانچيلىق مفكوره سيني ايشيغيندا يارانميش اثرلرينين، ميللي-بشري ماهيت كسب ائتديگينين، يئني ياراديجي نسيللرين يئتيشمه سينده بير مكتب ياراتديگينين باريز نومونه سيدير. بو گون شاعيرين مليونلارلا اوخوجوسوندا بيرى اولاراق، هم ده قلم صاحيبي كيمي، حاقيندا سؤز دئتمك ايستگينده اولدوغومدان واختيله، ائله ايندينين اؤزونده ده اوخودوغوم اثرلريني گؤز اؤنونده جانلانديرديم. آچيغي، بو ياراديجيليجين نهرينده اونون پوئزياسيندان، ترجمه، پوبليسيستيكا و پيئسلىرىندن اطرافلى بحث ائتمك، بوتؤولوكدە ايرسینه نظر سالماق ييغجام بير يازينين ايمكانى خاريجينده دير و من ايستگيمي حياتا كئچيرمكدن اؤترو فيكريمده باشقا بير يول آراديم. رسول ريزا ائله بير ادبيات آداميدير كي، اونون ياراديجيليجي، عوموم ايرثي بير باخيشدا، ياخود هر بير اثرى آيريليقد، يئنيجه نشر ائتديردىكي بير كيتابي، بير شعرى ائله يارانديغي زاماندا رزونانس ياراتميش، ادبي موحيطده قاينار قارشيلانميشدير. بو اثرلر اونون ادبياتا گتيرديكي يئنيلىكلري، تحليل-تقدير اولونماسي ايله ياناشي تنقيد

آتشينه ده توتولوردو. اصلينده بو جور ياناشمالارا ساغلام تنقيد دئتمك اولمازدى. بونلار اساسن اونو درك ائتمك قودرتيندن كنار اولانلارين گؤزگؤتورمزليگيندن، قيسقانجلىغيندان يارانيردى. بو سببدن ده دوشوندوم كي، بو يازي تامباشقا بير اسپئكتدن موستوييه گتيريلمه ليدير. ر.ريضانى اولدوغو كيمي، داها آيدين و دولغون، هم ياراديجيليجيني، شخصيتيني، اينسانا، ميللى ايدئاللارلا موناسيبتيني، اثرلرينين يارانما تاريخيني و ايدئاسيني، دونيا ادبياتينا بلديگيني، گؤركملى ادبي سيمالارلا دوستلوغونو، بير سؤزل، اولوم تاريخيندن فيزيكي يوخلوغونداك، اوندان سونرا داوام ائدن حياتيني دريندن بيلن، موشاهيده ائدن، بير چوخ مسله لرده ده ايسه ادبي اينتوييسيياسي ايله دويان اؤولادى، مسلكداشي آناردير.

يازيجينين رسول ريسانين حياتي و ياراديجيليجيندان بحث ائدن "موباريزه بو گون ده وار..." مونوقرافيك اثرى هله نشر اولدوغو زاماندا منده بؤيوك تسسورات ياراتميشدى. شاعيري يئنيدين اوخوماق، ياراديجيلىق يولونو ايزله مك، مسله كي نه داها ياخيندان بلد اولماق، ادبي شخصيتين گؤرونمه ين طرفلريني درك ائتمك مقصديله بو كيتابي قيسا بير واختدا ورقله مكي ضروري سانديم. بو كيتابين درجيندن ۱۷ ايل اؤتمه سينه باخماياراق، اونو اينديكي دوشونجمله يئنيدين، آرخاين بير واختدا اثردن ذؤوق آلاراق اوخوماق و گئنيش اسپئكتده قئيدلر ائتمگيمي بير قدر سونرا رئاللاشديرماغي دوشونورم. اصلينده هر هانسي بير اثرى نظردن كئچيريب، يئني باخيشلا تحليل-تدقيق ائتمك بوتون زامانلاردا ادبياتشوناسليغين، ادبي تنقيدين وظيفه سيدير و بونلار هر واخت دا يئني ايش كيمي قارشيلانير. اينديكي حالدا شاعيرله باغلى نه لريسه اؤيرنمك، بيلديكلريمه خاطيره لر ايشيغيندا قايتماق ايسته ينده آنارين بؤيوك وطنداش شاعيره حصر ائتديكي آديچه كي لن اثرينه ييغجام شكيلده موناسيبت بيلديرمكي واجب سانيرام.

آناردان اۆزگه كيم يازا بيلردى؟ باشقا بير طرفدن، آنار بو اثرينده اونا، ائلجه ده ادبيات تاريخيميزه دوغما و گرگلى اولان بو موضوعونو بير وطنداش، ضيالى دوشونجهسى ايل، آذربايجانچىلىق مفكوره سيني ايشيغيندا آراييب-توپلاييب، بؤيوك بير ادبى آرخيوين بوتون سندرلرني (يادداش آرخيوى ده ايلك سيرادا اولماقلا) آراشديراراق، دوغرو قناعتلر الده ائدهرك، ان

باشليجاسى دا طرفسيز، غرضسيز موناسيبت بيلديرمكله

تقديرلاييق بير اثرين يازيلماسينا نايل اولوب.

بو فيكرين باريزليگينه بير نومون: "رسول رضا آذربايجان ادبياتينا دانيلمز يئنيليكلر گتيرميش، چاغداش شعريميزده تاماميله يئننى بير يول آچميش و بو يوللا عؤمرونون سونونا قدر آرديجيل آديملاميش شاعيردير. طبيعي كى، بو يولو بينمك ده اولار، بينمهك ده. بو، دؤوق مسله سيدر. بو يولو قبول ائتمك ده اولار، ائتمهك ده. بو دا مئيل، سويه، ماراغين يؤنويله باغليدير. بو يوللا گئتمك ده اولار، گئتمهك ده. بو دا ايستك، شوبهه سيز باجاريق مسلسيدير. چونكى تك ايستك آزدير، بو يوللا گئتمگى باجارماق دا لازيمدير. حتى بو يوللا گئديب، بو يوللا گئتمديگيني اينكار ائتمك ده مومكوندور. بو دا اينصاف مسله سيدر. آما ايستر مضمون زنگينليگى، موضوعولارين اوفوق گئنيشليگى، ايستر فورما، وزن، ريتم، اينتوناسييا، اوبرازلار سيستمى، دئييم طرزي، سؤز تزهليگى، ايفاده اوريژينالليغي، قافيه لر، تشبئه لر، بنزرسيزليگى باخيميندان رسول رضا ياراديجيلىغينين اونيكالليغيني ادبى ويجدانى اولان هئچ كس اينكار ائده بيلمز..." هانى بوردا طرفكئشليك؟ اصلينده بو، بير ضيالى اولاراق حقيقي ادبياتين كئشيگينده دورماقدير، شاعيري آنلامايانلارين يئرسيز هوجوملاريندان، قاراياخمالاريندان قوروماقدير. آنار

البت، ادبى شخصيتين كئچديگى عؤمور يولو، ياراديجيلىغينين بوتون ايستيقامتلردن تدقيقى، اونون فيزيكى يوخلوقوندان سونرا داها صحيح و ايلك دفعهوزه چيخاريلانفاكتلار، دليللر، يئننى دوشونجه نين ايشيغيندا بؤيوك مسئوليت و علمى-مئتودولوژى پرينسيپله آراشديريلماليدير. عكس تدقيرده فاكلتارا و حاديه لره يانيليش موناسيبت، شيشيرتمه و يا ايدئئيانى دوغرو مؤوقئعدن تقديم ائتمهك، ياراديجيلىق يولونو آيدنليغي ايله گؤستمهك، ازهلى تدقيقاتچينين اؤزون، اونون قلمينه حؤرمتمسيزليكدير، سونرا دا يازيچينين شخصيتين، ادبى-بديعى ايرسینه خيانتدير. مينين "موباريزه بو گون ده وار..." مونوقرافياسى حاقيندا ايلك فيكريم بئله دير كى، آنار بو اثريني يازاركن اونا دوغما، عزيز اولان موضوعوا بؤيوك محبت و مسئوليتل، هم ده سانكى كنار گؤزله ياناشيب.

بو اثرده بؤيوك بير ايجتيماعى-سياسى، ادبى موحيط وار، بو موحيطين بير نئچه نسلينين ادبى سيمالارى، دؤورون ضيديتلري اولدوقجا حساسليقلا، دوغرو مؤوقئعدن آراشديريليپ، تحليل اولونوب. اؤزو ده بو تحليل علمى-نظري-مئتودولوژى ايستيقامتده دئييل، ادبى-پوبليسيسيستيك فورمادا، حيسييات و دويومون ان يوكسك مقاملارينين تاثيرى آلتيندا ايشله نيليپ. بئله بير اثرى

چىخىدىغى واختلاردا يارادىجىلىغىنىن گىنىش
اوقۇقلىرىدىن خبر وئىرى.

شاعىر، پوبلىسىست، سىئىنارىستىن يارادىجىلىغىندا
ترجۇمەلىرى دە موھوم يىر توتۇر. آذربايجان اوخوجوسو
رسول رىضانىن ترجۇمەسىندە فرانسوا ويون، روبىرت
بىرنو، ھىئىخ ھىئى، مىخايل لىرمونتو، نىكولاى
نكراشوو، ايوان تورگىنىو، تاراس شىوچىنىكو، ائىمىل
وئىرخان، آرتور رىمبو، ولادىمىر ماياكووسكى، مارىنا
سوىتايىوا، رابىندرانات تاگور، فىدئىرىكو قارىسىيا لوركا و
اونلارلا دونيا ادبىياتىنىن گۇركىملى شاعىر و يازىچىلارنىن
اثرلىرىدىن نومۇنەلىرى دىلىمىزە چىقىرىلىشىدۇر. بونولا
شاعىر ھەم دە خالقلار ادبىياتىنى بىر-بىرىنە
ياخىنلاشماسىنىن، تىلىغىنىن و تىغىبىنىن دە قايتىسىنا
قالىپ. بو اثرلىرىن ھەر بىرى اونون ترجۇمە ساحەسىندە
موككىل سىرىشتەسى، اورىژىنال اوسلوب و دست-خىلى
ھاقىندا دا لايىق اولدوغو فىكىرلىرى سۆيلىمەيە اساس
وئىرى.

دئىلىنە گۇر، رسول رىضا جود، سىرت آدام اولوب. آما
اونون بىر چوخ شىرلىرىنى اوخوياندا بو فىكىرە بىرمانلى
ياناشىق اولمۇر. اينانىرام كى، ايندى "مىندە ايختىار
اولسا" شىرىندىن گىتىرەجىگىم نومۇنە اوخوجولارىن دە
اورگىندىن اولاجاق:

من ايستە بىرم:

بولودلار آغلاسىن،

اوشاقلار آغلاماسىن،

آنالى، يا آناسىز.

من ايستە بىرم:

گوللر آچىلسىن،

گوللەر آچىلماسىن.

... ھەر شىئى اينسانا باخسىن،

اينسان الە باخماسىن.

آخسىن بولاقلار گۇزىاشى كىمى

رىضانى، اونون عۇمۇر-سىنعت يولداشى، ايلھام پرىسى
نىگار خانىمى بىر اۋولاد محبتىلە، يادداشىندا شىرىم
آچمىش خاتىرەلرىن اىزى ايلە، دىگر طرفدىن دە اولدە
قىئىد ائىدىگىمىز كىمى، ادبى شىخىتلىرىن آراسىندا و
يارادىغى اثرلىرىن فونۇندا تىقىم ائىدىب.
كىتابىن موضوعوسو بىردىر، آما اوردا خاتىرلەن، تىصوىر
اولۇنان ھادىئە لر، اىستىقامتلىر، موضوعو اىچىندە
موضوعولار، موختىلىف مقاملار قول-بوداقلىدى
چوخشاخىلىدى. اونلارلا آيرىلىقدا نىز سالىق، خىردا
چايلارنى آخىب-تۇكۇلدوبو دىزە "باش وورماق" نۆۋىتى
بىر يازىمىزىن قايتەسى اولاجاق.

رسول رىضانىن يارادىجىلىغى اۋزونون درىن، فىلسفى
اىدىئا-مىمۇنو ايلە ھاياتا باخىشلارنى يىئىلەيىر. اونون
يارادىجىلىغى چوخچىشىدىلى، چوخنۇولو اولماسى ايلە
اوجسوز-بوجاقسىز بىر چىمىزلىرى، گولزارلىغى
خاتىرلەيدۇر. بوردا ھەر بىر چىچىگىن اۋز گۇزلىگى، اۋز
رىنگى و اۋز عىرى وار. شاعىرىن ايلك كىتابى
"چاپنى" دن سونرا واخاشىرى چوخلو سايدا اثرلىرى
ايشىق اوزو گۇرموش، ادبى اىجتىماىتە تىقىم
اولونموشدۇر. اونلارنى سىراسىندا "من تورپاغام"
، "اينسان" ، "ايشىقلار اوشوبىندە" ، "اعىتيراف"
، "اند" ، "مىرزە جىلىلىن نىسىگىللىرى" ، "طيارە دە
دوشونجەلر" ، "دىزى ھاقىندا نىمەلر" ، "رىنگى يوخولار" ...
شىر توپولولارى، "پوتىزىيا زىمت و ايلھامدىر" ، "او گون-
بو گون" ، "اۋتن گوللر" ، "مىللى شىوور و مىللى
اىفتىخار" ، "اوزاق ائللرىن ياخىن تۇھفەلرى" ...
پوبلىسىستىك كىتابلارنى، "آغ رىنگىن سىمفونىياسى"
، "آذربايجان عىلمى" ، "بختىار" ، "بۇيوك عۇمرون آنلارى"
، "اىلدىن سىروش" ، "كندىللىر" ، "قىز قالاسى" ، "قىزىلگول
اولمايادى" ، "تىكىدىم كى، اىزىم قالا" ، "اوزىيىر عۇمرو"
، "ياشىل رىنگىن قامماسى" ، "يووا قوردوم سۇز
اىچىندە" ... فىلملىرى، "وفا" ، "گۇروش" پىئىسلىرى مئىدان

تورپاغین اوزرینده

گۆز یاشی بولاق کیمی آخماسین

دونیانین هئچ بیر یئرینده

-دئین شاعیر، کۆرپه‌لرین طالعییندن یانا نیگارنچیلیغینی، اینسانوغلونون غورورونون، غیرتینین تعصوبکشی کیمی اورگینین ایستکلرینی دیلینه گتیریر. اصلینده رسول ریضا عدالتسزلی، یالانا، خیانت قارشى جوددور، سرتدیر، باریشماز دیر. او، همیشه حقیقتین، حاقسیر یثره اینجیدیلینین یانیندا اولوب، ایستعدادلار قایغی گۆستریب. بیر هاشیه: هیكلتراش مونور ریضائواین منده اولان گونده‌لیگینده اونون رسول ریضا ایله باغلی قئیدلرینی اوخوموشام. مونور خانیم یازیر کی، میکایل موشفیقین هیکلینی ایشله‌میشدیم. رسول ریضا جعفر جعفرولا اعمالاتخانا گلیب هله اوزه چیخارمادیغیم هیکل گۆرموش و ایکسی ده اونو چوخ بینمیشدی. شاعیر ۲۰ گونه بو ایشی بؤیوتمگی مندن خواهیش ائتدی، داها دوغروسو، منه ایجتیماعی تاپشیریق وئردی. او واخت ر.ریضا یوبیللی کومیتة‌سینین صدری ایدی. موشفیقین هئیکه‌لینی دوغوم گونونه چاتدیرماغیمی ایسته‌ییردی. ایشی دئییلن واختا قدر تاماملادیم. لاکین بدیعی شورا ای‌شیمی قصدن گۆزدن سالیر، قبول ائتمک ایستمیردی. بیر گون رسول موعلیم منه زنگ ائتدی، خبر آلدی کی، نییه سسین چیخمیر؟ من وضعیتى اولدوغو کیمی دئدیم. رسول موعلیم عصبیلشدی، منه تاپشیردی کی، شورانین نؤوتی ییغینجاغیندا منه خبر ائله. او، بدیعی شورانین ییغینجاغینا گلیب چاتدی. شورانین عوضولری بیر-بیر چیخیش ائدی، دئییردیلر کی، بوردا اوبرازلیق یوخدور. رسول ریضا اونلاری تمکینله دینله‌ییب، چیخیش اوچون سؤز آلدی. اوزونو چیخیش ائدنلره توتوب هامیسینا موراجیعتله دئدی کی، موشفیقدن بیر شعر سؤیله‌سینلر. هئچ بیریندن سس چیخمادی. رسول موعلیم بئله اولاندا آچیلدی، نه آچیلدی: "آما بیز موشفیقله یاخین اولموشوق، گونلرله بیر-بیریمیزه شعرلریمیزی اوخوموشوق، باش-آیاق یاتمیشیق، دئمه‌لی، من سیزدن یاخشی بیلرم کی، بوردا اوبرازلیق وار، یا یوخ. مونور ریضائواین هئیکه‌لی موشفیقین خاطیره‌سینه دیرلی

بیر تۆهفه‌دیر". رسول ریضا هئیکه‌لین یئرینی سئچدیگیم مکانا نازارلیق ائدنلره ده سرت جواب وئردی. بو ایشده آخیرا قدر منی مودافیعه ائتدی...

رسول ریضانین یارادیجیلیغی حاقیندا ادبیاتیمیزین بیر چوخ گۆرکملی نوماینده‌لری دیرلی فیکیرلر سؤیله‌میشلر. بو ییغجام یازیدا اونلاردان یالیز ایکسینی خاطیرلاتماغی ضروری حساب ائدیرم: "رسول ریضا داها زییادا لیریک، خطابتچی و اینقیلابی رومانئیزمه مالیکدیر. اونون شعرلرینده رئال حادیثه لردن چوخ رئال هیجانلار، جانلی خاراكتئر و اوبرازلار تصویریندن چوخ جانلی تشبئه و مجازلار، جانلی، حیاتی حیس اییبات و ایدراک مفهوملاری واردیر" (علی ناطیم)، "رسول ریضانین شعرلری بعضاً سون درجه اینج، هسساس، ظریف، بعضاً ده آمانسیر درجه‌ده سرتدیر. او، یالیز حیات حادیثه لرینی دئییل، رنگلرین، سسلرین، ایشیغین، سویون، دالغالارین ایفاده ائتدیگی سئوینجی، کدری دویماعی و اونلاری دیوغلار، دوشونجه‌لر، خیاللار و خاطیره‌لرله باغلاماغا چالیشیر" (احمد جمیل)...

رسول ریضا هئچ زامان شؤهرت آرخاسینجا قاجمامیش، فخری آد و تلطیفلرین پیشوازینا چیخمامیشدی. او، آنجاق بدیعی سؤزله یاشاییر، یاخشی اثرلر یازماق باره‌ده دوشونوردو. پوئتیک کشفلرین، ادبی شخصیتین، چینار تکی آییلمز ووقارینا قیسقانجلیقلا یاناشانلارا ائتینا ائتمه‌دن یازیب-یارادیر، میلتن، ادبیاتینا خیدمت ائدیردی. موختلیف واختلاردا "آذربایجان س س ر امکدار اینجه‌صنعت خادیمی" ، "آذربایجان س س ر خالق شاعیری" ، "سوسیالیست امگی قهرمانی" و دیگر آدلار دا اونو یارادیجیلیغینین چیچکلندیگی، پوختلشدیگی، کامیللشدیگی واختلاردا تاپمیشدی...

رسول ریضانین بوتون حیاتی، عؤمرو موکمل، فلسفی یارادیجیلیغی ایله یاناشی موباریزه‌لر ایچینده کئچیب. و او، بو موباریزه‌لرین بیتمه‌دیگینی، حیاتی بویو داوام ائده‌جگینی بیلدیگی اوچون یازیردی:

موباریزه بو گون ده وار، یارین دا،

من ده اونون ان اؤن سیرالاریندا...

آذرتاج، ۱۹ مای ۲۰۱۹

This primitive population of Babylonia, called Akkadian by Hincks, Sumerian by Oppert, had spoken an agglutinative language similar to that of the Turks or Finns, and had been the founders of Babylonian civilization.

این مردمان اولیه بین النهرین که توسط پروفیسور هینکس اکدی نامیده می شدند و توسط پروفیسور اپرت سومری نامیده می شدند، به زبان التصاقی شبیه به زبان ترکی یا فینیک صحبت می کردند و آنها بنیانگذاران تمدن بابل می باشند.

For these views Oppert found support in the tablets of the library of Nineveh, a large part of which consists of translations from the older language into Semitic Assyrian, as well as of comparative grammars, vocabularies and reading-books in the two languages.

پروفیسور اپرت برای این ایده، شواهدی را در الواح نینوا کشف کرد. غالب این الواح ترجمه (فرهنگنامه ای) از زبان کهن تر به زبان آشوری سامی بودند. همچنین در این الواح گرامرهای زبان کهن با زبان آشوری سامی مقایسه شده بود. الواح و کتیبه ها فرهنگنامه و متون خواندنی به دو زبان (التصاقی کهن و سامی) بودند.

Once more the Semitic scholars protested. There was no end to the extravagant fantasies of the Assyriologists ! The learned world was comfortably convinced that none but a Semitic or Aryan people could have been the originators of civilization, and to assert that the Semites had borrowed their culture from a race which seemed to have affinities with Mongols or Tatars was an outrage upon established prejudices.

در مورد زبان کتیبه های باستان

دکتر طاهر نصیری

نظر پروفیسور آرچیبالد هنری سیس، در مورد زبان کتیبه های اورارتو، میتانی، هیتی و الواح کهن تل ال آمارنا در عیلام قدیم / آذربایجان

متاسفانه در سنت تاریخ نویسی ایرانیان به تاریخ پیش از هخامنشیان و کشفیات باستان شناختی و زبان شناختی در مورد زبان ها و فرهنگ ها و نژادهای اولیه و بومی ساکن غیر آریایی در فلات ایران اهمیت چندانی قایل نمی شوند. در این مقاله تلاش کردیم تا برخی از یافته های علمی و باستان شناختی پروفیسور هنری سیس، کاشف گرامر زبان هیتی، میتانی، اورارتو و رمز گشای زبان الواح تل آمارنا در عیلام کهن را به مخاطبین محترم قیزیل قلم معرفی نماییم.

پروفیسور آرچیبالد هنری سیس، کسی که برای اولین بار گرامر و زبان اورارتویی را کشف رمز کرد، در کتاب ARCHEOLOGY OF CUNEIFORM INSCRIPTIONS در مورد بنیانگذاران قدیمی ترین تمدن بشری می نویسد:

In these Oppert showed, what Hincks and Rawlinson had already pointed out, that the peculiarities of the Assyrian syllabary were due not only to its pictorial origin but also to the fact that it had been invented by a non-Semitic people.

پروفیسور اپرت مثل پروفیسور راولینسون و پروفیسور هینکس نشان داد که ویژگی آواشناختی زبان آشور صرفا بسته به خط تصویری نیست بلکه ریشه در این واقعیت دارد که آن توسط مردمان غیر سامی خلق گشته است.

مقالات اشکال مختلف واژگان آشوری تحلیل و برای همیشه متعین گشته بود. کارهای تحقیقی نیاز به تکرار و تداوم نداشت و مبادی گرامر زبان توسط پروفیسور اپرت کشف و منتشر شده بود.

Not only had the civilization of the Euphrates and Tigris originated amongst a race that spoke an agglutinative language, and therefore was neither Aryan nor Semitic, the civilization of the Semitic Babylonians and Assyrians was borrowed from this older civilization along with the cuneiform system of writing. It seemed impossible that so revolutionary a doctrine could be true, and Semitic philologists naturally denounced it.

نه تنها تمدن بین النهرین در میان ملت‌های التصاقی زبان شکل گرفته است که آنها نه سامی هستند و نه آریایی بلکه تمدن بابل و آشور سامی از تمدن‌های قدیمی‌تر التصاقی زبان اقتباس شده است. آریایی‌ها و سامی‌ها، خط میخی را از مردمان التصاقی زبان اقتباس کردند. در مقابل این دکترین انقلابی زبان‌شناسان سامی تعصب و مقاومت از خود نشان می‌دادند و به نظر آنها می‌رسید که چنین ایده‌ای نمی‌تواند درست باشد.

It was hard to part with the prejudices of early education, especially when they were called upon to do so by a small group of men whose method of decipherment was an enigma to the ordinary grammarian, and who were introducing new and dangerous principles into the study of the extinct Semitic tongues. The method of decipherment was nevertheless a sound one, and the result, which seemed so

با کشف اپرت دوباره پژوهشگران (متعصب) سامی فریاد اعتراض‌شان بلند شد. (متعصبین سامی می‌گفتند) هیچ پایانی برای این تخیلات گزاف آشورشناسان (افراد) چون راولنسون و اپرت و هینکس و غیره) نیست!! اهل دانش در جهان چنین به سادگی متقاعد شده بود که هیچ ملتی جز آریایی و سامی نمی‌توانست خالق تمدن باشد اما تایید این گفته که سامی‌ها فرهنگ و تمدن را از نژادی شبیه به مغول‌ها و تاتارها اقتباس کرده‌اند طغیانی بر تعصبات رسوب کرده و مستحکم یافته بود.

The Semitic philologist was more certain than ever that Assyrian decipherment was the folly of a few "untrained" amateurs, and could safely be disregarded. But the little band of Assyriologists pursued their labours undisturbed.

زبان‌شناسان سامی یقین داشتند که رمز گشایی‌های کتیبه‌ها توسط آشورشناسان خطا و خبط معدودی آماتور بی‌سواد است و به راحتی می‌توان آن کشفیات را کنار گذاشت. اما آشورشناسان معدود کار تحقیقی‌شان را بدون توجه و مزاحمت آنها ادامه دادند.

In 1855-6 Hincks published a most remarkable series of articles in the Journal of Sacred Literature, in which the various forms of the Assyrian verb were analyzed and given once for all. The work has never had to be repeated, and the foundations of Assyrian grammar were solidly laid. A few years later (in 1860) a complete grammar of the language was published by Oppert

در سال ۱۸۵۵ - ۱۸۵۶ یک سری مقالات بسیار مهم در ژورنال sacred literature منتشر یافت. در این

whosetype of language was that of the Finn, of the Magyaror the Japanese.

پروفسور آرچیبالد هنری سیس در ادامه می نویسد:
وقتی تمدن برای اولین بار در بین النهرین شکل گرفت هیچ نشان یا علامتی از زبانهای صرفی (آریایی و سامی) در آنجا وجود نداشت. ناطقین زبان های آریایی که بعدها در ماد و پرشیا و شمال غرب هند دیده شد، به زمان های بسیار اخیر مربوط هستند. این ایده قدیمی که زبانهای آریایی گهواره تمدن در آسیا هستند مدتهاست که توسط انسان شناسان و زبان شناسان تطبیقی دور انداخته شده است و باور بر این است که اگر بخواهیم گهواره تمدن را جستجو کنیم باید در شرق آسیا در جستجوی آن باشیم. حتی زبان های سامی هم در دوران کهن غایب هستند. موج ناطقین سامی زبان که به بابل آمدند (به گفته اپرت در زمان سارگن یعنی ۲۳۰۰ پیش از میلاد) بعد به سمت شمال و شرق یعنی آشور و ایلام رفتند اما موفق نشدند از شوش آن طرفتر عبور کنند، بعدها از سرزمین هایی که اشغال کرده بودند دور رانده شدند. سرزمین سامی ها شرق بابل نبود بلکه غرب بابل بود. فرهنگ بابل زایشش را به نژادی مدیون است که نوع زبان آنها مثل فینک و مجار یا ژاپنی است (یعنی اورال – آلتایی).

پروفسور آرچیبالد هنری سیس در ادامه می نویسد:
پروفسور سیس می گوید وقتی کورش بابل را فتح کرد بابلی ها در کار خرید و فروش پشم بودند. سامی ها زندگی شان چوپانی بود. آنها وقتی با تمدن بابل و سومر برخورد کردند زندگی شهری را از سومریان به میراث بردند.

سامی ها وقتی با سومریان و بابلیان برخورد کردند تمدن را از آنها اخذ کردند و در مصر منتشر ساختند. تمدن سامی ها در بین النهرین با تمدن مصری ها در نیل هم عصر است. نمی توان تمدن مصر را بیشتر از ۳۰۰۰ سال

incredible and impossible when first announced, is now one of the assured facts of science.

این سخت بود که از تعصباتی که از کودکی آموزش دیده بودند دست بکشند، بویژه زمانی که این دکترین توسط گروه بسیار کوچکی از دانشمندان که روش رمزگشایی آنها از الواح برای نحویون معمولی معما بود. آنها یک اصول جدید و خطرناکی برای مطالعات زبانهای سامی منقرض شده پیشنهاد می کردند. روش رمز گشایی الواح یک روش صحیح بود و نتایجی که در ابتدا به نظر غیر قابل باور و غیر ممکن می رسید، حال یکی از واقعیت های تصدیق شده علم است

when civilization first grew up there, there is no sign or trace of the languages we call inflectional. The speakers of Aryan dialects, whom we find in classical times in Media or Persia or North-Western India, belong to a later epoch; the old belief in the Asiatic cradle of the Aryan tongues has long since been given up by the anthropologist and comparative philologist, and it is recognized that if we are to look for it anywhere it must be in Eastern Europe. The Semitic languages are equally absent; the tide of Semitic speech which eventually overflowed Babylonia, surged northward and eastward into Assyria and Elam, but never succeeded in passing Susiana, and was finally driven again from the ground it had once gained there. The home of the Semite lay to the west and not to the east of the Babylonian plain. Babylonian culture owed its origin to a race

equal terms, and in each case the invasion of the so-called Scythian hordes from the plains of Eastern Europe had much to do with the result.

سقوط حکومت وان مقارن با سقوط امپراطوری آشور است که با آن زمانی در نبرد برابر به سر می بردند و در هر بار هجوم سکاها از دشت های اروپای شرقی در نتایج نبرد تاثیر زیادی می گذاشت.

The founders of Armenian civilization and of the cities of the Armenian plateau had no connection with the Indo-European family. Their type of language corresponded with that which distinguishes most of the actual languages of the Caucasus, though no genetic relationship is traceable between them.

بنیانگذاران تمدن ارمنستان و شهرهای دشت ارمنستان هیچ نسبت و رابطه ای با خاندان هند و اروپایی ندارد. زبان تمدن کهن ارمنستان با زبانهای واقعی قفقاز مطابق است هرچند رابطه ژنتیکی بین آنها یافت نشده است

The break with the past, however, occasioned by the irruption of the Indo-European invaders, was so great that not only did the older language become extinct and forgotten, but even the tradition of the older civilization was also lost.

گسست ارمنستان با گذشته خود با تهاجم اقوام هند و اروپایی محقق گشت. هند و اروپایی ها زبان کهن و غیر هند و اروپایی ارمنستان را نابود کرد و به فراموشی سپرد و میراث تمدن کهن اقوام غیر هند و اروپایی در تاریخ گم شد

The existence of a language of the Caucasian type in Armenia, and its

پیش از میلاد برآورد کرد. آنها اخیرتر از سومر و بابل هستند. تمدن مصر از تمدن بابل اقتباس شده و اخیر است

سامی ها زندگی چوپانی داشتند ولی بابلی ها و سومری ها ابیاری و قنات و کشاورز و زندگی شهری داشتند. سامی ها به گفته سیس در ۲۲۰۰ پیش از میلاد از سمت غرب به نزدیکی های فرات آمدند و با بابل و سومر کهن و التصاقی زبان برخورد کردند و از زندگی چوپانی روی به زندگی کشاورزی آوردند

کتابخانه های سومریان و بابلیان با فرهنگ لغت ها و گرامر ها و کاتولوگ ها و فهرست های گلی بسیار پیشرفته بودند. پروفیسور هنری سیس می گوید کتابخانه ها در کنار مدارس ساخته می شدند تا بهتر مدارس را که متون و زبان سومری را آموزش می دادند پشتیبانی کنند.

سارگن بزرگ در ۲۳۰۰ پیش از میلاد اولین ظهور سامیان در بابل التصاقی زبان است.

پروفیسور آرچیبالد هنری سیس می نویسد:

The main fact which has thus been disclosed is that the Aryans of history—the Aryan tribes, that is say, who spoke an Indo-European language—did not enter the country—did place and establish themselves in the of its older rulers before the end of the seventh century before our era.

حقیقتی که فاش شده است این است که ارمنیان که گفته می شود از نژاد آریایی و زبان های هند و اروپایی هستند تا پیش از اواخر قرن هفتم پیش از میلاد جایگزین حاکمان قدیمی تر ارمنستان -اورارتوها- نشده بودند.

The fall of the Vannic chy seems to have coincided with the fall of the Assyrian Empire, with which it had once contended on almost

حاکمان میتانی از ارتفاعات ارمنستان و قفقاز به آنجا آمده اند (بدین خاطر است که زبان های غیر هند و اروپایی میتانی و اورارتو شبیه هم هستند).

بارتولد روسی معتقد است:

میتانی ها و هیتی ها در آسیای صغیر آریایی نبودند بلکه یافثی (ترکها هم یافثی هستند) می باشند.

پروفسور هنری سیس که زبان میتانی، هیتی، اورارتو و الواح تل ال امارنا در عیلام را کشف رمز کرده است می نویسد من در تعجبم از افرادی که ادعا می کنند زبان میتانی هند و اروپایی است. من که آن را کشف رمز کرده ام هیچ دلیل موثقی برای این ادعا مشاهده نکردم. کسانی که مدعی هند و اروپایی بودن زبان میتانی ها هستند، ادله خود را بیان کنند تا ببینیم اینها سخن شان چیست تا بدانها موثق بطلان ادعاهایشان را نشان دهم.

هزار و چهارصد سال پیش از میلاد مسیح در کتیبه آدادنراری اول نوشته که او نابود کننده قبایل نیرومند کاسی و کوتیان و لولومیان شوباریان (میتانی ها) است و از پدر خود آریکدنیلو در آغاز قرن ۱۴ قبل از میلاد سخن می گوید که سرزمین توروکی و نیگی مخی را و تمام فرما مروایان کوهستانها و تلهای وسیع قلمرو کوتیان را مسخر و مطیع ساخت

دیاکونف می گوید نیگی مخی اسمی هوری است و توروکی مشرق اشور بود

پروفسور آرچیبالد هنری سیس که الواح هیتی ها و گرامر آنها را تحقیق کرده در مورد زبان هیتی ها که در کاپادوکیه ترکیه زندگی می کردند می نویسد:

A certain amount of this Hittite language of Arzawa can be deciphered, thanks to those same determinatives and ideographs which have assisted so materially towards the decipherment of the Vannic texts, and more especially to the recurrence in

association with a powerful dom and an advanced culture, is not the only revelation of the kind that we owe to cuneiform decipherment.

انقراض زبان قفقازی و غیر هند و اروپایی ارمنستان و ارتباط آن با پادشاهی نیرومند و فرهنگ پیشرفته تنها چیز کشف شده با رمز گشایی کتیبه های میخی نیست.

We have learned that at a much earlier epoch Northern Mesopotamia was occupied by a people who spoke a language of similar type but of far more complicated form ; and that here, too, the language in question was accompanied by a high civilization, a powerful monarchy, and the use of the cuneiform syllabary. The monarchy was that of Mitanni, and its culture and script had been borrowed from Babylonian in the age of Khammu-rabi, instead of from Assyria in the age of Assur-natsir-pal.

ما کشف کرده ایم که در زمانهای کهن تر در شمال بین النهرین مردمانی از نوع مشابه التصاقی زبان در آنجا سکونت داشتند. اما زبان آنها فرم پیچیده تری داشت. و آن زبان با یک تمدن عالی، پادشاهی نیرومند، با کتیبه های میخی همراه شده بود. پادشاهی مربوط به میتانی ها بود و فرهنگ و خط را از بابل در زمان حمورابی اقتباس کرده بودند نه از آشور در عصر آشور بانی پال.

پروفسور سیس خاستگاه میتانی ها را ارتفاعات ارمنستان و قفقاز عنوان داشته است:

Its rulers had descended upon it from the highlands of Armenia and the Caucasus

پروفسور هنری سیس می گوید هیتی ها در آسیای صغیر تاثیرات زیادی روی قبرس و کرت گذاشتند. خود هیتی ها ابتدا تحت تاثیر بابل و بعدها تحت تاثیر آشور بودند. هنری سیس معتقد است قبرس جایی است که نطفه تمدن غرب در آنجا شکل گرفته است.

Cyprus is more likely than any other part of the world to have been the meeting-point of Babylonian culture and the nascent civilization of the West.

ترجمه:

قبرس به احتمال زیاد بیش از هر نقطه ای در جهان محل تلاقی فرهنگ بابلی و نوزاد تازه تولد یافته تمدن غرب است

هنری سس می نویسد انتروپومورفیزم یا خدایان انسان نما از هیتی های آسیای صغیر به کرت و یونان به ارث رسید. خود هیتی ها هم تحت تاثیر بابل بودند. پروفسور هنری سیس بر اساس الواح کشف شده در تل ال امارنا، می گوید حاکمان فلسطین نه سامی بودند و نه مصری. فلسطین تحت حاکمیت هیتی ها بود. یکی از شاهان آن نامش آرتامانیا بود.

The name of Artamany is not Semitic; neither is it Egyptian. The fact brings us to one of the most interesting and unexpected results of the decipherment of the Tel el-Amarna correspondence. And this is that the ruling caste in the Palestine of the Mosaic age was largely of Hittite origin, or had come from those countries of the north whose population was related in blood and language to the Hittites of Asia Minor.

the two Tel el-Amarna letters of phrases that are common to the whole correspondence. The new tablet, however, is more than usually helpful, since it contains Assyrian words and grammatical forms which in parallel passages of the same text are replaced by native equivalents. In this way a sketch of Arzawan grammar can now be made, as well as a list of Arzawan words. The language which is thus disclosed is of an Asianic type, with features that remind us of Lycian on the one side, and of Mitannian and Vannic on the other. But in what may be termed the fundamentals of grammar it agrees with Mitannian and Vannic.

مقداری از الواح زبان هیتی آرزوا کشف شده است. ضمائر و ایده نگاری های موجود در الواح هیتی برای کشف و رمزگشایی کتیبه های وان خیلی کمک کرد (خود پروفسور هنری سیس آنها را کشف رمز کرده است). آن حروفات در دو نامه در الواح تل ال امارنا (عیلام) نیز در مکاتبات به صورت مشترک به کار گرفته شده بود. الواح جدید خیلی برای کشف رمز آنها مفید بود. چون آنها حاوی واژگان آشوری بود و فرمها و ساختارهای گرامری در پاراگراف های موازی در همان متن قید شده بود و معادل های آنها در زبان بومی نوشته شده بود. با این شیوه، شمای کلی گرامر زبان هیتی آرزوا و همچنین واژگان هیتی کشف شد. زبان کشف رمز شده هیتی زبانی آسیایی است. زبان هیتی از یک طرف یادآور زبان لیکیه در ترکیه و زبان میتانی و اورارتویی وان از طرف دیگر است. زبان هیتی از لحاظ گرامری کاملاً با زبان میتانی و زبان وان (غیر هند و اروپایی) مطابق است.

Amarnatablets, where it has hitherto been misunderstood

من در الواح این امر را کشف کردم که نام هیتی محدود به بخشی از نژادی بود که در شرق و جنوب کوه های توروس ترکیه زندگی می کرد. در آسیای صغیر، یعنی خانه و گهواره هیتی ها، به انها کاس یا کاسی (کاسی همان خوزی است و که بابلیان عیلام می گفتند. عیلام به زبان بابلی یعنی بلندی ها). تحت پادشاهی کاسی ها بود که حاکمان هیتی به سلطنت در بوغاز کوی می پرداختند. هیتی ها در کوهستانهای کارکمیش حاکمان کاس نامیده می شدند هرچند در کارکمیش نیز از لقب هیتی استفاده می کردند. نام کاس در الواح تل ال آمرنا یافت شد و تا به حال آن را به خوبی درک نکرده بودند

پروفسور هنری سیس پس از رمزگشایی الواح تل ال امارنا در مورد نام اورشلیم می نویسد:

Jebusites, from whom Jerusalem its name in the age of the took Israelitish conquest, were probably the descendants of the followers of the Hittite Arzawaya

جبوسیتز نام شخصی است که جورزلیم یا اورشلیم در زمان غلبه اسرائیلیان بدانجا نامش را از ان اقتباس کرده است و این نام محتملا از نژاد فرمانروایان هیتی آرزوایا در اورشلیم است.

پرفسور هنری سیس قواعد و کلماتی را در کتیبه بیستون اشاره کرده که در الواح شوش و عیلام یافت نمی شود.

پروفسور سیس کتیبه تورانی بیستون را پروتو - ماد نامیده است. زبان پروتو- ماد بسیار نزدیک به زبان عیلام است ولی با ان تفاوت مهم و چشمگیری دارد. پروفسور هنری معتقد است کوروش شاه انزان یا انشان عیلام بود نه پرشیا. کوروش در سنت عیلام و شوش زاده

نام آرتامانیا نه سامی است و نه مصری. این واقعیت ما را به یک نتیجه بسیار جالب و غیر منتظره رهنمون می سازد که محصول رمزگشایی الواح و کتیبه های تل ال امارنا می باشد(خود پروفسور هنری سیس الواح عیلامی تل ال امارنا را کشف رمز کرده است) و ان واقعیت این است که حاکمان فلسطین در عصر موسی (۱۴۰۰ سال پیش از میلاد مسیح) با خون و نژاد هیتی در آسیای صغیر مرتبط است.

پروفسور هنری وقتی موفق شد الواح و کتیبه های تل ال امارنا را کشف رمز کند به حقیقت جالبی برخورد کرد:

I have lately succeeded in deciphering their inscriptions which have so long baffled our attempts to read and one result of my them an decipherment is the discovery of unexpected fact

من اخیرا موفق شده ام که کتیبه های تال ال امارنای عیلام را کشف رمز کنم. مدتها بود که تلاش ما برای کشف رمز این الواح راه به جایی نمی برد. رمز گشایی من از این الواح به یک نتیجه بسیار جالبی منجر شده است.

was I find that the name of Hittite confined to that portion of the race eastward and southward which lived Minor itself, of the Taurus. In Asia their first cradle and home, they themselves Kas or Kasians ; it called Kas over which was the kingdom of the Hittite lords of Boghaz claimed to rule, and it is still as Keui they are entitled on kings of Kas that the monuments of though here they also ,Carchemish The Hittite acknowledge the name of name of Kas is met with in the Tel el-

پروفسور سیس می گوید در الواح هخامنشی شوش و کاسی ها را **Uivaja** می خوانند. یعنی بومی و ساکن اولیه.

پروفسور سیس محل سکونت عیلامی ها را در الواح کشف شده چنین ذکر کرده:

Amardian or mardians آماردی همسایگی آذربایجان

Khapirti یا **khatmati apiri**

اینها یکی هستند

Messabates یا **mahsabadan**

Yamutbal یا **yatbur**

Characens

Cabandene

Corbiana

Gabiens

Cissii کاسی یا **cossaei** یا **kassii**

شوش، انزان یا انشان از شهرهای مهم آنهاست.

پروفسور سیس می گوید کاسی ها به قدری مهم بودند که تمام شوش و عیلام را با نام آنها در الواح ذکر می کردند. حتی هروودوت هم چنین کرده در ادامه می نویسد:

شوش نام اخیر آنهاست و به زمان سلطه پرشینها در آنجا مربوط است

سومری ها به آنها **numma** می گفتند یعنی سرزمینهای مرتفع که ترجمه بابلی آن عیلام می شود. عیلام یعنی سرزمین های مرتفع
پروفسور سیس در ادامه می نویسد:

The principal mountains of elam was on the north called:

Charbanus

Cambalidus

By pliny

And belonging to the parachoathras chain

شده و رشد کرده. عیلام اریایی نبود و به زبان های اورال آلتایی و التصاقی صحبت می کردند. علت اینکه در کتیبه های هخامنشی زبان عیلامی همواره حضور دارد این است که قبیله هخامنش در بطن شوش و انزان پرورش یافته است

پروفسور سیس می گوید در الواح تل ال آمارنا تصویر زنی وجود دارد که دارای سرپوشی چون کیسه است. از آنجا که در الواح تل ال آمارنا از ضمیر قدیمی **khu** به جای ضمیر جدید **hu** کتیبه بیستون استفاده شده، پروفسور سیس به درستی استدلال کرده که زبان اماردی یا اپیرتی کتیبه بیستون نسخه جدید زبان کهن الواح تل ال آمارنا است.

در زبان اکدی سومر برای ضمیر اول شخص **wu** استفاده می شود در شوش **vu** و **hu** پروفسور سیس می گوید بین زبان سومر و زبان شوش و اماردی کتیبه بیستون رابطه نحوی وجود دارد.

پروفسور سیس میگوید وقتی پرشین ها به شوش آمدند زمانی بود که عیلام از اشور شکست خورده بود و به شوش محدود شده بود ولی عیلام را پرشین ها با شوش می شناسند در حالیکه آنها را قبلا خوزی و کوسی یا کاسی ها در زاگرس و اکباتان و کرمانشاه و اماردی و غیره می شناختند. در الواح اشور به عیلام کوههای مرتفع می گفتند و در شرق سامی ها زندگی می کردند. آنها در سرزمین ماد ساکن بودند. بعدها که از اشور شکست خوردند و با پرشین ها آشنا شدند قلمروشان در شوش محدود شد.

پروفسور سیس می گوید خوزی و کوسی یا کاسی یک ملت است. عیلام نام اشوری آنهاست. شوش نام پرشین آنهاست. ولی اماردی در شمال ماد و کاسی در زاگرس نامی است که خود بومیان به سرزمین خودشان می گفتند. پروفسور سس می گوید الواح تل ال آمارنا سرزمین عیلامیان را در ماد و اکباتان نوشته است و این الواح تاریخ را روشن ساخته است.

ترجمه:

کوهستانهای اصلی عیلام در شمال به گفته پلینی

چاربانوس (در اکباتان و ماد)

کامبالیدوس (در زاگرس) و متعلق به رشته کوه البرز است

Messabates به تمام منطقه موجود بین شوش و

ماد گفته می شود که از سرزمینهای عیلامی است

در الواح و کتیبه های کشف شده سرزمین عیلامیان از سمت شمال ماد از سمت جنوب خلیج فارس از سمت غرب بابل و اشور از سمت شرق تا هند گسترش داشت. اما بعد از شکست از اشور و آمدن پرشین ها محدود به شوش شدند.

اکباتان و ماد و زاگرس سرزمین عیلامی ها بود. معروفترین اسم محلی عیلامی ها کاسی بود. عیلام نامی است سامی به معنای سرزمین های مرتفع

پروفسور هنری سیس می گوید در زبان عیلامی هیچ کلمه ای از فارسی باستان در الواح مل امیر و غیره یافت نشد. این نشان می دهد که این دو ملت و نژاد متفاوتی است. اما زبان عیلامی با بابلی و سومری و اورال التایی از لحاظ لغت، گرامر، آواشناسی، دارای لغات مشترک هستند و نشان دهنده عمق روابط بین اینهاست.

پروفسور سیس می گوید زبان کتیبه بیستون اماردی است و اماردی یا اپیرتی عیلامی جدید است.

پروفسور سیس می گوید اماردها از زبان اشور تاثیر نگرفته اند بلکه از زبان بابل تاثیر گرفته اند. از آنجا که اسمی از اماردها یا اپیرتی در الواح اشور یافت نمی شود نشان می دهد که در زمان فتح عیلام توسط اشور بانی پال آنها در شوش یا شرق آن نبودند. اماردها تقریباً در ۶۳۰ پیش از میلاد به شوش و مل امیر آمده اند و اندکی تحت سلطه اشور بودند ولی بعد از آن تحت نفوذ بابل قرار گرفته اند. زبان اماردی از بابل و میراث تل ال آمارنا در دوره اخیر بهره برده. به این خاطر است که

زبان اماردی عیلامی جدید است و عناصر بابلی در آن دیده می شود.

اماردی ها زمانی به شوش آمدند که آنجا تقریباً به خاطر کشتار اشور خالی از سکنه شده بود و در کوچه پرند پر نمی زد.

اجداد کوروش وقتی به شوش آمدند اماردی ها خودشان زیاد در آنجا قدمت نداشتند.

زبان امارد نزدیکترین متحدش تل ال آمارنا و شوش و الواح و استوانه های موجود در کاپادوکیه ترکیه است.

اماردی از لحاظ نحوی با اکدی و سومر نزدیک است ولی واژگان مشترک کمی دارند. اما گرامرشان و ضمیرشان و نحوشان نزدیک است.

پروفسور سیس می گوید زبان اماردی از لحاظ آواشناسی با زبان های التایی به زبان چینی و مغولی نزدیک است.

منبع:

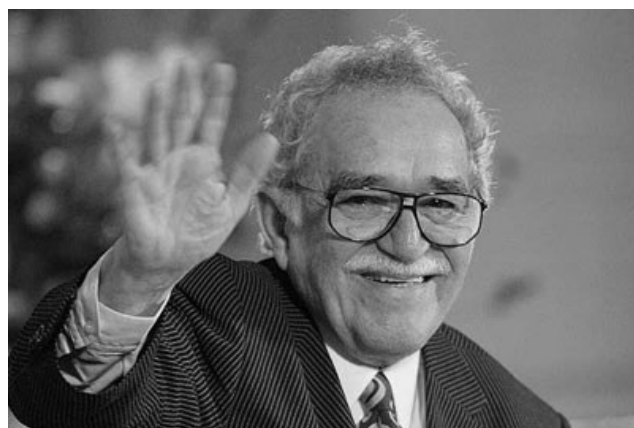
ARCHEOLOGY OF CUNEIFORM INSCRIPTIONS

نوشته باستان شناس و زبان شناس برجسته، پروفسور آرچیبالد هنری سیس، کسی که برای اولین بار زبان هیتی و اورارتو و میتانی ها را کشف رمز کرد.

<http://azarad.arzublog.com>

زندگینامه گابریل گارسیا مارکز

گابریل گارسیا مارکز جایزه نوبل ادبیات را در سال ۱۹۸۲

دریافت کرد

کتاب صد سال تنهایی گابریل گارسیا مارکز یکی از یکی از

پرفروش‌ترین کتاب‌های جهان است

گابریل گارسیا مارکز یکی از نویسندگان پیشگام سبک ادبی

رئالیسم جادویی بود

زندگینامه گابریل گارسیا مارکز

زادروز : ۶ مارس ۱۹۲۷، کلمبیا

مرگ : ۱۷ آوریل ۲۰۱۴ میلادی، مکزیک

ملیت : کلمبیایی

لقب : گابو

پیشه : نویسنده، روزنامه‌نگار

گابریل خوزه گارسیا مارکز (به اسپانیایی Gabriel

José García Márquez) زاده ۶ مارس ۱۹۲۷

در دهکده آرکاتاکا در منطقه سانتامارا در کلمبیا -

درگذشته ۱۷ آوریل ۲۰۱۴. رمان‌نویس، نویسنده،

روزنامه‌نگار، ناشر و فعال سیاسی کلمبیایی بود. گابریل

گارسیا بین مردم کشورهای آمریکای لاتین با نام گابو یا گابیتو (برای تحبیب) مشهور بود و پس از درگیری با رئیس دولت کلمبیا و تحت تعقیب قرار گرفتنش در مکزیک زندگی می‌کرد. گابریل گارسیا مارکز برنده جایزه نوبل ادبیات در سال ۱۹۸۲ را بیش از سایر آثارش به خاطر رمان صد سال تنهایی چاپ ۱۹۶۷ می‌شناسند که یکی از پرفروش‌ترین کتاب‌های جهان است.

زندگی گابریل گارسیا مارکز

گابریل گارسیا مارکز در سال ۱۹۲۷ با نام کامل گابریل خوزه گارسیا مارکز متولد شد و پدر بزرگ و مادر بزرگش او را در شهر فقیر آرکاتاکا در شمال کلمبیا بزرگ کردند. او بعدها در اولین کتاب خاطراتش با عنوان زنده‌ام که روایت کنم نوشت که دوران کودکی سرچشمه الهام تمام داستانهای وی بوده است. گابریل گارسیا مارکز تحت تاثیر پدر بزرگش که شخصیتی آزادی خواه بود و در هر دو جنگ داخلی کلمبیا شرکت کرده بود آگاهی سیاسی پیدا کرد.

گابریل گارسیا مارکز در سال ۱۹۴۱ اولین نوشته‌هایش را در روزنامه‌ای به نام Juventude که مخصوص شاگردان دبیرستانی بود منتشر کرد و در سال ۱۹۴۷ به تحصیل رشته حقوق در دانشگاه بوگوتا پرداخت و همزمان با روزنامه آزادیخواه ال اسپکتادور به همکاری پرداخت. در همین روزنامه بود که گزارش داستانی سرگذشت یک غریق را بصورت پاورقی چاپ شد. گارسیا مارکز که به شدت تحت تاثیر ویلیام فالکنر، نویسنده آمریکایی، بود، نخستین کتاب خود را در ۲۳ سالگی منتشر کرد که از سوی منتقدان با واکنش مثبتی روبرو شد.

گابریل گارسیا مارکز در سال ۱۹۵۴ به عنوان خبرنگار ال اسپکتادور به رم و در سال ۱۹۵۵ پس از بسته شدن روزنامه‌اش به پاریس رفت. در سفری کوتاه به کلمبیا در سال ۱۹۵۸ با نامزدش مرسدس بارکاپاردو در سیزده

رسماً مرد سال آمریکای لاتین شناخته شد و در سال ۲۰۰۰ مردم کلمبیا با ارسال طومارهایی خواستار پذیرش ریاست جمهوری کلمبیا توسط مارکز بودند که وی نپذیرفت. مارکز یکی از نویسندگان پیشگام سبک ادبی رئالیسم جادویی بود، اگرچه تمام آثارش را نمی‌توان در این سبک طبقه‌بندی کرد. پزشکان در سال ۲۰۱۲ اعلام کردند که مارکز به بیماری آلزایمر مبتلا شده است.

سالهای پایانی زندگی گابریل گارسیا ماکز

به مرور خلاقیت و توان نویسندگی گابریل گارسیا ماکز رو به کاهش گذاشت. گابریل گارسیا برای نوشتن کتاب خاطرات روسپیان غمگین من، چاپ ۲۰۰۴ حدود ده سال وقت صرف کرد. در ژانویه ۲۰۰۶ اعلام کرد که دیگر تمایل به نوشتن را از دست داده است. میراث او مجموعه بزرگی از کتابهای داستانی و غیرداستانی است که با پیوند دادن افسانه و تاریخ در آن هر چیز ممکن و باورکردنی می‌نماید. گابریل گارسیا مارکز در سال ۱۹۸۲ جایزه ادبی نوبل را دریافت کرد و بنیاد نوبل در بیانیه خود او را «شعبده باز کلام و بصیرت» توصیف کرد. تمام داستانهای وی به نثری نوشته شده‌اند که از نظر رنگارنگی و جاذبه غریبشان فقط می‌توان آنها را با کارناوالهای آمریکای جنوبی مقایسه کرد.

جنجال خواهی

از آثار گابریل گارسیا ماکز به خاطر نثر غنی آن در منتقل کردن تخیلات سرشار نویسنده به خواننده ستایش شده است. اما برخی از منتقدان، آثار ماکز را اغراقی آگاهانه و توسل به افسانه و ماروای طبیعت برای گریز از ناآرامی و خشونت‌های جاری در کلمبیای آن دوران می‌دانند.

سالگی تقاضای ازدواج کرد و بیش از نیم قرن با یکدیگر زندگی کردند؛ بخش اعظم این سالها را در مکزیک گذراندند. در سال‌های بین ۱۹۵۵ تا ۱۹۶۱ به چند کشور بلوک شرق و اروپایی سفر کرد و در سال ۱۹۶۱ برای زندگی به مکزیک رفت.

گابریل گارسیا ماکز در سال ۱۹۶۵ شروع به نوشتن رمان صد سال تنهایی کرد و آن را در سال ۱۹۶۷ به پایان رساند. صد سال تنهایی در بوینس آیرس منتشر شد و به موفقیتی بزرگ و چشمگیر رسید و به عقیده اکثر منتقدان شاهکار او به شمار می‌رود. گابریل گارسیا ماکز در سال ۱۹۸۲ برای این رمان، برنده جایزه نوبل ادبیات بوده است. ایده اولیه برای نوشتن نخستین فصل کتاب صد سال تنهایی در سال ۱۹۶۵ وقتی که مشغول رانندگی به سمت آکاپولکو در مکزیک بود به ذهنش رسید. تمام نسخه‌های چاپ اول صد سال تنهایی به زبان اسپانیایی در همان هفته اول کاملاً به فروش رفت. در ۳۰ سالی که از نخستین چاپ این کتاب گذشت بیش از ۳۰ میلیون نسخه از آن در سراسر جهان به فروش رفته و به بیش از ۳۰ زبان ترجمه شده است.

گابریل گارسیا ماکز در سال ۱۹۷۰ کتاب سرگذشت یک غریق را در بارسلون چاپ کرد و در همان سال به وی پیشنهاد سفارت (کنسولگری) کلمبیا در اسپانیا به وی داده شده که وی این پیشنهاد را رد کرد و یک سفر طولانی به مدت ۲ سال را در کشورهای کارائیب آغاز کرد و در طول این مدت کتاب داستان باورنکردنی و غم‌انگیز ارندیرای ساده‌دل و مادر بزرگ سنگدلش را نوشت که جایزه رومولوگایه گوس بهترین رمان را بدست آورد. گابریل گارسیا سپس دوباره به اسپانیا برگشت تا روی دیکتاتوری فرانکو از نزدیک مطالعه کند که حاصل این تجربه رمان پاییز پدرسالار بود.

گابریل گارسیا ماکز در اوایل دهه ۸۰ به کلمبیا برگشت ولی با تهدید ارتش کلمبیا دوباره به همراه همسر و دو فرزندش برای زندگی به مکزیک رفت. او در سال ۱۹۹۹

درگذشت. دو سال پیش از مرگ، برادر گابریل گارسیا مارکز اعلام کرد او از بیماری فراموشی (دمانس) رنج می‌برد و دیگر نمی‌نویسد. جسد گابریل گارسیا مارکز فردای آن روز در روز آدینه در مکزیکوسیتی سوزانده شد، بخشی از خاکستر جسد وی به کلمبیا زادگاهش منتقل شد.

مجموعه داستان‌های کوتاه گابریل گارسیا مارکز

در ایران چندین مجموعه داستان کوتاه از مارکز به چاپ رسیده که بیشتر آن‌ها از کتاب‌های مختلف وی جمع‌آوری شده‌اند و نسخه مشابهی در کتاب‌های اصلی نویسنده ندارند.

• ۱۳۷۳- پرنده‌گان مرده، احمد گلشیری، انتشارات نگاه
• ۱۳۸۱- روزی همچون روزهای دیگر، نیکتا تیموری، انتشارات آریابان

• ۱۳۸۱- زنی که هرروز راس ساعت ۶ صبح می‌آمد، نیکتا تیموری، انتشارات آریابان

• ۱۳۸۱- قدیس، قهرمان نوری، انتشارات آریابان

• ۱۳۸۵- بهترین داستان‌های کوتاه گابریل گارسیا مارکز، احمد گلشیری، انتشارات نگاه

• ۱۳۸۵- زیباترین غریق جهان (بهترین داستان‌های کوتاه) گابریل گارسیا مارکز، رضا دادویی، انتشارات سبزان

آثار ترجمه شده گارسیا مارکز به فارسی

- آثار داستانی

- ساعت شوم چاپ ۱۹۶۳
- صدسال تنهایی چاپ ۱۹۶۷
- پاییز پدرسالار چاپ ۱۹۷۵
- گزارش یک مرگ ۱۹۸۱
- عشق سالهای وبا چاپ ۱۹۸۵
- ژنرال در هزار توی خود چاپ ۱۹۸۹
- خاطرات روسپیان غمگین من چاپ ۲۰۰۴

- آثار غیر داستانی

ناآرامی و خشونت‌های سیاسی، خانواده به عنوان یک عنصر وحدت بخش، ترکیب آن با شور مذهبی و باور به فراطبیعت روی هم رفته سبک ادبی شاخص گابریل گارسیا مارکز را به هم بافته‌اند. آثار گابریل گارسیا مارکز نظیر پدرسالار و یا ژنرال در هزارتوی خود به خوبی تقویت انگیزه‌های سیاسی او در واکنش به تشدید خشونت در کشورش کلمبیا را نشان می‌دهند.

گابریل گارسیا مارکز پس از نوشتن مقاله‌ای در مخالفت با دولت کلمبیا به اروپا تبعید شد. وقتی که کتاب غیر داستانی سفر مخفیانه میگل لیتین به شیلی را در سال ۱۹۸۶ نوشت، حکومت دیکتاتوری ژنرال پینوشه ۱۵ هزار نسخه از آن را در آتش سوزاند. او به نوشتن آثاری که گرایش به جناح چپ سیاست در آن مشهود بود ادامه داد. او با فرانسوا میتران رییس جمهور سوسیالیست فرانسه در دهه ۱۹۸۰ دوستی نزدیکی داشت و مدتها نیز از دوستان نزدیک و حتی نماینده فیدل کاسترو، رهبر سابق کوبا، بود.

گارسیا مارکز به دلیل دفاع از حکومت فیدل کاسترو که از نگاه گروه کثیری از روشنفکران و نویسندگان به مرور به یک رژیم خودکامه بدل شده بود، وارد بحث‌های تندی شد که یکی از نمونه‌های برجسته آن مجادله اش با سوزان سونتگ، نویسنده معروف آمریکایی، بود. به خاطر دفاعش از حکومت کوبا او مدتی حق ورود به آمریکا را نداشت. دولت آمریکا بعدها در این تصمیم خود تجدید نظر کرد و مارکز بارها برای معالجه سرطان غدد لنفاوی به کالیفرنیا سفر کرد. گابریل گارسیا مارکز به مداخلات آمریکا در ویتنام و شیلی انتقاد کرده بود. به‌رغم این انتقادهای بیل کلینتون و فرانسوا میتران روسای جمهور پیشین آمریکا و فرانسه از جمله دوستان گابریل گارسیا مارکز بودند.

درگذشت گابریل گارسیا مارکز

گابریل گارسیا مارکز، در روز پنجشنبه ۱۷ آوریل ۲۰۱۴ (۲۸ فروردین ۱۳۹۳)، در ۸۷ سالگی، در مکزیکو سیتی

۸. در ۵۰ سالگی پی بردم که کتاب بهترین دوست انسان و پیروی کورکورانه بدترین دشمن وی است.
 ۹. در ۵۵ سالگی پی بردم که تصمیمات کوچک را باید با مغز گرفت و تصمیمات بزرگ را با قلب.
 ۱۰. در ۶۰ سالگی متوجه شدم که بدون عشق می‌توان ایثار کرد اما بدون ایثار هرگز نمی‌توان عشق ورزید.

۱۱. در ۶۵ سالگی آموختم که انسان برای لذت بردن از عمری دراز، باید بعد از خوردن آنچه لازم است، آنچه را نیز که میل دارد بخورد.
 ۱۲. در ۷۰ سالگی یاد گرفتم که زندگی مساله در اختیار داشتن کارت‌های خوب نیست؛ بلکه خوب بازی کردن با کارت‌های بد است.
 ۱۳. در ۷۵ سالگی دانستم که انسان تا وقتی فکر می‌کند نارس است، به رشد و کمال خود ادامه می‌دهد و به محض آنکه گمان کرد رسیده شده است، دچار آفت می‌شود.
 ۱۴. در ۸۰ سالگی پی بردم که دوست داشتن و مورد محبت قرار گرفتن بزرگترین لذت دنیا است.
 ۱۶. در ۸۵ سالگی دریافتم که همانا زندگی زیباست.

- زیباترین غریق جهان چاپ ۱۹۷۰
- بوی خوش گواوا چاپ ۱۹۸۰
- سفر پنهانی میگل لیتین به شیلی
- گزارش یک آدم ربایی چاپ ۱۹۹۶
- زنده‌ام که روایت کنم چاپ ۲۰۰۲
- یادداشت‌های روزهای تنهایی چاپ ۲۰۰۰

fa.wikipedia.org منبع :

حاصل عمر گابریل گارسیا مارکز

در ۱۵ جمله

۱. در ۱۵ سالگی آموختم که مادران از همه بهتر می‌دانند، و گاهی اوقات پدران هم.
۲. در ۲۰ سالگی یاد گرفتم که کار خلاف فایده‌ای ندارد، حتی اگر با مهارت انجام شود.
۳. در ۲۵ سالگی دانستم که یک نوزاد، مادر را از داشتن یک روز هشت ساعته و پدر را از داشتن یک شب هشت ساعته، محروم می‌کند.
۴. در ۳۰ سالگی پی بردم که قدرت، جاذبه مرد است و جاذبه، قدرت زن.
۵. در ۳۵ سالگی متوجه شدم که آینده چیزی نیست که انسان به ارث ببرد؛ بلکه چیزی است که خود می‌سازد.
۶. در ۴۰ سالگی آموختم که رمز خوشبخت زیستن، در آن نیست که کاری را که دوست داریم انجام دهیم؛ بلکه در این است که کاری را که انجام می‌دهیم دوست داشته باشیم.
۷. در ۴۵ سالگی یاد گرفتم که ۱۰ درصد از زندگی چیزهایی است که برای انسان اتفاق می‌افتد و ۹۰ درصد آن است که چگونه نسبت به آن واکنش نشان می‌دهند.

روس ادبیاتیندا شرق و اسلام موتیولری

RUS ƏDƏBİYYATINDA ŞƏRQ VƏ İSLAM MUTİVLƏRİ

DR. MƏTANƏT VAHİD

دکتر متانت واحد

"قرآن" ایلک دفعه روس دیلینه ۱۷۱۶-جی ایلده بؤیوک پیوترون گؤستریشی ایله پیوتر پوستنیکوو طرفیندن ترجمه اولونموشدور (اوریزینالدان دئیل، فرانسیز دیلیندن). "پوستنیکوونون ترجمه سینده فرانسیز نشرینده کی قوصورلار بیر سیرا ایفاده و حیصه لرین ایختیصاصی ایزله نیلیر. عئینی زاماندا، ترجمه یه وئرلمیش باشلیقدان ترجمه چی نین ایسلامین و قرآنین ماهیتینی آنلامادیغی گؤرونور. "ع. حاجیلی" قرآنی کریم روس ادبیاتیندا " (اوزون مودت همین ترجمه نین د. کانتئمر طرفیندن ائدیلدیگی فیکرینده اولموشلار.

۱۷ عصرین سونلاریندا ایسه "قرآن" عرب دیلیندن روس دیلینه ترجمه ائدیلر رک "محمدین یازدیغی کیتاب" کیمی اوخوجولارلا تقدیم ائدیلدی. بو ترجمه نین مؤلفی روسیا علملر آکادئمییاسی نین موخیر عضوو، دراماتورق م. ی. وئریووکین ایدی. بو ترجمه نین ده کیفیتینی نین یوکسک اولدوغونو دئمک اولماز. لاکین ایللر کئچدیکجه "قرآن" ترجمه لری نین و روسیادا اونو کامیل صنعت نومونه سی کیمی دیرلندیرنلرین سای آرتیردی.

روس ادبیاتی نین "قیزیل دؤورو" آدلاندیریلان ۱۹ عصرین ۲۰-۳۰-جو ایللرینده صنعتکارلارین اثرلرینده شرق و اسلام موتیولریندن ایستیفاده داها گئنیش وسعت آلمیشدی. بونون سببلری "شرق رومانئیزی" ایله همین دؤور شاعیرلری نین سئوگی لیریکاسینداکی پسیخولوگیزمین درینلیگی، شخصی حیسلرین قاباریق ایفاده اولونماسی، ائوموسیوناللیغین یوکسک سوییه یه

ایسلام و شرق موتیولری، اونلارلا باغلی سوؤت و اوبرازلار روس ادبیاتیندا بیردن-بیره دئیل، تدریجی مۆوجود اولماغا باشلامیشدیر. قدیم روس آبیده لرینده، دئمک اولار کی، شرق ائلمئنتلرینه هئچ راست گلنمیر، یا دا بو ائلمئنتلر چوخ جوزی شکیلده تظاهور ائدیر. روس صنعتکارلاری نین شرقه و قیسمن ده ایسلام

دینینه ماراغی نین اون یئدئینجی عصرین سونلارینا دوغرو فورمالاشدیغینی دئمک مومکوندور. محض بو دؤورده روس رومانئیکلری دوغما ادبیاتدا شرق موتیولریندن ایستیفاده ائده رک، خصوصی بیر ایستیقامت - "شرق اوسلوبو" یاراتمیشلار. بونا سبب رومانئیکلرین عومومیتله دینی کیتابلاری و او جومله دن، "قرآن" ای دینی ماهیتی ایله یاناشی، هم ده یوکسک سوییه لی بدیی اثر حساب ائتمه سی ایله باغلی ایدی. بئله کی، "قرآن" اونلارلا یئنی صنعت اثرلری یارادا بیلیمک اوچون بول ماتریال وئرن عوضسز منبع ایدی.

روس ادبیاتیندا مشهور اولان " شرق حکایتلری " سیلسیله سی تانیتمیش یازار و شرقشوناس او. سئنکووسکی نین آدی ایله باغلیدیر. هجج زیارتینه گئدن او. سئنکووسکی عرب شرقینی اوچ ایل مودتینده سیاهت ائتمیش، سفر زامانی گؤروب-ئشیتدیکلری ایله باغلی چوخلو یازیلار یازمیش، ایسلام دونیاسی حاقیندا بیر چوخ علمی آراشدیرمالار آپارمیشدیر. بئله مشهور شرقشوناسلار سیراسیندا ن.ن. بئرژین، خ.د. فرئن، آ.و. بولدیرئو و باشقا تدقیقاتچیلارین آدلارینی دا چککم اولار. بو مؤلیفلر حساب ائدیردیلر کی، " قرآن " ی اؤیرندیکدن سونرا شرق دونیاسی نین مئنتال خصوصیتلرینی نظره آلاق، حتّی " اینجیل " ای ده فرقلی راکورسدان دیرلندیرمک اولار. بئله فیکیرلر روس رومانیکلری نین یارادیجیلیغیندا شرق موتیولری نین یئر آلماسیندا، اوسلوبی جهتدن فورمالاشماسیندا اهمیتی رول اوینامیشدیر.

بیر چوخ روس ضیالیلاری موسلمان شرقینی یالیز علمی ماتئریاللارین دئییل، عئینی زاماندا، بدیعی اثرلرین کؤمگیله اؤیرنمه یه، تانیماغا باشلامیشلار. بئله کی، سدی، هافیز، نیظامی، فیردوسی، جامی کیمی کلاسیکلرین اثرلری شرق دونیاسینا و ایسلام تفککورونه بلد اولماق اوچون اسل خزینه ایدی. بعضی مؤلیفلر حساب ائدیرلر کی، روس ادبیاتیندا شرق و ایسلام مؤوزوسو سادجه اورنامئت رولونو اوینامیش، روس صنعتکارلارینا اؤزلیرینه تنقیدی یاناشما اوچون ایستیفاده یه ایمکان یاراتمیشدیر.

۱۹ عصر صنعتکارلاری ایچریسینده آ. قریبویئدوو، پ.ویازنمسی، س.قلینکا، پ.چادایئو، خصوصیله، م.لئرمونتوو و آ.پوشکی نین اثرلرینده ایسلام کومپونئنترلری مؤوجود ایدی. بؤیوک روس فیلسوفو و.سولوویوون " محمدین حیاتی " ، قوقولون " المامون. تاریخی سعجییه " کیمی اثرلری روسیادا شرقه اولان ماراغین یالیز ائتئوقرافیک دئییل، عئینی

چاتماسی کیمی اورتاق جهتلرین مؤوجودلوغو ایدی. ایسلام فلسفه سینده کی آلاهیین و یارادیلیشین بیرلیگینی ایفاده ائدن " توحید " آنلایشی روس رومانیکلرینی وارلیغین فلسفی درکینه یؤنلندیریدی. ۱۹ عصرده روس صنعتکارلاری نین موسلمان شرقینه ماراغینی شرطلندیرن سببلردن بیرى هم ده ایجتیمای ماراغین و علمی-نظری آراشدیرمالارین آرتماسی ایله باغلی ایدی. بئله کی، بو دؤورده شرقشوناس-عالیملرین بو ساحه ده کی آراشدیرمالاری و شرق دیلریندن ترجمه لرین سایى دورمادان آرتماقدا ایدی. ۱۷ عصرین سونلاریندان باشلا یاراق، شرق دونیاسی نین اینجیلری روسیادا کوتلوی شکیلده ترجمه ائدیله رک درج اولونماغا باشلامیشدیر. ائله تکجه روسلارین " آیلندیره رک دوشوندورن، دوشوندوره رک آیلندیرن صنعتکار " آدلاندیردیقلاری سدی نین اثرلری دفعه لرله موختلیف صنعتکارلار طرفیندن ترجمه ائدیلب روس اوخوجوسونا تقدیم ائدیلمیشدیر. دیگر کلاسیک شرق صنعتکارلاری دا مارق دایره سیندن کناردا قالمیردی. شرق مودریکلیگینی ایفاده ائدن روایتلر و لطیفه لرین یاییلماسی دا بو باخیمدان موعین اهمیته مالیکدیر.

۱۹ عصرین اوللرینده روس صنعتکارلاری نین شرق موتیولرینه کوتلوی شکیلده اوز توتماسی نین سببلریندن بیرى ده قریبن تاثیرى ایدی. بئله کی، هؤئنن " شرق-قرب دیوانی " نداکی " شرق شعیرلری " ، بایرونون " گاوور " ، " آبیروس گلینی " اثرلری، جونسونون " راسئئلاس " رومانى و دیگر اثرلر روس صنعتکارلاری نین بؤیوک ماراغینا سبب اولموش و تبیی کی، بو مارق اونلارین یارادیجیلیغینا اؤز تاثیرینی گؤستریمیشدیر. باشقا سؤزله، ایسته نیلن ساهه ده اولدوغو کیمی، ایسلامی دوشونجه نین روس ادبیاتینا یول تاپماسی مثله سینی ده کومپلئکس شکیلده دیرلندیرمک لازیمدیر.

نېن بوتون ياراديجيليغى بويو شرق اونو جلب ائتميشدېر:
 او، مشهور شرقشوناس ن.بيچورين ايله دوستلوق
 ائتميش، كيتابخاناسىندا اسلام فلسفه سىنى و ادبياتىنى
 اكس ائتدېر چوخلو سايدا كىتابلارى اولموشدور.
 شاعيرين اولو باباسى نېن عرب اولماسى دا اونون اسلاما
 ماراغىنى آرتيران سببلردن اولموشدور. پوشكين "
 بۇيوك پيوترون عربى " پوئستينده باباسى ابراهيم
 هاننيبالين اوپرازىنى ياراتميشدېر. ۹ شعيردن عيبارت
 اولان " قرآنا نذيره لر " سىلسيله سى، " تاليسمان "،
 " قافقاز اسيرى "، " باخچاساراي فونتانى "،
 " ايليس " و س. اثرلرينده پوشكين شرق موتيولريندن
 ايستيفاده ائتميشدېر. او، " قرآن " آ موراجيعت ائدن
 ايلك روس يازارى اولموشدور. تدقيقاتچى ك.قوردئيئو
 قئيد ائدير كى، " قرآنا نذيره لر " آدى ايله يازديغى
 شعيرلرده مؤليفين مقصدى هئچ ده روس اوخوجوسونو
 موقدس كىتابدا يئر آلميش دىنى-حقوقى مثله لرله
 تانيش ائتمك اولماميش، بو اثرلر صيرف ليريك پوئزيا
 نومونه لرى اولاراق مئيدانا چيخميشدېر.

م.لئرمونتوون دا ياراديجيليغىندا شرق موتيولرى
 اؤزونمخصوص يئر توتور. گنج شاعيرين " آشق قريب"،
 " ايليس "، " متسيرى " كىمى اثرلرينده بو موتيولر
 داها گئنيش عكس اولونور. سون ايللرده بعضى
 تدقيقاتچيلار اونون شرقه ماراغى نېن آتا-بابالارى نېن
 موسلمان اولماسى ايله علاقه لنديريرلر. م.سينئلنيكوو
 م.لئرمونتوو حاقيندا دئيردى: " بيرباشا حقيقى سونا
 قدر دئمك لازيم گه لرسه، اعتراف ائتمه ليگيك كى،
 خاليس پروواسلاو شئيرلرى يازان مؤليف هم ده موعين
 درجه ده موسلمان اولموشدور. " تدقيقاتچى مريم
 واحيدووا ايديعا ائدير كى، م. لئرمونتوو و ل.تولستويون
 قافقازى اوركدن سئومه سى نېن سببى يالنيز بو مكانين
 قنيرسيز گؤزليگى دئييل، هم ده اونلارين اصلا چئچئن
 اولماسى ايدى. مؤليف يازير كى، لئرمونتوو
 م.سينئلنيكووون دئديگى كىمى، " موعين درجه ده "

زاماندا، معنوى-پوئتيك سجييه داشيديغىنا ايشاره دېر.
 اينسانلارين برابرليگى ايدئياسى نېن سادىق طرفدارى
 اولان فيلوسوف و شاعير و.سولوويو ۱۸۹۶-جى ايلده "
 محمد. حياتى و دىنى تعليمى " آدلى اوچئركينده
 يازيردى كى، اسلام پئيغمبرى حقيقى دى نېن مضمون
 و ماهيتىنى توحيدده گؤرموشدور. سولوويو اسلامين ان
 موهوم اؤزليكلرى آراسيندا نيت و عمللرين گؤزليگىنى
 گؤروردو. عاليم اسلام دينينه شامل اولونان " جهالتى
 و فانائيزمى يايان، زور و گوج حسابينا ياييلميش دين "
 آنلاييشلارى نېن اصلينده بو دينه و محمد پئيغمبره
 (ص.) قارشى حاقسىزلىق اولدوغونو جسارته
 وورغولاييردى. او يازيردى: " مهممه دين دىنى بوندان
 سونرا اينكىشاف ائتمه سه ده، گئنيش اهاته ده
 يايىلاجاق؛ چونكى " قرآن " اين معنوى قيداسى بوتون
 بشرىت اوچون گركليدير. "

روس ادبياتيندا اسلامى متنلرين يارانماسى نېن
 سببلريندن بيرى ده قافقاز فاكورو ايدى. چار روسيياسى
 سياسى فعاليتينه گؤره نارازى اولدوغو صنعتكارلارى،
 عادت، قافقاز سورگون ائتديريردى و بو فاكوت همين
 سؤز آداملارى نېن ياراديجيليغىنا تاثيرسيز اؤتوشموردو.
 آ.س.پوشكين ده جنوبا سورگون اولوندوغو زامان چركزلر،
 آرناتلار، كريم تاتارلارى كىمى موسلمان اهالى ايله سيخ
 اونسيته اولموش، اونلارين ميشتى و مدنيتى ايله
 ياخيندان تانيش اولموشدور. شاعيرين ياراديجيليغىنا نظر
 سالساق، گؤرريك كى، اونون اثرلرينده شرق آنلاييشى
 اسلام مدنيتى كونتئكستينده مئيدانا چيخير. پوشكى

دئیل، ایلک نۆۋبە دە موسلمان اولموش و اۋزونو درک ائندندن خریستیانلیقدان اوزاقلاشمیشدیر. بس بو فیکیر اونون موسلمانلیغی قبول ائتدیگی فیکرینی ایدعا ائتمک اوچون یئترلیدیرمی؟ تدقیقاتچی خانیم میخایل یوریئوچ لئرمونتوون، اصلینده، روسیانیان ان قاتی دوشمنلریندن اولان بئیولات تایمیئوین اوغلو اولدوغونو یازیر. لاکین بو فیکیر یالنیز فرضییه اولراق قالیر و دلیللرله ایثباتینی تاپمیر. اودور کی، بو ایدیعالارین حاقیقتی نه درجه ده عکس ائتدیرمه سی ایله باغلی هله کی، دقیق فیکیر یوروتمک اولمور. شاعیرین اثرلرینده ایسلام موتیولرینه گئیش یئر آیرماسی ایسه گۆز اۋنونده دیر.

روس شاعیرلری نین "ایسلام آنتولوگیاسی" ندان بحث ائدرکن اثرلرینده م. لئرمونتوون تاثیر آچیق دویولان آپولئزائیوین "حرمخانا"، "قارا هۋروک"، "سولطان"، و. بئئندیکتوون "ابدولقادیرین مکتوبو"، "خلیفه و قول" شعیرلرینی ده اونوتماق اولماز.

ایسلام تفککورونون روس ادبیاتینا گوجلو تاثیر نین اکینجی مرحله سینی ۱۹-خخ اسرلره آید ائتمک اولار. ای. بونی نین یارادیجیلیغینداکی "قرآن" موتیولری، ن. قومیلیوو و ب. لاپی نین صوفی پوئتیکیاسیندان یارارلانماسی فاکتارلری فیکریمیزی تصدیقله ییر. حیات و یارادیجیلیغیندا جیدی پروبلملرله اوزلشن ای. بونی چیخیش یولونو دینی کیتابلارین موطالیه سینده گۆرموش، باشقا دینی کیتابلارلا یاناشی، "اینجیل" و "قرآن" ی داها جیدی شکیلده اوخوماغا باشلامیشدیر. حیاتی نین بو مرحله سینده قلمه آلدیغی "ایبراهیم"، "کۆثر"، "قدیر گئجه سی"، "سیرر" و س. اثرلرین سوۋئتی "قرآن" دان گۆتورولموشدور.

زادگان اصیللی ل. تولستوی گنجلیگی نین موغین بیر حیصه سینی قافقازدا حربی خیدمتده کئچیرمیشدیر. آوتوبیوگرافیک سعجییه لی "کازاکلار" اثری و صنعتکارین اۋز ساغلیغیندا نه قدر جهد گۆستره ده،

درج ائتدیره بیلمه دیگی "حاجی مورا" پوۋئستی نین اساس قهرمانلاری دا ائله اونون بورادا تانیدیغی رئال شخصلرین پروتوتیپلریدیر. بو اثر و عومومیتله، یازچی نین بوتون یارادیجیلیغی سوبوت ائدیر کی، اونون شرقه ماراغی یالنیز ائتنوگرافیک دئیل، داها چوخ معنوی-پوئتیک خاراكتئرلی اولموشدور. عومومیتله، شرق مدنییتی و ادبیاتی ایله یاخیندان ماراقلانان ل. تولستوی، خصوصیتله، عۋمرونون سونلارینا یاخین "قرآن" ای و دینی کیتابلاری چوخ موطالیه ائتمیشدیر. سونراکی ایللرده او، میصیرین موفتیسسی ابدو موهمدله و بیر چوخ کریم تاتارلاری ایله یازیشمیش و بو یازیشمالار دا اونون ایسلام حاقیندا تصوورلری نین داها دا آرتماسینا کۆمک ائتمیشدیر. تولستویون ۱۸۹۵-۱۹۱۰-جو ایللری اهاته ائدن گونده لیکلرینده دۋنه-دۋنه محمد پیغمبرین (س.) آدی چکیلیر، اونون یایدیغی دی نین ان اوستون دین اولدوغو بیلدیریلیر. صنعتکارین دینی دونیاگۆرۋشو، آلا، روح، اخلاق و س. مسله لر حاقینداکی غئیری-اورجینار فیکیرلری یاشادیغی جمعیت اوچون قبولدیلیمز اولموش، حتّی ۱۹۰۱-جی ایلده او، پراووسلاو کیلسه سیندن قووولموشدور. گونده لیکلریندن بیرینده او یازیردی کی، کیلسه عیسی مسیحین تعلیمینه ضید بیر تعلیم فورمالاشدیریب و اینسانلاری محض بو یولون دوغرولوغونا ایناندرماغا نایل اولوب. ل. تولستوی اینانیردی کی، خریستیان دینی ده ایلکین فورمادا محض ایسلامین پرینسیپلری ایله سسلشن بیر دینی تعلیم اولموش و دییشیکلیکلره معروض قالمیشدیر. او، پروواسلاو کیلسه سی نین تقدیم و تبلیغ ائتدیگی "ایلاهی اوچلوک" تعلیمینی قبول ائده بیلیمیر و بونون عوضینده تک آلاها سیتایشی تبلیغ ائدن ایسلاما اوستونلوک وئیردی. ۱۸۸۴-جو ایلده یازدیغی بیر مکتوبدا او بئله دئیر: "... حاکیمیت نواینده لری منی ضررلی اینقیلاپچی، پراووسلاولار ایسه شئیتان کیمی گۆرورلر. اعتیراف ائدیرم کی، بو منه آغیردیر... و بونا گۆره

اولدوغونو بىلسە لر دە، صنعتكارين دونياميقىاسلى شۆهرتىنى نظره آلاق، بئله بير حيله يه ال آتميش و كىتاب چوخ بۆيوك تىراژلا ساتىلاراق اونلارا خيبر گتىرمىشدير. تولستويون آيريجا كىتاب حاليندا چاپ ائتىردىگى " حديسلر " يازىچى نين ۹۰ جىلدلىك ايرى نين ۴۰ جى جىلدىنده يئر آلمىشدير. بئله ليكله، تولستويون ايسلام دينينه موناسىبتى مسله سىنى عومومىلشديرر كن بئله بير قناعته گليرىك كى، او، بو دينين ماهيتينه دريندن بلد اولموش و اثرلرينده اوندان فايدالانماغى باجارمىشدير.

سووت دؤورونده شرق ادبياتينا مارق بو زامانا قدر گؤرونمه ميش بير سوييه يه چاتمىشدى. همين دؤورده ايسلامى، تصووفو عكس ائتدين چوخلو سايدا علمى و بديعى اثرلر عرب دىليندن روس دىلينه ترجمه اولونموشدور. ائله تكجه بو فاكى خاطرلاماق يئر كى، الجزايرلى مؤلف الطاهر والطاهرين " ال عز " رومانى روس دىلينه ترجمه ائدىله رك آلتى ايل عرضينده يندى دفعه چاپ اولونموش و تىراژى اوچ يوز اللى ميني كئچمىشدير. ۱۹۸۷ جى ايلده " آسيا و آفريقا يازىچىلارى نين سئچىلمىش اثرلى " آدى ۱۲ جىلدلىك سرييا تاماملانمىش و هر جىلد ۵۰ مين نوسخه نى احاطه ائتمىشدير. بو رقىملر عرب ادبياتينا، شرق و ايسلام موتيورلرینه روس اوخوجوسونون بۆيوك ماراغى نين گؤستريجىسىدير.

تأسوف كى، ۹۰ جى ايللرين سونلاريندان اعتيبارن بو مارق آزالمىش، موسلمان يازارلارين اثرلى نين ترجمه سى و شرق ادبياتى نين آراشديريلماسى ساحه سينده ايشلر آشاغى سوييه يه ائتمىشدير. بونولا بئله، دئمك اولار كى، ۲۰ عصرين سونلارى، ۲۱ عصرين اوللرينده روس مدنيتى و ادبياتيندا ايسلام تفككوروته يئنى بير مارق مرحله سى باشلادى. اوسته ليك، موعاصير دؤورده بو ماراغين اساسيندا هم ده ايجتيماعى-سياسى پروسسئسلر دورور.

ده خواهىش ائديرم، منه سادجه خيرخواه بير محمد طرفدارى كيمى باخين، اوندا هر شئى ياخشى اولاجاق." بو و بونا بنزر فيكىرلرينه گؤره، سون ايللر مطبواتدا بئله بير فيكىر يئر آلمىشدير كى، گويا لئو تولستوى عؤمرونون سونلاريندا ايسلام دينينى قبول ائتمىشدير. لاكين فيكىرمىزه، بو، سئناسسىيا ياراتماق خاطرينه يايىلمىش بير خبردير. چونكى اول، تولستويون گونده ليكلرينى اوخوباركن امين اولماق مومكوندور كى، او، عوموميتله يارادان، روح، اولومدن سونراكى حياتلا باغلى چوخ دوشونموشدور. لاكين بو دوشونجه لرى بيرباشا ايسلاما باغلاماق دوزگون اولمازدى. دونيا شۆهرتلى صنعتكار ايسلام دينى و اونون پئغمبرى ايله مارقلانديغى قدر بوددايا، كونفوتسى نين فلسفه سينه ده مارق گؤسترمىش، موسلمانلارلا اولدوغو كيمى، بودديستلرله ده يازىشمىشدير. حاقىقت آختاريشيندا اولان تولستويون خريستيانلىغى ترك ائتديگى و يا ايسلامى قبول ائتديگى باره ده هئچ يئرده كونكرئت فاكى راست گلنمير. محمد طرفدارى اولماغى ايسه سونرادان يئنىلنمىش، اصل ماهيتيندن اوزاقلاشديريلمىش خريستيانلىقدان اوستون توتوموشدور. مثله يه باشقا بير يۇندن ياناشديقدان ايسه هر كسين دينى منسوبيتى آلاھلا بنده آراسيندا اولان بير مثله دير، بيزى ايشين بو طرفيندن داھا چوخ صنعتكارين يازادىجىلىغى نين ايسلاملا باغلى اولان ايستىقامتى مارقلانديرير. قئيد ائدك كى، بير نچه ايل اۇنجه توركيه ده گويا لئو تولستويون مؤلفى اولدوغو " محمد " آدى كىتاب ساتيشا چىخاريلمىشدير. حالبوكى بو اثرين مضمونونو محمد پئغمبرين (س.) حديثلىرى تشكيل ائدير. ل.تولستوى بو كىتابى ۱۹۱۰ جى ايلده اؤزونون يايين ائوينده " محمددين قرآنا داخيل اولمايان حديثلىرى " آدى آلتيندا چاپ ائتميش و باشليغين آلتيندا "توپلايان: ل.تولستوى " سؤزلىرى يازىلمىشدير. لاكين ناشيرلر، اصلينده، بو اثرين سادجه حديث توپلوسو

تورکان غیور خراسان

مختصر و مفید درباره نادر شاه و ایل بزرگ افشار

بهمن رنجبران

استرآبادی در ابتدای این باب اشاره می‌کند که جناب نادر «نه مفاخرتش به نسب است و نه مباحثش به سلطنت مکتسب، زیرا که به مدلول نص و کتاب، این دو در پیشگاه نظر بلند همتان پست‌ترین پایه سلم اعتبار

است و نازلترین مرتبه‌ای از مدارج افتخار» و سپس ادامه می‌دهد: «اما چون غرض این کتاب ضبط کلیات احوال این خدیو بی‌همال است و ذکر انساب نیز لوازم این مقال، لهذا بر سر اجمال نگاشته لوح بیان می‌شود که آن حضرت از ایل قرقلو و قرقلو اویمایی از نوع افشار و افشار از جنس ترکمان است. مسکن قدیم ایل مزبور ترکستان بوده است. در ایامی که مغولیه بر ترکستان استیلا یافتند، از ترکستان کوچ کرده، در آذربایجان توطن اختیار و بعد از ظهور خاقان

نادرشاه، از پادشاهان ترک افشار و بنیانگذار امپراتوری تورک افشار

نادرشاه افشار از پادشاهان مشهور است. وی موسس سلسله‌ی افشاریه بوده و به مدت ۱۲ سال بر ایران حکومت رانده است. حکومت نادر شاه همراه با افتخار آفرینی‌های بسیار از جمله بیرون راندن افغان‌ها از ایران که به اصفهان پایتخت صفویان مسلط شده بودند و فتوحات فراوان از جمله بحرین، خوارزم، بخارا و از همه مهمتر فتح هندوستان بود. نادر شاه ضمن دفع شورشیان افغان با ازبک‌ها و روس‌ها هم در افتاد و حافظ و گسترش دهنده‌ی تمامیت ارضی ایران بوده است.

نادرشاه از ایل ترکمانی افشار بود. مینورسکی، طایفه نادر را یکی از طوایف

صحرائشین و جزو میمنه سپاه آغوزخان دانسته است. وی می‌نویسد، طایفه افشار از بیم مغول ترکستان را ترک کرده و به آذربایجان کوچیدند. جهانگشای نادری در مقدمه، نادرشاه را «قهرمان سلسله جلیله ترکمانیه» معرفی می‌کند و در ذکر سلسله نسب نادری نیز به تبار ترکمانی وی اشاره دارد.

گیتی‌ستان، شاه اسماعیل صفوی انارالله برهانه به تقریبات کوچ کرده و در سرچشمه میاب کوپکان من محال ابیورد خراسان سکنی گزید.

روایت تاریخ عالم‌آرای نادری هم از تبار نادر موید و مقوم مآخذ نخست است. نادرشاه پس از فتح هندوستان با سلطان گورکانی هند ملاقات می‌کند و سعی دارد

شد و بعد از قتل وی و فرزندان و نوه هایش، قبیله افشار نیز قدرت خود را از دست داده و به منطقه ایلی سابق خود برگشتند و قدرت از تیره قرخلو به تیره ایرلو (ذولفقار خان افشار ایرلو و علی خان افشار ایرلو) انتقال یافت که کتاب های "گلشن مراد" و "رستم التواریخ" و "گیتی گشا" و غیره در دوره ی زندیه از آن میتوان نام برده است.

مشهد

کلات

صفی آباد

درگز

قوچان

سرولایت

فاروج

شیروان

جوین

جغتای

نیشابور

سبزوار

بجنورد

اسفراین

سلطان آباد

رامیان

کالپوش

ایل افشار قدمتی کهن داشته و ریشه در چند کشور و منطقه از جمله: ترکستان، چین، ایران، افغانستان و... دارد و از خود، سرداران و دلاوران و ظلم ستیزان زیادی را برای حفظ خاک و ناموس و دین و وطن خود به کشوری همچون ایران تحویل داده است که در این باره به صدها دلاور و سردار ملی می توان اشاره داشت که یکی از آنان که در چند قرن اخیر با فداکاریها و از جان گذشتگی ها و با همراهی اقوام ایرانی بخصوص قوم افشار

به نوعی از وی دلجویی کرده و شأن این فرمانروای شکست خورده را حفظ کند. از این رو هدف خود را از سفر به هندوستان ملاقات فرمانروای گورکانی اعلام می کند؛ زیرا افشارها و گورکانی از یک ریشه و تبار هستند: حضرت صاحبقران از راه ملاطفت و احسان درآمده، کمال عزت و احترام به عمل آورده، فرمود که: چون بندگان همایون ما از جماعت افشار بوده، افشار نیز از طایفه ترکمان است و جدوآبای ما به سلسله ترکمانی متصل... غرض از آمدن ما به این نواحی محض ملاقات بندگان عظیم الشان شما است.» درخصوص توجه ویژه نادر به ایل افشار و به ویژه طایفه قرقلو منابع وحدت نظر دارند.

زندگی نادرشاه تماماً در جنگ ها و لشکرکشی ها و فتوحات گذشته است. نادر شاه افشار از ترکان قبیله افشار یکی از قبایل ۲۴ گانه اوغوز است. در میان طوایف مختلف افشاری اعم از دویران، ایرلو، اوصانلو، آدخلو، قریخلو و... وی منسوب و برخاسته از طایفه و تیره ی قرخلو بوده است. حوزه ی زندگی و اسکان تیره قرخلو از جنوب تکاب، در انگوران و در منطقه ی ییلاقی ایل افشار واقع در انگوران بوده است.

دکتر محمد خالقی مقدم در کتاب «استان زنجان، سرزمین اقوام افشار» ص ۶۱ می نویسد: و نیز باید افزود تیره ی قرخلو افشار که نادر شاه افشار از آن تیره بوده و در قرخلو جنوب تکاب و دهستان انگوران زنجان و در منطقه ییلاقی افشار زندگی میکردند و در دوره ی شاه عباس، پدربزرگ نادر به همراه تیره قرخلو افشار و برای حفاظت نظامی قلعه های نظامی درون، دستگرد، باغواده، ینگه تپه و غیره در شمال کلات خراسان و جهت جلوگیری از تاخت و تاز ازبک ها به خاک خراسان فرستاده شده بودند تا نظیر ژاندارمری امروزی عمل کنند و سپس نادر برای بیرون راندن افغان ها و عثمان ها و روس ها از ایران از قبیله خویشاوندی افشار خود در حوزه ی قیزیل اوزن کمک گرفت و به تسخیر آسیا منجر

دیا سپورای چهارم ترکان آذربایجانی یعنی قاشقای یورد در جنوب ایران نیز ریشه افشاری دارد.

در ترکیب اتحادیه ایلات ترکی-آذربایجانی قشقای، طوائف قیرخلی (قرخلو)، جالاییرلی (جلایرلو)، کوسا احمدلی (کوسه احمدلو)، ارشلو، آرپلو (آرپالی، به اشتباه عربلو گفته می شود)، ایمیرلو، اینانلو (اینانلی، ایناللو)، قوتلو، گوندوزلو، تکه لو، و غیره افشار می باشند. افشارهای خارج آذربایجان، افشاریورد خراسان و قاشقای یورد در جنوب ایران را افشارهای نواحی الاحواز (خوزستان)، کهکیلویه، کازرون، کاشان، کرمان ... (طوائف افشار، بچاقچی، گوندوزلوه) تشکیل می دهند.

مشهد

کلات

صفی آباد

درگز

قوچان

سرولایت

فاروج

شیروان

جوین

جغتای

نیشابور

سبزوار

بجنورد

اسفراین

سلطان آباد

رامیان

کالپوش

افشارهای ایران عبارتند از: شاملو، اصانلو، قاسملو، ایناللو، آراشلو، گوندوزلو، تکشلو، کهگیلولو، قرخلو، تکه لو و ایمیرلو ...

توانست ایران را از دست فرصت طلبان داخلی و استعمارگران خارجی نجات دهد.

این سردار ملی نذرقلی فرزند امامقلی افشار « زاده شده و پرورش یافته در خاک دلاور خیز دستگرد درگز » است که با حس حمیت خواهی و وطن پرستی و رهنانیدن ناموس و خاک و وطن خود از چنگال بیگانگان و گذاردن بیشتر وقت خود در جنگ ها، بالاخره موفق می شود کشور ایران را از یوغ بیگانگان رهنده و با تایید و اصرار سرداران و بزرگان ایران در دشت مغان به پادشاهی کشور ایران برسد.

افشارها (آفشار، آوشار، آووشار، اووشار) یکی از اصلی ترین طوائف ۲۴ گانه و اولیه ترکهای اوغوز، از شاخه بوز اوخ (تیر خاکستری) و یکی از مهمترین طوائف قزلباش در دوران حکومت صفوی بوده اند. بنا به روایتهای ترکی ایشان فرزند افشار نوه اوغوزخان و پسر اولدوز خان می باشند. کلمه افشار به معانی جمع کننده، هماهنگ، چابک، مباشر، کاردان، مطیع، کمک کننده، و یا کسی که شکار را دوست دارد و در آن ماهر است و ... می باشد.

در ایران کمتر منطقه ای را می توان یافت که در طول تاریخ افشارها در آنجا ساکن نشده باشند. در آذربایجان منطقه سکونت افشارها به طور انبوه از ناحیه ورامین - تهران - ساوجبلاغ (ساووج بلاق) شروع شده و در دو خط ساوه (ساوا)، زرنده، قم (قوم)، همدان، اسدآباد تا نزدیکی شهر کرمانشاه و نیز خط قزوین، سلطانیه، زنجان (زنگان)، سایین قالا (سایین قلعه)، تکاب، تا غرب ارومیه (اورمو) و سلماس (سالماس) ادامه پیدا می کند .

عمده ترکان ساکن در استانهای آذربایجانی همدان، آذربایجان غربی، زنجان، قزوین و تهران را ترکان افشار تبار تشکیل می دهند. علاوه بر آن اساساً سه دیاسپورای ترکان آذربایجانی (در شمال خراسان- افشار یورد، در سوریه - بوجاق افشارلاری و در افغانستان- افشارهای کابل و هرات) همه افشار تبارند، حتی بخش عمده ای از

یولدوزخان مشترک بود. رشیدالدین فضل‌الله واژه اونقون را برگرفته از کلمه « انیق » ترکی و به معنای مبارک نوشته است .

اونقون ایل افشار «طوشنجیل» نامیده می‌شد که یک پرنده شکاری بود. افشارها طوشنجیل را مقدس و مبارک می‌شمردند و شکار و آزار این پرنده را منع کرده بودند و گوشتش را هم نمی‌خوردند. هر یک از تیره‌های آغوز مجاز بودند که به هنگام «طوی» (جشن، بخصوص جشن عروسی) و پختن غذا فقط اندام معینی از گوشت حیوان را به کار برند و بخورند. اندام گوشت تعیین شده برای افشار و ۳ تیره دیگر فرزندان یولدوزخان «صاغ اوباحه» بود که کاربرد و خوردن آن برای قبیله‌های دیگر قوم آغوز حرام شمرده می‌شد.

پایان

مشهد

کلات

صفی آباد

درگز

قوچان

سرولایت

فاروج

شیروان

جوین

جغتای

نیشابور

سبزوار

بجنورد

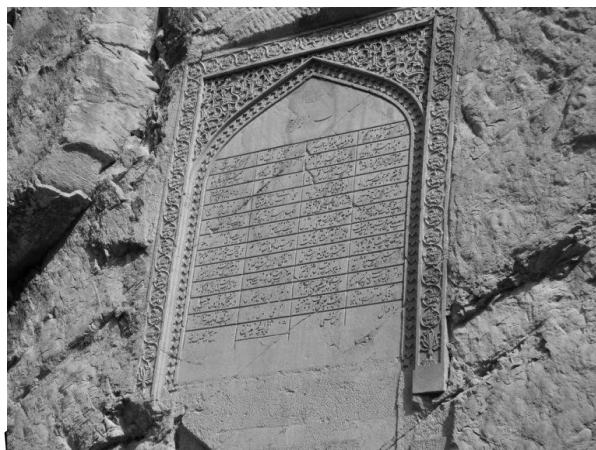
اسفراین

سلطان آباد

رامیان

کالپوش

<http://t.me/turkanxorasan>

ن طایفه ها از قبیله های گوندوزلو و کؤپکلو و افشارهایی که از آسیای میانه آمده اند، تشکیل یافته است.

تیره‌های مستقل ایل افشار پورممشالو، پیرمادلو، آقاجانلو، ولی‌پور، قرایی، میرحسینی، فارسی‌مدان، میرجانی، قره‌قویونلو، قره‌گزلو، حمزه‌خانی، برآوردی، عمویی، غنچه، صادقی، رایینی، شهبسوری، جامع‌بزرگی، مرادی، ساوند، خبری...

از طوایف قدیمی ایل افشار که در نواحی درگز و کلات اسکان گزیده‌اند، طوایف:

قرخلو، استاجلو، سرورلو، پاپالو، کوسه احمدلو، چاپشلو، قاسملو، گندزلو، ابرلو، اجرلو، قراباشلو، اینانلو، بکشلو و الیلو میباشند که در استان خراسان به ویژه در محدوده شهرستان درگز زندگی می‌کنند.

این ایل (افشار) در تمام ایران پراکنده اند ولی عمده ترین ، خالص ترین و نژاده ترین آنان در شمال استان خراسان زندگی می‌کنند.

نشان دودمانی و طایفگی افشار

هر یک از ۲۴ تیره قوم آغوز از جمله افشارها، تمغا، یا نشان مخصوصی برای خود داشتند که « فرمانها، خزاین، گله و رمه»هایشان را بدان نشانه گذاری می‌کردند و به اینگونه از یکدیگر متمایز می‌شدند .

ایل افشار یک اونقون یا جانور مقدس نیز داشت. این اونقون میان افشارها و ۳ تیره دیگر از فرزندان

اویکو - ÖYKÜ - حکایه

وطن دن - وطنه (۲)

VƏTƏNDƏN – VƏTƏNƏ

MƏNZƏR NİYARLI

اونلارین فیندیقبورون باجیلاری "کیتابلاری
نین مؤلیفیدیر. مؤلیفین " تار " ، " تهلوکه
سوووشدو " ، " قیزیل قوال " ، " تنها دورنا
قاتاری " اثرلری تئلئویزییا و رادیونون ادبی
وئرلیشلرینده صحنه لشدیریلیمیشدیر. اثرلری
روس، اوکراین، اینگیلیس، اۆزبک، فارس
دیللرینه ترجمه اولونوب، ۳۰-دان چوخ
پوبلیسیست مقاله لری دؤورو مطبوعاتدا چاپ
اولونوب .

" قیزیل قوال " پیئسی رادیونون قیزیل
فوندونا داخل ائدیلب.

عایله لیدیر، حیات یولداشی عاکیف حسینلی
تنقیدچی-پروفسوردو، ۳ اؤولادی، ۳ نوه سی
وار.

آنام: - ددنین بئله ایشلری چوخ اولوب. سایماغان
قورتاران دؤیول. سونرا گولومسه ییر: - کیمی کی، بالا،
سؤیوندورورسن ها، ثواب ییبه سی اولورسان،- دئیردی.
بولود عمیم ده دوزلو، مزه لی احوالاتلار دانیشاردی.
آتام عمیم دانیشاندا سوساردی و اونا دیقتله قولاق
آساردی. عمیم حس ائرددیک کی، دانیشماقلا باشینی
قاتیر، چونکی آروادی لئیلانین، بالاجا قیزی سکینه نین
خیففتینی ائرددی. عمیم باکیدا بیزیمله یاشاسا دا آیدا،
ایکی آیدا بیر دفعه پتخورا - اونلاری گؤرمه یه
گئردی.

بابامین اوللر اکین یئری اولوب. نه یه گؤرسه تورپاغی
الیندن چیخیب. نه یاخشی کی، آنام دئمیشکن، مال-
قارامیز، قویون-قوزولاریمیز واردی. بونلار دا اولمادی
کندده یاشاماغا دیمزدی.

آنمین سئوینمگی نین بیر سببی ده واردی. او دا
کئچن جومه آخشامی پتخورلو تومگوز فرروخون بولود
عمیمله، آتاملا تورپاق سؤودلشمه سییدی. تومگوز فرروخ

منظر نیارلی ۱۹۷۶-جی ایله آدو-نون (ایندیکی
بدو (باکی دولت اونیورستتی)) " فیلولوگیا "
فاکولته سیننی بیتیریب. ۱۹۷۵-جی ایلدن ۱۹۹۸-
جی ایله قدر AMEA-نین " علم " نشریاتیندا
کوررئکتور، رئاکتور وظیفه سینده چالیشیب.

حال حاضریدا نیظامی آدینا ادبیات
اینستیتوتونون بؤیوک علمی ایشچیسیدیر.

او، " همین آخشام " ، " یاریمچیق مآذونیت " ،
" قیزیل قوال " ، " قارا اؤریک " ، " سئچیلیمیش
اثرلری " ، " قوربته آپاران قاتار " (روس
دیلیلنده)، " اوغوز گؤزللمه سی " ، " ایکیزلر و

دئدیگی مبلعدن آز اولدو. گۆز لرینی پولدان چکمه یهن کیشی نارازجاسینا باشینی یئلله دی. آینابنده ایپلردن تاوانا پرچیم ائدیلمیش یویروینده قارداشیمی یاتیزدیران آنامین بیر قولاغی ایچریده کی لرین صؤحبیتینده ایدی.
تومگۆز فرروخ دئییردی: - یوخ، عمی اوغلو، دئییه سن، بیزیم دانیشیغیمیز باش توتما دی. سیز ساغ، من سلامت، دئییب آیاغا قالمق ایسته دی. آنام نه فیکیرلشدیسه یویروکدن الینی چکیب تله سیک ائیوانا کئچدی، من ده اونون آردینجا. آنام باشینا باغلادیغی شالی نین آلتیندان قولاغینداکی قیرخ دویمه سیرغاسینی، بونونداکی آرپا بویونباغیسینی، میرواری قاشلی اوزویونو چیخاردیب تزه دن یاشماقلانیب اوتاغا گیردی. اوزونو عمیمه توتوب، - آغاقارداش، - دئدی، - اگر فرروخ قارداش پولون آزلیغیندان نارازیلیق ائدیرسه بو قیزیلارلی دا گۆتورسون.
آنمین بو آرپا بویونباغیسیندان خوشوم گلیردی. بالاجا قارداشیمی آنام امیزدیرنده الینی آنمین بونونا اوزادیب بویونباغینی اویناداردی. حتی بیر دفعه دارتیب قیرمیشدی دا.

تومگۆز فرروخ آنمین سوفره یه قویدوغو قیزیلارلی گۆرنده ائله بیل گۆز لری بؤیودو.
- آی باجی، اولاری بری ائله گۆرک. نئینک، - دئدی، - من راضی.

عمیمله آتام کاغیدسیز، سندسیز تورپاغی فرروخدان آلدیلار. او واختلار آلقی-ساتقی بئله می اولوردو، یوخسا عمیمله آتامین سادلؤلؤلگو، اینسانلارا اولان اینامی ایدی می؟ داشینماز املاکی، تورپاق ساحه سینی سندسیز می آلیردیلار؟ من آلتدان-آلتدان فرروخا باخیردیم. پتخورد اوزون ایللر قونشوموز اولان بو کیشی نین گۆزونون ایچینی گۆرمک ایسته ییردیم. او گئندنن سونرا آتام یاخینلاشیب قولاغینا پیچیلدادیم.
- دده، او عمی پیس آدامدی.

آتام تعجوبله اوزومه باخدی و نارازجاسینا:

عمیمله تصادوفن قیز قالاسی نین یانیندا راستلاشیب. سالاملئیکومدن سونرا پتخوردکی اکین یئرینی ساتماق ایسته دیگینی بیلدیریب. عمیم ده بئله قرارا گلیب کی، او تورپاغی آلسین. اونا گۆره ده کیشینی ائوه دعوت ائتدی. آخشاموستو عمیم تومگۆز فرروخو ائوه گتیردی.
آتام تومگۆز فرروخلا گۆروشوب، حال-احوال توتدوقدان سونرا اونو یوخاری باشدا عمیمین یانیندا اوتوزدوردو. کیشی نین اوزونون قارالیغی قارا چوخاسیندان سئچیلمیردی. دانیشاندا خیردا، توم گۆز لرینی تئز-تئز قیرپیردی. هاوا قارالیدیغیندان آنام نؤیوتو قورتارمیش لامپایا نؤیوت تۆکوب یاندیردی، شوشه سینی اوستونه سالدی. سونرا یئردجه کیلیمین اوسته اؤز الیهله سیریدیغی دۆشکجه لرین اوستونده بارداش قوروب اوتورانلارین یاخینلیغینا قویدو. لامپانین ایشیغیندا تومگۆز فرروخون توم گۆز لری نین تئز-تئز قیرپیدیغینی گۆروردوم. آنام شام یئمگی نین تداروکونو گۆرمه یه باشلادی. آرخاسینجا ایمکله یه-ایمکله یه گزن قارداشیمی منه وئریب تندیره یاپدیغی چۆرگی الیهله بیر نئچه یئره بۆله رک مجمگییه ییغیدیغی سوغانین، گۆی- گۆیرتی نین یانینا قویدو و گتیریب سوفره یه دوزدو.
سونرا رقدن ائوده کی آداملارین سایه قدر کاسا چیخاریب یاخالادی. آنام همین گون پارچا بوزباشی بی شیرمیشدی. هامی نین پایینی چکدی: - نوش اولسون، - دئییب منی آینابنده چاغیردی. آناملا من قوناغا گۆره یئمگیمیزی آینابنده یئدیک.

او گونو تومگۆز فرروخ بیزیم ائوده چۆرک کس دی. چای ایچیلندن سونرا بولود عمیمله آتام تورپاق سؤودلشمه سینه باشلادی. بولود عمیم جیبیندن پول کیسه سینی چیخاردیب پولونون هامیسینی اورتایا قویاندا آتام دا ائوین دیوارینا پرچیم ائدیلمیش تاخچایا یاخینلاش دی، چوخدان آنمین ایصراریلا ییغیدیغی پوللاری گۆتوروب سایدی. عمیمده کی پوللارین میقداری ایله تاخچاداکی پولون میقدارینی بیر یئره توپلاسالار دا تومگۆز فرروخون

– نيه ائله دئيرسن، بالا؟ – سوروشدو، – اوزوندن بۇيوكلر باره ده پيس سۇز دئمزلر.
– من دوز دئيرم ده.

عميم منيم سۇزلىمه قهقهه چكىب گولدو..
– دوز سۇزه نه دئيه سن. حليمه بالاميز، دئيه سن، كيشىنى بيزدن ياخشى تانيير، – دئدى، – ياديندادى، احمد، فروخ يئنيئتمه اوغلان ايدى. اونون-بونون قاپسىندان تويوق-جوجه اوغورلاياردى. – عميم آتاما فروخون تويوق اوغروسو اولدوغونو يادينا سالدى. گولوشدولر.

جنوبا كۆچمگيميزه لاپ آز قاليب. آتام منى ائويميزين ياخينليغينداكى مکتبه قويوموشدو. آرتيق حرفلرين هاميسىنى اؤيرنميشم. موعليمم آرىق، سيسقا بير قاديندير. عصبيدير. تئز-تئز بيزى آجىلايير. ارينى، دئيلىنه گۆره، قومار اوسته اۆلدورموشدولر. بير دفعه آنامى چارشابدا گۆردوبو اوچون منى اوشاقلارين يانيندا پرت ائتدى: – آنانا دئ، او چارشابى باشيندان آتسين. جاوان قاديندى. قوجا اولسايدى فيكىر وئرمزديم، – دئدى.

موعليممين سۇزلىرىنى گليب آناما چاتديرديم. آنام الينى يئللە ييب باشينى بولادى. مکتبمىزدن آيرىلماق ايستميرديم. آنجاق ندنسه كنديميزه گئتمگيميزه ده سئوينيرم. هاميدان چوخ سئودىگيم بيبىم ملگى، زينيت ننه مى، اميرلىمى، آنا طرفدن اولان قوهوملاريميزى گۆره جكديم. هم ده ائويميزين لاپ ياخينليغيندان چاي آخير. او چايين سسى اوچون دارىخيرديم. چايين قيراغينا بيبىمين قوجاغيندا گئتمگيم، گول-چيچك درديگيم گون ده ياديمدايدى.

نه واخت ايدى كى، گونلىرىنى سايان آنام ملك بيبىمه جئھيزليك حدييه لرى، قوهوملارا آلديغى پاي-پوشلارى بير-بير صانديقدان چىخاريب خورجونلارا،

حصير زنبيللره يئرلشديريردى. آخشام اوستو بيبىخانيم ننه قاپيميزين آغزىندا گۆرۈندو. هعميميز تنها ياشايان بيبىخانيم ننه يه اؤيرشميشديك. بير گون گۆرمه يهنده دارىخيرديق. بيبىخانيم ننه: – هر واختينيز خئير، – دئيىب ايچرى گيردى. – ائله نامازىمى قىلىپ چىخديم ائودن، گۆروم، قومرو نئنيير، نه تهردى؟

آنام بيبىخانيم ننه يه " خوشگلدين " دئيه رك كيليمين اوستونه دۆشكجه آتيب يئر گۆستردى: – سن آلا، – دئدى، – قورو يئرده اوتورما، يومشاق يئره كئچ. – بيبىخانيم ننه آنامين دئديكى يئرده بارداش قوروب اوتوردو. بيردن آرواد آنامين يير-يىغيش ائتديگىنى گۆروب دوروخدو. سونرا آغلامسينا-آغلامسينا: – سن، آى قيزيم، لاپ گئرچكله دين كى ... بو نه يير-يىغيشدى؟ او دفعه منه دئينده كى، گئديريك، ائله بيلديم ظارافات ائله ييرسن. دوغرودان گئديرسوز؟
آنام: – هه گئديريك، آى خالا، – دئدى، – آله قويسا، آنجاق سنون ده، قونشولارين دا خيففتىنى ائليه جگم. داي نئيله مك اولار. ائليم، اوبام اوردادى.

بيبيخانيم ننه وائسيندى: – بىي، آى قومرو، سنسيز بيز نئينيحييك. اوزوموز، گۆزوموز اؤيرشيب سنه. درديميزه، شريميزه، ماغيل، قاليردين. اؤلولريميزه قرآن اوخويوردون.

بيبيخانيم ننه نين آردىنجا آناملا ياشيد اولان سليمه خالا يلا بيزيم كوچه دن ايكي تين آشاغيدا – گۆي قاپىلى ائوده ياشايان، اريندن نه اوچونسه بوشانميش وجىخانيم خالا گلدى. او دا بيزه تئز-تئز گه لردى. ساچى نين تاغىنى اورتادان آييار، هر ايكي قولاغى نين قاباغينا بيرچگىنى بوروب ياپيشديراردى. بيرچگى اونون آغاچاق اوزونه ياراشيق وئردى. عاغىللى، قارا گۆزلىرىنده بير سرتلىك حؤكم سوروردو. غريبه دير كى، بو دول گلى نين عميمى گۆرۈندە اوزونون سرتلىگى بيردن-بيره ارييردى. آلتدان-آلتدان گولومسه ييب دالانلارين آرخاسيلا آياقلارى دولاشا-دولاشا كئچيب گۆرونون

سليمه، - دئدى، - بو سۆزو دىلپنه گتيرميسن، بير ده گتيرمه. آغاقارداش ائشيدىب حيرصلنر. آيىبدى قاينىمدان. - سليمه خالا اوغونوب گئتدى: - آى باجى، سن دئيه سن، فيل قولاغيندا ياتميسان ائى. سنون آغاقارداشووون بو بيرچكلى، آغ مايا چوخدان عاغلىنى باشيندان چىخاريب. او دفعه قوشا قالا قاپيسى نين آغزىندا اوز-اوزه گليبلرميش. وصى خانيم تيكيش فابريكىندن قايدىرميش. باشى، اوزو آجىق. دئيىلنه گۆره اوردا ساواد دا اؤيره ديرلر. هه، گۆر نولوب. قالانين، هه ده ائله او قوشا قاپى نين يانيندا ايكيىسى ده آياق ساخلايىب. بو اونا نه دئيىبسه، او دا بونا نسه جاواب وئريب. اوز-اوزه دوروب دانىشيبلارمىش. والللاه، ائله دوز دئيىللميش. پىچ-پىچ نوكلالايىن ائوينى يىخدى.

آنامين رنگى آغارميشدى: - آى باجى، - دئدى، - آغاقارداشين آروادى دا وار، اوشاغى دا. آروادى نين دا آدى لئىلادى. لئىلا يازىق نه گون گۆروب كى... ار بوردا، اؤزو ده اوردا. آناسى دا قالىب اونون اوميدينه. قاينانام دا لئىلانين كنددن چىخماغىنى ايستمير. شوروييه گتسه، دئير، بولود كنده قايتماز. ايستميرم، دئير، اوغلانلاريم پرن-پرن دوشسونلر. هاميسىنى يىغاچاغام باشىما، دئير، بولودا گوجوم چاتمير. والللاه، آغاقارداشين بوردا وظيفه سى، ايشى، گوجو، حۇرمتى وار. گئديب پتخوردا نئىليه جك. بيز ده بير-ايكى گونه چىخىب گئديريك. آغاقارداش بوردا قالاچاق. - آنام كۆكسونو اؤتوردو: - سيزه، باجى، بير شاد خبر ده وئريم. قونشوموز فرروخ كيشيدن اكين يئرى آلميشىق. او قدر سؤيونورم كى، آى بىيىخانيم خالا، سليمه باجى، روزوموزو دا آلاله يئتيردى. اوردا دولانىشىغىمىز دا يولونا دوشر. وطن آدمى چكىر. ننمين ده، قاينانامين دا گۆزلرى يىغىلار يوللاردان.

بىيىخانيم ننه قاباغينداكى چايىنى نعلبكى يه تۆكوب: - الله سنى ده، بالالارىنى دا دامنده قويماسين، آى بالا. او تورپاغين خئيرين گۆرسوز.

يئرده دايناردى. آنام وصى خانىمدان سۆز دوشنده دئيردى كى، وصى خانىمين واليدئىنلرى شاماخى زلزله سينده هلاك اولوبلار. وصى خانيم بير اوتاقلى ائوده كيچىك قارداشيلا ياشايردى. گۆرونور، سليمه خالا دئمىشكن، بيزيم كۆچمك خبرىنى وصى خانيم خالا چانديرمىشديلار. ايچرى گيرىب چاشقين-چاشقين آناما باخدى. سادلؤوه آنام نه بيليردى كى اونون قلوبينه نه توغيان ائدير. قونشو قادينلارين صۇحبتىندن معلوم اولدو كى، سن دئمه، اونون اوزونده كى تلاشين، چاشقينليغين سببى بيردن عميمين ده بيزيمله گئتمك قورخوسو ايدى. اصلينده بولود عميم ده نووروز بايرامىنى پتخوردا كئچيرمك ايسته ييردى. عميم بير-ايكى گون قالىب آرواد-اوشاغىنى گۆتوروب قايداجاقدى. آنجاق ندنسه ايشدن بوراخماديلار. هاراسا ايشله علاقه دار گئتمه لييدى.

وصى خانيم چوخ اوتورمادى. شكربورا بيشيره جكدى. آنامدان هيلي دؤيمك اوچون هوكدسته نى آليب گئتدى. بلكه ده بو هوكدسته بهانه ايدى. بيلمك ايسته ييردى كى، بولود عميم ده هميشه ليك كۆچور كنده، يوخسا بوردا قالاچاق.

سليمه خالا وصى خانيم گئنددن سونرا: - آى قومرو، - دئدى، - ائشيتديگيمه گۆره بونون گۆزو سنين قاينيندادى؟ گۆرمورسن اؤزونه يئر تاپمير. قورخور قاينين دا قوشولوب سيزينله هميشه ليك گئده.

آنام ماتديم-ماتديم سليمه خالا باخدى.

- نه دئيرسن، آى باجى؟ نولوب كى، بئله دانىشيرسان؟

- نولاجاق؟ گۆرمورسن قاينين ائوه گلن واخت بيتيب قالير پنجره نين قاباغيندا.

- كيم گلنده؟ آغاقارداش؟

- هرى... به سنون خبرين يوخدو؟

يادىمدادير، بو سۆزدن سونرا آنام يئرئندجه قورويوب قالدى. بير خئىلى دينمز-سؤيله مز داينايىب: - سن آلاله،

ایل تورپاغینی اکدییر، اونون محصولو ایله دولاناردی. عمیم ده شوروییه گلیب گئندلردن آروادینا پول، عرضاق، پال-پالتار آلیب گؤندرردی.

بیر دفعه عمیمین آناملایلا خالا باره ده صؤحبیتینی ائشیتدیم.

— قومرو، باجی، بیر-ایکی گونه سیزی یولا سالاجام. ساغ-سالامات گئده سینیز. چاتان کیمی لئیلانین آغزینی آرا، باخ، گؤر گلکمک ایسته ییرسه آنامی، هم ده قاینانامی یولا گتیرمک منیم بوینوما. احمد خبر گؤندرر منه گلیب آپارارام.

آنمین اوزو گولدو: — نییه ایسته مز، آغاقارداش، ایستمگینه ایستیر ائی، آنجاق... آنام فیکره گئتدی، — بیلیمیرم آناسیندان کئچرمی. آناسی دا کی، بیکه خالا دئییرمیش، من ائویمی، ائشیکیمی، اکین یئریمی آتیپ هئچ یئر گئتمه یجم. من او کافیرلرین ایچینده قالا بیلرم. تک، مادار قیزیمی دا گؤزومدن او یانا بوراخان دؤیولم. آلاسه ائلمه میش یوللار باغلانسا نولار. قالارام الی اوزانالی. بو گون، صاباح اؤلوب ائلسم ده، کیم گؤزومو باغلاياجاغ، کیم اوستومده آغلاياجاغ.

آنمین بو سؤزلریندن سونرا عمیم سوسدو، هئچ بیر سؤز دئمه ییب فیکره گئتدی.

نم ان کیچیک اوغلو — صمد عمیمله قالیردی. آنمین دئدیگینه گؤره نم عمیمین آروادی بادام خالایلا دیل تاپا بیلمیردی. آجیدیل، تاماهکارلیغی ایله آد چیخاران بادام خالا یئرلی-یئرسیز اؤز هیککه سینی یئریدیر، ائوه تئز-تئز داعوا سالیر، آیلارلا گاه عمیمی، گاه دا ننه می دانیشدیرمیردی.

یولا دوشدویموز گونون آخشامی قونشولاریمیز بیزیمله ویدالاشماغا گلдіلر.

بییخانیم ننه گؤز یاشلارینی ساخلایا بیلمه ییب هؤنکوردو. سونرا الینده بوکوب ساخلادیغی قیراغی

هر شئيله ماراقلانان سلیمه خالا گؤزلیرنی قییب بیج-بیج سوروشدو:

— بس، آی قومرو باجی، بیر شئی سوروشوم سنن. بولود قارداش اوشاق دؤیول کی، آناسی نین سؤزویله اوتوروب-دورسون. اؤزو ایستسیدی نئچه ایلدی بوردادیر، گتیردی ده کولفتین.

آنم آغاقارداشینى — عمیمی تمیزه چیخارماق اوچون تزه دن توتارلی سؤز تاپدی.

— سببی چوخدو، باجی. ائله بیر سببی ده لئیلانین دده سیندن تورپاغی قالیب، اونو یییه سیز قویا بیلیمگیدی. او بیرى سببی ده...قارداشی، باجیسی یوخدو کی، آناسینا یییه دورانی اولسون. اونو تک، کیمسه سیز قویوب نه تهر گل سین؟

سلیمه خالا باشینی بولادی: — نه دئییم، واللله، آلاسه بیلن یاخشیدی، تکی آخیری یاخشی اولسون.

سلیمه خالا ائوینه گئندن سونرا بییخانیم ننه آناما تسکینلیک وئردی: — آی قیزیم، — دئدی، — سن آلاسه بئله شئیلری اوریووه سالما. سلیمه دی ده، هره یه بیر وئدره باغلاماغی وار. آلاسه قویسا بایرامدان سونرا بولود کولفتینی گتیرر یانینا، سؤز-صؤحبت ده کسیر.

— آله آغزیندان ائشیتسین، آی خالا. لئیلایا یاخشی گلیندی. هله ایندییه کیمی بیزیم بیر دفعه ده سؤزوموز چپ گلمه ییب. او بیرى قاینیمین آروادی هارا، بو هارا. بادامی دئییرم ائی، صمدین آروادینی.

دئییه سن، عمیم ایکی اود آراسیندا قالمیشدی. بیلیمردی لئیلانی گتیرسین یانینا، یوخسا باخیشلاریلا، حرکتلریله سئوگیسینی بیان ائدن بو دول قادیلا — وصی خانیملا ائولنسان. لئیلانی گتیره بيله جکدیمی؟ نم نه دئییه جکدی کی. بیر-ایکی گون آتیلب دوشه جکدی، سورا دا ساکیتلشه جکدی. اونسوز دا لئیلایا نمگیلنن بیر یئرده یاشامیردی. ائوین تک قیزی اولدوغو اوچون آتا ائوینده قالیردی. گونموزد ایشچی توتوب هر

آواند اولاجاقمی؟ نسه اوچونده ده قرآنداکی سۆزلر اورگینجه اولمامیشدی. تسبیحینه ال آتمیشدی، ایستیخاره ائتمیشدی، اورگینده نیت توتوموشدو، یئنه ده بیر شئی آیینمامیشدی.

آنام ناراحتلیلیغینی ایچینده گیزلده رک:
- الله آغزیندان ائشیتسین، آی فاطما باجی، - دئدی،
- آلاها شوکور هله کی، یوللار آچیقادی. او قدر گلیب
گئده جگیک کی.

بییخانیم ننه نین ائله بیل عئینی آچیلدی.
- سن او ایکی بالوون جانی، همیشه لیک گئتمیون.
باخ قیزیم، بیز ده آلاهیون کؤمگیله، قیسمت اولسا،
مشهد زبارتینه گئتسک گلیب سنی تاپاجاغیق.

- نه یاخشی، - آنام سئویندی. - گؤزوم اوسته یثریویز
وار. قاینانام دا قوناق ایسته یندی. اؤزووز گؤرموسوز
کی، ایپک کیمی آرواددی.

همین آخشام یاخینلاریمیزلا ویدالاشدیق، قوهومدان دا
یاخین بیلدیگیمیز قونشولارلا گؤروشوب حالالاشدیق.

صوبح تئزدن بولود عمیم انزه لیگه گئدن گمیله بیزی
جنوبی آذربایجانا یولا سالدی. بیزیمله ویدالاشاندا، بالاجا
ایسمایلی قوجاغینا آلیب سینه سینه سیخاندا عمیمین
اوزونه کدر چؤکمودو. گؤزلرینی دنیزین گونئی
طرفیندن چکمه دن خئیلی بئلجه دایاندی. آتام عمیمین
بیکیفله دیگینی، گؤزلرینده کی غوصه نی گؤروب:

- واخت تاپسان سن ده گل، - دئدی، - ملگین ده
تویونو گؤرردین، هم ده خئیر-دوعاسین دا وئردین.

- قیسمت اولسا. - عمیم غوصه لی - غوصه لی
دیللندی: - گؤروم ده، - دئدی. - آلا ده او بیرجه
باجیمیزی خوشبخت ائلسین. بیلیمیرم، گله بیله جگم.

سکینمچون ده بورنومون اوجو گؤینه ییر. آنجاق چتین
گلم. منی، دئییه سن، ایشله علاقه دار آران رایونلارین
بیرینه گؤندرمک ایسته ییرلر.

- نه یه گؤره؟ - آتام ماراقلاندی

بوتالی، نوخودو کلاغایینی آناما وئردی: - بونو سنه، بالا،
یادیگار وئیریم. هر اؤرتنده منی یادینا سالارسان.

وصی خانیم دا گلمیشدی آناملا حالالاشماغا. عمیمین
بیزیمله گئتمه دیگینی بیلدیگی اوچون اوزو گولوردو.
آنامسا آغلا ییردی. ایندی ده قونشولار اوچون
داریخااغینا گؤره کؤورلمیشدی. اوشاق اولسام دا درک
ائدیردیم کی، آنام اورکدن آغلا ییر. قونشولاریمیز آنامین
خاطرینی ایسته دیکلری کیمی، آنام دا اونلاری ائلجه
ایسته ییردی. کیمین بیر شئییه احتیاجی اولوردوسا
آنامین اوستونه گه لردیلر. آنام خئیردن-شردن قالماز،
بیر-بیرلری ایله یولا گئتمه یهنلری باریشدیرار،
دردلیرین دردینه قالاردی.

پنجره سی بیزیم دالانا باخان فاطما خالا بایرام اوچون
بیشیردیگی شورقوغالدان چیت توربایا ییغیب قولتوغوندا
قاپیدا گؤروندو. ایچری کئچیب سالاملاشامان اولجه
گتیردیگی شورقوغاللاری اورتایا قویدوغوموز
خورجونلارین بیرى نین ایچریسینه باسدی: - بولاری،
قومرو، یولدا یئیرسوز. یولونوز اوزاقدی، باجی. آلا ده
ایشیووزو آواند ائلسین. - دئدی.

آنام تزه دن دولوخسوندو: - آی فاطما، منی نییه
خجالتلی ائله ییرسن؟ ناحاق اوشاقلارین بوغازیندان
کسیب او قدر شئی گتیرمیسن. گؤرمه دین، بیم،
هامیسیندان بیشیرمیشم. پایین چوخ اولسون.

- سن الله ائله دئمه. نوشیجانلیغان یئون. سونرا
کوسکونجه سین: نه دئییم، وطن چکیر. - دئدی -
دئمیریک کی، بکی سینچون یاددیر. آ تۆبه. ائله بورا دا
وطنیدی. آنجاق ائل-اوبان اوردادیر. ندنسه آداما
دوغولدوغو یئر شیرین گلور. الله هئج کسی پئشمان
ائلمه سین. بیزی ده اونون ایچینده.

- آمین! - آنام بیکیف-بیکیف فیکیره گئتدی.

آنامی بو کؤچمک مثله سینه گؤره، سئوینسه ده، دئییه
سن، نیگارانچیلیق عودوردو. کئچن آخشام نامازا اوتوراندا
ایکی-اوچ دفعه قرآن آچمیشدی کی، گؤرسون ایشلری

- آران رایونوندا زاوودلارین بیرینه، دئییه سن، دیرئکتور گۆندریلر منی.
- خیرلی اولسون. - بو زامان گمی یولا
دوشمک ایشاره سینی وئردی. عمیم
قارداشیمین اوزوندن اؤپوب آتاما اوزاتدی.
عمیمله بیر داها قوجاقلاشیب گمییه
میندیک.

بیز انزه لیگه چاتاندا گونورتانی
کئچمیشدی. آتام فایتونچولارین بیریه
دانیشیب یوکوموزو فایتونا ییغدی و بیز
کله-کۆتور یوللا اردیبله یولا دوشدوک. باکیدا یازین
گلیشیه هاوالار ایستیلشسه ده، بورالار هله سویوق ایدی.
آنام قارداشیم سویوق اولماسین دئییه اونو یون ادیالا
بوروموشدو. منی ده مؤحکم گئیندیرمیشدی. یوللاردا
دایانا-دایانا بیر گوندن چوخ یول گئتدیک. بیز اردیبله
چاتاندا گئجه نین یاریسی ایدی. اردیبلدن هله پتخورا
گئتمه لییدیک.

کنده چات هاچاتدا منی یوخو توتدو. آتامین چیینینه
سؤیکه نیب یاتدیغیم اوچون نه وخت پتخورا
چاتدیغیمیزی بیلمه دیم. اوندا آیلدیم کی، سس-
کودیدو. آروادلارین سسییدی. آنام، بییم، نئم سئوینجدن
آغلا-آغلا یا بیر-بیریلرینه سارماشاراق گۆروشوب
اؤپوشوردولر.

من تامام آیللیب بییمین اوستونه آتیلدیم. بییم منی
سینه سینه سیخیب اؤپدو. -حلیمه یه قوربان اولوم.
حلیم بییمینی گۆرمه یه گلیب.

- من سنینچون داریخیردیم، آی بیبی، - دئییب
بییمین بوینونا ساریلدیم.

- من ده حلیم، من ده.

هامیلا گۆروشدن سونرا شئی-شویریمیزی ننمین
اؤینه داشیدیلار. نئم بیزیم گلیشیمیز موناسیبتیه

حاضیرلیق گۆرموش، دوزلو کوتوم بالیقا، خورمالی،
کیشمیشلی سودلو پلوو بیشرمیشدی.

چای-چۆرک ییغیشیلاندان سونرا هامیمیزین جانی
قیزدی. زینیت نئم آنامی اوستونه یورغان آتیلیمیش
ایستی کورسونون قیراغیندا اوتوزدوروب خئیلی اونو
سورغو-سوالا توتدو. عمیمی، عمیمین ایشینی، قونوم-
قونشونو سوروشدو. قیش سون گونلرینی یاشادیغی
اوچون ائوی ایسیدن کوروسونو هله کی، سؤندورمه
میشدیلر. کورسو ائوین اورتاسیندایدی. ائوین اورتاسی
دایروی قازیلاردی. اودونو اولان اودون، کۆمورو اولان
کۆمور، اولمایانی دا کرمه دن، تزکدن همین قازدیقلاری
یئر تۆکوب یاندرار، ائوی ایسیدردیلر. همین کورسونون
اوستونه یانمایان کرپچلر دوزلردی کی، اوستونه
سالینان یورغان یانماسین. عایله نین عوضولری او
کورسونون باشینا ییغیشار، آياقلارینی کورسونون آلتینا
اوزادیب ایسینردیلر. اردیبلین بو ایلکی قیشی دا سرت
اولدوغونا گۆره ائولری قیزدیرماق اوچون خئیلی یاناجاق
ایشله نیردی.

من ده آياغیمی کورسونون آلتینا اوزادیب، یورغانی
دیزلیمین اوستونه چکه رک بؤیوکلرین صؤحتلرینه
قولاق آسیردیم. بیزیم تومگۆز فرروخدان اکین یئرینی
آلدیغیمیزی آنامدان ائشیدن نئم ندنسه توتولدو. ننمین،

اڭلىسىن، يارييانلاردان اولاسان، آي باجى. - سونرا انام باشقا باغلامايا ال آتدى: - بو دا ايپك كۆينكىدى، گئيرسن، قريپديشين ذكريبه شالى سنه ايندى بايراملىق گله جك ها، اوندا اؤرتسن باشينا.

بييمين سئوينجىدن گۆزلىرى ياشاردى. قالخىب انامى قوجاقلادى. ايكيىسى ده بير-بيرلىرى نين اوزوندىن اؤپدو:

- اورگى نين بؤيوكلوگونه قوربان اولوم، آي گلينباجى. بادام خالا هيكله لى-هيكله لى سؤز آتماغىندان قالامادى: - قىزا،- دئدى، - اؤز قارداشوون قازانجىندان آلىنىپ دا. نه اؤزوو ديدىب تۆكئسن.

ملك بييم اوتانا-اوتانا كورسونون ساغ طرفينده اوتوروب صمد عميمله صؤحبت ائله ين آتاما باخدى: - گلين باجيم دا ساغ اولسون، قارداشيم دا. آلايه لعلمين قازانجىنى بول اڭلىسين.

انام بادام خالانىن تيكانلى سؤزلىرىنه فيكىر وئرمه دن ياشيل و كول رنگينه چالان گولمخمر پارچادان ايكي دست آيىرىپ: - بيرى لئىلا باجى نين، بيرى ده، بادام، سنيندى،- دئدى. تيكديريب ملگين خينا ياخديسيندا گئيرسوز. لئىلا باجىيا دا خبر گؤندريك سحر گه لر. آغاقداش اونا بير-ايكى پارا شئى، پول گؤندريپ.

انام نئممه قارا، قىراقلىرى بوتالى كلاغايى، قارا يون پارچادان تومانلىق و بايرلىق، خييره-شره گئتمك اوچون باشماق آلميشدى. نئم اناما ديل - آغيز ائله دى. باشماغىنى آياغىنا كئچيرىپ. - لاپ ائله آياغىمين اؤلچوسونده دير كى، آردى وار....

دئيه سن، تومگؤز فرروخدان گؤزو سو ايچميردى. كيشى كندده ياخشى آد چىخارماميشدى. هم ده طاماحكار ايدى. نئم: - تورپاغى باها قىيمته ساتيب. هم ده، بالا، گؤزو قالاجاق او تورپاقدا، - دئدى. - انام ماتديم-ماتديم نئم باخدى. كورسونون قىراغىندا تزجه اؤزونه يئر ائله ين آتام گولومسه دى.

- پولونا ميننت، تورپاغى بولود قاغاما اؤزو تكليف ائله ييب. اوندان حالالىغىنى دا آلميشيق.

- آي اوغول، - نئم كؤكسونو اؤتوردو: - او، بيم حالاللىق باشا دوشندى؟ اوندان كيم خئير گؤروب كى، - سونرا نندسه سؤزونو ديشيدى: - الله خيير وئرسين. پئشمانچىلىق اولماسين.

- آمين! - نئمىن خيير دوعاسىندان سونرا باشقا صؤحبتته كئچدىلر.

بييمين بؤيرونه سيخىلىپ يوخولو-يوخولو صؤحبتلره قولاق آسيرديم. كورسونون ساغ طرفينده صمد عميمله بادام خالا اوتورموشدو. اوشاق عاغلىملا حس ائديردىم كى، بادام اميدوستوم بيزيم كنده كؤچمگىمىزدن نارازيدىر. حيرصلى-حيرصلى اناما باخير، چادراسى نين آلتىندان اؤز-اؤزونه دئيىنيردى. انام بالاجا قارداشىما چاي ايچيزديره-ايچيزديره نئممه صؤحبت ائديردى. قاشقاباغى يئرن گئدن بادام خالا سن دئممه، نئممه ساواشيبميش آيرى ياشاماغىن اوستونده. ايندى بادام خالانى بيزيم پتخورا قايدىب گلمگىمىز اونو لاپ ديلخور ائتميشدى. ديلخورلوغون دا سببى اوچ اوتاقدان بيرىنى، نئمىن اوللر آتامىن تويو اولاندا بيزه وئرميش اولدوغو اوتاغى بوشالتماسى ايدى.

انام قالخىب گتيردىگى هديه لرى، شيرنياتلارى اورتايا قويدو. بييمچون آلىنان جهيزلىگى - چينى قابلارى، نيكللى قاشىقلارى، ايپك يورغان اوزلىرىنى، ال-اوز دسمالارىنى، قتوه لرى، ال ايله ايشلنن تيكمه لرى بير-بير چىخارىپ: - ملك، - دئدى، - بولار سنين جهيزلىگىندى. گئندده آپارارسان. آلايه خوشبخت

یادی از زینب پاشا، شیر زن دلاور آذربایجان

مجید رضازاد عموزین‌الدینی

جستارهایی از آغاز روند جنبش زنان آذربایجان در نهضت

مشروطه / سیروس برادران شکوهی

“ده باشی زینب”، “زینب پاشا”، در محله قدیمی “عمو زین‌الدین*” تبریز و در یک خانواده روستایی به دنیا آمده است. پدرش شیخ سلیمان از افراد فقیر محله عمو زین‌الدین محسوب می‌گردید.^(۲) از زندگانی زینب پاشا در دوره کودکی و جوانی و از خانواده وی منابع، اطلاعات زیادی به دست نمی‌دهند، ولی آنچه مسلم است این نکته می‌باشد که “زینب پاشا” در رنج و عذاب و محنت و سختی روزگار گذرانیده و این چنین بوده است که صاحب اراده قوی و آهنین گشته است. دکتر سیروس برادران شکوهی (استاد تاریخ دانشگاه تبریز) در مورد کودکی وی به نکته جالبی اشاره کرده و می‌نویسد: زینب پاشا “... در کودکی در مکتب‌خانه محل درس خواند و به دلیل ماجراجویی و حساس بودن از دیگر همسالانش متمایز افتاد”^(۳) با استناد به نوشته مذکور باید اذعان نمود که زینب پاشا از زنان باسواد و متفکر زمانه خود نیز محسوب می‌گردید، که این مسئله خود می‌تواند در بررسی علل قیام وی بر علیه استبداد و نابرابری در آن دوره مؤثر باشد.

در نشریه “آذربایجان” در مورد زینب پاشا آمده است: وی نمونه‌ای از زنان رشید و معروف تبریز می‌باشد که مانند بیشتر شخصیت‌های تاریخی آذربایجان راه به کتابها نیافته و فراموش شده است. زندگی و مبارزات این زن شجاع درهاله‌ای از ابهام فرو رفته، ولی به علت اهمیت قیامش، نام وی زنده و خودش نیز مشهور می‌باشد.^(۴) زینب پاشا پیش‌تاز بیداری زن قرن‌ها ستم‌دیده ایرانی است، وی در دوره ناصرالدین شاه قاجار، مهر سکوت تاریخ را از لب برمی‌دارد و “برای اولین بار در تاریخ ایران با چهل نفر از شیر زنان تبریز علیه ستم پیشگان و به موازات آن علیه نابرابری‌های جنسی که نظام فئودالی و دیدگاه‌های سنتی بر زنان تحمیل کرده

در طول تاریخ و در میان مردم ترک تبار آذربایجان “زن” همواره منزلت اجتماعی مهم و جایگاه بلندی داشته است، تا جایی که در این سرزمین زنان همپای مردان در کارهای مهم اجتماعی و سیاسی شرکت داشته و در مواقعی به جایگاه شایسته‌ای نیز دست یافته‌اند.^(۱) “زینب پاشا”، نمونه‌ای شاخص از این زنان آذربایجان است که در مقطعی از تاریخ معاصر ایران نقش قابل تأمل و ارزشمندی را در قبال جامعه خود ایفا نموده است. زینب‌پاشا معروف به “بی بی شاه زینب”، “زینب باجی”،

آخیردا هیچ زاد اولماسا لاپ اوددا یاندرماق گرهک
آذوقه‌نی ییغمیش قویان دیناری دینار اوستونه...”

ترجمه فارسی اشعار به شرح زیر است:

زینب پاشا چوبی به مشتی، روی کرده بر بازارها

گویا که رو کرده عدو بر اردوی تاتارها

چادر بسته بر کمر، بالا زده دستارها

رخ زیر دستارش نهان هم زیور و گوشوارها

تنظیم کرده نقشه‌اش هم راه و رسم کارها

فرمان یورش داده بر یاران، سوی غدارها

ملت به حق خویشتن باید همی‌آگه شود

باید بفهمد همچنین تکلیف خود انباردار

آخر نفهمیدش اگر، باید بسوزانی به نار

انباشته بر روی هم آذوقه و دینارها...

(بنگرید: ناهیدی آذر، ۱۳۶۰، صص ۵۲-۵۱)

زینب پاشا در جریان نهضت تنباکو

زینب پاشا سردسته زنان شرکت کننده در نهضت
تحریم تنباکو در شهر تبریز است. “نخستین حضور او در
چشم‌انداز تاریخ در جریان قیام و تحریم تنباکو است.
تبریز به دنبال انتشار اعلان شرکت رژی از اوایل محرم
۱۳۰۹ (قمری) به جوش و خروش در آمد و در اندک
مدتی “متجاوز از بیست هزار نفر مسلح” شدند چنانکه
سرانجام دربار قاجاری به متوقف شدن عملیات شرکت
رژی در این شهر فرمان داد و در نتیجه طغیان رو به
توسعه، در اواسط صفر همان سال فروکش کرد. به
احتمال قوی زینب هم در همین دوره یک و نیم ماهه
بوده که به قیامی که موجبات نگرانی جدی ناصرالدین
شاه و رجال درباری را در تهران و تبریز فراهم آورده بود،
پیوسته است.^۹ مؤلف کتاب “قیام آذربایجان در انقلاب
مشروطیت ایران” به نقل از شاهدان آن واقعه می‌نویسد:

بود، به جنگ مسلحانه و پارتیزانی دست می‌زدند و همه را
در برابر دلاوری‌های شگفت انگیز خود به حیرت وا
می‌دارد.^۵ در فصلنامه “گنجینه اسناد” در مورد زینب
پاشا آمده است: “چنین بر می‌آید که وی زنان را
برمی‌انگیخت تا با نابرابری‌های اجتماعی و ستم چند
لایه‌ای که بر زن وارد می‌شد، به پیکار برخیزند.”^۶ این
زن بالیافت تبریزی، چنان رشادتی از خود نشان داده بود
که در حق وی ترانه‌ها و شعرها سروده شد و در طی این
سالیان، این سروده‌ها، زبان به زبان در میان مردم گشته
و امروزه به دست ما رسیده است. محترکان و
گرانفروشان تبریز نیز ضربه‌های سختی از زینب پاشا
متحمل شده‌اند. هنوز هم که هنوز است کهنسالان
تبریزی هر زنی را که ابراز رشادتی کند، در تعریف‌اش
می‌گویند: “زنی است مثل زینب پاشا” و هر وقت با
محترک آزمندی مواجه شوند و از عهده‌اش بر نیایند با
حسرت می‌گویند: “فقط زینب پاشا از پس شما نامردان
برمی‌آید.”^۷ آری او زنی بود که طعم تلخ گرسنگی را
چشیده و آگاه به ستم زمانه و به فکر سیر نمودن
گرسنگان و بی چیزان و دشمن سرسخت محترکان و
انبارداران شکمبار و “مشوق زنان علیه نابرابری‌ها و بی
عدالتی‌های زمان بود.” (۸) در یکی از اشعاری که خلق در
باره زینب و قهرمانی‌های وی سروده است، چنین آمده
است:

زینب پاشا الهه زویا اوز قویدی بازار اوستونه

گویا کی دشمن اوز قویوب اوردوی تاتار اوستونه

چادر شبین باغلوب بئله هم چیرمیوب قوللارینی

یاشماقیده دوتموش یوزینی، هم ساللان پوللارینی

تنظیم ائدیپ نوز نقشه‌سین، هم گیتدیگی یوللارینی

فرمان وئریب یولداش لارین اویناتدی اغیار اوستونه....

زینب پاشا الهه زویا اوز قویدی بازار اوستونه

بو ملتین هر حقینی اولدیقجا قاندرماق گرهک

آنباردارین تکلیفینی چوخ یاخشی آندیرماق گرهک

به طوریکه شنیده‌ام شهرت زینب پاشا از واقعه رژی توتون به بعد بوده است. موقعی که ناصرالدین شاه امتیاز توتون را به انگلیسی‌ها داده بود در آذربایجان مردم از اجرای این امتیاز مانع شده بودند در آن ایام مرحوم حاج میرزا جواد مجتهد معروف و روحانی سیاسی که نفوذ فوق‌العاده داشته مریدان خود را به بازار اعزام و مردم را دعوت کرده بودند که دکان خود را ببندند و مردم هم اطاعت کرده بودند. پس از چند روز دولتیان مردم را مرعوب نموده و عرصه را به آنان تنگ نموده بودند در چنین روزگاری یک مرتبه عده‌ای زنان مسلح و با چادر نماز که گوشه‌های آن را به کمر بسته بودند در بازار ظاهر شده دست به اسلحه برده و بازار را مجدداً بستند. پس از این واقعه هر وقتی که ظلم و ستم حکومت جابر از حد می‌گذشته دسته زن‌ها به سرپرستی زینب پاشا خروج کرده و قانون فساد را ویران نموده و پس از آن از نظرها پنهان می‌شدند و کسی هم به هویت آنان پی نمی‌برد.^{۱۰}

بحران نان در تبریز و قیام زینب پاشا

“یکی از گرفتاری‌های زمان خودکامگی، انبارداری بوده که همیشه دیه دارانی گندم و جو را نفروختندی تا نان کمیاب و گران شدی و آن گاه به بهای بیشتر فروختندی. این کار، در سالهای پیش از مشروطه در آذربایجان رواج بسیار یافته بود”^{۱۱} در تبریز نیز زینب پاشا و یارانش در چنین مواقعی در کار کشف انبارهای غلات مالکان و گشودن آنها و تقسیم گندم و جو احتکار شده بین خانواده‌های تنگدست فعال بوده‌اند. در این زمینه یکی از عملیات‌های مهم زینب پاشا و یارانش، مصادره انبار “میرزا عبدالرحیم قائم مقام”، پیشکار وقت آذربایجان (۱۳۱۳ ق) بوده است. توضیح اینکه در

قحطی که در اواخر دوره ناصرالدین شاه بر اثر احتکار گندم در تبریز بوجود آمد، زنان تصمیم به تظاهرات گرفتند. به گزارش “اسناد وزارت امور خارجه فرانسه”: “در حدود سه هزار زن چوب به دست، در بازارها به راه افتادند و کسبه را به بستن دکان و پیوستن به راهپیمایان مجبور کردند “حکومت قشون را خبر کرد، دستور تیراندازی داده شد “در دم پنج زن و یک سید کشته شدند “مردم در کنسولگری روس تحصن کردند... فردای همان روز تظاهرات را از سر گرفتند، این بار نیز سه زن کشته و تعدادی زخمی شدند. شعار نان تبدیل به شعار سیاسی و علیه سلطنت قاجارها شد. حکومت هراسید و بار دیگر عقب نشینی کرد.^{۱۲} شاعر گمنام “میرزا فرخ” که همزمان با این وقایع بوده، جریان فوق را در آن زمان به صورت شعر ترکی به نظم کشیده

عاقبت زینب پاشا

بنا به روایتی، آخرین حادثه قابل ذکر زندگی زینب پاشا را باید درگیری او با عساکر عثمانی در جریان مسافرتش به عتبات، که در اواخر عمرش روی داده، دانست. بعد از آن دیگر اطلاعی در باره زندگی او در دست نیست.^{۱۹} زینب باجی با عده‌ای زوار به کربلا می‌رود و در خانقین عساکر عثمانی که برای تفتیش زوار آمده بودند، سختگیری می‌کنند "زینب باجی" از این رفتار آزرده شده و دست به عصیان می‌زند و دیگران را هم به دنبال خود می‌کشاند، به عساکر حمله می‌کند و آنها ناگزیر به فرار می‌شوند و این خانم با قافله به کربلا می‌رود.^{۲۰} به نوشته اکثر منابع بعد از این واقعه از زینب پاشا دیگر خبری به دست نیامده است. به نظر می‌رسد که زینب پاشا در این آخرین سفر خود عاشقانه در حضور سالار جوانمردان، آرام گرفته و جان به جان آفرین تسلیم نموده است و پیکرش نیز هیچگاه به شهرش تبریز و زادگاهش "محلّه عمو زین‌الدین" منتقل نشده و در کربلا دفن شده است.^{۲۱} گفتنی است با توجه به برخی شواهد و تحقیقات میدانی، به نظر می‌رسد که زینب پاشا عمر طولانی داشته و لذا سفر آخر وی به کربلا گویا در اوایل دوران سلطنت احمد شاه اتفاق افتاده و وفات وی نیز در این دوره بوده است.^{۲۲} قابل ذکر است که براساس تحقیقات میدانی نگارنده این سطور، زینب پاشا متاهل بوده و شوهر وی در محلّه عمو زین‌الدین تبریز به کار کشاورزی مشغول بوده است، همچنین زینب پاشا صاحب چند فرزند نیز بوده است. یکی از فرزندان وی پسری بوده که "عزیز" نام داشته است. از "عزیز" نیز چند فرزند به یادگار مانده بود که در محلّه عمو زین‌الدین زندگی می‌کردند و سالها پیش وفات نموده‌اند. این مقاله را با مطلبی که در "دایره المعارف تشیع" در مورد این زن نامدار آذربایجانی نوشته شده به پایان می‌بریم. در این دایره‌المعارف و در ذیل "زینب پاشا"

و زینب پاشا را رهبر این جنبش و حرکت معرفی کرده است.^{۱۳}

یکی دیگر از عملیات‌های مردمی‌زینب پاشا و یارانش حمله به خانه نظام‌العلمای دیبا از رجال متنفذ دوره قاجاریه بوده است.^{۱۴} این واقعه از حوادث مهم دوره سلطنت مظفرالدین شاه در تبریز در سال ۱۳۱۶ قمری بوده است. لازم به ذکر است که مؤلف کتاب "رجال آذربایجان در عصر مشروطیت" تاراج خانه نظام‌العلماء را ناشی از تحرکات امیر نظام گروسی که برای بار دوم به پیشکاری آذربایجان منصوب شده بود، دانسته و از آن به عنوان "غارت خانه محترمین" یاد کرده و همچنین احتکار غله توسط نظام‌العلماء را نیز اتهامی از سوی امیر نظام دانسته است.^{۱۵} این در حالی است که براساس منابع آن دوره معلوم می‌گردد که اولاً: احتکار غله توسط نظام‌العلماء در آن زمان واقعیت داشته و اتهام نبوده است.^(۱۶) و از طرفی حرکات زنان تبریز به رهبری زینب پاشا بر علیه نظام‌العلماء نه فقط صرفاً به خاطر تحرکات امیر نظام و یا سایر عمال دولتی بوده، بلکه احتکار غله توسط وی در آن سالهای "بحران نان" خود می‌توانسته عامل مهمی برای عملیات زینب پاشا و یارانش بر علیه وی باشد. دکتر سیروس برادران شکوهی در این زمینه می‌نویسد: "جریان تالان خانه قائم مقام، خالوی نظام‌العلماء و نقش زینب در این واقعه هنوز از یادها نرفته بود که بار دیگر مسئله نان در تبریز مشکل‌ها آفرید و لو این بار حب و بغض دست‌اندرکاران دولتی هم بی‌دخیل نبود، اما نطفه اولیه حرکت و شورش همانا کمیابی بلکه قحطی نان بوده است"^{۱۷} و بدین‌سان بود که: "زینب باجی چادر خود را از سر برمی‌دارد و از آن علمی‌می‌سازد و پیشاپیش مردم حرکت می‌کند، خانه و انبار انباشته از گندم نظام‌العلماء را گرفته و به مردم گرسنه می‌دهد"^{۱۸}

۱۶ -بنگرید: کاساکوفسکی، ۲۵۳۵، خاطرات کلنل کاساکوفسکی، ترجمه عباسقلی جلی، انتشارات کتاب‌های سیمرغ، تهران، صص ۲۵۳-۲۵۱

۱۷ -ورای(هفته نامه- منتشره در مشکین شهر)، ۱۸ تیرماه ۱۳۸۳، شماره اول، "ویژه نامه آذربایجان شرقی"، (زینب پاشا پیشتاز بیداری زن در عصر بیدادی قاجار- مقاله دکتر سیروس برادران شکوهی)، ص ۱۲

۱۸ -جهان زن(مجله)، دوره جدید، سال اول، شماره ۳، دهم آبان ۱۳۵۸، ص ۱۳۰

۱۹ -کلک(ماهنامه)، شماره پی در پی ۱۴۱، دوره جدید شماره ۲۱، مهر و آبان ۱۳۸۲، (زینب پاشا چهره یک زن شجاع و عدالتخواه- رحیم رئیس نیا)، ص ۳۴۰

۲۰ -جهان زن(مجله)، دوره جدید، سال اول، شماره ۳، دهم آبان ۱۳۵۸، ص ۱۳۰

۲۱ -ورای(هفته نامه- منتشره در مشکین شهر)، ۱۸ تیرماه ۱۳۸۳، شماره اول، "ویژه نامه آذربایجان شرقی"، (زینب پاشا پیشتاز بیداری زن در عصر بیدادی قاجار- مقاله دکتر سیروس برادران شکوهی)، ص ۱۳۰ در روزنامه ایران در مورد زینب پاشا آمده است: "مورخان نوشته‌اند که سه هزار زن در گروه زینب پاشا حضور داشتند. کسی درست نمی‌داند عاقبت زینب پاشا چه شد. بعضی می‌گویند که اواخر عمر به کربلا رفت و درگذشت و همان جا هم دفن شد." روزنامه ایران، سال بیستم، شماره ۵۷۸۳، یکشنبه ۱۱ آبان ۱۳۹۳، (ویژه نامه ایران بانو- زینب پاشا چهره زنانه مقاومت)، ص ۱۶۰

۲۲ -احتمالا زینب پاشا در دوران جنگهای مشروطه زنده بوده، بر خلاف نظری که سالها پیش در کتاب "زینب پاشا" آورده‌ایم و نوشته‌ایم که "احتمالا زینب پاشا در این دوره زنده نبوده است" (زینب پاشا، ۱۳۸۸، پاورقی ص ۱۲۹) اما اینکه چرا منابع از حضور جدی او در دوران مشروطه گزارشی ارائه نکرده‌اند و یا اینکه وضعیت وی در این دوره (جنبش مشروطه) چه بوده، پاسخگویی به این مسائل از مطالب مهمی است که نیاز به تحقیقات و پژوهش‌های بیشتری دارد. اما تا آنجا که نگارنده این سطور بر اساس گفته‌های شفاهی اهالی محله وی دریافته است، احتمالا مسائل ناشی از "آسیب‌ها و خستگی سالهای مبارزه در دوران پیش از مشروطه" و "پیری" از جمله مسائلی بوده که باعث شده وی زیاد در متن مسائل دوره مشروطه نباشد.

۲۳ -دایره المعارف تشیع، ۱۳۷۹، زیر نظر احمد صدر حاج سید جوادی، کامران فانی، بهالالدین خرمشاهی، ج ۸، نشر سعید محبی، تهران، ص ۵۹۹* دکتر جواد مشکور در مورد محله عمو زین‌الدین می‌نویسد: "این محله را که امروز عمو زین‌الدین گویند- در وقف نامه مظفریه از عهد جهان شاه قراقویونلو: امیر زین العارفین آمده است. اکنون از محلات شمال تبریز است، از شمال به مهران رود {میدان چایی} و از جنوب به حکم آباد و از مغرب به محله جمشیدآباد یا گامیشاوان محدود است. این محله را چهار مسجد است که معروف ترین آنها مسجد موجوز(معجز) است که از میان آن کوچه پهنی می‌گذرد و اهالی وقت‌های بیکاری را غالبا در آن می‌گذرانند. نام این محله را نادر میرزا امیرزین الدین آورده است... تاریخ تبریز تا پایان قرن نهم هجری، ۱۳۵۲، سلسله انتشارات انجمن آثار ملی، تهران، ص ۱۱۲). منبع: ایشیق

آمده است: از زنان سیاستمدار و سخنور، شجاع و مبارز تبریز، پس از تعطیل بازار تبریز در نهضت تنباکو به رهبری میرزای شیرازی و بازگشایی مجدد آن توسط مأموران دولتی، زینب پاشا بسیاری از زنان تبریز را گرد آورد و با سخنرانی‌های آتشین خود آنان را وارد میدان مبارزه و مأموران دولتی را تهدید به برخورد و جنگ مسلحانه خیابانی کرد... در همین سالها به دلیل احتکار گندم از طرف مالکان، در تبریز قحطی شده بود و گرسنگی مردم را تهدید می‌کرد. به تحریک او زنان تبریز به انبارهای گندم محتکران حمله کردند و درب انبارها را گشودند و ذخایر انبارها را در اختیار نیازمندان و فقرا قرار دادند. او زنی مبارز بود که دربار قاجار را به هراس افکنده بود"^{۲۳}

منابع:

۱ -رضازاد عمو زین‌الدینی، مجید، ۱۳۸۸، "زینب پاشا"، انتشارات اختر، تبریز، صص ۴۱-۲۳ و ۵۲-۴۵

۲ -ناهد، عبدالحسین، ۱۳۶۰، زنان ایران در جنبش مشروطه، نشر احیا، تبریز، ص ۴۱۰

۳ -ورای(هفته نامه- منتشره در مشکین شهر)، ۱۸ تیرماه ۱۳۸۳، شماره اول، "ویژه نامه آذربایجان شرقی"، (زینب پاشا پیشتاز بیداری زن در عصر بیدادی قاجار- مقاله دکتر سیروس برادران شکوهی)، ص ۱۰۰

۴ -روزنامه آذربایجان، ۲۷ آذر ۱۳۲۰، شماره ۱۴، ص ۲۰

۵ -ناهدی آذر، عبدالحسین، ۱۳۸۴، سه مبارز مشروطه، انتشارات اختر تبریز، ص ۱۳۳

۶ -گنجینه اسناد(فصلنامه)، سال ۱۶، تابستان ۱۳۸۵، شماره ۶۲، سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، تهران، ص ۱۰۱

۷ -رضازاد عمو زین‌الدینی، همان، صص ۸۳-۸۲

۸ -روزنامه مهد آزادی، شنبه ۱۲ مرداد ماه ۱۳۸۱، شماره ۲۷۳۱، ص ۳

۹ -کلک(ماهنامه)، شماره پی در پی ۱۴۱، دوره جدید شماره ۲۱، مهر و آبان ۱۳۸۲، (زینب پاشا چهره یک زن شجاع و عدالتخواه- رحیم رئیس نیا)، ص ۳۳۰

۱۰ -طاهرزاده بهزاد، کریم، ۱۳۶۳، قیام آذربایجان در انقلاب مشروطیت، اقبال، تهران، ص ۸۴۰

۱۱ -کسروی، احمد، ۱۳۸۱، تاریخ مشروطه ایران، امیر کبیر، تهران، ص ۱۴۰۰

۱۲ -گزارشهای "هرگون" از تبریز، اوت ۱۸۹۵، اسناد وزارت امور خارجه فرانسه، ج ۴۲۰ به نقل از "کتاب جمعه، سال اول، ۲۳ اسفند ۱۳۵۸، صص ۵۴-۵۳"

۱۳ -رضازاد عمو زین‌الدینی، همان، صص ۹۲-۸۸

۱۴ -نظام العلما جد اعلا "فرح دیبا" آخرین همسر محمد رضا پهلوی بود.

۱۵ -مجتهدی، مهدی، ۱۳۷۷، رجال آذربایجان در عصر مشروطیت، به کوشش غلامرضا طباطبایی مجد، انتشارات زرین، تهران، ص ۲۷۰

ایکی ناغیل

شووه رن

ماحمود دالغا

چاتسین. بیر گیزلین نیگرانچیلیق اونون اوره ینده یارانمیشدی.

سارا او شوه گۆز لرین داشلارا سالدی بیر آز دینجه لن کیمین دوردو. بیر آغیر نفس چکدی. قایانین سیلدریم داشلارین گۆردو. ال لرین قوجا داغچیلار کیمین بیر نچه دفة بیلک دن آغیر ترپتدی. اؤزونو سیلدریم داشلارا چیخماغا سازلادی. بو حالدا بیر ایکی یاش اونون گۆز لریندن آخدی. بیلمه دی ندن! آتاسینین بیغلارین یادینا گلدی. گۆردو او تاقچادا قالمیش شکیل ده آتاسی اونا باخیر. ائله بیلدی آتاسی گولومسه دی. داشلارین دالیسیندان بیر چوخ یاواش سس گلدی "سارا، دورما گئت". سارا بئله دوشوندو. سارا آتاسین هئچ واخت گۆرمه میشدی. آتاسی، سارا دونیا یا گلمه میش ایتگین دوشموشدو. تانری بۆتون محاریبه لری آرادان گۆتورسون. سارا سیلدریم داشلارین دینده دورموشدو. باشین قالدیردی. گونش اونون گۆز لرین قاماشدیریردی. الین قویدو گۆز لرینین اوسته او قایانین اوجالیغنا باخدی. بیر آز دیسگینه جک ایسته دی اونون اوره یینه یول تاپسین یادینا گلدی. دونن گئجه آناسی نین داها هئچ سسی چیخمیردی. اونو سسی باتمیشدی. هردن بیر آغزیندان آخیراق قان گلیردی. قوجا قادین لار دئمیشدیلر گرک شووه رن دمله مه سین ایچسین.

سارا باشماقلارین چیخارتدی، اونلاری قویدو یول اوسته کی گونلرین اوسته. باش اؤرتوگون بئلینه باغلادی. هۆروکلرین آتدی آرخاسینا داشلاردان یوخاری گئتدی. از گئتدی، چوخ گئتدی، داها اونون اینجه قول لاریندا زور قالمامیشدی. اؤزون قایا دا بیر آرخاینلیق یئره یئتیردی و ایسته دی بیر آز دینجلسین. تزه دورموشدو کی گۆردو بیر سس گلیر، داشین دالینا باخدی اوردا بیر قارتال بالالارین قانادی آلتینا آلیب اونلاری ایستی دن قورویودو. قارتال نین گۆزو سارا یا دوشدو. دیسگیندی. دیک قالخدی. اوشاقلاری قورخولو اوزلرین آنالارینا یاپیشدیردی. سارا دئدی: "قورخمایین، منیم سیزه

یای ایدی. ایستی داش - دووارین دیبینده گیزلن میشدی. سئرچه لر نارین آخان بولاغین یانیندا سوپود آغاجین کولگه سینده قانادلارین سرب آرخاینلیقجا یوخلامیشدی.

سارا اونلاری گۆردو. چوخ یاواش آدیملارین آتدی، گیزلنمیش کیمین اونلارین یانیندا کئچدی. سئرچه لردن بیر نچه سی گۆز لرین آچیب اونو گۆردولر، سارانی تانیدیلار. یئنی دن گۆز یوموب یوخلادیلار. سارا تر ایچینده چوخ آغیر نفس چکه - چکه یول گئدیردی. اونون او اینجه آفاق لاری داغا - داشا دییب یارالانمیشدی. آفاق بارماق لاری یای باشماغین ایچیندن ائشیکه چیخمیشدی. هر دن بیر داش - قوم اونون باشماغینا دولوب اونون آفاق لارین چوخ اینجیدیردی. سارانین یئکه بارماغی قانامیشدی. اونا تیکان باتمیشدی. اما سارا بو آغریلاری دوشونموردو. آستا - آستا یول گئدیردی. قوروموش دوداق لارین هردن بیر آغزینین سوپو ایله ایسلادیردی. آغزیندا دا آز سو قالمیشدی. گۆزو قایا دا قالمیشدی آرخاسینا هئچ باخمیردی. آز یول گلیب یا چوخ یول گلیب، ایسته میردی بونلاری دوشونسون. یول گئدیردی. چوخ تله سیردی کی قایا یا چیخسین. شووه رن اولان یئرله

اۋیرندی بالالارین سارایا تاپشیردی و گئتدی. آخشام اولموشدو. یاواش یاواش گونش داغین دالیندا گیزلنیردی. ایستی بیر آز آزالمیشدی. سارا تئز تئز آیاغا قالخیب یولا باخیردی و قارتالی گۈزله بیردی. قارتالین بالالاری سارانین نیگرانچیلیغین دوشونموشدولر. اونون قیچی اوسته باشلارین قویوب اوزانمیشدی. هردن بیر قانادلارین سارانین اوزنه چکیردی. ایسته بیردی. دئسینلر نیگران اولما، بیزیم آنامیز اۋز وئردیگی سۈزدن کئچمیز. هر نئجور اولسا سنه شووه رن تاپیب گلر، گونلر کئچه، ایللره کئچه بیزیم آنامیز هئچ واخت شووه رن سیز بورایا قایتمیاجاق.

هاچاندان هاچانا قارتال قوجاغی دولو شووه رن گلدی. سارانین گۈزلری گولدو. قارتال چوخ یورولموشدو. سارا اونی قوجاغینا آلدی. ال اوزونون ترین سیلدی. بیر آز ال آیاغین اووشدوردو کی اونون یورغونلوغو بیتسین. سونرا شووه رن لری گۈتوروب قایادان آشاغی گلدی. گئجه یاریدان گئجمیشدی. ایتلر هورودولر. هامیلار آیین - شایین اۋز ائولرینده آرخاین یوخلامیشدی. سارا شووه رن لردن دمله دی. بیر آز شووه رن سویو آناسینین بوغازینا توکدو. آناسی اوسکوردو، یئردن قالخدی.

-سارا چوخداندیر سسین گلمیر، هارا گئتمیشدین؟
آناسی دئدی

سارانین بوغوش توتدو اما اۋزون زورلا ساخلادی و آغلامادی. سحر اولموشدو. خوروس لار بانالایردیلر. نئچه گون کئچمیشدی. سارا چوخ موتلو اولموشدو. یول گئندنه آیاقلاریندا اولان آغریلاری تزه تزه دوشونوردو. آناسی باخمییاندا آخسار - آخسار آددیم آتیردی. سارانین آناسی شووه رن لرین قالمیشین تمیزلیب بیر بالاجا شوشه یه توکوردو. سارانین آناسی او شووه رن لری تمیزلیینده ایچینده بیر قانلی قاناد گوردو. قارتال قانادی ایدی.

آزاریم یوخودو، من شووه رن دالیسیجا بورا گلمیشم".
آنم نوخوشدور. آغزیندان قان گلیر، سسی ده چیخمیر،
دئیرلر شووه رن یاخشی دیر.

قارتال قانادلارین قارمالیقان یانینا سالدی. بیر آددیم سارایا ساری گلدی. دئدی: "سن بیر جینقلی قیز نئجه بورا چیخا بیلیر سن؟" بوردان آشاغیا باخ، آیاغین زویوشه دوشه سن یئکه پارچان قولقلارین اولار.

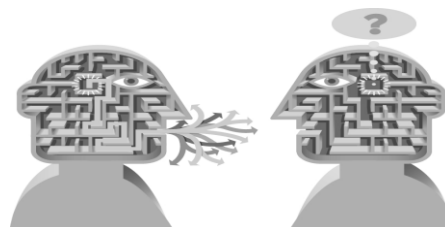
سارا بیر آه چکدی. دینمه دی. قارتالین بالالاری اونا یاخینلاشدیلر. سارا اونلاری آلدی الینه هره سینین اوزوندن بیر اۋپوش ووردو. اۋز ایچینده دئدی: "آخ ای جانیم دینجلدی." ایسته دی یولا دوشسون ایلک آددیمین آتدی. قارتال قانادلارین آچدی، اونون قاباغین آلدی و دئدی: "بوردان یوخاری قویمارام گنده سن" سن ایسته ییرسن اۋزونو اۋلدوره سن!"

سارا چوخ نیسگلی بیر گولش دوداقلاریندا یاراتدی. دئدی: "یوخ، من گرک اۋلمویوم، آناما شووه رن آپارام گرک. اونون بوغازیندان قان گلیر، آنامین او گۈزل قوشمالار اوخیان سسی داها باتیبیدیر. اوره ییم آنامین سسینه چوخ داریخیبیدیر.

قارتال قانادلارین آچیق حالدا بیر نئچه دفعه بیر بیرینه ووردو. سارادان شووه رن اوتلارین ناسیل اولدوغون

قوناق

علی حسنی

اۋز-اۋزوندن قوپوب-اۋچوب تۈكولجك، تيكه پارچاسى
بىر يانا داغىلاچاق، يا آياقلارىندان اۋزوندن ده آغىر چكى
داشلارى آسىلىب، بوتون گوجونو توپلايىب تورپاغا
باتمىش كىمى اونلارى دارتيب بىر بارماق ايرلى آپارينجا
نچە كرە او دونيايا گنديب-گلير، گلدییینه ده پشمان
اولور. قالدیغی یتردجه چابالايب، سانكى اوزون سفردن،
يا جان چكىشمسیندن هئی-گوجو توكنديیندن قان-
تر ايچينده تۈشۈيرك نفسی چيييندن گنديب گلير،
آخیری سوستاليب، ايشدن دوشموش موهرريك كىمى
خیريليتیسی-اوغولتوسو خیرپادان كسیلیب سوست
دوشور، عذابكش سیفتی دونوب كیرپیییندن داش
آسیدلیغیندان یاریومولو سول گۈزونون قویروغوندا ایری،
ایچی-چۈلو باشدانباشا حیاتلا دولو، اۋزوندن جانلی
پارلاق بىر داملا پئیدا اولوب اۋزو او داملادا اكس اولوب
شففاف شوشه كورجیكلری كىمى قوپوب یتره دوشور،
سینیپ چیلیكلنیر، بوغوق سس چیخاریر، دیکسینیپ
تلاشلا آنلاشیلماز باخیشلارینی یاد منظره لرین، بو
مقامدا بلکه ده ان چوخ نیفرت ائتدیى شیشیب
عئيجرلشمیش اۋزونون اولمايان آياقلارينين، جانلی-
جانسیز اشيالارين اوستونده گزديرير. جانسیز اشيالار اونا
جانلیلاردان داها دیری، موتحریک، جاذیبهدار، معنالی
گۈرونور، اونا ایلندیریر.

ياخینلاشاندا لاپ حئیرتلندیم. سحره یاخین دان یئری
سۈكولر-سۈكولمز سانكى دان اوزویله یوخوما ائتمیش
همین شیتنج، قولدور قییاقلی، آمانسیز آدامدی
(یوخومدان چیخیب ایندی ده حیاتیما، حَیطیمه
سوخلوب). یوخودا منه آجیق وئیرمیش كىمى یوز
حوققادان چیخیر، قوش كىمى قاناد آچیب، آتیلیب
هول-قالخمیش هوندور بىر آغاجین تپسینه قونور،
اورادان بدنینی قیسیب، آياقلارینی جوتلییب ۱۶ مرتبلی
بینانین دامینا سکیر، یارییولدا کرکینجک تک الینی-
آیاغینی، بدنینی اسدیره-اسدیره چکیسیزلیک شراییتینده
بىر مودت اورییمی قوپار-قوپارا هاوادان آسیلی قالیر،

قاپینی آچیب ایچری گیرنده چاشیب قالدیم، بىر آن
گۈزومه اینانمادیم. کیمسه باغین آیاغیندا دونقودوب
تئز-تئز او اوزه، بو اوزه باخیر، گرگین تلاش؛ هیجان
ایچینده وورنوخوردو. داها دوغروسو، وورنوخوردو،
اوشاق كىمى ایمکلییردی، یوخ، سورونوردو. آرابیر
باشینی قالدیریب، ایچیندکی عالمی اۋزونده اكس
ائتدیرن، نابلدیلیکله، خام آدام كىمى اومیدسیزلیکله
ساغینا-سولونا بویلانیر، سیسقا اللریله بوداقلاری اییب
ائله بیل اۋزونو شاخ-شولین آراسیندا کیملردنسه،
نلردنسه ناشیجاسینا گیزلتمیه چالیشیر. (باشیندان باشقا
بوتون بدن چۆلدە قالسا دا) اییلیب ناراحات-ناراحات
تورپاغی، یتره دوشوب قارالمیش پارچالانمیش چوروک
نار قزللرینی، پیشیک نجیسینین قوخویلایر، اوز-
گۈزونو تورشودوب، سیفتینی حریصلیکله اوتا-آلافا،
آغاجلارین دیبینه سپلنمیش، یتر-یتردن سینه سینه
بوز-قارا خاللار دوشموش شاخ-شوله سورتور، ائله بیل
اونلاردان آزاجیق دا اولسا گوج-تپر آلیب، جانینا جان
گلیب، اینامسیز-اینامسیز یئیندن زیندان كىمى
آغیرلاشمیش آياقلارینی آردینجا چکمییه جهد ائیدردی.
بو زامان اونسوز دا کوبود، سرت، عئيجر، گئجیه
بولاشمیش كىمى قاپقارا سیفتی ائله قورخونج، چارسیز،
الی هر یتردن اوزولموش آدام سایاغی عذابكش ایفاده
آلیردی، دئییردین دونیانین بوتون دردینی-بلاسینی
اونون بئلینه یوکلمیشدیله، بوتون ووجودو سیملییب،
تئخا یارادی، ایفلیج اولوب، بو دقیقه اوچقون كىمى

پوفه یونگوللوپو ایله هئچ بیر جاذیبهیه تابئ اولمادان اورادان منه ال ائلییر، اوشاق کیمی دیل چیخاریر، سونرا آغیر-آغیر یاخینلیقدکی تالایا - مئشه لی داغین اتیینه ائئیردی. اورادان دا او بیرینه، او بیریندن ده او بیرینه، لاپ آخیرینجی داغین آرخاسیندا بیردنبیره ارییب اوفوقلرده یوخ اولوردو، چکیلیب گئدیردی یوخو دونیامین سرحدلرینی آشاراق. آنجاق هر دفه گئدیشی گلیشیلله نتیجلنیردی، گونش کیمی دونیانین او باشیندا باتماغا، بو باشیندا دوغولماغینا سبب اولوردو.

بونو بو گون بو دونیادا اونا راست گلمیم، حَیطیمده سریلی قالماغی دا ثوبوت ائدیر، قناعتیمده یانیلمادیغیمی گؤستریردی. یئرین آغیر جاذیبهسی، گؤرونور ایندی اونو آیاغا قالخماغا، یوخومداکی پوفه یونگوللوپو ایله قیادان- قایایا، تپدن-تپیه سکمه، منه آچیق وئرمیه قویمور، آغیر دارتی آز قالا اونو چکیب یئر باتیریر، سانکی یوخومداکی ایشلکلرینین بو دونیادا لایققلی جزاسینی چکدیریردی.

یاخینلاشیب بورالاردا نئیلیدیینی سوروشاندا گؤزوم قارا-قانچیر اولموش حرکتسیز، یثکیر، لت بدیننه، شیشمانلیغیندن تیکیش یئرلریندن سؤکولوب دیزینجن آرالانمیش، سویولموش دریسینه اوخشیان، هانسی پارچادان اولدوغو بیلدینمین غئیری-عادی رنگلی، ائلیبالاق، شالواردان چوخ آرواد تومانیئا اوخشیان کؤهنه دبلی میل-میل شالوارینا، گؤدکقول پئنجینه، شالوار اینگلی، فورمالی شالوار کیمی سوزولوب گئتمیش قیریش-قیریش فیل کیمی قارت، باتاقلیق اییی وئرن قالین دریسینه ساتاشدی. ال-اوزو، سانکی توپوغوناجان یئر اودموش بالدیزلاری سییریق-سییریق، تئخا قان ایچیندیدی. ائله بیل اونو هانسی سوچونا گؤره آتین قوپروغونا باغلایب کیمسسیز چؤل-بیابان، داشلی-چینقیللی دره-تپیه او اوزه، بو اوزه غدارجاسینا او کی وار سوروموشدولر. آنجاق عذابکئش اوزو کیمی قانی دا دونموشدو، کریستاللاشمیشدی ائله بیل، آخمیردی، اؤزو ده رنگی قان رنگینده یوخ، قتران کیمی، گئجنین اؤزو

سۆزلریمی یانان آلوو شۆلسی کیمی دوز سیفینه چیرپدیم: دئی، گۆروم، او قاپینی نئجه آچمیسان، او آچارلاری جیبیمدن نئجه چیرپیشدیرمیسان، عومومیتله، هارادان گلیب بورا دوشموسن، هانسی جهنمدن واسیل اولموسان، نه ایتین آزیب بورادا، هارادان تانییرسان منیم ائویمی، حَیْط-باجامی، هانسی آناسینین امجیینی کسن سنه ایسناد وئریب، بلدچیلیک ائدیپ بورانی، منه نه وئریب، آلاممیرسان. یوخومدا بس دئیل، بو دونیادامی یاخامدان ال سکمیرسن. ائله بیلیرسن، یوخومداکی حوققلارینی بو دونیادا دا چیخارا بیلجکسن؟ خئییر، خیرجم اول اوندان، سنین شلتن ایشلمز بورادا، حؤکمرانلیغین کئچمز، بو دونیانین ایختیار-صاحبی، حؤکم وئرنی منم. - قصدن اونا آجیق وئردیم. - باخ، بو دقیقه منیم قاباغیمدا میسگین بؤجکدن باشقا بیر شئی دئیلسن، ایستسم، سنی آياغیمین آلتیندا باسیب عزمک مندن ائله ده هونر طلب ائتمیر. حیرصه نیب، اؤزومدن چیخیب، بارماغیمی یئللیدی، ایچیمده تردود ائتدیییمدن ککلیه-ککلیه پولیسله-محکمیله می حدله دیم، یادیمدا قالمايیب، اوزونه اولمازین داها نلر-نلر دئدیم... نئینیرسن، هئچ توکو ده ترپنمدی، اوزوندکی داغلاشمیش عذابکئش ایفاده آزاجیق دا اولسا دییشمدی، عکسینه سویوق، هئچ نه ایفاده ائتمین گؤزلری آچیق قالب داها دا دوندو، شوشلشدی، قوندارما، مافا گۆزه دۇندو، ائله بیل موزهلرده کی کیمی قالین، قورویوجو شوشه آرخاسیندان گۆروندو، ایبلیس کیمی قیلافلاندى. اؤزونو هر جور تهلوکدن سیغورتالاماق اوچون دایمی، اعتیبارلی، زیرئهللی قالا یاراتدی. بودامی اؤزلویونده بیر سحردير، صورتینی دییشمک اوچون ایکسیردی. یا منی قورخونون ائله دانیشدیردیغینی، اؤزومدن چیخاریب شئشلدیردییینی، بولبول کیمی اؤتدوردیونو، اصلینده میسگین بؤجکدن ده ماغمین اولدوغومو بیلدیییندن، اؤزونو او شکله سالیب، نیفرتینی او شکیلده عیان ائلدی منه. سۆزلریمی ائله عئینینه

اورانی گۆروردو. داش کیریپکلر داش آغیرلیغیلا اؤزو- اؤزونو قاپادیغی آندا هارادانسا گلن، یا کیریپکلرین آغیر دمیر قاپی لایلاری کیمی سانکی قفیل مئتال جینگیلیتسییله اؤرتولمسیندن یارانان قورخونج، سیرلی، غئیری-عادى شاققیلیتی سسیندن دیکسینیب جلد گۆزومو اوندان چکدیم، قوشا آچارلا باغلادیغیم ائویمین قاپیسینا ساری دارتیلدیم. ماراقلیدی، قاپیم تایباتای آچیغیدی. ائواندان آشاغی، آرتیرمایلا یان اوتاغین باریسینین آراسیندا، سییریق-سییریق یاتیخمیش یئنی تورپاق ایزلری، ازیلمیش، سویو چیخمیش اؤلوشگمیش اوت سییرینتیسى یاپیشیب قالمیشدی. الیمی جیبیمه آپارندا لاپ حئیرتلندیم. آچارلار جیبیمدیدی. دئملی، اونودوب قاپینین اوسوتونده قویمامیشدیم. اوندا بس، قاپینی او، نیله آچمیشدی، باغلی پنجردنمی گیرمیشدی، تاواندانمی دوشموشدو، عومومیتله بو سحرکارین- جادوگرین ایشلکلریدی می بوتون بونلار، گۆرمزه-بیلّمزه آچارلاری جیبیمدنمی چیرپیشدیرمیش، یا سحر می اوخوموش، آچارلار اؤزومو جیبیمدن چیخمیش، قاپیا دوشوب اونو آچمیش، یئنیدن گلیب جیبیم می گیرمیشدی. یوخسا قاپیم نییه آچیقیدی، آخی یا منی قارا باسیردی. نه قاپیم آچیقدی، نه قارشیمدا او دونیادانمی، یوخودانمی پئیدا اولموش اجایب بیر مخلوق واردی. بوتون بونلار یوخوسوزلوغون، یورغونلوغون شکیللندیریدی اؤزونه خاص صحنه لشدیردیگی اجایب واقئلردی. گۆر، نئجه ده میسیب دوروب، گئرچکلیکدن قوپوب گلن سسین تسوورومو آلت-اوست ائدیپ منی درهال گۆزومله گۆردیوم، الیمله توخوندوغوم ازلكی حیاتیما قیتاردی. اوزونه ائله میسگین، عذابکئش ایفاده وئریب، دئییرسن، بوتون بونلاردان اشهدیبیللاه خبر-تری یوخدور، اوشاق کیمی پاک، گوناھسیزدی، ایمام اولادیدی، دونیادا اوندان ساف، باکیره مخلوق یوخدو. ایکى اللى قاباجاسینا چیینیندن توتوب برک-برک سیلکلدیم، آغزیم کۆپوکله-کۆپوکله، قیزغین-عصبی

عالمی ترک ائدجییمدن خوفلانیرام. سینمده دۇبونلار اورک یوخ، داشدی، داش پارچاسیدی. بو جهتدن اونونلا ائله فرقلمیرم، عکسینه بو بیزی آیران، اکس قوولرله چئویرن گوج یوخ، عومومی اوخشار، قوهوم جهتلیریمیز، بیزی یاخینلاشدیران، هاراداسا دوغمالاشدیران عامیللر اولمالیدی. دی گل، بیر-بیریمیزه دوشمن کسيلمیمیزین ده طلبی بودو؛ عئینی، یا اوخشار کئیفییتلریمیز، بیزی بیر-بیریمیزدن ایتلین، آرالایان قووه. داشین بئله دۇیونمسی، یئریندن اویناماسی یئرالتی تکان کیمی هئچ ده خوش اولاجاقدان خبر وئرمیر، منیم گلجکده نینسه باشیما چاتلاياجاغینا اونوانلانیب. باخ بو دقیقه او کیمدیس، نچیدیس، هاردان گلیمشیدیس، یئردنمی چیمیشدی، گۇیدنمی ائتمیشدی، یا حاقیقتن یوخومدانمی پئیدا اولموشدو، منی دینلمک، ائشیتک، آنلاماق حالیندا دئییلدی. پوفه کیمی هاوادا قالان، قایادان-قایایا سکیب منه آجیق وئرن، نجه دئیرلر، دیندن-ایماندان چیخاران شیتنج دوستوم، گۇرونور، گوجلو جاذیبه مکانینا ائندده پوفه بدن آغیر چکی آلیب داش کیمی یئرله ائله دیمیشدی سوموکلری خینجیم-خینجیم اولموشدو. دئدییم کیمی عذابکئش اوزو تک جانیندا قانی دا دونموشدو، بلکه اوزو ائله دونموش قانینین گۇستریجیسییدی ترپنمز، حرکتسيز ایلغیملانمیردی، قوروموش چای یاتاغی کیمی نه واختکی آخینینسا آب-هاواسینی ایزی، علامتینی اؤزوندە یاشادیردی، آنجاق چوخدان قوروموشدو. دیینجن قورولوغون اودو-آلوویلا قورولوردو. بیزیم یاشاماغیمیز اوچون حسابلانمیش هاوا سیخلیغی اونون اوچون حددیندن آرتیق یوکسک، یا حدسيز آشاغییدی. من ده کاللیغیمدان هر شئی خوف، شوبهه، وسوسيله باخیر، بیر سؤزله نه قویوب، نه آختایردیم.

بوتون بونلار باخمایاراق آجاق دا اولسا، رحیم گلییدی اونا. هر حالدا اینسانیدی، منی کیمی اونا دا بیر آنا دوغوموشدو. داش اورییم ازکی منشاینه قاییدی

آلمیردی، داها دوغروسو، سؤزلریم بو قالاقدان ایچری گیرمیردی، دانقیلیتیلار بو زیرئله دیب آياغینین آلتینا دوشوردو. یوخسا داش-قایا دا اولسا، سؤزوم اونو سیندیرمالییدی. آنجاق دئدییم کیمی، بو سؤزلر نینکی اونا تاثیر ائلمیردی، ائله بیل بو سؤزلر اونا دئییلیردی. آغزیمدان چیخچاخدا ضربله او زیرئله قالايا دیمیش کیمی شکلی-معناسینی، خبرینی-موبتداسینی دییشیب، قولو-قابیرغاسی قیریلیب شیل-کوت اولموش، تانینماز حالا دوشموش شکیلده اؤز اونوانیما یؤنلیردی، اؤزومه آید اولوردو، اؤزومه دئییلیردی، ائله بیل او سؤزلر. اؤزوم اؤزومه بو دقیقه یومروقلاسام، داش-قایایا چیرپیب قولمو-قابیرغامی سیندیرسام، اؤزوم اؤزومه قانلی دوشمن کیمی قصد ائتمم ذرهجه حئیرتلنمزدیم. عکسینه بو قالیبییت منی هاراداسا سئویندیریردی.

دیلمی بیلیردی، بدبخت اوغلو ایشارمی قانمیردی، دوغروندانمی بورا یوخومدان دوشموشدو، یوخو ساکینیدی، بو دونیایا، دونیاداکیلار بلد اولمادیغیندان بایاق دئدییم کیمی شلتسی ایشلمیردی بورادا. چونکی نینکی گوجو، بدن، قولاغی یئر اوزو، یئر اوزوندکی سس دالгалاری اوچون کؤکلنمیشدی. اونلاری ائشیتک، معناسینی دویوب درک ائتمک، آنلاماق قابیلییتیندن مرحومدو. بئله بیر قانونون مؤوجودلوغونو عاغلینا بئله گتیرمیردی.

بیر ده منه ائله گلیردی، من چوخ دارقورساقلیق ائدیرم، سون واختلار چوخ غدارلاشمیشام، ازایل اولموشام، بونو دؤنه-دؤنه اؤز ایچیمده سینامیشام، ان آغیر اینسان فاجیسی ده آرتیق توکومو ترپتمیر، اوز-گؤزومو قیریشدیرمیر سون واختلار. ائله بیل من ده اونون کیمی اؤزومه اؤزومدن مودافییه قالاسی قوروموشام، همین یوخو عالمی نین ساکینینه چئوریلیمکدیم، هانسی گؤرونمز قوونین ایلیسه اورا اوچون حاضیرلانیرام، اورا دارتیلیرام، بونو آییق اول-اولا چوخ واخت یوخو عالمینده یاشاماغیم دا سوپوت ائدیر، منی قورخودور، گئج-تئز گئچک

هر يثردە، هر آددىمدا بىزىم خىانتىمىزىن، سپىدىمىز زهرىن، قوردوغوموز تلىن قوربانىنا چئوريلير. من قاتىل تامىنى، سىز بىر-بىرىنىز اوچون دە قاتىلسىنىز، دىلىمە وورمارام. آدم نە قدر كوت اولو بو عادى منطقى دويوب آنلامايا.

آنجا ذره جه سىنىخمامىشدى. ائله بىل هاوايلا دولانىردى ظاليم اوغلو، يا من چىخاندان سونرا اونا قئىبدن يئر اوزونده اولمايان، اؤز دونياسىنا خاص مېن جور خصوصى نفىس، دادلى نعمتلر ائىردى. آرىقلاماقدانسا گوندن-گونه رنگى آچىلىپ اته-قانا دولوردو، يا بدنى اؤزو اؤزو اوچون اؤز طلباتىنا اويغون خصوصى، نادير تاملار ايفراض ائدirdى. آنجا ياخشى اولموردو. ياخشى اولموردو دئىندە، گۆرونور، بدنى ماددىلىيى، چكىسىيله يئر جاذبه سىنه تايى اولدوغوندان، يثردە دە اؤز قانونلارايلا ياشايان شوورونا، ايرادسىنه ناخلف چىخىب اونسوز سربست ياشادىغىندان اؤزونه دە آغير يوك اولان بدنى، ال-آياغى سؤزونه باخمير، اونلار حۇكمو كئچمير، آياغا قالخا، حركت ائدە بىلمير، قان-تر اىچىندە ظولملە نئجه سوروتديب گتيرمىشدىمىسە ائلجە ياخانيب يثرىندە قاليردى. بالاتى كىمى آجىيب، شىشىب، قىچقىرىب هر يانا يايىلمىش، آز قالا اوتاغىن يارىسىنى توتمودى. اليم دىندە چىغىرتىسى عالمى باشىنا گۆتوروردو دئىه قورخومدان آلتىنا دۇشكەن-زاددان دا سالا بىلمىردىم. ائله قورو پالازىن اوستونده دۇشلى قالمىشدى. منى قورخودان اويويدو، بىر-يىكى گون دە كئچسە بئله او شىشىب بايرا چىخاجاق. بو دار ماجالدا اونو دا دوشونوردوم، بوردا بوتون عاليملر اكسىوما كىمى قبول ائتدىيى جاذبه قاننو اؤزونو دوغرولتمور. چونكى او يوخودا قوش يونگوللوو ايله قايدان قايا ائله سكىردىسە، بئله چىخىردى يوخوون جاذبه تاثيرى يثرىنكىند قات-قات آزدىر. بئله اولدوقدا او يوخودا شىشمكدن، يايىلماقدانسا نىيە بو دونيادا ائله شىشىب يايىلير. سانكى بدنيله بوتون دونيا يايىلمك، دونيانى توتماق، دونيا دۇنوب، اونو اؤزوندە ايتيرمك اىستىير. بئله چىخىر، يا بو قانون دوز دئىل، يا بو قانونو تنزىملين، اونا تاثير ائدن، ايرادسىنه قارشى چىخان بىزە معلوم اولمايان ياناشى-پارالل آيرى گىزلى بىر قوووه-قانون دا مؤوجوددو. گونلر

اينسانى دۇيونتوسويلە حىسىمى، دويغومو جىلالايبىب منى اينسانلاشديردى. بىر تهر قان-تر اىچىندە اونو سورويوب اوتاغا سالديم. يوخ، سومويو قيرىلمايمىشدى، آنجا بدنى ات كىمىدى. ائله بىل سومويو يوخويودو، تىخا ات پارچاسيىدى، ال دين كىمى قويروق تك تىترير، اسير، دنيز كىمى ايلغىملانير، اؤز شكلىنه دوشونجه نە قدر واخت كئچىردى. داها دوغروسو هئچ بىر شكله-فورمايا دوشمىيب، آنبان ديشير، هله دە ائندىيى عالمين قانونلارايلا ياشادىغىندان يئر اؤلچوسونو هئچ جور قبول ائدە بىلمير، اونا اويوشمور، دايم حالدان-حالا كئچىردى. اؤزو دە دريسى ايرىنج شكىلدە، ايبلىس كىمى ياپىشقانلى اولدوغوندان سوروندويو يثردە عئىنيله ايبلىس كىمى ايز قويوردو، هارا ترپنسە اورا مؤهرونو ووروردو، مؤهور كىمى اؤزونون عكسى قاليردى. گرک اولاندا كىمسە-نسە، هانسى ناملوم قووولرسە، يئر اوزونه خاص اولمايان بو ايزە دوشوب، اونو آختاريپ تاپسين.

سويودوجودا بويات پيتى واردى. قىزدىرىب قاباغىنا قوياندا بو دفة اوزوندىكى دونوق دامارلار گوجلە حيس ائدىلجك درجە ائله بىل تىترىب حركتە گلدى. سىفتىنى، الينى، بدننى ائله بىل جانلاندىردى. آلتىنداكى قىرىشلار بىر-بىرىنى قوويوب، اوزونه-گۆزونه يايىلدى. اوز-گۆزونو تورشودوب قويدوغوم قابى چىيىنيله عصبى-عصبى گئرى ايتلدى. گۆرونور بو دونيانين بوتون قانونلارى كىمى عادى تاملارى، يئمك ايبى دە اونو قىچىقلانديرير، آغ اؤفكسىنى آغزينا گتيرير، هر شئى اونون عكسىنه ايشلييردى. اوچ گون قاباغىنا نە قويدومسا بئله عىنادا دوشدويوندنى، تهرى چكمدييندىنى اوز-گۆزونو اينىندكى پالتار قىرىشديرىب كىمى عصبى-عصبى گئرى ايتلدى. بىر پارا سىچان-سىچوولون ايشى دوزليپ، اونون يثرىنە كئف ائلدى. بو سخاوتينه جاواب اولاراق داها اونا توخونوب ناراحات ائتمدى. ائله بىل بو حركتيله منە عيبرت درسى دە وئرمك اىستدى. ينى بىز، بو دونيانين اينسانلارى هر يثردە آزادلىقدان، دئموكراتىيادان دم ووروروق. او جانلىلار دا بىزىم كىمى آزاد ياشاماق، عؤمور سورمك، نسلينى آرتىرماق اىستىير. آنجا

موداخيله اندممدیی ائله ائثر K یلییدی، دئییردین بو دقیقه اوچوب یوخومداکی کیمی گۆیلرین انگینلیکلرینه گۆزدن ایتجک. دوغرودان دا بئله اولدو. بیر آن کئچمیش اوچوب گۆیلرین انگینلیکلرینده بلکه هانسیسا اوزاق بورجون آرخاسیندا گۆزدن ایتدی، ائله بیل اوندان قوپموشدو، ارییب ایشیغا چئوریلیب یئیندن اونا قاریشیدی. آنجاق سۆز کیمی هاوادا یایلمیش سسی همیشلیک گۆزومون اؤنونده قالدی.

گۆزوم آچیق اولسا دا حیسس ائدیردیم هله ده گئرچکلیکده یوخ، یوخودایم، گۆردوکلریم گئرچکلیکده یوخ، یوخودادی، گۆزوم گۆردوکلرینی یوخ، باطیلده کی نی، گۆرمدیکلرینی گۆرور، داها دوغروسو، گۆرمدیکلریم گۆردوکلریمین، یوخوم گئرچکلییین اؤزلوندی، دینج، یاناشی یاشایرلار. یا دوشدویوم حال یوخویا بنزر تامام باشقا اووقاتدا، باشقا قاتایدی. یاد آدامین قییل هیجان، تشویش ایچینده دوداقلاری اسه-اسه اییلیب قولاغیما پیچیلادیغی دا ائله بیل اولدوزلارین آرخاسیندا ارییب ایتدی او اوزاق همین سحرلی عالمین گلدیییندن قولاغیم بونو سسندن یوخ، دوداقلارینین ترپیشیندن، سانکی دئدیکلرینی هاوادا دالغاواری مورزی الیفباسی کیمی دوداقلارینا یازماغیندان حیسس ائتدیم. سانکی اؤزو ارییب، یوخ اولوب بیرجه آندا دانیشدیغی سسه، داها دوغروسو دوداغینین یازدیغی سۆزه چئوریلیمیشدی، سۆز کیمی قالمیشدی هاوادا. اؤزونون سیلوئتینه بنزر سۆز کیمی. بونو آنجاق او عالمین ساکینلری ائده بیلردی. چونکی بو سۆزلر، دوغرودان دا، منه سس شکلینده یوخ هاوادا دالغاواری سۆز گۆز شکلینده گۆرونموش، بئینیمه یازیلیمیش، حک اولونموش، بو شکیلده قاوارامیشدیم اونلاری هاوایا یایلمیش سسلی سۆزلر، ائشیتیمیشدن گۆزومله گۆرموشدوم بو سسلی سۆزلری. چونکی او یابانچی عالمین گلن یابانچی سسلری ائشیتیمیه قادیر دئییلدیم: سس بورادا اوستونه سۆز یازیلیمیش کیتابییه، آغ ورکه اوخشیایردی، سسین ایچیندیدی بو سۆزلر: «یاتما، یوخودا یاتمازلار. (دئملی گۆزوم آچیق اولسا دا، بو دونیادا اول-اولا، بو دونیانی، دونیاداکیلاری گۆروب حیس ائده-ئنده دوغرودان دا یاتیمیشام - یوخو عالمیندیمیشم. داها دوغروسو، هر ایکی عالمدمیشم، هر ایکی عالمین ساکینییمیشم، یا هر ایکی

اؤتوب کئچدیکجه بو فیکیر بئینیمدن چیخمیر، هر اؤتن گون منی داها چوخ ناراحات ائدیر، منی اونا داها چوخ باغلائیردی. چاشقینلیق، آنلاشیلمازلیق ایچینده چیرپینیر، قیریشیب آچیلیردیم. بیر گون بئینیمده بو قارا-قورا، هئچ بیر منطقه سیغمايان، عاغیلسیز فیکیرلرله یئنیجه اوتاغیما کئچیب یئریمه اوزانمیشدیم، گۆردوم کیمسه منی برک-برک دومسوکلییر. دیرناغیلا دریمی دیدیب جیرماقلایر. دوشوندوم، اونی آزاد بوراخان سیچانلار یقین اونی بوراخیب ایندی اسل دوشمنلری من اولدوغومو درک ائتدیکلری اوچون منه گیریشبلر. گۆزومو آچاندا گۆردوم اودو. بونو اونسوز دا فهمله دویموشدوم، آنجاق یئنه حیرتلمه یه بیلمدیم. بو بویدا گۆوده ییسی نجه آياغا دورموشدو؟ ال-آياغی اونا نجه تابی اولموشدو؟ عالمری گزیب دولشاراق یولوندا راست گلدییی هانسیسا سؤنمکده اولان اولدوزلاری ائثر K ییله تمین ائدیپ یئیندن یاشادان هانسیسا اؤتری، غئیری- عادى موساویر بیر قوووه اونداندامی یان کئچمیش، عالمرین آلدیغی حیات ائثر K یسیندن اونا دایمی پای دوشموشدو. بس اوتاغیم آرخادان باغلی اول-اولا هارادان ایچری گیریمیشدی؟ او بویدا گۆوده ییسی نجه ایچری گیریمیشدی؟ بالاجا اوتاغیم اونی نجه توتوردو. یوخسا بورادا دا هانسیسا منه معلوم اولمایان مجهول، غئیری-رئال قوووه، سحر اونون ایشینه یارامیش، دیوارلار لاپ ناغیللارداکی کیمی آرالانیب، او ایچری کئچندن سونرا یئنه قاپانیب، بیر چات-سوراق سییرینتیسى دا قالمايیب. یا اؤزونو کيچیلدیب، یوخ ائدیپ، ایچری گیرندن سونرا یئیندن وار اولوب توپلانیب اؤز شکلینه دوشوب، یا منی آرخایین سالماق اوچون اؤزونو شیشیردیب، پالچیق وولکانلارا اوخشار کؤکه سالییمیش. گویا دوغرولدان دا او بویدایمیش. ان آزی گۆزوم اونی اولمادیغی شکیلده او بویدا گۆرسون، تخییولوم اونی اولمادیغی شکیلده او بویدا تسوور ائتسین، تخییولومون محصولونا چئوریلسین، اونون بو لت بدنیهله هئچ یئر ترپنمیجینه اینانیم، اوندان تام آرخایینیشام. اصلینده او هئچ ده گۆزوم گۆردویو شکیلده، الیم توخوندوغو فورمادا دئییلیمیش نه بویدایمیش بیلیمیر منیم بونا عاغلیم، منطقیم چاتمیر. چونکی او لیرت، آغیر بدنیهله ائله یونگول، قاباکی کیمی هئچ بیر جاذیبهنین

عالمديميشم، اونون كيمي ارييب سۇزلره چئوريلميشم).
 آنجاق آچارين ايبي ديشديريلميش، بوغوق قان رنگينده
 نازيك ساپلا، ائله بيل ساپ كيمي قورويوب قيوريلميش،
 ايلشميش اۆز قانيلا، بلكه لاپ هاوادلان آسيلميش او
 سۇزلره باغلانميشدى. چونكى اونون سۇزلىرى ده
 قانچيرلاشميش قانى رنگيندىدى. ائله بيل قانچيرلاشميش
 بدنين بىر اوزوويدو. او بويدا گۆده ييىسى بو بالا جا دار
 قاپدان نئجه چيخا بيلردى. اۆزو ايچريده اول-اولا قاپيني
 اۆزونو چۆلدىن نئجه آچا بيلردى. ايكنجى اۆزونون، ينى منيم
 ايلمى. بو حاليدا من او اولدوغومدان بونو حيسس
 ائتميمش.

گۆزوم دۇشمده قالب قارالميش، باياتيميش (ئينيله لت
 بدنين كونتورلارينا اوخشاين) قان ايزلرينه ساتاشاندا بدنيم
 اورپشدى. تاواندان آسيلميش چيراغين زيف، چپكى
 ايشيغيندا بو قان ايزلريندن چوخ هانسيسا قديم، غئيرى-
 عادى، ايندى يئر اوزونده اونودولموش سولغون تونج ايلاهى
 هرقلره يازيلميش ايلهاى بىر يازينى، هوزر كلاملاريني، (قلم
 كيمي اۆز قانيلا يازيلىب قورتارميشيديمى او). هانسيسا
 غئيرى-عادى بىر سيررين، معمانين آچيمينى، اوزوندىكى
 پردنى قالديريپ سيردن چيخارديغى يئرده، يئنىدىن قاپانيب
 داها قالين سيرر-موعما قاتينا اۇرتدويونو-بورودويونو،
 ايكيلشديينى خاطرلادير، بونون منيم سوچوم اوزوندن
 قوپوب آيريلديغيم ابدىيت قدر داوام ائدجىي قناعتينه
 گتيريردى. يئنىدىن قاپينين آچار يئرینه باخديم. يوخونون
 سحرلى ايپيله باغلانميش، سحرلنميش ديديرى، آشيق
 كيمي سانكى آداما مئيدان اوخويان او آچارلار هم ده بو
 موعما پردسينين اۆنوندىن آسيلميشدى ائله بيل. او پردن
 آچارلار ييدى. او پرده كى داغان داغا سكن روحوملا بيرگه،
 روحوم كيمي بايردان آچارلا قيفيلانميشدى. آچارلارين
 آرخاسيندا ابدى حبس اولونموشدو. ماراقليسى اويويدو بيزى
 كيمي او آچارلار دا ايكيلشميشدى. بىرى اۆز اليمله
 باغلادىغيم جىييمده، اونون ايلشميش قانيلا باغلانميشى
 قاپى دا. بو سيررين آچارى واردى، (ونو گۆزله گۆرمك، الله
 توخونماق اولاردى) قيفيلى يوخ. اونا گۆره بو سيررى
 آچماق مومكونسوزدو.

شعريمز

عالمدن ده كنار، ايكي عالم آراسيندا نئيترال بىر
 مكدان ايميشام، نه بيرينجى عالم قبول ائديردى منى، سوچوم
 اوزوندن، نه ايكنجى. - اوندان هميشليك يوخوندا قالارسان،
 من اولارسان. نئجه ينى من. باخ، بونو هئچ جور درك
 ائتميرديم. سن اولارامسا، اوندان «من» هانى، يا سن اولارامسا
 بو تناسوبو تاماملماق اوچون دئملى سن ده من اولماليسان
 كى، من ده سن اولوم. دئملى، بيز عئنى آداملار، بىر
 آدامدان ايكي دنيا؟ نئجه اولور بو. بئله شئى او دونيادا دا،
 بو دونيادا دا مومكون اولان شئيدىمى. بيز نه واختسا بىر-
 بيريميزدن قوپوب اوچدوغوموز، (ئينيله بىر-بيريندن قوپوب
 آيريليپ هر بىرى موستقىل عالمه چئوريلن طبيعت حاديه
 سى تك) آيرى-آيرى وارليقلار چئوريلديمىز كيمي، بىر-
 بيريميزده يئرلشيب، بوتۇلشيب بىر آدام دا اولايلىرىمى.

اينسان دا اۆزوندىن قوپوب عئنيه اۆزونه اوخشاين
 موستقىل وارليقلار كيمي آيرى-آيرى عالمده ياشايا
 بيلرلمى. ايندى دايم بىر-بيرينى چكديكلريندن، بىر-
 بيرلرينين هسرتيله ياشادىقلاريندان بو پارالار اوزون ايللردن
 سونرا بىر-بيرينه قووشماق، جاني جاندان، قانى قاندان اولان
 عكيز قارداشلار تك وحدت شكلىنده ياشاماق، يا واهيد
 اولماق اوچونمو اوز-اوزه گليبلر، يا بىرى او بيرينى اۆز عالمينه
 مى آپارماقدى فيكرى، بلكه آرتيق آپاريپ. بىر-بيرلرينين
 دونياسينا بو مقصدله مى بلدجيليك سياهتينه
 چيخميشديلار. يوخويلا آيىقلىق سرسمللرى ايچينده
 هوۋوللو آياغا قالخيب تشويش، آنلاشيلمازلىق آراسيندا
 بيرباش او بىرى اوتاغا كئچديم. هئچ كيم يوخويدو. بو تاغبن
 پنجرمين يئگانه خىردا جا گۆزوندن ده آيدىنجا گۆرونوردو.
 قوشا آچار هميشكى كيمي قاپينين آچار يئرinden آسيلي
 قالب يئلنيردى. گۆرونور، اوتاقدان يئنيجه چيخبميش.
 چونكى سۇزلر هله ده هاوادلان آسيلي قالميشدى، بولود كيمي
 قارالميشدى، ائله بيل اينديجه هرف-هرف ياغاچقدى. اۆزو
 ده ائله بيل گۆرونمز باغلارلا منه بند اولموشدو بو سۇزلر، هارا
 گئيديرديم، قويروق كيمي آرخامجا سورونوردو. قويروق
 گتيرميشديم بو سۇزلردن. دئملى، تكة اونونلا يوخ، بو
 سۇزلره ده باغليميشام. بو سۇزلر تك اونون يوخ، هم ده
 منيمدى. بلكه آرتيق اۆزوم ده بو دونيادا دئيل، همين روحى

ŞEİRİMİZ- ŞAİRİMİ

توپلایان و گوندرن : علی طالبی قایاباشی
ادبی خبرنگار

پیر کتاب ، پیر چاخماق ...

ویدا حشمتی

يوللاردان واغزالا

گۆی قورشاغی دیر بویالانان
سن او صولح بویالارین بنؤوشه سی سن می؟
او یازیلما میش شئعیر جیه زی
هانسی شهرده ایتیردین؟
قیز کؤرپوسونده می؟

صو ل ح

یوخسا
بیر تونئلین یادداشیندا ؟
آنجا بوشلوقلاریمدیر یوخلوقون
داش ماغازالارین قهوه خاناسنین بارداغیندا ،
اراییرم سنی .
سونسوز بیر ساواشدان قایدان عسگر کیمی ،
تنتیمیش آدیملارلا ،
هرگون
ماسانین اوستونده بیر کیتاب
و بیر جاخماق

"اولدوز"

سادە جە سۆزجوک دئیل
دویغولو شعر دفتر دیر
ریاسیز سربستلر،
یاشیل سۆزلر دیر
بارماقلاریمین آلتیندا!

قیرخ درجه
قیز دیر ماسیندا
یازیق اولدوز!

یانیر
آلوانیر
جان وئیر
اولدوزون خاطیرین!

آغیر دومان
قیران گومان توتوبدور
توزلو گئجه نین سونوندا،
بیر کۆرپه رومان دوربدور
نفسلری
یا

وا

ش

یا

وا

ش

اوره ییمده!

یول

گئدیر

آجی یول لار
یورۇب لار آفاق لاری
گیزله دیبلر داغ لاری
گیزله دیبلر -
آغ قانادلی قارتال لاری ...!
گئت - گئت!

ماهنیلاریمین ساری گلینی
بولودلاردان اوزالدایدین یاغیش الینی
اولدوزلاردان گۆز وورایدین
گولومسه ین هئیکلینی
جالانایدین قارا قانچیل کوره میزین
قیسیر دوداقلارینا
سس سسه وئریب اوخویایدیق
اوزایلار اوزونو
ساچین اوچون هۆرمز لر
گولو قونچا درمز لر ...

ناهید نصیری

گیزلین گیلە سینده،

بارماقلاریم اویانیر

اویانیر

اوره ییم!

دیکسینیر

دامالاریم قورو یور

یوخومون،

شیرین دیلی توتولور

ساییق بارماقلار!

تله سیک

تلقرامی،

آختاریر

بیر صحیفه ده،

دونوخور

یازیلاردا

قاییقچیر

بیر سۆزجوک ده،

گۆزلری!

دایانیر

هئئئی ایسلانیر

بو داش شهردن
 بو اينام سيز،
 بو قانلى شهردن
 كولگه م داها آرديمجا سورونمور!
 اوره گيم قاناير
 آياق ايزلريم قابر قابر
 باخيشلاريمدان واز كئچ...
 من!
 اورك،
 آياق لار
 قانلى گئديريك بو شهردن ...
 گؤزلريم اوچور داغيلير!
 آدديم آدديم
 آرخاسينا باخينجا
 بااااخ
 ياتاگيم آغريير
 يوخوم گلمير...

آخ!

پريسا حيدري

ايچيمده بير قيز رقص ائدير
 تنهالين سون دوراغي دير
 بوراسي
 اوره ييم اويناير
 گووهم دينلنير
 گوزوم چيرپينير
 نندن اويناير بوقيز گوره سن
 اللرى باغلى ديرمى؟
 كدر جوما جوما دولوب اوره يينه مى؟
 حوزونلو موسيقيلر صداسى يلا نندن قوللاريني هاوايا
 اوجالدير؟
 نده غريب دير بو قيز!

هاوانين رنگين بوزاردير حزين رقصيله

باشى قارلى زيروه لر
 سندن اوزاق لاشيرلار
 اوزاق اولوب
 گورسهن داغ
 گورسهن گؤزليك لر ...
 بيرگون گله جك
 بوينو مو قوجاق لايلاق
 قارا بير دار
 خبرسيز بير اولوم!
 اوغلو مو بيلمه يى گركدير
 آناسى دوداق - دوداق
 شعيرلرينده ياندى
 دار هاواسيندا
 قارالدى دويغولارى
 نيسگيله چئوريلدى آدى
 يادى
 بلكه ده!
 فريادى
 آنجاق
 اونودولمادى ...!

 يوخوم گلمير!
 ياتاگيم آغريير ...
 اوزاقلاشيرام
 چوخ-چوخ اوووووزاق
 يالنيز ليغيمدا،
 يارا-يارا
 اوزومو قوجاقلاييرام ...
 اوره ييم!
 اوووووف آلولاناركن،
 منى چاغيرير!
 اللريندن دوتوب
 گئديرم

آخ آخ

ایچیمده بیر قیز رقص ائدیر....

"نغمه" دوستوووم سنی ایسته بیر عوصیانجیل اوره ییم

گل خیاوین گوی گویرتیسینه گوتور منی

"خاطیره" گل شعر دونیاسیندا ایتک

"مهسانی" خاطیرلایاق آغلایاق قارا گئدیشینه.

مهسانین شعرینی بیرلیکده بیرسده اوخویاق

هونکور هونکور باغیراق بو شعرینی

بیر گونلر

"پایسیز" او یغارلیغیم

ساجلاریندان آسلاناجاق

هادیر اول....

...و سن

"یالقیز" لیغین عفونت باغلامیش

لحظه لرینده

منی خاطیرلا یالنیز!

قیزیم...

آی ایچیمده کی یالانچی نوطفه!

یازیغیم گلیر

دوغولماغینا

سیغیندیر اؤزونو

سلوللاریم قارانیغینا

چیرپینما

ترپندیکجه

قوسدوروجو زامانین

قوخوسوندان

ایضطیراب قوسورام

بوی آتدیقجا ایچیمده سن

قورخو دامارلاریم

جوشا گلیر

سورویور منی

بوزارمیش ایسترسلر یوکو

قیزیم...

آيسان

ايشيديرسن می؟ "

گل "خاطیره" گل

گلین کوچک "نغمه" نین سون دوراغینا

شعرله دولاق هاوالاناغ دوستوموزون شعرلرینده

گل دوستوم گل "سحرین" شعرین زومزومه ائدهک

باهارلاناغ "گل باهار" شعرینده

"بهروزون" دویغولاریندا یاشایاق

اویرنهک دویغوساللیغی

یالقیز آغاچ دوستلوغوندا سئیر ائدهک دونیانی

"گئدیشی نین آددیم ایزین

دیزین _ دیزین

ایزله بیرم

ایتگین دوشموش، سوتول آرزوم

هئی یولونو گؤزله بیرم...

هانسی یوللار آزمیشی سان؟

هانسی یوللار؟!

یول اوستونده

خزان وورموش

یالقیز آغاچ

دوستلوغوندا

دورموشام من

قورخو دوغان

بو یوللارا

بو یولانیرام

و کؤلگه مده

قویلانیرام

"خاطیره" گل

"مریمین" یاشیل یاشیل یاشامیندا بیرگه گزهک

آینالاردان کئجهک گئدهک دوستوموزون دونیاسینا

"آینالارین یادینا دوشهک وسویله یک

دانیرایزله رینی

گوروشه اوتانان یولچو

گئدیش له گلیر آیاقلاری

سورگون دولانیر خنجرلی ساعتلاردا

گیزلین پانچ اویونوندا

اودوزور قومار باز اللرین

سوسورام آدینی اوتغونورام....."

دوستوم گل مریمی ده گوتوره ک حوزونلو دونیامیزا

تانریا شیکایت ائده ک وسویله یک

ندن توخاندین اوره ییمیزه

و بیلیرم ایتگیلر دیر رقص ائدیرلر کووره ک لیگیمیزده.

پریسا حیدری (گونش)

گئجه لر هئچده سئویله جک بیر زامان دئیل

و گئجه لر

قوزغون بیرسینه بنزر بیر اولورام

هرشتی اونودولور

منی

اونو

بیزلری

اونلاری اونوداراغ

سنی دوشونورم

تنهالیغیمدا تابوت سوز جسده چیوریلیرم

صحرا لاردا سوسوز قالیب پارچالانان بیر جسده،

چئوره می کیمسه سیزلیک بورویوب

سلوللاریم تک تک سیزیلدا بیر

داماریمدا سوپ سویوغ قانیم، دئوریمینده دونور

و من،

یئنه چرچیوه مده کیمسه سیزم

اونودولموش بیریمی.

گئجه لر نده اینصافسیز زامانی اوزونده سیغیشدیریر.

سنی ده آلیر

سنسیزده یاشادیر

سنی ده منسیر یاشادیر

گونش..

قادین قیلیغینا گیرمیش بیر

اؤلوم

معصوم جبارپور

هر گون

آینا قارشیسیندا

گؤزلریم رئمل لنیر

دوداقلاریم قورقوشوم ساتیر ،

ساجلاریم گاهدان _

داغینیق

گاهدان

سویلو بیر قادینام

دوزن وئهرم داغینیق ساجلارا

امما

گون به گون

آینا ،

بزکلی گؤزل قادینین

کیچیک گولومسه مه سینه حسرت قالیر

بیلیرسینیز می؟

گونلرین بیرینده

گولله لندی دوشونجه لریم _

کیشی آدلی بیریمی ایله

او گون،

آتام تسبیح دنه لرله دانیشیردی تانری ایلا

باشقا

قادینلا سئویشمه سینی دوشونه رک

آنام یاشلی سون بئشیک قیزینا ائلچی گزیردی،

دوشونجه نین

سس سیزجه سینه قانا بو یاندیغیندا

یالنیز

قونشو قیزی ایکینجی نامازین ایلک رکعتینده

آتئیست اولدو...

بیر تیکه اوزون یازیمدان...

معصوم جبارپور

قلبی نین مزارلیغیندا بیر چوخور قاز منه

سیغمارام باشقا یئرلره

بیلیمیرم

هاچان ایتیردیم سنی

او قارا گؤزلو قیزین اوینار باخیشلاریندان

یوخسا

قونشونون اینجه بئل اسمرجیک قیزی

سنی گؤتوردو مندن؟!

یازیرام

آسلانیب اللرین چیپلاق کاغیذدان

جان وئریر یازیلان سئحیرلی سؤزلر

کؤزه ریر قلم، یانیر آن به آن

چیرتلا ییر بیر به بیر آنی لار _

سؤزلر،

قلم دانلاییر منی...

سانیرام

ساختا بیر اوره ک، یارانیب اینان

بیر اوووج اوره یی

اودوز دوم اونا

باخسانا

قلم اوتانیر سینیق اور کدن

یئنه ده

پؤهره وئریر سندن یازماغا

گؤزلریمه باخینجا سارسیلیر

توپورمور چیرکین لیکلره

فیکریمدن سیلینمیر گؤزل آنی لار

ایچین یئییری دوغمامیش سؤزلر

قلم اینتیجار ائدیر سوندا

بوتون قانینی تۆکور کاغیذا

سونوندا

تومانچاق قالیر دئمه میش سؤزلر

یومولور گؤزلر

آغاج لار سیلکه له ییر پاپراقلارینی قیزین گؤزونده

بیر اورمان یارانیر شئح دولو گؤزده

دلی قانلی جا سیلیر آخان یاشلاری

اؤهمال جاسینا توتور قیزین الینی

بوز کسیر کیچیچک اللر

گئدیر کیشی سانیدیغی آدام

او گئدیر

کؤلگه سی قالیر _

یاشاییر.

گئدیر،

قارانلیق ساچیلیر بوتون شه هرده

دیدر گینلیک لر

یالانچی آیدینلیقدا نوقطالانیر.

یاشام قارا گئییر

نه اولور

دنیا نی گئچک آدیلا سسله یین

آنلامین گؤزل داشیییر

فاحیشه

نئچه قاتلی بیر کؤینک ایله

قاریشیق رنگلر

فاحیشه حیات، مؤحتشم اویونولارینی گیزلی یاشارمیش

کئشکه بیلسه یدیم!

قات قات اویون لاری وار دیراپه لی قولدا !

گئدیرم

یولچولوق چانتامی باغلاماییب لار

کیمسه آرخامجا سو سپمه یه جک!

دودوک لر منی چاغیریر

قاطر قیشقیریر

دمیر یولوندا

بیر قوجاق قیرقین کؤنول

یولا قاتیلیر

قاطر یول گئدیر

خزل چئینه بیر زوماری، یایی
قیرمیزا بویانیر گونشین ساچی
آیین اوره یینه،
قان سیچراییر
گونش

ساجلارین دولاییر

آیین بوینونا هر سحر و هر آخشام واختلاری
و جان آتیرلار بیریرلرینین گؤروشونه آلاهیین هر وئرن گونو
و او قدر آتشین بیر عشق اولوشور گئت گئده گونشده
آیریلیقدان ساپ ساری اولور کی آیین اوزو
تانری قیامت قوپار دئییه _
یاساقلاییر بو گؤروشو ابدیلیک...

حوجره حوجره یارانیب دیر
سیلاح سیلاح اؤلور اینسان
باتوم چیرپیر اینسانلیغی
ای واه، ای واه، اؤلور اینسان
ویجدان یاشاییر سون دفعه
شیطانلیق لاپ باخیر کئفه
آلله آله اؤلور اینسان
شه هر کئفلی قان قوخویور
بیر دیسکینیر، بیر ده اویور
گئجه گونشی توخویور
صباح صباح اؤلور اینسان
حاققی دایانیر اوزونه
دئییر هئی باغیر، سؤزونه
سوچ توکولور باش گؤزونه
گوناه گوناه اؤلور اینسان

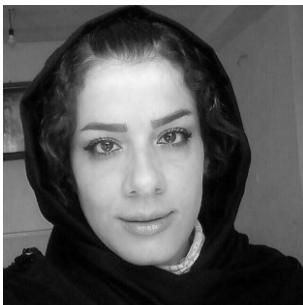
دویغو حسن زاده

دویغو و قلم

ایچیمده کی آرزولاریم

دایلاق دایلاق بوی

آتیردی

قیشقیریر

گئدیر

صباح

کیرلی بیر اوشاق قیشقیریر

یئنی بیر خبر...

سونای گونو

معصوم جبارپور

یای ایله پاییز اؤپوشمه سینده
ترله بیر قیرمیزی ترلییی پاییز آیی نین
قیرمیزی سیچراییر یاناقلارینا
سئویشمک ایسته بیر گونش بیر آنلیق
سئوگی،
تای کئشیک گئیرر باشماقلارینی
گونش
قاشلاریمما بنزهین
بیر آی آراییر...
بیر آن تاپینجا _
دوداقلار اؤپوجوک اکیلر پاییز باغیندا...

قارانلیق آیریر

گونش ایله آیی

تامارزی قالیرلار دوداقلار بیر اؤپوشمه یه

تانری گؤزلرین یومور

سوسور

دینمه بیر

بلکه ده دؤزنمیر بو آیریلیغا

بلکه ده

او اوزدن

هر پاییز آسمان اورکدن های چکیر

یاغیر

آغلا بیر

باخسانا

هر دن اومودا ديرماشيپ
 هردن سوکوتا ياتيردى
 گۆزلىمدن ياش اليردى
 هردن منه خوش گليردى
 هردن کونلومو دليردى
 هردن بئىنيمه باتيردى
 عومره گونه چوخ تله سيب
 بوش يئره گورلاييب اسيب
 صبريىمى دوغراييب کسيب
 يامان حاليمى قاتيردى
 ايستکلرين گۆزو قانچيل
 اينسان اۆلدورر، آدامجيل
 سنى بيلمز، منه بنجيل
 بنده چکيلمز قاطيردى

حديث

ياسا باتميش ساچى غم، غم قارا سونبول گلينم
 يارالى ماهنيلارى بير سارى بولبول گلينم

منى آختارما چيچکلرده، کوله کلرده دولان
 بو سينه م تاپداقى کروان يولاقي، يول گلينم

گۆزومون ياشلارى دۆرد ايلدى سئل اولموش بيرينه
 ساغى نيسگيلى ورملى يارالى سول، گلينم

منده يئل-يئل کورويور آرزومو، نامرد فلک
 دردلى چينينده اسن زاغ کيمى زول-زول گلينم

گلينم چۆللره، چۆللر کدرى منده بيتير
 يام ياشيل گوللر ايچينده تيکانا کول گلينم

حديثم سازدا منيم طالعيمى آغلارلار
 ياسا باتميش ساچى غم، غم قارا سونبول گلينم

من کۆچن واختى، بو بختيم ائوينه، چوکدو دومان
 نه نوکر اولموشام آه، آه نه ده بير قول گلينم

غزل چيچکلى نازيم

عطيرلەنن چيچگيمسن غزل چيچکلى نازيم
 سطيرلەنن اورگيمسن غزل اورکلى نازيم

شکيللرى اکيرم کۆنلومون ياشيل باغينا
 داراخلانان ايپه_گيمسن غزل ايپکلى نازيم

ساغالميان يارامى اۆپ ياراسى دينجلسين!
 فصیل - فصیل کوله گيمسن غزل کوله کلى نازيم

الينله يئلله کۆزومده سن آدلى منليگيمى
 قاسيرغالى پيله گيمسن غزل پيله کلى نازيم

سنى اوجوزلاميشام عومرومه "حديث" ساچليم
 چلیک توتان بيله گيمسن غزل بيله کلى نازيم

يادينلا بال سوزولور دفتره قلم قودورور
 منيم شعير پته گيمسن غزل پته کلى نازيم

آلچا شورباسی

علی اشرف درویشیان

چئویرن: سحر خیاوی

کوچه یه یئتیشرکن ، ننه کی حیطده حوض قیراغیندا قاب یویوردو بیزی هایلادی: "هله هوله آلماین ها! قارنیز آغریار. پولونوزا خورما آلین یوخسا بیر شئی کی دویورا". یوخولو و یورغون یولا دوشدوک. گونش تزه اوجا داملارین قیراغینا و چینارلارین باشینا دوشموشدو. سئرچه لر های هارای سالمیشدی. لار اوزاق دا کی داملارین اوستوندن میلچتگن لر (پشه بندلر) گونش آلتیندا ایشیلدا ییب گوزلریمیزی قاماشدیریدیلار.

اوچوموزده اسنه ییردیک. یای ایدی امما هله ده سازاق تزه سو سپلیمیش کوچه لردن بدنیمی اوشودوردی. اوره

ییم چیرپینیردی. تنبل ایدیم. ایستیردیم قاییدام ائوده یاتام. اللریمی زنبه یارالامیشدی.

بیزیم صاحب خانامیز شهرین یوخاری باشیندا اوزونه باشقا بیر ائو تیکیردی. من ، اکبر و اصغر اونا ایشله ییردیک. تورپاق غربیلله ییردیک. کرپیچ و پالچیق بنا الینه یئتیریردیک. داش داشییردیک. و زنبه یله ائاقلارین کفین دولدوروردیک. ائو صاحیبی قول وئرمیشدی ائوین ایشی قورتاراندا هره میزه بیر دست کت شالوار آلسین.

هر گون ننه ناهاریمیزین پولون وئیریدی و بیزی یولا سالیردی. بازارچادان کئچنده بامیه سینی لرین گوءررکن آياقلاریمیز سوستالیردی. سینی نین بوءیرونده اوتوروب پوللاریمیزین هامیسین بامیه یئیردیک و آخشاماجا آج و پولسوز قالیردیک.

ننه درزی لیکله ائوین خرجین چیخاردیردی. بالاجا باجیم عذرادا اونا کوءمک ائیدیردی. بابا باغ اجاره ائله میشدی. یایلار ایشی ائله بویودو.

عذرا آخشام اوشاقینا و شیرین دیلیله بیزه دئیردی: "ناهار یئیه نده، ننه دئیر: آه... آی الاله کئشگه ایکی قانادیم اولایدی الان اوچایدیم بو قاتیق-خیاری آپارایدیم بالالاریم. آخ الان او داش تورپاق ایچینده نه یئیرلر؟ الاله ائله میش ناخوش اولماسینلار".

ننه بیلیمیردی کی بیز همن صوبح تئزدن مختصر پولوموزو خرجه ییریک و آخشاماجا پول چیخارتماغا هر قاپییا ویریریق. بیردنه ده در آمد یوللاریمیزدان چورک خانایا خمیر تشتی آپارماق ایدی. بیر قادین واریدی اوئو خمیر یاپیردی و آپاریردی چورکچی اونا مخصوص چورک پیشیرسین. اکبر خمیر تشتین باشینا آلیردی، آپاریردی چورکچی یه ایکی قیران آلیردی. اصغرده باطله کاغیدلاری کوچه دن توپلاییب باققال یوسف عمی یه وئریب اودا ایکی قیران آلیردی.

بیر گون یوسف عمی کاغیدلاری وارقاقلاندا یئکه بیر توپوق پوخو کاغیدلارین آراسیندان تاپدی. داها بیزدن کاغید آلمادی.

ناهار یورغون و آج اوتوروردیق آزجا چورکله کی واریمیزیدی باشیمیزی قاتیردیک. یدالله عمی فهله یدی هر گون ناهارا طالبی آلیردی. بیر گون دوره سینده اوتورمیشدیک. طالبی نی سیندیردی .

طالبی قورتلامیشدی. ایچی قارالمیشدی. گولدوک. یدالله عمی عصبله شیب دئدی: "گله ن دوءنه دن داها طالبی آلمارام. نه دن ایچی گوروکمه ین بیر شئی آلیم

صانديغين اوستونده بيزيم آراميزدا ساواش و چيرپيشما اولوردو.

صانديغي ائودن بويات چوركله دولدوروب ايش يئريميزه آپاريرديق. بعض ده اصغر پيسپيستا يا چكيرتگه توتوب بدبختليك صانديغينا اتيردي.

آخسام توز تورپاقلى و يورغون ائوه يئتيشيرديك. ايشتاها لا هر نه سوفرادا وار يئيشيرديك. اصغر تيكه بوغازيندان گئتمه ميش، خورولتوسى اوجاليردي. ننه اونو اللرى اوسته يئرینه آپاريردى و غملى اوخويوردى: "آى بالاجا چوورك گتيره نيم؛ آى تورپاقلى پيشيگيم. قبارلى و چاتلاميش اللرينين قوربانى اولوم. عزيزيم"

آخسام ياتاندا دئيرديم كئشگه هئچ واخت اويانمايم. صويح يئنه گرک زورلا اويانيب ايشه گئده يدك.

بیر گون ناهار چاغی ياريمچيق ديوارين كناريندا اوتورميشديق. هاوا بوركويدى. آغزيم تورپاق دادى وئيردى. اكبرين گوزو قيزارميشدى. آغريبيردى. آهك قيرىغى گوزونه چيرتلاميشدى.

آج و بئحاليدىق. بنا فهله لر تزه تاوانى دوزلميش اوتاق دا اوتورميشديلار. ناهار يئيردیلر.

گونش گوءيون اورتاسيندايدى. بير كيشى اينده بير تيكه بوز روزنامه آراسينا قويوموشدو سورعتله سووشدو.

بیردن قارا چرشابلى بير قادين گوردوم. حيطه طرف گليردى. اوزاق دان منه ايشاره ائله دى. ياخينا گئتديم. ننه يدى. پورتوميشدى. اوز گوزوندن تر آخيردى. او قدر يولو پيادا گلميشدى!! نيگران اولدوم.

ننه چرشابین قیراغا ووردو. اونون آلتيندان باغلى بير مندیل منه وئردى. دئدى: "بوگون آلچا شورباسى پيشيرميشديم. سيز سيز يئيه بيلمه ديك. عذرانى ائوده قويدوم. سيزين پايينيزى گتيرديم.

اىستىكن يئين. ياخشى شورا اولوب. نوش اولسون جانيزا بالالاريم". ننه نين آشنا ايبي اىسته مى شورا ايبي له

هن؟ اوزوم آلام. سيزده آز گولون. مگر ايندييه جن قورتلاميش طالبي گورمه ميشدينيز؟"

سونرا طالبي نى چوله آتدى و بيز گيزليجه اونو گوتوروب يئديك.

بیرگونه چوخ آجيدىق. بير اوغلانچيق بير پاكات دولو خرمايلا كوچه دن كئچيردى. اوغلان گوزل كت شلوار گئتميشدى. اوزون ساچى واريدى. خرما بيزيم آج قارنيميزى تحريك ائله دى. اكبره دئديم: "اليندن خورمانى قاپيب قاچيردا بيلرسن؟"

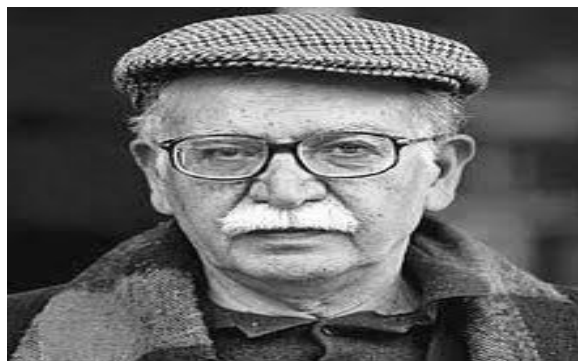
اكبر آغزينين سويون اوتدو دئدى: "هه. هه. داداش جان. الان"

اكبر قاباغا گئديب سوروشدو: "آغا اجاق زاده نين ائوى هارادى؟"

اوغلان اطرافا باخاندا، اكبر خورما پاكاتين قاپدى قاچيرتدى. اوغلان هاى هارايلا ائوه گئتدى. آناسى و نئچه نفر قوهوملاريندان گتيردى. قورخودان اسيرديم. اوغلان منه اوز چئويريب دئدى: "بير قيرمىزى كويناك اوغلانيدى. ائله بو ائوده ايشله ييردى. هارا گئتدى؟" دئديم: "بيلميرم. اصلن اونو تانيميرام."

اكبر اوزاقلاردان ديوارين كناريندان باشين اوزاقيب باخيردى. من اونو گوروردوم.

اوغلان آناسيلا گئتدى. امما اكبر گون باتينجا اوزاقلاردا دورموشدو. اوره ك ائله ميردى بيزيم يانيميزا گلسين.

اصغرين بير چوبوق صانديغى واريدى. اوستا بنا آدين قويوموشدو: "بدبختليك صانديغى". چونكو نئچه تيكه قورو چورك صانديغين ايچينده يدى. و همشه ده او

زامانين قانلى الى رۇيامىزى اويدوردو
 چاخىرى ياغدى گۇزوم مين قانالىق كۇلگه بى يىم !!
 اليمىز قالدى خمير ، كونلوموز آج گۇن لردە ن
 پايمما دوشمه دين هئچ ، اووسانالىق!! كۇلگه بى يىم !!
 سىس لى يوللاردا قالان بوركو باخيشدان تىكجه
 دردى درد اولدو منه ، درد ، آنالىق ، كۇلگه بى يىم!!
 اللريم سون باهارين سون آيينين لوت مئشه سى
 قوجاغين بويدا ايتيرديم نانالىق كۇلگه بى يىم !!
 بو خان اوغلويا توفنگى ، ائله گول - گول آچيلير
 دوواغيم قان قوخويور ، من خينالىق ، كۇلگه بى يىم !!
 بو جهنملى توخوشدان ارىشىب اينجى - اىپك
 ايلمك - ايلمك آغى دير بير هانالىق، كۇلگه بى يىم !!
 سوسوز بايىردى بو يئر ياغما بوردا ، قورتار گئت!!
 آزارلى دير يارالار ، قالماساندا توختار ، گئت!!
 افيل - افيل اسيرم من ، تيتيم - تيتيم تيتيرير
 باهارلى كونلومه دوشموشخزلى باغلار ، گئت !!
 دوشويدو كيرتمه يه ، فئل لردە يىك ، طليسميده يىك
 بو يئرله گۇي، كسيب ابليس له بوردا ايلقار گئت !!
 هاچاندى بوردا عطير ساچماير عطير شاهی لار
 يالين او يوخلونغونو گل باهاردا قايتار گئت!!
 داليبدى دالغالارا ، گۇز ياشيم باشيمدان آشيب
 بو كنعان آيريليغين كۇينينينده قورتار گئت!!
 من او ساخين باخيشا باغلى باغيمدان يارالى
 كسيلن مووره كيمي قول - بوداغيمدان يارالى
 اؤز ايچيم بويدا اوجالماقدا بو قوربت منده
 اوراغيم مندن آغير من اوراغيمدان يارالى
 ساغ گۇزوم كندينيزين كهريزينين دول باجيسى
 سولو، داغلاردا جوشان گۇز - بولاغيمدان يارالى
 سينه م اوستونده كى سزالىق سارالير سنسيزده
 قانا باتميشدى مोगامات ، چاناغيمدان يارالى
 ايلديريم بويدا باغيرتيم تاخيلير اؤز ايچيمه
 كوچو كوچموش دره يم ، سس - سراغيمدان يارالى
 اوغلو شهرين چييينينده قايدان بير آنا تك

قارشىب حالدان حالا چئويدى منى.دئديم: " ننه جان
 اللرين آغريماسين".
 اكبر و اصغرده خبر اولدولار گلديلر.ننه تورپاقللى اوزلرين
 اوپدو.اكبرين قىزارميش گوزون گوهرركن اوزونه سيللى
 ووردى.ياش گوزلرينده دالغالاندى و...گئتدى.
 باغلى دستمالى آچديق.اوستونده كى دوءيولموش ات
 ايچينده اولان بوشقايى گوتوردوك كنارا قويدوق.چورگى
 ات سويوندا تيلتا ائله ديك.اصغر بير تيكه دوءيولو ات دن
 يئدى.اكبر باشينا بير قاپاز سالدى.دئدى:" اوئنجه گرک
 سويون يئيه ك.ننه دن الى اوزونلوق ائله دين؟ مگر بيرى
 اته ال وورموشدو سن ده ووردون؟"
 اصغرين گوزوندن تيكه دن شيميش تورپاقللى اوزونه
 ياش آخدى.ناراحات اولدوم.اكبرين سينه سينه يومروق
 ووردوم.اكبر تپيك له شوربا كاساسين حيطين اورتاسينا
 توللادى.قان گوزليرى توتدو.داها بيلمه ديم نئينه
 ديم.اليمى دويولموش اته ساليب چنگه له ييب تورپاقلارا
 توللاديم.اوچوموزده آغلادى.اوستا بنا يدالله عمى دن
 سوروشدو:"نه اولوب بو اوشاقلارا؟نه دن بو گون ايت
 پيشيك كيمي بوغوشورلار؟"
 يدالله عمى جاواب وئردى:" نه بيلم.بلكه دده لرئين مئرايى
 اوستونده ساواشيرلار.بلكه ده بدبختلىك صانديغين آچيلار".
 گوزليرى كوينه گيمن قولويلا سيليب.غريلى گوتوروب
 تورپاق جوماسينا طرف گئتديم....

آيسو مختارى

گۇزوم ايسلاقدى ، كۇنول فیرتینالىق ، كۇلگه بى يىم!!
 دۇنمه بى گل ده دوشون بير سونالىق ، كۇلگه بى يىم!!

بوی آتارکن بایاتیم دیل - دوداغیمدان ، یارالی
گل غزل باس یاراما ، قان آپاریر قان ، ایچیمی
ایندی آغ دستمالین آرتیق پیچاغیمدان یارالی

دومان صفر اوغلو

سیزین سسیز

هانسی اسیم لردن عطرینی آلیم
هانسی دۇنوش لردە اۆزلەییمن سنی
منه بیر آدرس وئر اوردان آسیلیم
دئنن گلهجهیم گۆزلەییمن سنی.

پاییزین قوخوسون یاخاما یاخاما
بیر گۆزوم آغلاییر بیر گۆزوم گولور
باخیشین مرمی دیر جانیم تاختا
چوخذاندیر اورییم سن اوچون اۆلور.

هله ده سئویرم سنی بیر دنیز
هله ده اورییم دۇنمه ییب داشا
ائله آه چکیرم کوچه ده سنسیز
سانکی داریخمایام آققدان باشا.

بوروندو سئوگیمیز قاپ قارانیلقا
بیز یامان مله دیک یامان اییلدیک
نعشیمی سورومه کور دومانلیغا
بلکه او دنیا دا گۆز گۆزه گلدیک.

بو آخیر سئوگی دیر آخیر هوس دیر
ایسته یین ان آجی آجیسی سان سن
چوخذاندیر دونیامیز قارا قفس دیر
بلکه ده گئجه نین باجیسی سان سن.

یالاییر اۆز یاراسین گۆینه یین آنلار گئجه لر
چن باسیب گۆزلرینه، چؤکدو دومان لار گئجه لر

وار یئنه باشدا نه سئوداسی بئله سسیزجه؟
سانجیر اۆز نئیزه سیننه قانلی قرآن لار گئجه لر

بو قارانیلقدان ایچیپ کؤنلومه کئف چکدیره جم
کؤکله ییب سازلارینی چالسا اوزان لار گئجه لر

منی شاعیر بئجه رن گۆزلرینه آند ایچیرم
اۆله جک بوز یوخودا تور توخویان لار گئجه لر

توخانیر قورشونا هر آن بو تومانچاق شعریم
کۆرپه اۆزگورلو یومون نعشی دی بانلار گئجه لر.

سحرین ناله سی دیر بلکه توتوبدور بوغازین
یالاییر اۆز یاراسین گۆینه یین آنلار گئجه لر.

نورانه نور " باکی دان "

اوغلو ما...

اوغلو م بلکه داریخماغین
حدینی چوخذان آشیشام
سنی اوشوتمه سین دئییه
بو ایل قیشلا دوستلاشمیشام

سئومه دییین یئمک لری
بیشیریرم سن گئدندن

گندن گون يئمك يئينده
تيكنى سالدین اليندن

او تيكنى يئييب دويدوم
ايل ياريم سونرا آجارام
داريخماق اوروجو توتدوم
سنين قوخونلا آچارام

سن اولاندا ائوده هر شئي
قاريشاردى بير - بيرينه
ايتيرديين اشيلارى
تاييب قويموشام يئرينه

سنين پالتارلارين منه
دئييرلر يامان ياراشير
زنگيني گؤزله ديبيم آن
فيكريم او داغلارى آشير

ايگيد اوغولوم وطن سنين
سن وطنين امانتى
بو بير شعر دئييل بالام
بو بير قورور علامتى

گؤيله ره قاخماغا داريخديم يامان

كول گوله باخيردى كول گولوستانا
گولوستان بولبول له قوروب تويخانا
اوينايير تر چمن كول له يان يانا
شن گونه باخماغا داريخديم يامان

تر چمن بيتمه يه سينديرير خارى
گوردوم كى گون آلتدا اريبير قارى
سو اولوب بير دوغرو حاياتا سارى
دره ده آخماغا داريخديم يامان

جوجه رن بالا كول چارتدادير داشى
شن حايات سورمه يه قالديرير باشى
كدرلى داغ آلتدا دؤزنمز ناشى
داغلارى ييخماغا داريخديم يامان

بير سولغون كؤك اوسته گوردوم بوداغين
زييارت ائيله بير آتا اوجاغين
كيمسه سيز قالاندا آتا قوجاغين
يويوروب سيخماغا داريخديم يامان

خداآفرين ۰۲/۰۱/۹۸

اسمه كولك

عباسقلى آقاپور سولغون
من يوموشاق بير يوخويام
شاه قانات لى كپنك ده
تر كول اوسته اويان گؤزده
شعريلرده بيتن سؤزده
بير تونوك جه شن يوخودا
ياتار دورار ياتيلميشام
چين چين اولان آرزولارا
قاتيلميشام
سولغون كولك، اسمه كولك

سنى گتيرن يوللارا
من باخيرام سن هئچ باخما
ايكيمييزين يئرينه ده
داريخارام سن داريخما

عباسقلى آقاپور سولغون @solghoun

جوجرميش ياز گولو

جوجرميش ياز گولون گوردوم صحرا دا
كور كومدن چيخماغا داريخديم يامان
گوردوم كى قىي وورور زيروه ده قارتال

گل اویادیب خوش آنلاردان

ال له ریمی کسمه کولک

کسمه کولک

تهران ۰۱/۰۲/۹۸

سوروشون

عباسقلی آقاپور سولغون

دردلینین نه قدر، چکدیگی دردی

قلبینده توستودن، آهدان سوروشون

نه قدر یاتماییب، گنجه لر بویو

سایدیغی اولدوزدان، ماهدان سوروشون

هئش تاریخ آچانماز، یوسیفین دردین

نه ایسلام، نه ترسانه باشقا بیر دین

یولوزو دؤنده رین، کنعانا گئدین

اونون نه چکدیگین، چاهدان سوروشون

نه دیر بو قان تۆکمه، نه دیر کساکس

ائتدیگیز ظولوم لر، داها بسدی بس

سونوز نه اولاجاخ، بیلمه بیر بیر کس

مزاردا بیر ظالیم، شاهدان سوروشون

ازلدن بیلمه دیم، فلگین دبین

منیم له کدره، تئز کسیدی کبین

سولغوندا بو قدر، دردین سببین

اولمایان درد قاون، لاهدان سوروشون

تهران - اردیبهشت ۹۸

بیر گون

عباسقلی آقاپور سولغون

بیلیرم بیر آغیر، یوکوم دونیا

بو یوکو سون یوردا، چاتارام بیر گون

دئیین تلسمه سین، بیر آزدا دؤزسین

سارالمیش بیر گونم، باتارام بیر گون

باننادی هئی بایقوش، لال اولدو سؤزوم

اولادی هئی کدر، کسیددی دؤزوم

آی نیسگیل چؤلونده، یاتمایان گؤزوم

بیر آز دؤز، ابدی یاتارام بیر گون

قوراخ لار قوروپور، سو چمنده دیر

عدالت کیلیدی، قان امنده دیر

کوپرین گول پایی، گؤی دمنده دیر

عقلی عجاییب ده، قاتارام بیر گون

اینانیدیم سون ائوده، وار جنتت باری

آ سولغون بو چاشا، ها گولور تاری

بوردا جهنمین سؤنده ناری

باشقا جهنمه، چاتارام بیر گون

تهران - خرداد ۹۸

آی حایف

عباسقلی آقاپور سولغون

عؤمور کئشدی، وقت قوتاردی، سون اولدو

آرزولاردان گول بیشمه دیم، آی حایف

ساقی گلدی بزم قوردو، ها سوزدو

بزم بیتدی، من ایشمه دیم، آی حایف

واختی واختا، گونو گونه، ها ساتدیم

غفلت ایچره هئی اسنه دیم، ها یاتدیم

دوز ائیرینی، سئچنمه دیم، ها قاتدیم

یوخوش یوردو، دوز کئشمه دیم، آی حایف

باغ باغچامی، سووالمادیم، سارالدی

کوسدوم یازدان، قیش گئتمه دی، قار آلدی

قورومادیم گول له ریمی، خار آلدی

کدر زوغون، هئچ ائشمه دیم، آی حایف

برک دن بوشا، قانات چالیب، اوشدوم من

بو دونیادا، قیل کؤرپو سون، کئشدیم من

هئی فلگین، تندیرینه، دوشدوم من

نه اؤیرن دیم، نه بیشمه دیم، آی حایف

ظولم اونوندا، خمیر اولدوم، یوغولدوم
غمین پاسلی قفسینده، دوغولدوم
قارغا کرکس آراسیندا، بوغولدوم
قارتالینان، جوت اوشمه دیم، آی حاییف

دونیا بوتون، به هریمیش، باریمیش
هر طرفی، سولغون، حوری یاریمیش
بیر قوتارماز، معدنیمیش، واریمیش
من وارلانیب، هئچ شیشمه دیم، آی حاییف

قارغا

عباسقلی آقاپور سولغون

اوتورموش دو هوندور قارغا
بیر یارپاخ سیز قورو شاخدا
زهله تۆکن قار قارینینان
سس سالمیشدی بوتون باغا
دئدیم یقین خبری وار
خوش خبردن سالیبدی جار
بیر آز قاشدیم
یاویخلاشدیم

آما گۆردوم اودلو گۆزون
وحشت سالان آجی سۆزون
یامان چاشدیم

دئدیم قارغا شیرین خبر
قاش قاباغین بیر یئنیندن
تورشودوب تۆکدو بیر زه هر
بیر تانیلماز قوناغین وار
دئدی اوشدو . . .

عباسقلی آقاپور سولغون

تهران - تیر ۹۸

داغلار

عباسقلی آقاپور سولغون

گۆزل لیک پرده سین سرب دؤشونده
جوجه رن گول چیچک، تر تزه داغلار

اوزونو اؤرتموسن نه یاخشی چنده
گلرسن نظره، پیس گۆزه داغلار

شؤعلنده اریبیر دونان روح کئی
سیننده آرتیبیر یورغونون هئی
ایچمه گه بولاخدان، سوزولن مئی
نه ساقی گرک دیر، نه مزه داغلار

گاه موسی یولوندا، سینا توروosan
گاهدانا اودلارین، سؤنن قوروosan
گاه بابک قالاسی، نبی گوروosan
سیررین آچیلمایبیر، هئش سۆزه داغلار

نیفرت دن، غضب دن، ایی توتوب هر یان
یارپاخلار تۆکولوب، آغاشلار عوریان
بولبولن گول سیزدن، نغمه سی گیریان
دونیان یئنی دن سن بزه داغلار

قوی یئنه کهلیک لر، اولسون نغمه کار
قارتالین قیی وورسون، قاشسین سئرچه سار
یول وئرمه گلمه سین، داها اووچولار
آو گئچین سیننده، قوی گزه داغلار

قورخورام قارالسین هر گون صابالار
شیمشک چال اویانسین اولو بابالار
جورلا آغاشلاردان بالتا یابالار
وئر قورتلار یاغینی بیر ازه داغلار

آنالار لای لاسی قوی اسسین یئلین
دره ده هر ظولمو آخیتسین سئلین
آتاسیز ویرانه قالمیش هر ائلین
بو درده سولغونون نه دۆزه داغلار

تهران - مرداد ۹۸

خسرو خان سرتیپی نین حاققیندا یازدیغیم شعر

عباسقلی آقاپور سولغون

سن عئلمین خسروو، حیکمت خانسان
آتینین جیلووون چه کنه میننت
اثلیمین زه میسی سنله گویریپ
مرحبا قوی سنی اکنه میننت

شعرین قانادیلا گوڭبله ره اوشدون
اولدوزلار دایاندی آیلاری کئشدین
بو یولدا بورانا چوخ توزا دوشدون
الینه بیر آز سو تۆکنه میننت

دوشمنه شیمشک دیر نعرن چاغلاپیر
سنین له ائل گولور سن له آغلاپیر
سؤزله رین عطیرلی غونچه باغلاپیر
دیلینی غونچه ده بوکنه میننت

نباتی اؤلمه ییب سنله دیری دیر
سؤزله رین نسیمی خاقان میری دیر
مخزن الاسرارین درین سیری دیر
یئدییین چۆره گه کؤکنه میننت

من شاعیر سولغونام اودلار بالاسی
اللشدیم عئلمین دن بیر آز آلاسی
ایچیمده جورلادیم حیکمت قالاسی
منیم ده قالامی سؤکنه میننت

تهران - مرداد ۹۸

یورقون تورکمانلی

یاغیش اولوب یاغاجیم چولونه
ماهنی اولوب دوشه جه یم دیلینه
چلنگ اولوب حوروله جم تئلینه
داملا داملا کونلونده گیزلت منی

کلمه کلمه سازیندا دینلت منی

زمان گلیر چیخارام من یادیندان
آیلار ایللر کئچمه سن مزاریمدان
هئج سورمازسان نشانیمدان آدیمدان
داملا داملا کونلونده گیزلت منی
کلمه کلمه سازیندا دینلت منی

بختیمین اولدوزو سونوب آخاند
روحوم اوچوب زیر ولره چاتاند
گونش کیمین آخشام چاغی باتاند
داملا داملا کونلونده گیزلت منی
کلمه کلمه سازیندا دینلت منی

من کوچنده آل باغرینا ساز کیمی
قویمادوشوم هر دیله آواز کیمی
حقیقتیم آیدینلاد آياز کیمی
داملا داملا کونلونده گیزلت منی
کلمه کلمه سازیندا دینلت منی

یئتیم گلدیم یالقیز قالدیم بیر عمور
ال قولوما باخدی اوتاندی کومور
یورقون حالدا روحوم گیزیلینجه سونور
داملا داملا کونلونده گیزلت منی
کلمه کلمه سازیندا دینلت منی

گوزلرین کاتب اوغلو

حئیرانام ایشینه نقاش ازل
نه گؤزل چکیبدی قارا گؤزلرین
طبیبه نه حاجت ایسترسه ائدیر
عالمین دردینه چارا گؤزلرین

کاتب اوغلو ائلدىن اۇزاق قالسادا.
 حسرت منى يامان گونه سالسادا.
 غربت ائللر منه مزار اولسادا.
 گيريب اوردا ياتام دۇنم دۇنمىم

اسماعيل سالک

سندن دانیشانلار سنى سالميش سيرا تانريم
 عوصيان غزليم قوي باريشيقلار قيرا تانريم

من آلمانى چيخديم دئيه سن هئيوادا ميس دين
 ميس - ميس ائله مه چيخ قابيغيندان بورا تانريم

يوز مين نئچه پيغمبر ايله دين - دين اۇلوردوم
 قالدیم بو قيلنج لار تورهدن ايلقارا تانريم

علمين گؤزو - گؤى - گؤزلرينى ايندى ياريب دير
 بير كيمسه خبر بيلمهدى سندن هارا تانريم...؟

آچ دوگمه مى مريم كيمى چـ ك باغرينين اوسته
 بير دين دوغـوم آنجاق بيته مين بير يارا تانريم

من دوغدوغوم آنجاق دئمه آرکک اولاجاقدير
 ارککلره وئردين دينى دوشدوك دارا تانريم

گاه تاختالارا ميسمارينان ووردولار گـ اهدا
 موسى آغاجى چيخدى دنيزلر يارا تانريم!!

گل ديز - ديزه من لن اؤتوراق هر ايکيميزده
 گؤر کيم بو ناغيل لاردا اولوب فيرفيرا تانريم

آل چک داها تانريم. وئيريم جنتى شئixe

...بوينوم بوغـازيم چوخ داريخيبيدیر دارا تانريم

[@ulduzqaradagli](mailto:ulduzqaradagli)

کيپر يگين محرابدى قاشلارين طاغى
 گؤزونده يارانيب جنتين باغى
 باخيشين شيطانى ائديبدى ياغى
 قؤيمور سجده قىلا يارا گوزلرين

رحمه گلير خمار باخاندا شداد
 چولده مجنون داغدا حيراندى فرهاد
 گاهدان اولور کافر کيمى بير جلاد
 چکير عاشقلىرى دارا گوزلرين

کيپر يگين چاتاندا قاشين تئلينه
 توتور ساقى کيمى شراب اليه
 کاتب اوغلو آلسا آدين ديلينه
 يامان سالار منى نارا گوزلرين

گئديرم

کاتب اوغلو

آليرام باشيمى قاچام بو ائلدىن.
 ياد ائلره چاتام دۇنم دۇنمىم.
 بوکم داهى عشقين کيتابين آتام.
 باشى قاله قاتام دۇنم دۇنمىم.

آلسالار جانيمى چکسه لر دارا.
 کونول وئرمم داهى سن کيمى يارا.
 گئديرم درديمه ائيلييم چارا.
 سنى گوزدن آتام دۇنم دۇنمىم.

هچ آختارما منى يورما سن اؤزون.
 توتمادين ايلقارين وئردين سوزون.
 گئديرم آرخامدا قالسادا گؤزون.
 گونش کيمى باتام دۇنم دۇنمىم.

اعتراف

عومور گون يولداشما

نصرت كسه منلى

فيكىرلى گليرم

دالغين گليرم

قايغىلى گۆزلىرىن چكىر شكلىمى

بعض گئچ گليرم

يورغون گليرم

...بىتىرسن قاپى دا بنؤوشه كىمى

بلكه مين سوچومو بىلمىسن منىم

بىرىنى اوزومه وورماميسان هئچ

ايهاملا اوزومه گولموسن منىم

بىرجه يول اوزومه دورماميسان هئچ

هر كس طالعى يله گلير حياتا

دئمىرم اورهى يوشاق اولموشام

دجل بالالارا مولايىم آتا

سنىن چون ان دجل اوشاق اولموشام

سنىن داغلار كىمى صبىرله دؤزن

بلكه تردودله چوخ دؤيوشموسن

اىستى بىر سئوگى دن يازمىشام بعض

...سويوموش چايىمى سن ده يىشمىسن

اوزومده كىردين بىر ايز گۆرنده

شېرىنىم اولموسان

آجىم اولموسان

قوهومدان، تانىش دان پىس اوز گۆرنده

سن آنام اولموسان

باجىم اولموسان

بىر كوورك شعرىمدن گۆزلىرىن دولوب

نه دئىيم

اۆزگه دن چوخ يازىب قلم

نه قدير دويونلو گونوموز اولوب

...دويونلو قاشىنى گۆرمه مىشم من

بىر الين مطبخده

قابدا-قاشىقدا،

بىر گۆزون اىستى ده توستوده اولوب

بىر الين بئشىكده

اوغول اوشاقدا -

بىر گۆزون هميشه اوستومده اولوب

يوللار چارپاز-چارپاز

...يوللار قارىشىق

گئجه يول گليرم قولاغى سسده

-بىزىم پنجره دن سوزولن ايشىق

گۆزونون نورودور يولومون اوسته

فيكىرلى گليرم

دالغين گليرم

قايغىلى گۆزلىرىن چكىر شكلىمى

بعض گئچ گليرم

يورغون گليرم

بىتىرسن قاپى دا بنؤوشه كىمى

* * *

قاپىنى دؤيوشم گئجه يارىسى

ساجىمدا بىر الين تماسى گليب

اىستى دوداغىمدا بىر اؤپوش ايزى

ايمده بىر ساجىن خىناسى گليب

يوخولو گۆزونده قىزارتى گؤروب

قىزارا-قىزارا يالان دئىشم

شوبه‌ه‌نین بهانه پایینی وئریب
هله یاتما‌ییب کی، بالام، دئیشم

تئز-تئز اویناییرام من بو اوینو
نئچه یاد صیفتی گؤروب گلیرم
سنین بیر عومورلوک سئوگی پای‌نین
یار‌سین اؤزگه‌یه وئریب گلیرم

بو ائله دوینغو کی
بو ائله غم کی

مین اولسا یئنه ده ایمزدی سنی
بعض ائله‌سینه ده بیشمیشم کی
بلکه دیرناغینا ده‌یمزدی سنین

پنجره دالیندان یوللارا باخیب
یوخوسوز گؤزونله واختی ساییرسان
کۆرپه بالالاری کؤکسونه سیخیب
مورگولو-مورگولو گولومسه‌ییرسن

ناغیل دانیشیرسان "مین بیر" گئجه‌دن
...ناغیلین قورخولو، سئحیرلی غمگین
من ایسه ساللانیب کندیر گئجه‌دن
بیر قویو دیینه ائیرم هر گون

بیلیمیرم مَلک‌سن، آلا‌ه‌سان، نه‌سن؟
منه باغیشلادین نئچه گونا‌هی
بئله مئهریبانلیق ائله‌دیکجه سن
اؤزوم اؤز گوزومدن، دوشورم آخی

دومان بختیاری

هاوا آغیر
داغ دومانلی

زیروه چن
یوللار سوسوب نه گلن وار نه گئدن
بیر یئل اویاق
بیر پنجره
بیرده من
سینیپ منیم پنجرمه بیر دنیز
توپراق یاسلی گول یاسلیام بیلیرسین

من خزرین ساچلارینا وورولدوم
ساحیل - ساحیل، چیب جالاندیم دورولدوم
گوزگولرده یول گؤزله دیم یورولدوم
سینیپ منیم پنجرمه ...بیر دنیز
توپراق یاسلی
گول یاسلیام
بیلیرسین

یایلغیمی یاماجلاردا ایتیردیم
ال‌رینی سطیر - سطیر گؤتوردوم
بیر آلمادا سئوگیمیزی بیتیردیم
سینیپ منیم پنجرمه بیر دنیز
توپراق یاسلی گول یاسلیام بیلیرسین

آ.....ه چکیلیر

ک و ن ا ه

ی

ا

غ

ی

ر

شعریمه

گئت پاییزی قوناق چاغیر شعریمه
هئچ اولماسا دور گل باغیر شعریمه
سینیپ منیم پنجرمه بیر دنیز

توپراق یاسلی گول یاسلیام بیلیرسیر

بیر کپنک گۆزلیمی قوپاردی
قناد چالیب ، قایالاردان آپاردی
منی گزن ،
آختاراردی تاپاردی
سینیپ منیم پنجرمدہ بیر دنیز
توپراق یاسلی
گول یاسلییام
بیلیر سیز

ویدا حشمتی
آختاری رام

دوزلری چیچکلی مئشه سی یاشیل
چیناردان تۆخونموش تئل آختاریرام
تارلاسی قیزلارین یاللی اویناغی
ساجلاری اوخشیان یئل آختاریرام

کۆرپە نین دوداغی گولوشلر ساچا
قوجانین اورە یین سئوینجلر آچا
دنیزین دورناسی قورخوسوز اوچا
بوللوقدا یاشایان ائل آختاریرام

مجنونو لئيلايا چاتا بيله لي
ظولمتي ايشيغا ساتا بيله لي
ويجداني راحتجا ياتا بيله لي
اور كدن اوره به پول آختر پرام

سازينين سۆزونو سوزدوره بيلن
يوردونون غميني اوزدوره بيلن
نغمه ني دليلره دوزدوره بيلن

تيكانين قوينوندا گول آختاريرام

ویدا حشمتی
صولح

کئشگه سسینی داغلارا
نفسینی باغلارا
گۆز لیلینی گۆی قورشاغینا پایلاشایدیم
ایستی اللرینی سئوگیلی لرین ایلک گۆروشونه
اوره یینی

اوغلو ساواشدا یوبانمیش آنانین
ساپ-ساری آستاناسینا
ماویلییینی دنیزلره قوشایدیم
سنی دالغالارلا باغلایدیم
آهـــــــــــــــــــــاه

ماھنىلارىمىن سارى گلىنى
بولودلاردان اوزالدايدىن ياغىش يىنى
اولدوزلاردان گۆز وورايدين
گولومسە يىن ھىكىلىنى
جالانايدين قارا قانچىل كورە ميزىن
قىسىر دوداقلارىنا
سس سسە وئرىپ اوخويىدىق
اوزايلار اوزونو
ساقىن اوجون ھۆرمزىلر
گولو قونجا درمزلر ...

غلامحسین ابراہیمی پرگو

آخشام ایدی کاروآن منی بوشلادی
یولی آزدیم آیدا گئجه چنخمادی
گوددوم سحر اولسون دوروب اختارام
بلکه چاتام کاروآن چاتان منزله
آما حایف کاروآن آشپ گنجمیشدی

يالقيز قابلي ايتگين دوشدوم ائليمدين
مجبور اولدوم قورد- قوشونان هينيشتم
نه اولمه ديم اولن کيمي وطن ده
نه قالماديم قالان کيمي غوربت ده
اصلتيم ايتدي باتدي زآمان دا
فلک قويدی منی يامان يامان دا
ائل -وبانی دئب-توره نی ايتيرديم
ديين يوخدی من کيم ايديم، کيم اولدوم
ديين يوخدی بيز کيم ايدیک، کيم اولدق

غلامحسين ابراهيمی پرگو

آيرليقدان اولمييان ويران اوره ک وار دور مگر
تام بيلر اونلار کی گورموش بۇ قوجا فتنانه نی
حکمت عالم نه دور يالنيز بشر باش آچمیری
کيمسه باش تاپمير يازير فيکرينجه بوش افسانه نی
آيرليق هر ديلده نيسگيل دی، چئکن ياخچی بيلر
گورمئسين يا رب جهاندا، کيمسه بۇ هنگامه نی
خام دی سؤزلر اونداکي، شاعير يازير بۇ حسسی دن
جانی اوددان يانماسا، توتماز الينده خامه نی
اود توتوب سؤسؤز قلم، قان آغليير نيسگيل يازير
فيرلادآر غم يئلپی سی دونياده هر خود کامه نی
هر کيمه بير جور ياريب دفترده تانری آيرليق
چايلارا يازدی اؤ گؤن آلسين جهاندا ساره نی
هر نه تدبير اوسته دی يوخدور اجل دن واز گئچن

يازماميش پوزماز فلک اؤز يازديقي غم نامه نی
معصيتدی کيمسه آلسين سؤرقۇدان يالنيش جواب
آختاران حتما تاپار منطق ده بو انجامه نی
هابيل و قابيل اگر ايلکين تبا ر اولسا بيزه
بۇ سواله وار جاواب قانع انده ر ديوانه نی
چوخ چاليشما يول تاپيلماز بۇ معمايه راحت
يولدا قالميشدان سوروش، آق ايلمه فرزانه نی
بير مسافير دی بشر، بئش گؤن بو دونيادا گئزه ر
ترک انده ر واختی اؤدن واختا مسافيرخانه نی
ايندی کی وارسان چاليش خيدمت ائله اؤز خالقؤوا
وارليقون واقتا قازان حيف ايلمه سرمايه نی
ناله دن هئچ واخت ديريلمه ز رحمته گئتميش آدام
گئل ديری واختا آرا -بير يوخليياق همسايه نی
بو اؤزؤن دونيا گئدير باخمير منيم احوا لما
گؤن اولار خود ترک انده ر بۇ قان قۇسان سياره نی
آی سؤنر، گؤن قارتيار، يئردن چئخار اؤد پاره سی
کيمسه يوخدور اؤل زامان، گورسون بئله فوواره نی
آللاها دؤزگون عيبادت ايله مک خوش دور، ولی
خالقی ناخوش ايله سون تانری پوزآر بۇ آيه نی
کيم حقيقت دن اوزاقلانسا چاتار کوفره يقين
مظلومون آهی توتار ديبدن قازار اؤل پايه نی
خوش زآماندی، وارهله بؤل سؤ-چؤره ک ياغلی ياولان
قورتارار بير گون بۇ سؤ، تاپماز دؤلی پيمانه نی
نفت جنگی کوينه لیب، سؤو جنگی ايستير باشلانا
سن ائوی ويران انده ر کن، يۇخليسان بيگانه نی
هر نه افراط اوسته دی، وآللاه حارام دور، تام حارام
فرقی يوخدور کيم اول، فرض ايلمه ميخانه نی
هرسؤزون وار بير يئری، هر نقطيه وار بير مکان
اوز آنا سين ترک ائدير، مينتله ساخليير دايه نی
گون گئچير، آی فيرلانير، بيز قالمئشيق گؤنن دالا
خالق گئدير آيدا گئزير، بيز داغلئريق ماهواره نی
دیش ده يوخ ایراد اوغول، بيزدیشله مکدن قورخوروق
بتلاری آزاد قويوب، هی ياغليريق بتخانه نی

عصر تکنیک و تمدن دی، بیر آز هوش-باش ائله
 قویما جهلین ریشه سی، چوخ آرتیرا ویرانه نی
 گویده کی ماهواره لر، ثبت ائیلری احوالوی
 سن هله شام نان دئیرسن، خوشلوسان پروانه نی
 ایندی کی پروانه لر، فرق ایلری قارداش اویان
 طویله ده ایزلیر بوتون کئتده اولان گوساله نی
 چوخ سؤینمه ائرباسا وئردی سنه دورد قات فرانس
 خوش اولار اوندا دؤزه لتسین اولکلی طیاره نی
 مستطع اولسون سنه واجب دی حج ، یوخدور سوزوم
 استطاعت بیلمه تک بۇ عصریده پول - مایه نی
 دای دئوه - دینار زمانی قورتاریب با خما بیزه
 قالمشیق عصر هجرده، خوشلوروق بیگانه نی
 قویمادی گوردون سنی حججه، داخی بس دور بو ایش
 شرطی کئسیدی تام شوخومدا، بوشلادی قسامه نی
 دین اولوبدور اونلار یاغلی چوره ک ، ابزار کیمی
 فرلادیر مظلوم مسلمانی، تاپپ مکاره نی
 شیخ نادان سعودی فرض ائدیر سولطان اؤزون
 دینی تکفیر ه چئکیب دستار ائدیپ عمامه نی
 مدعی فیکر ایلئیر خادم اولوب پیغمبره
 آما قانمیرکی آجیب "یالنیز" یئنئ بتخانه نی
 بیستون داردآ قالب دآر گؤنو فرهاد چاغئیر
 اؤز توتوب خالقا بۇ گؤن دردینه ایمداد چاغئیر
 نچه آیدور کی توتوب غم تۆزی خالقین یاخاسین
 یئر تکانیندا اؤچؤب ائولری برباد چاغئیر
 دئمیره م یاردیم الی چاتمادی ائل دن ائله چوخ
 آما تام راضی دئییل قئش گؤنو خرداد چاغئیر
 دولتین بوشدی الی بوش قبا کیم ال اؤزادار
 ال موغاننان اؤزؤلؤب خورمالی بغداد چاغئیر
 یانقومون چاتدی الی وئردی دولار قندری قندر
 آما دولت کابینی هی بابا نان داد چاغئیر
 دایی نن اللری وآر اولسون اگر ییغدی کومک
 بۇ سبب دن بوتون ائلر اونو اوولاد چاغئیر
 اؤ چیراق کی ائوه لازیم دی مچیدده نه گئرگ

آج قالان کیمسه یازیب سجديه سجداد چاغئیر
 توتور ایرانی نییا غم توزی هر گون بی جوره
 یا پلاسکؤدا اؤلور ، سانچی نی صبیاد چاغئیر
 ایندی ده دئیدی داغا کؤر سامالوت، کوهنه-کؤله
 هله اوچ گؤندی یازیق یولچولار الداد چاغئیر
 تئزه گویا تاپلیب تاي قولاغی داغلاردا
 تصدیق اوامور هله لیک هر بیرى بیر زاد چاغئیر
 شاعیرین شغلی فقط شعیر و شعار یازما دئییل
 سهو ائده رکن صادی ضاد عادل حداد چاغئیر
 (هر سخن جای و هر نقطه مکانی دارد)
 فرقی یوخدور بۇ سؤزی هر کیشی -آرواد چاغئیر
 هرکیم هر دین ده اولاد دآر گؤنو دانمماز دئیرین
 قاردا قالمیش یازیکا وعده ی مرداد چاغئیر
 حادثه موجی خئبر ایلمه ز هئچ یاندا قباب
 علم و تکنیک بوراخیب اجنبی سالاد چاغئیر
 روسلارین دؤنقؤزی چوخدان موغانی قانلی بیچیب
 بیلره ره ک قایداسینی قتلینه جلاد چاغئیر
 هله اؤل اینجه صنعت خادیمی پسوندی کیا
 اؤن دؤزی دادلی بیلر رستمی میقداد چاغئیر
 وطن عشقیله قانا باتدی جاوانلار هله ده
 آردیسی وار هله لیک هر گونه بیر یاد چاغئیر
 داعشین بیر خطری ، درویشی اوناندا به تر
 تهرانی قانه چئکیب جهلی گناباد چاغئیر
 ای شهیدلر قانی حاقدان سیزه یوخ باشقا صیفت
 خاوری اوغلی اولوب باش دئله پهباد چاغئیر
 بیلیمیره م هانسی سؤزی، هاردا یازام، هاردا، دانام
 قئرمیزی دیل دییسن گؤی باشی برباد چاغئیر
 هر کیمین بیر یئری وار اوردا گئرک خیدمت ائده
 بیلیمین جاهیل اولاد، احراری الحاد چاغئیر
 الی دوققوز یاشمین قئرخ ایلی یازماقدا گئچیب
 هر کیم اؤز آنلاشیلا منه بیر آد چاغئیر
 آدینی آدلارا قویماقلا هله قاش-گؤز ائدیر
 اوغلانی حاققی بیلیر، آلاها قئز داد چاغئیر

ایندی تکنیک گئلیب فوری بیلیر قئزدی - اوغول
قئز بئسی، خوشقدمی، کهلیگی دای یاد چاغیریر
قاریشیب نینده یؤمورتا بیرسی آغدی - ساری
کیمسه اوزدن آریغی ظن ایله معتاد چاغیریر
منده شاعیر کیمی یالنینز چاشیرام سیزدن ایراق
(اوره گیم خوشدی عبالیم منی اوستاد چاغیریر)
ترجمه شعر به کجا چنین شتابان
استاد شفيعی کدکنی

غلامحسین ابراهیمی پرگو

هارا بیرئله تئله سگین
سوروشور گه ون نسیم دن
اوره گیم دولوب بو یئرده
هوس سفر یوخوندور؟
بوچولون توزوندا واردور بئله آرزیم، آما نیلیم
کی بادهالی دور ایاقیم
هارا بیرئله تئله سگین
هارا وارسا اولسون آنجاق، بورا اولماسین مکانیم
سفرون خیرلی اولسون - سنی آلاهورن گئدیرسن
بئله قورخولی کویر دن
سالامات سوووشدون آنجاق
یئتیر اوردا غونچه لره - یاغیشا منیم سالامیم
تئلسکین آلتی آلیق مددعی یا لنینز بارا چا تما ز
یاراق سیز - سئوگی سیز کیمسه قالاریولدا یا را چاتما ز
حقیقت دن اوزا قلا نمیش چا تارا وها مه - تکفیره
دارا لدار فیکرینی هر گون اینام سیز ایلقا را چا تما ز
زآمان حکمون یازان عارف گئوک دیوه سوار اولسون
اگر جهله دو چا را ولسا حقیقی پندارا چا تما ز
ائلین دردین چئکئن ائلچی هد فدن ابرار آختارما ز
مقدس بیلیمین خالقی تباری احرارا چا تما ز
شعارین زحمتی یوخدی یا لنان سولیم هر کیم
عملسیز قئشقیرار بوش - بوش هارای هئچ هارا چاتما ز
گوزلر کیرشان آختارما ز چوپورلار اوز توتار دایم

گوزل یئل دن هراس ائتمز مجازی دستارا چا تما ز
دوننکی ابجدی شاگرد بوگون اوستادی ظن ائتسه
بئله مقدار سیز اینسانین متاعی بازارا چا تما ز
ناشی عسگر یولون چاشسا دییر من رستم زالم
باشین الدن وئره ر آخر مقامی سردارا چا تما ز
گوزتله و رشکسته تاجیره سوز تئز اثر ائيله ر
دئمه آتدان دوشوب قئدری بازاردادینا را چا تما ز
"مگرازا سب افتا ده، زاصلش نیز می افتد"
بئله قاید اصول اولسا بی کرپیچ دیوارا چا تما ز
قیامه دورمامیش صاف ائت اوره کدن نیتون عابد
اوباشدان سهو اولانیت بوباشدان افطارا چا تما ز
مهندس نقشه نی دوز چکمه جرمون گره ک وئرسین
بناییری - بوجاق اولسا گوناهی معمارا چا تما ز
نه افراط ائيله نه تفریط، یقین حد وسط دوزدی
ملایم فرمالی یولچی، یورولما زنا چارا چا تما ز
سه تاردا چارگاه چالسون، مخالف گوشه لر گئلمه ز
چالینسا ذیل ده بم تیتره رقادا سی کور - کارا چا تما ز
رعیت آلمان سیندان، بیر دیلیم شاه دیشلسه باغدا
نوکر لر پی لیر دین آغاجی دای بارا چا تما ز
اناللق سولین چوخدور، آدی منصور اولاشاید
ولی قوندارما منصورون، باشی "یالنینز" دارا چاتماز

چوخداندی کوسوب شعر و غزل دفتریمیزدن
عشقین اؤدی سونمز بیلیر هم سنگریمیزدن
هر حالدا بو بیر عارضه دی یا کی اؤیوندی
شووم عقرب هله ال گوتومور اختریمیزدن
بو کهنه مدارین نئچه مین دوره سی واردی
هر کیم بی قاریج غارت اندیب دور دئریمیزدن
سؤن قویماقا یئر یوخدی هله دوره سیزیندی
زنجیر آسیلیب ایندی آغیر شهپریمیزدن
بیر یئرده دایانماز بیلیم چرخین حیسابی
خانلار اوتوروب فرمان آلیر نوکریمیزدن
قاش گوزدن آشاقی اؤتورا تئز گوزی بیرتار

قان تثر توكولور گوز ياشى تك پيكرىمىزدن
غيرت دامارين تزيقى تام نۇل دا قالىبدور
لازىم دى قاتاق ذره اونا جوهر يميزدن
"يالنيز" غزلى قاتسون اوزون سوز طا مى اولماز
خيرە سارى باخ سويلمه آرتيق شريميزدن
۱۳۷۹ باكو

حقيقت عينكى زامان دا ايتيب

سن منه باخيرسان اوز گوزلر و ن
بوسن ليك دئيلي گونون حكى دور
اشيق نجه شاخسا گونش دن منه
ائلجه گوز ره جك منى گوزلر و ن
ايتيسن گوزلر منه اوزوم تك
مجنونون گوزلرين بير گون بورج ائله
باخ منى مجنون تك گوزلر ر سن گوزل
يوخسا بير پئسمريق آليبانى تك
عكسى مى گوزلر جك توتقون گوزلر و ن
پاسلا نييب اوره گون كين و كئردن
يوز فايز گوزلرون ائلجه پاس دى
اوره ك پاسلى اولسا قاندا پاسلار
پايلا نارسلى قان بوتون هيكله
گئرك دور سنى بير حكيم يوخلاسين
يا قان و ن دئيشسين يا دوره گون
يالنيز بئله باخسون گورميه جك سن
اوزوم تك سن منى يوز ايل ده باخسون
ايتيسن گوزلر منه اوزوم تك

مجنونون گوزلرين بير گون بورج ائله

غلامحسين ابراهيمى پرگو

مجنونون گوزلرين بير گون بورج ائله
روزي ز سر سنگ عقابى به هوا خواست
بيرگون داشين اوستن چالاغان اوچدى هوايه
طعمه داليسيگان باشيني سالىد بلایه
مغرور اولوب اوز قول- قانادينان سارى ناگاه

قيقشردى بوتون دونيا بيزيم دور بودور آيه
تام زيروه لرى آندا گتريب ساللام آياق دان
بير ذره شنىي گورره م اگر توتسا دا سايه
بير ميغميفا تترپشمه اگر خار-خاشاك ايچره
گوررم حركاتين سالارام چورتگيه - سايه
ال وئردى منيت اونا تقديري اونوتدى
باخ گورنجه اؤل چرخ جفا سالىد بلایه
گيز لينجه بير اوخ قالخدى اونون سمتينه ناگاه
توشلاتدى قضا تيري اونى سالىد آرايه
توپراقه دوشركن اوباليق تك چاباليردى
سولا چاتميشدى سزايه- آچدى قنادين ساق
قالميشدى تعجب ده دئيردى يا آغاج دى
اوخدان ايتى يئل تك نجه قوزاندى هوايه
باخدى اوخا "يالنيز" قانادينان دوزه ليبدى
قيشقردى اوزومدن اوزومه يوخدى گلایه

ترجمه شعر استاد سپهرى

سؤويى پالچيقلامئوز
آشاغى ال ده گورچين سؤو ايچير
ياكى جنگل ده يۇيۇر سئرچه قاناد
يا دا كئنده بيرى ايتيرگؤتؤره بير كؤزه سؤو
سؤويى پالچيقلامئوز
نه بيلر سن كى بوسؤو
گنديرى بيرچينارين غم- كندرين ديل ده يۇوا
بير يازيق بلكه ده سالميش مى سؤوا
قؤرومؤش بير چؤره گى
چاي قيرا غنيا يئتشدى بى گؤزل ياخچى قادين
سؤويى پالچيقلامئوز
گوزل اوز اولدى ايكي قات گؤيچك
نه شيرين دور مى بو سؤو
گوز ياشى تك دوردى ياخچى بۇ چاي
يوخارى باشداكى مردم ده صفا معدنى دور
قايناسين عؤمر بؤيى چشمه لرى

دوشمه سین سوتدن اینک — کۆرپه لری
 أمما من گۆرمه دیم آخیر کئندی
 حتما اورداکى چپرلر کناریندا
 آلا هین واردی ایزی

آی ایشیقی اورادا

داها آرتیق ایشیق ایللر می سوزون باورینی
 سۆز سوز اوکئنده اولانمازمی چینه
 باش تاپالار کی شقایق گولی هانسی گولدی
 شئک یوخدور کی گوی اوردان گوی دی
 غنچه لر آچماقینی هاممی بیلیر
 گۆر نئجه کئندی اورا
 تنگه لری دۆلو اولسون همیشه ماهنیلا
 چای باشینداکی آدام لار
 آنلیلار سؤو نئدی
 خئرلئندیرمه دیلر اوردان سؤوی
 بیزده "یالنیز" سؤوی پالچیقلامیاق
 سؤوی پالچیقلامیاق "یالنیز" بیزده
 طبعیم قۇریب کورجا بلاغ تک یاز ایچینده
 تیمسار کئریخ صفا ده قالیب سرباز ایچینده
 از بس قاریشیب بیر — بیرینه نینده یؤمورتا
 هؤندؤشکه یؤمورتاسی چئخیرمی غاز ایچینده
 کئتده رده عقیم اولدی اینک لر دوغا بیلیمیر
 اخباردا دئدی دوغدی قاطر شیراز ایچینده
 هر نه دئییشیب فیطرتینی اولدی طبیعت
 منده سؤزومی سویلییره مگاه ساز ایچینده
 شۇردا چالئرام گاهدا دوشور سیمی حیجازه
 چارگاهدا موخالف چالنیر شاهناز ایچینده
 هر کیم قاراباغ بیلسه اؤخۇر شمس سمانی
 اون بیر سیمی واردی تاریمین قافقاز ایچینده
 بیر سیمی قئرلیسا داخی چالماز قاراباغی
 بم ده چالینا سس بوغولار اهواز ایچینده
 یاغ-دؤز قوتاریب خئرلننیش باش گۆزه باشدان

آواره قالیب دور اؤو یازیق آشباز ایچینده
 بوش-بوش قازانی قاینادری پار گۆیه چئخسین
 قالمیش نئجه بیچاره ده ده ام قاپباز ایچینده
 اؤون یوخدی دؤلابدا خارالی بوشدی قارین تک
 بیلیمیر نه پیشیرسین اؤو یازیق خباز ایچینده
 شاعیرده قالیب سوزلری هاردا کیمه یازسین
 تک خال تانیمیر دؤوقوز آتیر خالباز ایچینده
 گوگل ده نه آختارسا تاپیر ایندی جوجوخلار
 شوربا پیشیریر ماققو خانیم فئر گاز ایچینده
 جی فایو گئلیب، جی فوری سالدی داخی موددان
 ایستاگرامن هر نه سی مهناز ایچینده
 ساتماز سارانی ائلیریم آنجاق بونی قانمیش
 واردور هله چوخلی دئلی سی ایواز ایچینده
 ورغونلاری، ساتیقلاری میللت تانیر آز-چوخ
 تک-توک قاریشیب یاخچی-یامان وار آز ایچینده
 هوشیارلاری یارانه آلیر یوخسولا وئرسین
 ایهام جلی گاهدا اولور ایجاز ایچینده
 آزاد اونویرسئت بوراخیب چوللره دوکتور
 نولدا دایانیب ایشله میر آنجاق فاز ایچینده
 سانچی نئجه اودلاندى سؤو ایچره نه ایشیم وار
 واردور دییسن قاره بئشیک ده پاز ایچینده
 شاعیر کئریخیب گورنه یازیز شعر و غزل ده
 حشو یله تقارب گئزیشیر پرواز ایچینده
 بحر رمله اخرب آتیر عقری — توتسون
 سئحر یله قاتیب حاق سؤزی تام قوتتاز ایچینده
 لازیم دئییلی ایندی یازاق لیلی کرم نن
 واردور یازاسان چوخلی یارا چارپاز ایچینده
 چوخداندی غزال خارج اولوب سیر غزل دن
 پاپ قاندی مگر قالادی یئنی مرتاض ایچینده
 سؤزلوک قوتاریب یوخدی ایفاده یازا یالنیز
 اوهامه دوشوب یا کی قالیب اعجاز ایچینده
 غلامحسین ابراهیمی پرگو

بهمن زمانی نین قیزینا یازدیگی مکتوب @adabiyatevi

قیزیم بو نامه‌نی یازان دمه‌ده من
گۆزوم ساوالاندا فیکریم سنده‌دیر
اوزور قان ایچینده مقدس وطن
خلقیمین مؤحنتی دردی منده‌دیر

آزادلیق نامینه تک آتان دئییل
زحمته قاتلاشان عذابلار چکن
میلیونلار جان وئریب بو یوللاردا بیل
هر زامان قیی ووروب گل دئییب وطن

هله‌لیک آت مینیب دؤوران سورسه‌ده
اؤته‌ری ظولمته اینانما قیزیم
گونشین نامینه آتان اؤلسه‌ده
توفنگین سن گۆتور دایانما قیزیم

گزیر داماریندا بابکین قانی
مسکین اؤل دئسه اؤلن بیر قیز اول
الینده بیر چؤرک اولسادا اونو
خلقه قارداش-واری بؤلن بیر قیز اول

دؤیوشمک طرزینی جلادا قارشی
قیزیم، جمیله*دن هجردن اؤیره‌ن
اینسان محبتین قلبینده داشی
صادیق اول وطنه-خلقه اؤلونجه

اودلار دییاریندا سنین کیمی لر
نیگارا-هجره تای اولمالیدیر
ظولمته قالماسین دئییه بو ائلر
گونش اولمالیدیر آی اولمالیدیر

ترجمه علی ای همای رحمت استاد شهریار
علی ای رحمت هماسی، سنده وار آلاهی نیشانی
هیمت و مردانلیگدن آلمیسان فخر هما نی
گئرسون آلاهی ن نشانین تاپ علی نین چهره سینده
اول علی نی کیمسه تاپسا، تئز تاپار آلاهی آنی
هرایکی دونیا فنا دور آندولا آلاهی اوپا
توتماسا مولا الوندن تاپماسان هئچ واخ بقانی
یاغمییدی رحمتیندن اؤل بؤلودلاردان یاغیشلار
قهریدن اؤد یانديراردی هر زاماندا ماسوانی
گئت وئرای یوخسول دیلنچی بارگاهین حلقه سیندن
چون باغیشلار اوز نگینین گورسه هر یئرده گدانی
اؤل علی دن سونرا کیم دور اوغلونا وئرسون نصیحت
قاتیلیمنن ائت مدارا چون اسیروندی او جانی
تک علی اوغلی دی آلدی شهرت ابن العجایب
قوزادی قانلی علمنن ماجرای کربلا نی
هانس اینسان یولداشیلان بیر بئله دؤز عهدی باغلار
اول وفا لی تک علی دوروئردی عهداوستونده جانی
گر دئییم کی او بشردی یا کی آلاهی دی یئر اوسته
نه دئییم کی لایق اولسون شاه ملک لافتانی
قان آخار هر آن گوزومدن اولماسا رحمت نصیبیم
کوی عشقین توپراقینان وئر منه اول توتیانی
وار امیدیم رحمتوندن دونمه رم حاشا یولوندان
سوزلریم چوخدی اورک ده سویله رم گورسم صبان
هر قضا گئلسه بیلرسن گئل قبول ایله دوعامی
سن شفاعت ایله سون گر قایتارار آلاهی قضانی
نه دئییم بو لال دلیمنن منده یوخدور او لیاقت
او لسان غیبی ایستیر تا چالا یاخچی نوانی
گئجه لر واردی اومیدیم تا گئله صبحون نسیمی
چاندیرا منن تانیس سوز تاپسام اوردا آشینانی
سویلیئورحق سؤز اورکدن گئجه قوشلاری نه گوچک
سوزی خوش دی "شهریار" ین وئردی " یالنیز امتحانی
غلامحسین ابراهیمی پرگو (بالنیز خلخالی)

جهنمی منیم، جنتی سیزین
 سنی مندن آلان، اللر قوروسون
 سیخیلیر اورییم، سیخیلیر وایتیم
 ازلدن یازیلیب، قارادی باختیم
 سندن سونرا اوزوم، اوزومو یاخدییم
 سنی مندن آلان، اللر قوروسون
 اوز اوزه گلنده باخا بیلیمیرم
 بولاق تک دنیزه آخا بیلیمیرم
 حسرتدن اولورم چاخا بیلیمیرم
 سنی مندن آلان اللر قوروسون
 سنی سندن یاخشی تانیان منم
 سنی باشا دوشوب آنلایان منم
 اوزون قوربان ددی، جانیان صنم
 سنی مندن آلان، اللر قوروسون

علی تقی زاده لاریجان
کیم کیمی یم؟

سنی کوسدورندن ناسازدی حالیم
 دوماندا یولونو آزان کیمی یم
 یوز یئره یؤنه لیر، هر آن خیالیم
 یوخونو مین یئره یوزان کیمی یم

دؤیونمه ریتیمینی چاشیب اوره ییم

ایلک سنین یاشیندا ژاندارک آدلی قیز
 خیجالتدی ظولمتین بینؤوره سینی
 آلوولار ایچینده یانسادا یالقیز
 ظولمت قورانلارا وئردی درسینی
 هئچ زامان دئمه رم سئومه، سئویلمه
 سئوگیسیز دونیادا یاشاماق اولماز
 فقط هر یئته نین اوزونه گولمه
 دئییرم بو یاشدا سایاق اول بیر آز
 قیزیم جاوانلیقدا سن یاشدا منده
 اؤته ری حیسلری سئوگی ساناردیم
 شیلتا ق کینک لر کیمی چمنده
 چیچکدن چیچه یه اوچوب قوناردیم
 بو حیسلر هوس لر اؤتدو یئل کیمی
 آتامدا آنامدا کؤچدو دونیادان
 دایاغیم اولمادی هئچ کیم ائل کیمی
 ایندیه هر زادیم وطن دیر اینان

چالیش خلقین اوچون گئجه گوندوزو
 واختا سال گول بیتیر تیکان بیتیرمه
 یادیندان چیخماسین آتالار سؤزو
 یئدیگین چؤره یی - دوزو ایتیرمه

صنم زنگانلی

لکه ده دونیامدا، قالمادی ایزین
 بالیشیم اولمادی مهریبان دیزین

زَهَر دادی وئیر سویم، چۆره ییم
باشیما اوچمادا، دامیم، دیره ییم
بوغاناقدا اسیر خزان کیمی ییم

سن کی باخمامیسان منه قیقاجی
دئمهللی جزامدی بو آغری، آجی
یئننه سنه قالیب دردین علاجی
اؤزو اؤز قبیرین قازان کیمی ییم

بیلیرسن یانیندا قیسادی دیلیم
کئچن گوناھلاری باغیشلا گولوم
آرتیق اوتانديرما منی من اؤلوم
اینان اوجاق اوسته قازان کیمی ییم

سنی عالیجناب، اولو گۆرموشم
هاما اؤز عیبیمه گۆزو کورموشام
بیر ده گۆروشه یولو یورموشام
گوناھکار، دوداغین بوزن کیمی ییم

چتین باغیشلایا بو من، بو منی
الیندن اؤپورم اونوت دوننی
بلکه بیر ده سئوم چؤلۆ چیمنی
سازی کؤکدن دوشن اوزان کیمی ییم
کرج یاز ۱۳۹۸

الله اکبر ای صنم عمادالدین نسیمی

الله اکبر ای صنم، حوسنونه حئیران اولموشام
قوس و قزح دیر قاشلارین، یایینا قوربان اولموشام

افزوندور اول جنت گولو؛ بویون حقیقت سدره سی
عشقینده من بولبول کیمی عالمه دستان اولموشام

کون و مکاندان کئچمیشم، معنی شرابین ایچمیشم
جانان اوزونو گورموشم سر تا قدم جان اولموشام

دعوی منم، قاضی منم، منکر منم، راضی منم
طاغی یله هم یازی منم، من کل دوران اولموشام

صوفی منم، صافی منم، عنقا منم، قافی منم
کافی منم، شافی منم، من درده درمان اولموشام

زاهد منم، عابد منم، عاصی منم، فاسق منم
مومن منم، کافر منم، من کل اینسان اولموشام

اوجماغیلن رضوان منم، موسا ایله ثعبان منم
دانا ایله نادان منم، گه این و گه آن اولموشام

گاه چیخمیشام عیسی کیمی چرخ اوستونه اوتورموشام
گاه وارمیشام یوسف کیمی میصیردا سلطان اولموشام

صاحب قران قدرتم، یاقوت کان وحدتم
شیمدی نسیمی ییم بوگون خاک ایله یکسان اولموشام

اوخو آذرین خانیم، اوخو! وقار نعمت

مینمه دیییم گمی لر
آزاد سولاردا باتدی آذرین خانیم!
سئومه دیییم قیزلار
گئتمه دیی یئر چاتدی،
گئتمه دیی یئر آذرین خانیم؟!
"آ لئیلی لئیلی لئیلی قولئیلی..."

اؤلومه و فاشیزمه عیناد
باخیشین بویانیر ایچیمه

هئى!.. بوز قورد باخيشليم

بوز قيرلارا،

بوز قيرلارا اول "آنا يورد مارشى" نى

«اوزبك، تۇركمن، اويغور، تاتار، آذر بير سويدور،

قارا قالپاق، قيرقىز، قازاق بونلار بير بويدور»...

باخ يونيفورمالى بو مفتيل ديرەكلرينە

اۋلومو بىكلىر كىمى دورورلار سىرادا

اويسا گۈيلردن آسلانيب ائىمەيىر اۋلوم

اۋلوم اۋز ايچىندىن باشلانير اداملارين

اۋز ايچىندە اۋلور

اۋز ايچىندە قويلايىر اداملار...

«اۋچ گوندىن بير، بئش گوندىن بير»

هئى... توران گۈزلوم، هئى...!

گۈزلرين

بير بايراق كىمى آسىلسا بورالارا

گۈزلرينە سايغى دوروشوندا بولونسا چىچىكلر

سئوگى هيمنىنى اوخوسا دورمادان

سس-سسە وئرن بو سس سىزلىك

بوراخ سئوگى قاچاقچىلاريني

گونشى اوغورلايانلار

و ياغيشا قارا ياخانلار

چايلارين دىلىندىن آنلاماز

«من عاشيغام بير آيا

بير اولدوزا بير آيا»...

پنجرەدن نوكلر سىلاحي گلير

«آي برى باخ»

برى باخ آذرین خانیم!

«وسمەنى نئىنيرسن»

گۈزلرين

چنگيز آيتماتوون

«ديشى قوردون رويالارى» نى خاطيرلادير منه

سحر چاغيىندا بير گىلاس آغاجى نين

دولاشديغىمى نه بيله جك آچمايان چىچىكلر؟!

«آي دىلى-دىلى، آي دىلى-دىلى، دىلى دىل...»

اوخو آذرین خانیم!

گۈزلرينده ياشايان جومهوريت چۆكمەدن اوخو!

بير عشق ماهنىسى

بير ويداع هاواسى

بير گنجلىك مارشى

و پولى فونىك بير سوكونت

بير سئودانين سونسوزوندا

سئوگىمىز توران گۈزلريندن

«چىرپىنير قارا دنيز»...!

آنا دىلى ايشيق دير گونشين...

اوخو!

آذرین خانیم،

اوخو...!

بايراق

عاريف نيهات آسيا

ائى ماوى گۈيلرين بياض و قىزىل سۆسو

قىز قارداشيمىن گلين لىيى، شهيدىمىن سون اۇرتوسو

ايشيق-ايشيق، دالغا-دالغا بايراغيم

سنىن داستانينى اوخودوم سنىن داستانينى يازاجاغام

سنه منيم گۈزومله باخمايانين

مزارينى قازاجاغام

سنى سلاملامادان اوچان قوشون

يوواسىنى پوزاجاغام

دالغالاندىغىن يئردە نه قورخو، نه كدەر ...

كۆلگەندە منە دە، منە دە يئر وئر
صباح اولماسين، گونلر دوغماسين نه چيخار :
يوردا آي اولدوزونون ايشيغي يئتئر .

ساواش بيزي قارلي داغلارا آپارديغي گون
قيزيلليغيندا ايسينديق
داغلاردان چؤلرله دوشدوبوموز گون
كۆلگەنە سيغينديق

ائي ايندى سوزگون، روزگارلاردا دالغالي؛
باريشين گويرچيني، ساواشين قارتالي
يوكسك يئرلرده آچان چيچه ييم
سنين آلتيندا دوغدوم
سنين ديبينده اؤله جه ييم

تاريخيم، شرفيم، شعريم، هر شئيم :
يئر اوزونده يئر به ين !
هارايا ديكيلىمك ايسترسن
سؤيله، سنى اورايا ديكه ييم.

على جوادپور

گئتمك ايسته ميرسه

اوره بين سنين

زورلا آپارديغين آياقلار يازيق

گئندنه آياغين يوللاري دئييل

يازيق اوره بيني آياقلار يازيق

باشيني باسديران

چيچه بين اوتون

پاييني گونش دن آييرماق چتين

يوخوسو داغلاردان آغير ميللتين

يوكونو داشيبان اويقلار يازيق

بو دونيا قوروتماز آلين تريني
داغيدار اوچورار هوردوكلريني
گوندوز گؤزلري يله گوردوكلريني
گئجه يوخوسوندا ساياقلار يازيق

ايندى آرابايا قوشولان آتدان
"قيرآت" ليق اوموسو
چيخيبدى ياددان
ايچيني يانديران آلودان، اوددان
نئجه قيزارماسين ياناقلار يازيق!!

چوبانلار

كامال آليش اوغلو

عاغيلدان چيخاريب آلاتوراندا،

سورونو دوزلره يايار چوبانلار.

يورولماز، اينجيمز قاردا، بوراندا،

بئله جه گونلري سايار چوبانلار.

ائله كي دويولار يازين نفسى،

روحا سيغال چكر قوشلارين سسى.

گوره نده چوللرده بو بحثه - بحثى،

شيرين بير ووصالى دويار چوبانلار.

يايلىمدا آچارلار ياز سحريني،

اوزلرينه دير چولون سرينى.

هووشويا-هووشويا ال-اوزلرینی،
اوتلارین شئهی یله یویار چوبانلار.

توتار هر طرفی کک اوتو اییی،
بیر-بیر اوخشایارلار گولو-چیچه یی.
قوپاریب کوللاردان تر یئمیلیی،
تزه نوبار کیمی یئر چوبانلار.

بیر عومور بخش ائدر مالا، داوارا،
اوز توتوب گئدرلر اولو داغلارا.
خالی چیمین لره، بوز بولاقلارا،
اورک سوزلرینی دئیر چوبانلار.

ساغ اول قاراچی، ساغ اول

کامال آلیش اوغلو
الریمه باخیب سن،
طالئیمی دانیشدین.
ائله بیل کی، یوز ایلدی،
سن منیم له تانیشدین.
پولومو وئر سویله ییب
قملی-قملی قیمیشدین.
دردیمدن دئدین بول-بول
ساغ اول قاراچی، ساغ اول.

بو یاشدا چوخ گورموشم
آلدانان، آلدانیلان.
سوزونده، صوحتینده
عملینده یانیلان.

بیری نین گوزلریندن،
بیری نین سوزلریندن،
باش آلیب گئدر بو یول.
ساغ اول قاراچی، ساغ اول.

نه بیلدین کی، دردلییم،
دردیمی بیله نیم یوخ.
گوزلریمده گوز یاشیم،
او یاشی سیله نیم یوخ.
بئله جه، بو دردلره،
آغلایان من، گولن من.
سنین دئدیکلرینی
سندن یاخشی بیلن من.
بیرجه سوزو دوز دئدین
هر موحتته حاضیر اول.
ساغ اول قاراچی، ساغ اول.

اونسوز دا، هر موحتته،
دوزموشم و دوزورم.
سرگردان بیر درویشم
بو دونیانی گزیرم.
کیمسه منه عاغیللی،
کیمی سی دلی دئیر.
بو طائع کی منیمدیر
دی، اونو نه گوزله بیر؟
بو سوالین اونونده داهی لر عاجیز قالیب.
بو سوالین اونونده
تاریخ اوزو قوجالیب.
بلکه سن سویله یه سن؟!
آخی، نه یولدو بو یول.
ساغ اول قاراچی، ساغ اول.
ساغ اول قاراچی، ساغ اول.

بیر شرف سیز شئعیر یازیب
نادانا دده دئیر.
بیر پارچا چورک اوچون

نه ایسترسن ائله بیر.

سونرا قورخا-قورخا یئنه اوتوردون
قورخدون، آددیم آتیب آددیملا یاسان.

نه قدر تعریفله بیر
خالق قانینی ایچه نی.
خالقدان قیصاصین آلیب
ناموسوندان کئچه نی.

حیاتدا ایلک آددیم سیناقدی بیزه
نه قدر چتیندیر ایلک آددیم آتماق.
ایلک آددیم آتدین می، او بیر موعجوزه،
ایلک آددیم آتدین می، مقصده چاتماق.

ایته سوموک آتیرسان
قویروغونو بولاییر.
آغزینا ات گئتمه سه،
سوموکلری یالاییر.

بیزیم چون آچیلماز سیرر ایدی هله،
ایلک آددیم تانیتدی بیزه گویلری.
تیتره یین، بودره یین ایلک آددیم ایله،
سیندیردیق، داغیتدیق چوخ طیلسیم لری.

ایندی سوموک یالایان
نه قدر دئسن ایت وار.
اوزلرینه آچیقدير
لای-لای دمیر قاپی لار.

ساکیت اول، اوره ییم
کمال آلیش اوغلو
اوو جومدا توتدوغوم قوش جوغاز کیمی،
بیر نادان الینده قیز جیغاز کیمی،
چابالاییرسان
گاه قمه قرق اولور، گاه آغلا ییرسان.
گاه اوتن گونلره یاس ساخلا ییرسان.
گاه دا کی، سینه می پارچالا ییرسان
ساکیت اول، اوره ییم،
ساکیت اول بیر آز.

بئله لری جان وئریر
اوجوز شوهرته، آدا.
بئله لری اوف دئمیر
نسلینی وئریر بادا.

بئله لری یالاندان
های سالیر، وطن دئییر.
وطن دوشمور دیلیندن
سانکی، ساققیز چئینه بیر.

سن اولدون عومرو مون واری، دوولتی
سنه قوربان وئردیم ایلک محبتی،
نازینی چکمه یه یوخدور طاقتیم
ساکیت اول، اوره ییم،
ساکیت اول بیر آز.

ایلک آددیم
اوغلوم راوفا

سونسوز قایغی لار وار باشیمدان آشیر،
اونلار منه دوغما، سنه قارداشدیر.

تیتره ییب، بودره ییب آیاغا دوردون،
دیواردان یاپیشدین ییخیلما یاسان.

اوخوما، قدیر

/ینکاردا/ تصدیق

کامال آلیش اوغلو

اونسوز دا همیشه درد ایچینده بیک
بوندان سونراسینی بیلیمیریک هله
نییه اوخوماقلا قم گتیریرسن؟
اوخوما آی قدیر، اوخوما ائله!

سسین مین ایللرین آغری، آجیسی
زنگوله ن ایچیندن گلن بیر ناله
بیزی قرق ائله مه قم دریاسینا
اوخوما آی قدیر، اوخوما ائله!

قورویا بیلمه دیک گول سارالاری
چایلار یامان گلدی شاخ-شول ایله.
ترپتمه قایساقلی او یارالاری
اوخوما آی قدیر، اوخوما ائله!

ککلیکلر یووادان پتربیک دوشوبدو
گوللر حسرت قالب سونا بولبوله
بولبولون فغانین ائشیتیمیرسن می؟
اوخوما آی قدیر، اوخوما ائله!

بیر آنا آغلا بیر سینه سی داغلی
بیر قیز یول گوزله بیر بوغچاسی باغلی
بیر عسگر آه چکیر الی یاراقلی
اوخوما آی قدیر، اوخوما ائله!

بیزیم بو دونیامیز درام صحنه سی،
کیمدیر آکتورلار؟ معلوم مسله.
هاملئت فاجیعه سی اوینانیلیرسا،
اوخوما آی قدیر، اوخوما ائله!

یالچین قایالاردا عکس اولان او سس،
منی اووسونلایان او ایلیق نفس.

بو نه چیرپینتی دیر، بو نه تلاشدیر
ساکیت اول، اوره بیم،
ساکیت اول بیر آز.

سینه مین آلتیندا، بو دار قفسده
مندن اوز دوندورمه بو بحثه-بحثه
من نه هوسده بیم، سن نه هوسده
ساکیت اول، اوره بیم،
ساکیت اول بیر آز.

یامان اویونوردون اوز گوجونله سن،
من ده سئوینیردیم، گوجونه احسن.
ایندی دویونمکدن تنگه گلیمسن؟!
ساکیت اول، اوره بیم،
ساکیت اول بیر آز.

سنینله باغلانان دوز ایلقاریم وار
سنه دوز دئمه یه ایختیاریم وار.
تویون گورمه دییین اوغلانلارین وار
ساکیت اول، اوره بیم،
ساکیت اول بیر آز.

دوشمن اللرینده تالانیر باغیم،
هله اوله زیمه یانان چیراغیم.
یولومو گوزله بیر آتا اوجاغیم
ساکیت اول، اوره بیم،
ساکیت اول بیر آز.

بیلیرم چتیندیر دوزمک بو حالا،
عومور دویوشونه بو قئیل-و قالا.
بسدی سیتیم ائتدین یازیق کامالا
آغریما اوره بیم،
ساکیت اول، بیر آز.

بو خالقی یو خودان اویدا بیلمز،
اوخوما آی قدیر، اوخوما ائله!

شوشانین باغلانان یولو، ایریزی،
حسرتله گوزله بیر هر بیریمیزی.
سن قانا دوندوروب اوره بیمیزی،
اوخوما آی قدیر، اوخوما ائله!

او سس ایلاهی دن گلن نیدادی،
عالمی تیتیره دیر اونون فریادی.
نه واخت چکیلیرسه قاراباغ آدی.
اوخوما آی قدیر، اوخوما ائله!

قاراباغ

کمال آلیش اوغلو

ائله یاراناندان ماتم ایچینده،
باشی نین اوستونده بیر قانلی بایراق.
ائله یاراناندان هوجوما معروض،
او اولو دییاریم، او اول تورپاق.

نه قدر قهرمان محو اولدو گتندی،
بوغولدو اونلارین حاق دئین سسی.
بیلیمرم نه اوچون آچیلیمیر هله،
او قانلی تاریخین قانلی صحیفه سی.

گاه آرساق دئدیله، گاه دا قاراباغ،
اونون بیر آدی وار، او قارا باغدی.
او منیم قلبیمده یانان بیر اوجاق،
او منیم کوسومده سونمز چیراقدی.

مین شوکور، الله

کمال آلیش اوغلو

سنین وارلیغینا مین شوکور، الله

دونیانی گورمه یه گوز یاراتمیسان.
اونا معنا وئریب، معنالاندیران،
یوخا «اول» دئییبسن، سوز یاراتمیسان.

اورک یاراتمیسان، عذابا دوزه،
فیکیر یاراتمیسان، دونیانی گزه.
قارتال یاراتمیسان، گویلرده سوزه،
دونیا یاراتمیسان، تزه دن تزه.

داغلار یاراتمیسان زیروه دئیک بیز،
تورپاق یاراتمیسان بارین یئیک بیز.
بیزه جان وئرمیسن، هر شئی دن عزیز،
بیزه روح وئرمیسن سونسوز، عوض سیز.

عومور بخش ائتمیسن قدرینی بیلک،
سئوینج بخش ائتمیسن دانیشاق، گولک.
قوشا یاراتمیسان سئوک، سئویلك،
یوخ اولاق، یئنی دن دنیایا گلک.

عالم یاراتمیسان، ایلهام آلیریق،
گنجه لی، گوندوزلو یادا سالیریق.
اونون قارشیسیندا عاجیز قالیریق،
آدینی دیلیمه گتیرمم اونون.

۲۰ یانوار

کمال آلیش اوغلو
اوچ یوز ایلیک اسارت
زنجیری قیریلاندا،
روسار بویوک
چاخناشما یاراتدیلا
آذربایجاندا.

– بونا بهانه وار.

یتیمیش ایلیک ایمپئریانی

دئویرمک ایسته بیر

آذربایجانلی لار.

– نه ائتمه لی؟

قوشون یئریتمه لی، قوشون.

– یوخسا، یئتمیش ایل

ساغدیغیمیز بیر اولکه

ایمیزدن چیخار.

بئله دوشوندو روسلار

اوج یوز ایل

آزادلیق دئییب

چیرپینان خالق

آیاغا دورموشدو.

هوجوما اینام یوخ

یوللاردا بارریکادلار

قورولموشدو،

بارریکادلار.

کرتنکه رنگلی،

کرتنکه سورعتلی،

یاشیل تانکلار

قفلتن هوجوما،

هوجوما

باشلادیلار.

بئله جه آیاق توتدو،

یئریدی،

بیر خالقین فاجیعه سی،

قازلی ۲۰ یانوار.

بیر گنج شوشادا

(یوخو)

بو نئجه یوخویدو گوروردوم آلاها!

هر طرف، هر طرف دومان-چن ایدی.

او اولو شهرده قارا کولگه لر

توی-بایرام ائله بیر،

هاوالانیردی.

یانان بینالارین قارا داملاری،

قارا کوپک لرین یاستی باشلاری.

ائله بیل قاپ قارا فوتبول توپویدو.

اولو کوچه لرده دیغیرلانیردی.

دونموش آغاجلارین شاققیتلی سیندان،

تویوغون، خوروزون قاققیتلی سیندان،

دونوز قیشقیرتسی، ایت اولارتسی،

یامان قاریشمیشدی بیر-بیرینه.

او اولو شهرده قارا کولگه لر،

قارا پیشیک لره اوخشاییردیلار.

قارا پیشیک لرین یانان گوزلری،

قارانلیق گنجده پاریلدا بیردی.

۲۰۰۵/۱/۱۹

بیر آلاهی آدمی گوسترین منه،

اونون اته یینده من ناماز قیلیم.

آچیب اوره ییمی دردیمی دئیم،

دوروب قارشیسیندا اونا باش ایم.

گورم حاق دئیهنده حاققا اینانیر،

حاققی تاپدانانین حالینا یانیر.

یالان دئییلهنده یالانا اویمور،

تولکونو چاققالین یئرینه قویمور.

اوز سوزو، اوز فیکری، عقیده سی وار،

اونون چون عئینی دیر بوتون اینسانلار.

قورویوب ساخلا ییر اوز تمیز آدین،

ائشیدیر خالق نین دردین، فریادین.

خالقی آلداتماییر شیرین وعد ایله،

ایچینهنده، گوزونده، سوزونده حیل.

اونا موقددس دیر وطن تورپاغی،

تانری درگاهیندا یانا چیراغی.

آی کمال، اولکهنده وار می او اینسان؟

اونون اته یینده ناماز قیلاسان؟!

" اوغرو "

ماحمود دالغا

دئيرلر اوغروسان

قارا ياخيل لار.

" ناغيل "

ماحمود دالغا

كؤنلومده بير ناغيل وار،

قويمور ياتام گئجه لر

آچيم قانادلاريمى

بلكه اوچوب، گنده لر.

قانداالايىب قانادلار

دوداقلاريم تيكيليپ

بلكه ناغيل ايچيمده

اوره ييمه تيكيليپ!

ناغيل لاريم اوچانمير

قانادلارين آچانمير

گئجه سحر اولونجاق

ناغيل ايتير!

سؤز ايتير!

كؤنول كؤزون ايچينده

يانير،

ناغيل لار بيتير.

" ياشيل كوسكو "

ماحمود دالغا

كوسهين اولموشام، اؤزوم، اؤزومدن

سؤز ليريم ايچيمده يانليز گئچيرلر!

باخيرام، گؤز ليريم سؤيرلر سنى

ديليمين اوچوندا ياشيل دير آدين.

باغلارا قيش گليز، سن سيز سولورلار

او قيزيل سؤز ليريم يانليز ايچيمده.

كوسنده،

بوزلاير، دونور اوره ييم،

ايچيمدن بير سيزغين آه گليز - گنديز.

بودا بير توره دير،

بودا بير قايدا.

من اؤزوم اؤزومه، اوغرو اولموشام!.

قورخورام غايلدان، كله لر بيرگون

قانداالا سالار اينجه قول لارى!

كلجه وورموشام اؤزوم ديلمه

قورخودان سؤز لرى قيريق يازيرام.

ال ليريم بوم - بوش دور

اوره ييم دولو

بولودلار آغلاير منيم گؤزومه.

اوغرويام، بيلمير نه يين اوغروسو.

وطنيم،

تورپاغيم بوردادير منيم.

منيمده بورادا، يورد - يووام وار

آنام وار،

آنام وار،

ائليم، اوبام وار.

بودا بير قايداير

بودا بير توره،

قوشمالار قوشولور

گرايلى لار گليز

آنامين لاي لاسين ساليرام ديله!

دئيرلر اوغروسان!

لاي لاي اوغروسو.

باخيرام آناما گؤز لرى دولور

سؤز لرى آغزيندا، يانير، كول اولور.

گليز لر،

گليز لر چارپازا چكيز لر منى

ديليمى آختاريپ سؤز چيخاديرلار

سؤز لرين ايچيندن " لهجه " تاپيل لار!

سازاغین اوره یین دئشیر قافیلدان

دیلیمین اوجوندا یاشیل سۆزلریم.

سۆزلریم آچیرلار قانادلارینی

گۆزلریم گولورلر،

سندە گلیرسن!

قول لارین سالیرسان منیم بوینوما

دئیرسن کوسمه کل، بیرده باریشاق

اوتوراق ایکی میز،

دیگ، دانیشاق.

چوخ اولاقمی

رسول

بؤلونسک یوخ اولاریق،

سرت اولساق اوخ اولاریق،

بؤلوشسک توخ اولاریق،

جان دئسک چوخ اولاریق.

یوخ اولاقمی؟

اوخ اولاقمی؟

توخ اولاقمی؟

چوخ اولاقمی؟

دوروموموز بللیدیر،

چپ باخانلار اللیدیر،

دوستلاریمیز آز دئیل،

دویونلر ده هلیلیدیر.

توپلاشاق، قیرخ قارداشیق،

قلبیمیز بیر، سیرداشیق،

سویوق باشلا دوشونک،

یولوموز اولسون آچیق.

عدالت بیز طرفده،

بو گون، بو عرفه ده

گوجوموز وئرسین بیزه

قلبه ده، شرف ده.

نیتیمیز صاف، تمیز،

آیدیندی مقصدیمیز،

فیکریمیزی سؤیله یهک،

دئیک، نئجه اولاق بیز:

یوخ اولاقمی؟

اوخ اولاقمی؟

توخ اولاقمی؟

چوخ اولاقمی؟

مطلب آغا

MƏTLƏB AĞA

۱۹۷۵-جی ایله دوغولوب.

باکی دؤولت اونیورسیتئتینی بیتیرب. حوقوقشوناسدیر.

۲ شعر، ۲ ائسسئ کیتابی نین مؤلیفیدیر.

هانسی اؤلکه یدی، هانسی؟

بس نئچنجی عصردی؟

...اوردا-او کؤهنه یوللا

بیر اوشاق تله سیردی...

فیکریندن نه کئچیردی،
نه توتوموشدو الینده ؟
نه واردی چینیننده کی
اونیمداش زنبیلینده؟

تانری هاردایدی اوندا،
یا خئییرخاه ملکلر؟
بیلیردیلر می بیر گون
اونا نه دئییه جکلر؟!...

سونرا گولودو قفیلدن،
بوتون آغریسی کئچدی:
ووجونداسا، سویوموش
قلبینی گیزله میشدی....

...سونرا پاییز دا کئچدی،
فئورال-فیلان دا سونرا...
گؤزدن دوشدو فصیللر،
ائلہ بیر آندا سونرا ...

...وه بیر ستانسییایدی،
قاتار-فیلان دا واردی...
اوسته لیک، قارشیلایان،
یولا سالان دا واردی...

...پئرروندایدین، واقوندا؟
داها فرقی ده یوخدو...
شکیل دولویدو هر یئر،
بیر او، سرگیده یوخدو...

...قربیدی اولانلار،
آما بیر آز بایاغی...
...باخیب گولومسه بیردین
مونا لیزا سایاغی...

... و بو سئنتیابر دا
کؤچونو ییغیشدیریر...
یئنہ بیر کولک دوشوب
کوچه نی ییغیشدیریر...

...پارچالانیب اورتادان
آلبوموندا بیر شکیل...
داها گئجدی سوروشماق،
" ندی اورگینده کی ؟.. "

...بوندان سونرا، دیرین،
اؤلوسن، عئینی شئیدی...
یا ژاننا دارک اول ایندی،
یا سوسن، عئینی شئیدی...

دوروب فیکرلشیرسن:
" بیر اویوندو... کیم کیمی... "
- پنجره دن بویلائیپ،
بؤلونموش شکیل کیمی...

ایندی نه خاطیرلادیر،
اوزاقدالیمیش یایی؟
...قوجا شام آغاجلاری
پاییزلا والس اویناییر...

...ارتیق نه فرقی واردی
اونونچون!
یازدی، قیشدی؟!
...وسسالام-اؤدن چیخیب،
گئری قاییتما میشدی...

...چیچکلرین قوخوسو
عئین اونون یگییدی...
او، نیی بیلیردیسه،
تانری نین بیلدیگییدی...

...سونرا ائوه دؤننده،
یازدیلار باش داشینا؛
" ...تانری،

سن

بیزی

اونون

گؤزلرینه

باغیشلا... "

=====

حکیم هیدجی

ساقی گتیر! نه دن؟ او مئی خوشگواردن
مئی؟ هانسی مئی؟ او مئی کی یو خو فرقی ناردن
گلدی. نمه؟ باهار. گئدیبدیر. نمه؟ قرار
جان دیر. نئجه؟ نزار. نه دن؟ هجر یاردن.
ائیلردیم آرزو. هارانی؟ طرف گلشنی
گو یلوم ائدردی یاد هاچاقدان؟ باهاردن.
چوخ- چوخ خوشوم گلیر. نمه یه؟ بولبول و گوله
چوخ- چوخ بدیم گلیر. نمه دن؟ قیش و قاردن.
مطرب! بلی، بویور! من اولوم بیر ایاغه دور
نئدیم؟ آپار غمی. نه ایلن؟ چنگ و تاردن.
قوشلار یئنه اوخور. هارادا؟ مرغزارد
ککلیک سسی گلیر. هارادان؟ کوهساردن.

پیادا کئچیدینده
سورونن ساری یارپاق،
بیلیرمی، پنجرندن
بیر داها باخما یا جاق؟!
نه شئیر، نه هئکایه،
نه رومانندی-بیلیرسن!
عؤمور یوز ایل-فیلان یوخ،
بیرجه آندی-بیلیرسن!

باری، یاغیش دا یاغمیر،
ایسلانسین یا ناقلا رین...
قاریشدی رسین ساچیندا
قارالاری، آغلاری...

...لریمدن توتارسان:
" ...نییه اوزون قیریشدی؟...
...نه اوچون اویاتمادین؟!
...نه واخت یوخولامیشدیم؟... "

...آخشاموستو اولاردی...
...بیر سوموک-بیر دریدی...
...چوخدان اولموشدو یقین،
گؤزلری دیپدیریدی!

...الری نین ایستیزی
آداما " گل " دئییردی...
...نیدی اونو اولدورن؟
کیمدی؟
...جل دئییلدی!..

Xudafərin

Türkcə - Farsca

AĞUSTOS- Sentyabr 2019 - İl 16- Say 179-(Elmi-Ədəbi-Kültürəl Dərgi)

telegram.me@XUDAFERIN
WWW.KHUDAFARIN.IR

MƏŞRUTƏ HƏRƏKATI

